

สรุปรายงานผล

การดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”
ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี
ตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษา
สู่การปฏิบัติในหน้าที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

กลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
เอกสารลำดับที่ 16/2565

สรุปรายงานผล

การดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”
ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี
ตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษา
สู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

กลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารลำดับที่ 16/2565

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า “การศึกษา คือ ความมั่นคงของประเทศ การศึกษาต้องสร้างให้คนไทยมีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง เข้มแข็ง มีอาชีพ มีงานทำ และมีความเป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย” โดยทรงมอบพระบรมราโชบายด้านการศึกษาว่า การศึกษาต้องสร้างให้คนไทยให้มีคุณสมบัติ 4 ประการ ได้แก่ การมีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงเข้มแข็ง การมีอาชีพมีงานทำ และเป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย สอดคล้องกับทักษะที่สำคัญของเด็กในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครูจะมีส่วนสำคัญในการทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน ให้ความรู้ทางวิชาการและจิตสำนึกที่ดี รู้จักการแก้ไขปัญหา พัฒนาความรู้ ความประพฤติ และทัศนคติ

สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการสร้างพื้นฐานของผู้เรียนให้มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม มีอาชีพ มีงานทำ และเป็นพลเมืองที่ดีตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 จึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตน้อมนำพระบรมราโชบายด้านศึกษามาเป็นหลักชัยในการสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี พัฒนาให้เป็นคนเก่งสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ ซึ่งเด็กในยุคปัจจุบันเติบโตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมผลักดันให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง รู้จักการนำความรู้ด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ได้จริง

เพื่อส่งเสริมสร้างการรับรู้ความเข้าใจแก่เด็กและเยาวชนด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย และเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐบาล อันจะส่งผลให้ประชาชนมีความรักชาติ เกิดความสามัคคี เป็นรากฐานเหนียวแน่นในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญมั่นคง สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 จึงดำเนินการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี (Civic/Citizenship Education) วิถีประชาธิปไตย โดยการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” แบบบูรณาการ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ความเชื่อ ความศรัทธา และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นสถาบันหลักของความมั่นคงแห่งชาติให้เป็นปึกแผ่น ยั่งยืน ถาวร และเพื่อตรวจสอบภายหลังจากการดำเนินงานโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงไร มีผลกระทบอย่างอื่นนอกเหนือจากที่ได้รับไว้ในโครงการหรือไม่ สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 จึงได้ดำเนินการติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินงานโครงการ เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้มาใช้ตัดสินใจวางแผนพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพอันนำไปสู่ความเป็นเลิศและก่อให้เกิดผลดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

กลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญ	1
2. วัตถุประสงค์การสรุปรายงานผล	5
3. ขอบเขตการสรุปรายงานผล	5
3.1 ด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	6
3.2 ด้านเนื้อหาสาระ (Substance)	6
3.3 ด้านระยะเวลา (Period of Time)	7
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
5. นิยามศัพท์เฉพาะ	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
1. แนวคิดด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร	12
1.1 ความหมายของหลักสูตร	12
1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร	16
1.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร	18
1.4 การออกแบบหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-based Curriculum)	22
2. แนวคิดด้านหลักสูตรประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	25
2.1 จุดมุ่งหมายและการจัดเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์	25
2.2 ความหมาย ขอบเขต และแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	31
3. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ	43
3.1 ความหมายของการประเมินโครงการ	44
3.2 ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 ประโยชน์ของการประเมินโครงการ	50
3.4 ประเภทของการประเมินโครงการ	53
3.5 ขั้นตอนของการประเมินโครงการ	61
3.6 รูปแบบของการประเมินผล	65
4. แนวคิด ทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach)	79
4.1 ความเป็นมาของทฤษฎีระบบ	79
4.2 ความหมายของวิธีการเชิงระบบ	81
4.3 หลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ	83
4.4 องค์ประกอบของระบบ	84
4.5 รูปแบบของการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis Model)	85
5. โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	90
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	97
6.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	97
6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ	105
7. กรอบแนวคิดการประเมิน	111
บทที่ 3 วิธีดำเนินงาน	112
1. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)	112
1.1 ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ	113
1.2 วิธีการดำเนินงานโครงการ	114
1.3 การติดตามประเมินผล	118
2. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data)	119
2.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย	119
2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน	120
2.3 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ	120
2.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	122
3. การวิเคราะห์ข้อมูลและค่าสถิติที่ใช้	124
4. เกณฑ์การประเมิน	125

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานและผลการวิเคราะห์	127
ส่วนที่ 1 รายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ภายใต้โครงการ	127
1. ข้อมูลการดำเนินงานตามโครงการ	128
2. งบประมาณสนับสนุนการดำเนินการ	135
3. สรุปรายละเอียดกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ	137
4. ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการ	140
5. ผลสำเร็จของงาน	143
6. การนำไปใช้ประโยชน์	143
7. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ	144
8. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ	144
9. ข้อเสนอแนะ	145
ส่วนที่ 2 สรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการ	146
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	146
ตอนที่ 1 ระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ	148
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นด้านความประทับใจ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	155
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	160
1. สรุปผลการดำเนินงานและการประเมินผล	161
1.1 การติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ	161
1.2 การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ	163
2. อภิปรายผล	164
2.1 การติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ	164
2.2 การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ	167

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. ข้อเสนอแนะ	171
3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการประเมินไปใช้	171
3.2 ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้	172
3.3 ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีหรือหลักการ	172
บรรณานุกรม	174
ภาคผนวก	184
- หลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้บูรณาการตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” พ.ศ. 2565	185
- ภาพกิจกรรมการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ	187
- แบบรายงานสรุปรายละเอียดการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงาน การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ	192
- แบบประเมินผลโครงการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ	202
- การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล แบบประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ	209
- สรุปผลการตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ	214
คณะผู้จัดทำ	219

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 2.1 แสดงวิธีการ เทคนิค และประโยชน์การประเมินของโมเดลชิปปี้ในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam’s CIPP Model)	75
ตาราง 3.1 แสดงจำนวนประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลผ่านแบบสอบถามเชิงประเมินสภาพจริงของการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565	123
ตาราง 3.2 แสดงเกณฑ์การประเมินที่กำหนดและเกณฑ์ที่ต้องการของการประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 (ในระดับที่ยอมรับได้)	126
ตาราง 4.1 แสดงรายละเอียดค่าใช้จ่ายตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 จำแนกเป็นรายการกิจกรรม	135
ตาราง 4.2 แสดงรายละเอียดการคำนวณร้อยละของการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงปริมาณ	141
ตาราง 4.3 แสดงรายละเอียดการคำนวณร้อยละของการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายคุณภาพ	142
ตาราง 4.4 แสดงรายละเอียดข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565	147
ตาราง 4.5 แสดงผลการประเมินระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13	149

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 แสดงโมเดลพื้นฐานของ Stufflebeam	69
แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทการประเมินและการตัดสินใจตามรูปแบบการประเมินชิปปี้	74
แผนภูมิที่ 3 แสดงรูปแบบหรือองค์ประกอบของวิธีระบบ (System Approach Model)	85
แผนภูมิที่ 4 แสดงรูปแบบองค์ประกอบของวิธีระบบและการวิเคราะห์ระบบ	85
แผนภูมิที่ 5 แสดงกรอบแนวคิดในการรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565	111
แผนภูมิที่ 6 แสดงรูปแบบโครงสร้าง (Structure) หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”	159

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

- เรื่อง : รายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13
- ผู้ดำเนินการ : วิชัย ชัยโกศล และคณะ
- หน่วยงาน : กลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13
- ปีที่ดำเนินการ : ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

การติดตาม ประเมินผล และรายงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตร และเพื่อสรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

กลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. การติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการเป็นบุคลากรของกลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดูแลการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การดำเนินงานโครงการ รวมทั้งสิ้น จำนวน 6 คน
2. การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการเป็นบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร บุคคลที่มีความรู้ความสามารถความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด และบุคลากรของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด นครราชสีมา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์ และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 62 คน

เครื่องมือที่ใช้ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการแบ่งออกเป็น 2 ชุด โดยส่วนแรกเป็นการสรุปรายละเอียดรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) จากแบบติดตาม ตรวจสอบ และรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการที่สร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา ผลงาน และรายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดเป็นแนวทางการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และรายงานสภาพจริงของการดำเนินงานและการบริหารโครงการในแต่ละขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด

ในส่วนที่สองเป็นการสรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) จากแบบประเมินผลการดำเนินงานโครงการที่จัดสร้างขึ้นโดยนำแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์การประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

การวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) จากโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์และสถิติทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (F : Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (P : Percentage) ค่าเฉลี่ย (μ : Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ : Standard Deviation) สำหรับประเด็นที่เป็นข้อมูลเปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นจะดำเนินการสรุปประมวลผลเชิงคุณภาพในลักษณะการพรรณนา (Descriptive) โดยใช้วิธีการตีความและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากความคิดเห็นและนำเสนอด้วยการสรุปใจความสำคัญเป็นความเรียง

สรุปผลการดำเนินงานและการประเมินผล

1. การติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 กลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ได้รับมอบหมายจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการให้รับผิดชอบดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่ โดยดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แก่เยาวชนและผู้เรียน รวมทั้งร่วมเรียนรู้และสร้างการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนและผู้เรียนทุกช่วงชั้นให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความจงรักภักดี และกตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะ

รูปแบบ กิจกรรม และวิธีดำเนินการ (Activity) ประกอบด้วย การประชุมปรึกษาหารือ การดำเนินงานโครงการ การประชุมปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำหลักสูตร การประชุมปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตร การประชุมปฏิบัติการทบทวนและยืนยันหลักสูตร และการประชุมปฏิบัติการจัดทำผังมโนทัศน์หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบครบวงจรและการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 โดยมีผลสำเร็จของงาน ดังนี้

(1) สถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคในการส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนและผู้เรียนในทุกช่วงชั้นให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งเป็นการน้อมนำและเผยแพร่พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์และพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพลเมือง

(2) เยาวชนและผู้เรียนในทุกช่วงวัยได้รับการส่งเสริมให้มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม คุณธรรมจริยธรรม และมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงเข้มแข็ง

2. การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ

ผลการประเมินการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.17$) โดยด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.21$) รองลงมา คือ ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) ($\mu = 4.18$) และด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) ($\mu = 4.12$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายการตัวบ่งชี้ในแต่ละด้านเป็นรายข้อปรากฏรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) พบว่า ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไปสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.37$) และงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไปสู่การปฏิบัติได้รับจัดสรรอย่างเพียงพอและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.01$)

2.2 ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) พบว่า สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการออกแบบ จัดทำ หรือพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดตามองค์ประกอบโครงสร้าง และสาระรายละเอียดที่กำหนดให้มีในหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.24$) และมีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือได้เข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไปสู่การปฏิบัติอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.01$)

2.3 ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมต่อการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไปสู่การปฏิบัติในครั้งนี้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.32$) และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีความเป็นมืออาชีพของการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไปสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.07$)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการประเมินไปใช้

1. เพื่อให้กระบวนการดำเนินงานสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติมีกรอบแนวคิด รูปแบบ และวิธีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ หน่วยงานระดับกระทรวงศึกษาธิการจึงควรมีการสรรหาและแต่งตั้งที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาเป็นที่ปรึกษาโครงการ เพื่อให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะเชิงลึก หรือการสนับสนุน สื่อสาร อธิบายขอบเขตของกระบวนการดำเนินงานอย่างชัดเจนและกระชับตลอดโครงการ รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้ประสบการณ์จากบุคคลที่มีผลงานอันโดดเด่น (Good Practice) และนำมาขยายผลต่อยอด และประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หน่วยงานระดับกระทรวงศึกษาธิการควรมีการกำหนดกรอบกิจกรรม รายละเอียดขอบเขต การดำเนินงาน แนวทางปฏิบัติ และบทบาทหน้าที่ที่ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน รวมทั้ง ควรมีการประเมินความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริงเพื่อให้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตาม รอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติมีรูปแบบการดำเนินงานโครงการตามเอกภาพ เกิดความต่อเนื่อง และเกิดการรับรู้ความเข้าใจด้านนโยบายและขั้นตอนการดำเนินการให้กับผู้รับผิดชอบ ตลอดจนสอดคล้องกับ ความต้องการและบริบทของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคในการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ และ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้อย่างแท้จริง

3. หน่วยงานระดับกระทรวงศึกษาธิการควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน (Work Manual) ตาม โครงการอย่างชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร โดยระบุรายละเอียดกิจกรรม วิธีดำเนินการ (Activity) กระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงาน สามารถเข้าใจ ในกระบวนการทำงาน นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เกิดการประสานสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งเป็นการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานที่มุ่งไปสู่การบริหารคุณภาพทั่วทั้ง องค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ได้ผลิตผลหรือการบริการที่มีคุณภาพ คุ่มค่า สมประโยชน์ และเป็นไปตาม เป้าหมายของการปฏิบัติงานตามภารกิจ

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1. สถานศึกษาที่จะนำหลักสูตรบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ไปใช้เพื่อ ปลุกฝังจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ส่งเสริมการใช้ทักษะชีวิต เสริมสร้างคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ของเยาวชนและผู้เรียนทุกช่วงชั้น ควรจะต้องจัดเตรียมตรวจสอบแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมีการวางแผนการจัดกิจกรรมและการใช้ประโยชน์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนจัดการเรียนการสอนเพื่อ ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยเฉพาะการนำนักเรียนร่วมกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. สถานศึกษาควรเตรียมความพร้อมของครูให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” การนำหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอนโดยศึกษาถึงองค์ประกอบของหลักสูตร โดยตลอดแนวอย่างครอบคลุม ครบถ้วน ได้แก่ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยบูรณาการ “นครชัยบุรีรินทร์” แนวทางการจัดการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติใน สถานศึกษา พร้อมทั้งรายละเอียดการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ประกอบด้วย แต่ละขั้นของการจัดการเรียนรู้ รูปแบบ และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ กระบวนการกลุ่ม และการอภิปราย สถานศึกษาควรมีการวางระบบครูผู้สอนและกระบวนการ จัดการเรียนการสอนเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนโดยนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งมีการสำรวจ ความสนใจผู้เรียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา จัดทำเพื่อให้การเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ มีความหมายต่อผู้เรียนและสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีหรือหลักการ

1. ควรมีการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลลัพธ์ (Outcome) หรือผลกระทบ (Impact) ข้อค้นพบ หรือผลการดำเนินงานจากเอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการของสำนักงานศึกษาธิการภาค สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นภาพรวมด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกรอบแนวคิดในการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการปฏิบัติงานให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่า คำนึงประโยชน์ในการปฏิบัติเชิงภารกิจแห่งรัฐ

2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เชิงประเมินเกี่ยวกับการจัดระบบงาน กระบวนการ วิธีดำเนินงาน และแนวปฏิบัติเชิงลึก โดยการสำรวจในลักษณะการติดตามผล (Follow-up or Tracer Study) การจัดกิจกรรม วิธีดำเนินการ (Activity) กลไกการประสานงาน การบริหารจัดการเชิงระบบ การเลือกใช้ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จ และความคงทนจากการดำเนินงานโครงการ รวมทั้งค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของรูปแบบหรือแนวทางการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ แล้วทำการศึกษาเจาะลึกในลักษณะของกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อถอดบทเรียนและนำไปใช้เป็นต้นแบบการประยุกต์ใช้ ต่อยอด ขยายผลการดำเนินงานโครงการให้มีประสิทธิภาพและเกิดความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน

3. ควรมีการศึกษาเชิงประเมินรูปแบบและแนวทางการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่โดยใช้รูปแบบการประเมินที่หลากหลาย โดยเฉพาะการประเมินปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานโครงการอย่างรอบด้าน และสามารถประเมินทุกขั้นตอนได้ในเวลาเดียวกัน โดยเน้นความสำคัญของการเชื่อมโยงผลการประเมินกับการตัดสินใจ และนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดที่เป็นตัวบ่งชี้ระดับความสำเร็จหรือความล้มเหลวเพื่อนำไปสู่การขยายองค์ความรู้ใหม่ในการอธิบายปรากฏการณ์และบริบทที่หลากหลาย รวมถึงปัจจัยแฝงอื่นที่สอดคล้องตามแต่ละบริบทของพื้นที่ และให้ได้มาซึ่งปัจจัยที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการตัดสินใจเป็นสำคัญ

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

“...อนาคตของชาติทุกชาติย่อมขึ้นอยู่กับเด็ก เพราะเด็กก็คือผู้ใหญ่ในเวลาข้างหน้า ถ้าบุคคลได้รับการอบรมบ่มนิสัย ให้เป็นพลเมืองที่อยู่ในศีลธรรม เคารพต่อบทกฎหมายของบ้านเมืองเสียตั้งแต่ยังเยาว์ เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น พลเมืองของประเทศก็จะมีแต่คนดีและประเทศจะเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ ก็โดยต้องมีพลเมืองที่ดีงว้านี้...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ในพิธีเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง
วันที่ 28 มกราคม 2495

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรข้างต้น แสดงถึงพระอัจฉริยภาพของพระองค์ที่ทรงตระหนักและทรงมีวิสัยทัศน์ด้านการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมาเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษ ซึ่งเนื้อความยังคงเป็นสาระที่มีความทันสมัยและเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เนื่องจากผลของการขัดเกลาและพัฒนาความเป็นพลเมืองเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลานาน หากไม่เร่งลงมือพัฒนาแก้ไขอย่างจริงจัง อนาคตของประเทศอาจตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่น่าเป็นห่วงใน การที่ยั่งยืนหยดให้อยู่รอดปลอดภัยได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสแห่งโลกาภิวัตน์อันเชี่ยวกราด

พลเมืองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคม เป็นรากฐานของประเทศชาติ หากสังคมหรือประเทศใดมีพลเมืองดี เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ย่อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า พลเมืองในวิถีประชาธิปไตยย่อมปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง รู้จักสิทธิเสรีภาพของตน เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง เคารพในความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน เคารพใน กฎกติกาของสังคม รวมทั้งตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมในการมี ส่วนร่วมแก้ปัญหาหรือช่วยพัฒนาขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า แนวคิดการสร้าง ความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับประชาชนเป็นเรื่องที่แทบทุกประเทศพยายามผลักดันให้เกิดขึ้นและให้ความสำคัญ มาโดยตลอด เพราะต่างตระหนักถึงความจำเป็นและคุณค่าของความเป็นพลเมืองที่เป็นเครื่องมือนำพาประเทศ ให้อยู่รอดและก้าวพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเมื่อประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ย่อมส่งผล ต่อการสร้างสรรค์สังคมที่มีคุณภาพ และนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดรากฐานของสังคมที่มีความเข้มแข็ง นับว่าเป็น การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง หลายประเทศที่พัฒนาแล้วมีความตระหนักในเรื่องดังกล่าว จึงให้ความสำคัญ ต่อกระบวนการพัฒนาคนตั้งแต่ระดับเยาวชน และขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic/

Citizenship Education) เข้าสู่ระบบการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับ (Compulsory Education) ซึ่งในหลายประเทศทั้งยุโรปและเอเชียสามารถจัดการศึกษาจนประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับ

การกับสถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญและผูกพันกับสังคมไทยและคนไทยมาตลอดประวัติศาสตร์ของประเทศ สถาบันพระมหากษัตริย์จึงนับได้ว่าเป็นสถาบันหลักของชาติที่มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับประชาชนและสังคมไทยมาทุกกาลสมัย เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติในฐานะที่เป็นปัจจัยแห่งความมั่นคงที่ทรงนำพาประเทศชาติให้อยู่รอดปลอดภัยตลอดมา เป็นศูนย์รวมจิตใจ ความรัก ความสามัคคีของคนในชาติมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องมาจากสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์ราชทุกพระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทยอย่างเป็นอเนกประการ โดยประเทศไทยมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ของชาติไทยมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ สังคมไทยได้ให้ความสำคัญกับสถาบันพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง ยืนยง ทำให้ประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นไทยภายใต้พระบรมโพธิสมภารจนถึงปัจจุบัน สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นเสาหลักที่สำคัญของสังคมไทยในทุกด้าน และเป็นสมบัติล้ำค่าที่ประชาชนชาวไทยทุกคนจะต้องร่วมกันปกป้องให้สถาบันพระมหากษัตริย์คงอยู่ตลอดไป พระมหากษัตริย์ไทยทรงครองราชย์ป้อมเมือง ทำนุบำรุงบ้านเมือง ทำนุบำรุงสุข ศาสนา และสังคมมาจนถึงทุกวันนี้ แม้ประเทศไทยจะมีรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่สถาบันพระมหากษัตริย์กลับเป็นที่เคารพสักการะจากประชาชนมากเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลงจนถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ก็ยังคงมีความเป็นห่วงราษฎรในทุกเรื่อง โดยเฉพาะด้านการศึกษาทรงมีพระราชกระแสรับสั่งในด้านการศึกษา โดยเน้นให้การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน การสร้างทัศนคติที่ถูกต้อง (อุปนิสัย) ที่มั่นคง เข้มแข็ง การสอนให้มีอาชีพ มีงานทำ รวมถึงการทำให้เยาวชนมีความสนใจและเข้าใจในเรื่องของสถาบันพระมหากษัตริย์และประวัติศาสตร์ชาติไทยได้อย่างถูกต้อง

จากการที่รัฐบาลได้กำหนดหลักการสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ ทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรม และคุณธรรม พัฒนาคอนทุกช่วงวัย และเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ประกอบกับหลักการ/แนวคิดของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่มุ่งให้บรรลุเป้าหมายด้านคุณภาพการศึกษาในประเด็นสำคัญประการหนึ่ง คือ “การจัดการศึกษาในมิติความเป็นพลเมืองของผู้เรียน” คนทุกช่วงวัยมีความรักสถาบันหลักของชาติและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทุกคนทุกช่วงวัยมีจิตสำนึกรักภักดี สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม และนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง เรื่อง การพัฒนาและเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ ได้กำหนดให้การพัฒนาและเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติเป็นยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนให้คนในชาติมีจิตสำนึกรักและหวงแหน มุ่งจงรักภักดี พร้อมธำรงรักษาไว้

ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวและศูนย์รวมจิตใจหนึ่งเดียวกันของคนทั้งชาติ โดยปลูกฝังและสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสถาบันหลักของชาติ รวมทั้งรณรงค์เสริมสร้างความรักและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยและชาติไทยผ่านกลไกต่าง ๆ ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงสร้างสรรค์ น้อมนำและเผยแพร่ศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงแนวทางพระราชดำริต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และสามารถนำไปประยุกต์ปฏิบัติใช้อย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตรา 7 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาและมีหลักการที่สำคัญ คือ ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องที่จะรักษาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย พร้อมกับความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง การศึกษาจึงต้องนำประเด็นในท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กเกิดความภูมิใจในรากเหง้าของตน สามารถทำให้เด็กที่จบการศึกษาออกไปมีความรับผิดชอบและมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์สังคมได้ (นิคมชมพูหลง, 2545 : 85) กอรปกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีความหมายต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนโดยเฉพาะบริบททางสังคมวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นมักจะสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ของชาติทั้งในเชิงสังคม การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ (Marino and Crocco, 2012) การจัดหลักสูตรการศึกษาประวัติศาสตร์จึงควรบูรณาการผสมผสานการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าด้วยกัน ตัวหลักสูตรต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบทของการใช้หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ ประเด็นปัญหาในท้องถิ่น รวมทั้งควรใช้สื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่น (Leuvan, 1971) ส่งผลให้ผู้เรียนได้รู้จักถิ่นฐานของตน เกิดความรักความผูกพันและสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนอย่างยั่งยืน (Feldman, 2003) นอกจากนี้ การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ยังช่วยให้มนุษย์รู้จักตัวเองและเข้าใจสังคมของมนุษย์โดยรวม ช่วยให้เกิดความเข้าใจในมรดกวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ความรู้ ความคิดอ่านกว้างขวาง ทันเหตุการณ์ ทันสมัย สามารถเข้าใจคุณค่าสิ่งต่าง ๆ ในสมัยของตน รวมไปถึงนำมาเป็นบทเรียนและประสบการณ์พื้นฐานการตัดสินใจ เหตุการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันหรืออนาคตสามารถประยุกต์ใช้ในกระบวนการแก้ปัญหาและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมคุณธรรม เพื่อสันติสุขและพัฒนาการของสังคมมนุษย์เอง รวมไปถึงประวัติศาสตร์ของชาติย่อมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ ในตระกูล และในความเป็นชาติประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดความรักชาติและปกป้องรักษาชาติบ้านเมืองให้คงอยู่ ทั้งก้าวไปสู่ความเจริญ

สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 เป็นหน่วยงานราชการส่วนกลางที่ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนภูมิภาคดูแลรับผิดชอบพื้นที่เขตตรวจราชการที่ 13 ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ ปฏิบัติราชการเฉพาะหน่วยงานของรัฐภายใต้ขอบเขตและหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยสอดส่องดูแลแทนรัฐมนตรีและปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทในการขับเคลื่อน

การศึกษาในพื้นที่ระดับภาคและจังหวัดในลักษณะการอำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุน และบูรณาการประสานความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาร่วมกับหน่วยงานอื่น ทั้งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี วิถีประชาธิปไตย รวมทั้งส่งเสริมการสร้างการรับรู้ความเข้าใจแก่เด็กและเยาวชนเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐบาลในการสร้างสำนึกจงรักภักดีและความภาคภูมิใจในชาติให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกหมู่เหล่า เกิดความรักสามัคคี อันเป็นรากฐานที่เหนียวแน่นในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญมั่นคง จึงได้กำหนดแผนการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานที่เป็นนวัตกรรม (Innovation) ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบ โดยสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการคัดสรรและสอดแทรกองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นประกอบเป็นรายละเอียดเพิ่มเติม นอกจากสาระความรู้พื้นฐานที่นำเสนอได้ตามความเหมาะสม โดยเฉพาะการสอดแทรกรายละเอียดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) และประวัติศาสตร์สังคม (Social History) และท้ายที่สุดแล้ว หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนครชัยบุรีนทร์จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดจิตสำนึก ความเชื่อถือ มีศรัทธา และค่านิยมที่ถูกต้อง เกิดคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐาน (Place Literacy) รวมถึงสร้างความจงรักภักดีและเทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นสถาบันหลักของความมั่นคงแห่งชาติให้เป็นปึกแผ่น ยั่งยืน ถาวรสืบไป

การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ นอกจากมีเป้าหมายและดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานของโครงการที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดแล้ว กิจกรรมหนึ่งที่สำคัญและขาดไม่ได้ คือ การติดตามและประเมินผลโครงการ ซึ่งหากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนกับการติดตามประเมินผลโครงการพบว่า กิจกรรมทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไป โดยการวางแผนโครงการเป็นกิจกรรมของการกำหนดแนวทางและการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ สำหรับการติดตามประเมินผลโครงการเป็นกิจกรรมสุดท้ายในการพิจารณาผลการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามแผนงานที่ได้กำหนดหรือไม่ ควรปรับปรุงขั้นตอนของกิจกรรมในขั้นตอนใด หรือควรยุติล้มเลิกโครงการก่อนที่จะเกิดความเสียหายต่อหน่วยงาน องค์กร และประเทศชาติ นอกจากนี้ ในปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสารโลกไร้พรมแดน การเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานต่อสาธารณชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น การติดตามและประเมินโครงการจะช่วยให้ทราบจุดอ่อน จุดแข็ง หรือจุดที่ควรพัฒนา ส่งผลให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ สามารถปรับปรุงพัฒนางานของตนให้ก้าวหน้าทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาอย่างรวดเร็วได้ (เชาว์ อินใย, 2553 : 1)

จากหลักการของการติดตามและประเมินผลอันเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการบริหารโครงการ กอปรกับห้วงเวลาดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ จำเป็นต้องรับรู้รับทราบผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อนำไปปรับปรุงแผนการดำเนินงานโครงการให้มีประสิทธิภาพและ

ประสิทธิผลอย่างต่อเนื่องจากปีงบประมาณหนึ่งไปสู่อีกปีงบประมาณหนึ่ง ซึ่งต้องยอมรับว่าเจตนารมณ์ดังกล่าวจะสัมฤทธิ์ผลได้ต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศในการดำเนินงานโครงการที่ครอบคลุม แม่นตรง และเชื่อถือได้เป็นฐานสำคัญในการพิจารณาตัดสินใจและขยายงานของโครงการแต่ละปีงบประมาณ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบตามระเบียบวิธีวิจัยในแต่ละช่วงปีงบประมาณจึงมีความจำเป็นยิ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและสารสนเทศที่มีคุณภาพ และเพื่อเป็นการสานต่อโครงการ รวมถึงการมีแผนการดำเนินงานที่โดดเด่น มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับและทราบถึงผลที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการว่าประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังหรือไม่ เพียงใด ซึ่งสามารถนำไปใช้ตัดสินใจในการปรับปรุงและการขยายงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้รูปแบบการประเมินวิธีการเชิงระบบ (Systems Approach) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่ได้รับการยอมรับและรู้จักกันอย่างแพร่หลาย เป็นการประเมินที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการและการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการตามข้อค้นพบและข้อเสนอแนะจากการติดตามและประเมินผลโครงการ และได้มอบหมายให้กลุ่มพัฒนาการศึกษาที่ประกอบด้วยบุคลากรที่มีความรู้ ประสบการณ์ ผลงานทางด้านวิชาการ การวิจัยและพัฒนา และด้านการติดตามประเมินผลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

วัตถุประสงค์การสรุปรายงานผล

1. เพื่อรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
2. เพื่อสรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

ขอบเขตการสรุปรายงานผล

การสรุปรายงานผลการดำเนินงานภายใต้โครงการครั้งนี้ เป็นการติดตาม สำนวณ ตรวจสอบ และวิเคราะห์สภาพจริงของการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่

รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ซึ่งได้แบ่งเนื้อหาของการรายงานผลการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นการสรุปใจความสำคัญเป็นความเรียงจากแบบสรุปรายละเอียดผลการติดตามตรวจสอบ และรายงานความก้าวหน้าการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ

ส่วนที่ 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเชิงสำรวจ (Survey Questionnaire) ของการประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ

เพื่อให้การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ จึงได้กำหนดขอบเขตการสรุปรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นครชัยบุรีรินทร์ภายใต้โครงการ (Limitation of Evaluation) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้สำหรับการจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในส่วนของการรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ คือ ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ซึ่งเป็นบุคลากรของกลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 และได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการ รวมทั้งสิ้น จำนวน 6 คน

2. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Population Target Group) ที่ใช้สำหรับการจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในส่วนของการสรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ เป็นคณะทำงานจัดทำหลักสูตรทั้งในส่วนคณะทำงานระดับภาคและคณะทำงานของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาค ได้แก่ บุคลากรสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 จำนวน 14 คน รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ และบุคลากรของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 18 คน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 10 คน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 10 คน และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 62 คน

ด้านเนื้อหาสาระ (Substance)

การรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในครั้งนี้เป็นการติดตามประเมินผลสภาพจริงของการบริหารจัดการการดำเนินงานโครงการมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประเด็นการรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” เป็นการติดตามกระบวนการดำเนินงานการจัดกิจกรรมตามโครงการที่ได้ดำเนินการ ผลสำเร็จ ผลลัพธ์ ปัญหาอุปสรรค ความยุ่งยากในการดำเนินการ และข้อเสนอแนะทางพัฒนาโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

2. ประเด็นการสรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” โดยกำหนดขอบเขตและวิธีการประเมิน (Substance Evaluation) ตามสภาพจริง เจตคติ หรือพฤติกรรมในการดำเนินงานจัดทำหลักสูตรภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการทางสังคม (Social Process) ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมินไปสู่จุดมุ่งหมายตามแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) เพื่อให้เหมาะสม ครอบคลุมวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การประเมินใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่

2.1 การประเมินปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input Evaluation)

2.2 การประเมินกระบวนการดำเนินงาน (Process Evaluation)

2.3 การประเมินผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output Evaluation)

ด้านระยะเวลา (Period of Time)

ในการประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติครั้งนี้ ได้กำหนดช่วงเวลาการดำเนินงานตามขั้นตอนหรือกระบวนการปฏิบัติ ระเบียบวิธีวิจัย และแผนการดำเนินงาน โดยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ผ่านระบบออนไลน์โดยใช้ Google Form ไปยังคณะทำงานหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” กลุ่มเป้าหมายดำเนินการให้ข้อมูล ระหว่างวันที่ 1.30 กันยายน 2565

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ใช้เป็นเอกสารการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

2. นำข้อค้นพบที่ได้จากการติดตามและประเมินผลไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและสารสนเทศในการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโครงการและกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามบริบทที่เหมาะสม สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเต็มตามศักยภาพ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล

3. ใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับประกอบการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานต่อผู้บริหารระดับสูงในการกำกับ ติดตาม และวางแผนโครงการอันจะนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษา ค้นคว้า และอ้างอิงทางวิชาการ รวมทั้งการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) เกี่ยวกับการติดตามประเมินผลโครงการหรือการประเมินในรูปแบบลักษณะเดียวกันให้แก่ส่วนราชการ หน่วยงาน ข้าราชการ บุคลากร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่สนใจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อสื่อความหมายของคำบางคำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอ่านเอกสารรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการฉบับนี้ จึงได้กำหนดนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ (Operational Definition) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 หมายถึง หน่วยงานราชการสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดตั้งขึ้นตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560 สั่ง ณ วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2560 เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อปฏิบัติการกิจของกระทรวงศึกษาธิการในระดับพื้นที่ มีบทบาทหน้าที่ขับเคลื่อนการศึกษาในระดับภาคและจังหวัด โดยการอำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการศึกษาแบบร่วมมือและบูรณาการกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่นหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เขตตรวจราชการที่ 13

พื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 หมายถึง พื้นที่เขตตรวจราชการที่ 13 ซึ่งเป็นพื้นที่การปฏิบัติงานของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการตรวจติดตาม เฝ้าระวัง แนะนำ สืบสวนสอบสวน สอบข้อเท็จจริง สดับตรับฟัง เสนอแนะ ประสาน ติดต่อ ตรวจสอบ หรือดำเนินการอื่นใด เพื่อให้การปฏิบัติงานได้ผลสมประโยชน์ต่อทางราชการ ประกอบด้วยพื้นที่รับผิดชอบ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด นครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นพื้นที่การตรวจราชการแบบบูรณาการตามมติคณะรัฐมนตรีที่เห็นชอบให้ทุกกระทรวง ทบวง กรมปรับปรุงเขตตรวจราชการให้เป็นไปตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 10/2551 ลงวันที่ 30 มกราคม 2551

การจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ หมายถึง กระบวนการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” แบบบูรณาการภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ โดยได้กำหนดให้แต่ละจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 บูรณาการประสานความร่วมมือในการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของแต่ละจังหวัดและหลอมรวมเป็นหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของเยาวชนและผู้เรียนในทุกช่วงชั้น ส่งเสริมคุณลักษณะให้เป็นพลกนิกรที่ดี มีความจงรักภักดี และกตัญญูต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพสักการะของปวงชนชาวไทย ตลอดจนปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

การติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ หมายถึง การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และรายงานสภาพจริงของการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ตามประเด็นการติดตามและรายงานการบรรลุผลสำเร็จของการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ตามที่กำหนด ประกอบด้วย ข้อมูลการดำเนินงาน (ระยะเวลา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย รูปแบบการดำเนินงาน) กิจกรรมที่สำคัญ งบประมาณสนับสนุน กระบวนการและขั้นตอน ผลที่ได้รับ ผลสำเร็จของงาน การนำไปใช้ประโยชน์ ความยุ่งยากซับซ้อน ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ หมายถึง เจตคติ ทักษะคิ ทัศนคติ แนวความคิดเห็น หรือความรู้สึกของคณะทำงานดำเนินการจัดทำหลักสูตรทั้งในส่วนคณะทำงานระดับภาคและ คณะทำงานของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคที่มีต่อ ลักษณะหรือสภาวะการณ์ความเป็นจริง การปฏิบัติ และสภาพ ที่ปรากฏในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้าง และส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของ สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ตามแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ในประเด็นการประเมิน 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) คือ ทรัพยากรที่จำเป็นจะต้องนำเข้าสู่ระบบ หรือสิ่งที่ต้องใช้ในกระบวนการหรือโครงการต่าง ๆ โดยมีคุณสมบัติและประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม สำหรับสิ่งที่ ป้อนเข้าไปหรือปัจจัยนำเข้าในการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ ได้แก่ นโยบาย การสร้างการรับรู้ความเข้าใจ บุคลากร งบประมาณ และระยะเวลาดำเนินการ เป็นต้น

2. ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) คือ ขั้นตอนที่ทำหน้าที่นำปัจจัยนำเข้าระบบหรือ สิ่งที่ป้อนที่ผ่านเข้าไปมาจัดกระทำ แปรสภาพในด้านต่าง ๆ หรือกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ หรือการบริการที่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ สำหรับกระบวนการในการประเมินผลการจัดทำหลักสูตร ภายใต้การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ ได้แก่ การวางแผน การประชาสัมพันธ์ การออกแบบ จัดทำ และพัฒนา หลักสูตร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม เป็นต้น

3. ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) หมายถึง ผลที่ได้จากการกระทำในขั้นตอน กระบวนการดำเนินงาน หรือระบบการผลิตที่มีมูลค่าสูงกว่าปัจจัยนำเข้าที่รวมกันเนื่องมาจากผ่านกระบวนการ แปรสภาพทั้งสินค้า (Goods) และบริการ (Service) ที่มีลักษณะแตกต่างกันหลายประการ สำหรับผลผลิตหรือ ผลการดำเนินงานของการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ ได้แก่ หลักสูตร คุณลักษณะของผู้เรียน การบรรลุผลสำเร็จ และความพึงพอใจต่อการดำเนินงาน เป็นต้น

การรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ หมายถึง การรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติใน

พื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยได้แบ่งการรายงานออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

1. การประเมินประสิทธิภาพโครงการ เป็นการสรุปรายละเอียดการดำเนินงานเพื่อต้องการทราบผลการดำเนินงานโครงการ (Project Implementation Progress) หรือผลผลิตของโครงการ (Project Outputs) ที่เกิดขึ้นจริงว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์หรือไม่ เนื่องจากเหตุใด โดยเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมกับระยะเวลาที่ดำเนินงานเสร็จจริงกับที่ได้มีการวางแผนไว้ การเปรียบเทียบวันอนุมัติแผนจริงกับที่ได้มีการวางแผนไว้ รวมทั้งตรวจสอบหาสาเหตุของความล่าช้าหรือผลกระทบในการดำเนินงานโครงการ

2. การประเมินองค์ประกอบที่มีผลกระทบของโครงการ เป็นกระบวนการวัดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานโครงการที่เชื่อมโยงไปสู่ “การสร้างคุณค่า (Value)” ต่อกระบวนการตามภารกิจที่มีความสำคัญได้อย่างเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่าผลกระทบของโครงการ (Project Effect) ที่เกิดขึ้นจริงเป็นไปตามแผนที่กำหนดหรือไม่ อย่างไร ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพจากการประเมินความคิดเห็นหรือสภาพที่ปรากฏของผู้รับบริการ (Customer) โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินประสิทธิภาพโครงการตามแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ประกอบด้วย การประเมินปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการดำเนินงาน (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output Evaluation)

โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ หมายถึง โครงการหรือกิจกรรมที่สำคัญตามภารกิจในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานด้านการศึกษา การปฏิบัติงานวิชาการทางการศึกษา และการสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านวิชาการแก่หน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่นหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบ รวมทั้งกระบวนการที่ได้รับจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามบทบาทภารกิจในแผนปฏิบัติราชการประจำปี ภายใต้ “โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565”

วัตถุประสงค์ของโครงการ หมายถึง จุดมุ่งหมายอันเป็นเป้าหมายสำคัญในการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ประกอบด้วย วัตถุประสงค์หลักของโครงการใน 4 ประเด็น ได้แก่

1. เพื่อจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพมหากษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

2. เพื่อปลูกฝังและสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ รมรงค์เสริมสร้างความรักและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยและชาติไทยผ่านกลไกด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิง

สร้างสรรค์ รวมทั้งน้อมนำและเผยแพร่พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง มีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม

4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงนวัตวิถีของท้องถิ่นและชุมชน มีจิตสำนึกรักและภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดการประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษา ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 จึงได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาบริบท แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน ผลงานวิชาการ รายงานการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผ่านการสังเคราะห์เป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกต่อการประเมินผลโครงการ (Project Evaluation) และนำมาเป็นแนวทางการกำหนดกรอบแนวคิดการติดตามเชิงประเมิน โดยแบ่งสาระสำคัญของเนื้อหาออกเป็น 7 ส่วน เรียงตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
2. แนวคิดด้านหลักสูตรประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
4. แนวคิด ทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach)
5. โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการประเมิน

แนวคิดด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

การให้ความหมายของหลักสูตร (Curriculum) ได้มีนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรที่ให้ความหมายหลักสูตรที่คล้ายและแตกต่างกันหลายประการตามข้อกำหนดและผู้นิยามความหมายไว้ ดังนี้

ภิญโญ สาร (2516 : 270 อ้างอิงใน เกษมศรี สมสาร, 2553 : 18) ได้ให้ความหมายหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง บรรดาประสบการณ์ทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ในทิศทางที่โรงเรียนพึงปรารถนา

สวัสด์ ประทุมราช (2521 : 1) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า “หลักสูตร” คือ แผนหรือแนวทางการจัดที่ศึกษาระบบทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา และครูอาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้จัดการศึกษา ได้จัดประสบการณ์ทั้งมวลตามหลักสูตรที่กำหนด เพื่อให้เยาวชนหรือพลเมืองของประเทศได้พัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติ

สมิตร คุณากร (2537 : 3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนด

ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา (2530 : 1) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ 4 ประการ คือ

1. เป็นประสบการณ์ทุกอย่างที่นักเรียนพึงได้รับโดยไม่จำกัดว่าเมื่อไหร่และอย่างไร
2. เป็นประสบการณ์ทุกอย่างที่นักเรียนพึงได้รับภายใต้การแนะนำของโรงเรียน
3. เป็นรายวิชาทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน
4. เป็นเอกสารที่กำหนดโครงการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน

อนุศักดิ์ เกตุสิริ (2531 : 3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง แผนการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ โดยกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงวิธีการประเมินผลไว้อย่างชัดเจน

บุญเลิศ แสนศักดิ์ (2535 : 1) ได้สรุปความหมายหลักสูตรจากความเห็นของนักการศึกษาหลายท่านไว้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ของเด็กที่โรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดประสบการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของผู้ใหญ่ภายในชุมชน รัฐ และประเทศที่มุ่งให้เด็กเจริญงอกงามมากที่สุด มีลักษณะที่เพียบพร้อมที่สุด ภายใต้อิทธิพลแห่งวัฒนธรรมที่ตนดำรงชีวิตอยู่

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 6-15) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะเป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียน หมายถึง วิชาและเนื้อหาสาระที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนในชั้นและในระดับต่าง ๆ หรือกลุ่มวิชาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น หลักสูตรเตรียมแพทย์ หลักสูตรวิทยาศาสตร์ หลักสูตรธุรกิจ หลักสูตรตัดเสื้อ หลักสูตรการเลี้ยงสุกร เป็นต้น

2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตรกลุ่มหนึ่งจัดให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วย จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ อัตราเวลาเรียน กิจกรรม ประสบการณ์ และการประเมินผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน มีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แนวคิดนี้จะเน้นหลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารเป็นรูปเล่ม ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

2.1 เอกสารหลักสูตร เป็นเอกสารที่กล่าวถึงสาระเนื้อหาของหลักสูตรโดยตรง คือกล่าวถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และเนื้อหาที่จัดไว้ในหลักสูตรนั้น

2.2 เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลตามจุดมุ่งหมาย เช่น คู่มือหลักสูตร คู่มือเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร แผนการสอนกลุ่มวิชาต่าง ๆ หรือคู่มือการประเมินผลการเรียน

3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้แก่ผู้เรียน เป็นการมองหลักสูตรในลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น หรือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ และจัดให้แก่ผู้เรียนโดยโรงเรียนทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะพึงประสงค์

ตามที่กำหนด กิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากจะนำไปสู่ประสบการณ์ด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะต่าง ๆ อันแสดงถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ กิจกรรมที่ควรจัดให้แก่ผู้เรียนจะต้องปรากฏอยู่ใน หลักสูตรอย่างชัดเจน

4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน จะเป็นแผนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมตามที่กำหนด แผนสำหรับจัดโอกาสทางการศึกษาที่จะแสดงเกี่ยวกับจุดหมายหรือจุดประสงค์ ของการออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล แผนนี้สร้างขึ้นตามประเภทสถานการณ์ หรือกลุ่มบุคคลในระดับการศึกษาต่าง ๆ เช่น หลักสูตรก่อนวัยเรียน หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรอุดมศึกษา หรืออาจหมายถึงกลุ่มของแผนย่อยต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวัง

5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างของนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียน รวมถึงเนื้อหาที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนด้วย แนวความคิดนี้เกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของหลักสูตรในความหมายแคบที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการรอบด้านขึ้นในตัวผู้เรียน

ประการที่สอง การสอนของครูที่ยึดหนังสือเรียนและเนื้อหาสาระมากเกินไปทำให้การสอน ไม่จี๊ดจ๊าด ไม่มีชีวิตชีวา โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน ให้ได้คิด ได้กระทำ ได้แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตัวเอง การจัดหลักสูตรจึงควรพิจารณาถึงประสบการณ์ทุกด้าน ที่พึงมีของผู้เรียน

6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวัง คือ คาดหมายให้เด็ก ได้รับ คือ ผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรไปแล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง และจะเกิดผลอย่างไรในตัวผู้เรียนบ้าง แนวคิดนี้มองหลักสูตรในฐานะที่ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ดังนั้น การจัด หลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลจำเป็นจะต้อง ศึกษาและวางแผนให้สอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย

7. หลักสูตรในฐานะเป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการมอง หลักสูตรในฐานะที่เป็นแผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่จัดขึ้นโดยโรงเรียน หรือสถาบัน การศึกษาที่รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าโดยรวมแผนย่อยที่เป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่คาดหวังเข้าไว้ด้วย แผนงานนั้นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ แต่จะมีการวางแผนสำหรับ สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น แผนงานจึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อผู้เรียนโดยโรงเรียนหรือสถาบัน การศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน

บอบบิท (Bobbitt, 1918 อ้างอิงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 4) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรไว้ว่า คือ รายการของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนจะต้องทำและมีประสบการณ์ด้วยวิธีการพัฒนา ความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี เพื่อสามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้

กู๊ด (Good, 1973 : 157) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาจนจบชั้นหรือจนได้รับประกาศนียบัตร
2. หมายถึง เคাঁโครงของเนื้อหาวิชาหรือสิ่งเฉพาะเจาะจงที่จะต้องสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาจนจบชั้นหรือได้จนได้รับประกาศนียบัตร
3. หมายถึง กลุ่มวิชาและประมวลประสบการณ์ตามที่ได้กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาภายใต้การแนะแนวของโรงเรียน

บัวแชมป์ (Beauchamp, 1986 : 61-62) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรมีอยู่ด้วยกัน 3 สถานะ คือ

1. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของศาสตร์วิชาหนึ่ง ซึ่งศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร วิธีการใช้หลักสูตร และวิธีการประเมินผลหลักสูตร
2. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ตามความหมายนี้ หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งเอกสาร ประกอบด้วย รายละเอียดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน รวมทั้งกำหนดเวลาสำหรับการเรียนการสอนด้วย
3. ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ได้แก่ การจัดบุคลากร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร กระบวนการประเมินผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นการมองที่เน้นกระบวนการและผลผลิตจากกระบวนการนั้น

อาร์มสตรอง (Armstrong, 1989 : 2 อ้างอิงใน สุนีย์ ภูพันธ์, 2546 : 6) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่าแปลมาจากคำในภาษาอังกฤษที่ว่า “Curriculum” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Currere” หมายถึง “Running Course” หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ต่อมาได้นำศัพท์นี้มาใช้ในทางการศึกษาว่า “Running Sequence of Course of Learning Ecperience” การที่เปรียบเทียบหลักสูตรกับสนามหรือเส้นทางวิ่งแข่ง อาจเนื่องจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับใด หรือหลักสูตรใดก็ตาม ผู้เรียนจะต้องฟันฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ตามลำดับขั้นที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่นเดียวกับนักวิ่งที่ต้องวิ่งแข่งและฟันฝ่าอุปสรรคไปสู่ชัยชนะและความสำเร็จได้

นอกจากนี้ จากการศึกษาความหมายของหลักสูตรในการประเมินผลการดำเนินงานโครงการครั้งนี้ ได้สรุปความหมายของหลักสูตรออกเป็น 2 นัย ได้แก่

ความหมายที่ 1 หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับแนวทางการในการดำเนินการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ มีการกำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้าโดยกลุ่มผู้ที่มีความเชี่ยวชาญงานทางการศึกษา ทั้งนี้ การกำหนดตามนโยบายการศึกษาชาติเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติให้แก่ทุกโรงเรียน ซึ่งสามารถสรุปโดยใช้ความหมายตามกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 18-20) ที่กล่าวว่า หลักสูตร คือ

ข้อกำหนด แผนการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ หลักสูตร ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละวิชา เนื้อหารายวิชา สื่อการเรียนการสอน วิธีสอน และการประเมินผล

ความหมายที่ 2 หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเน้นที่ความเจริญงอกงามและความสุขของนักเรียนเป็นเป้าหมายในการดำเนินการ โดยมีครูเป็นผู้ดำเนินการ พัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง ในความหมายนี้สามารถอธิบายได้ว่าหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครู สร้างสรรค์ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุขและเจริญงอกงาม ทั้งนี้ มีครูในโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร (อมรรัตน์ วัฒนาธร, 2552 : 10)

จึงสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนจัดการศึกษาที่กำหนดหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง แนวทางดำเนินการ กระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผลไว้อย่างชัดเจน โดยมีการกำหนดเนื้อหาสาระและ ประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเจริญงอกงาม เกิดการเรียนรู้ในแนวทางที่ต้องการ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

ในการรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงาน โครงการครั้งนี้ หลักสูตร หมายถึง ทั้งตัวของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ที่เป็นเอกสาร ลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นแผนหรือโครงการที่ประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน และการวัดและประเมินผล และยังหมายรวมถึงการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริงในการบูรณาการ จัด การเรียนการสอนในสถานศึกษาด้วย

องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรต้องประกอบไปด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขอบข่ายเนื้อหาของหลักสูตร และการจัดสรรเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ หลากหลาย นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนหลายท่านได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2532 : 7-8) กล่าวว่า หลักสูตรต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญที่ขาด ไม่ได้ 6 ประการ คือ 1) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร 2) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน 3) เนื้อหา สาระและประสบการณ์ 4) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน 5) วัสดุอุปกรณ์และสื่อประกอบการเรียนการสอน และ 6) การประเมินผลหลักสูตรและประเมินผลการเรียนการสอน

สัจด์ อุทรานันท์ (2532 : 182) ให้ความเห็นว่า หลักสูตรที่ดีจะควรประกอบด้วย 1) เหตุผล และความจำเป็นของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 4) การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน 5) การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและ แหล่งวิทยากรในชุมชน และ 6) การประเมินผล

สำลี ทองธิว (2545 : 32) กล่าวว่า หลักสูตรแต่ละหลักสูตรจะมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. ปณิธานหรือหลักการของหลักสูตร เป็นตัวบ่งชี้หรือสะท้อนให้เห็นถึงกรอบแนวคิด ปรัชญา ที่ผู้พัฒนาหลักสูตรยึดถือเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร

2. เป้าหมายของหลักสูตร เป็นการระบุถึงภาพรวมของคุณลักษณะที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนและผลกระทบที่จะเกิดกับสังคมส่วนรวม

3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นคุณลักษณะเฉพาะที่ต้องเกิดกับผู้เรียน เป็นเรื่องของความรู้ความสามารถ พฤติกรรมเฉพาะ เป็นต้น

4. ความรู้และมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีโครงสร้างเวลาเรียนที่สอดคล้องกัน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เฉพาะ และเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งยังรวมไปถึงการจัดการเรียนรู้ที่ไปในทิศทางเดียวกันกับหลักการและกรอบแนวคิดที่ระบุไว้ในหลักสูตร

5. เกณฑ์ในการประเมินผลผู้เรียน วิธีการวัดและประเมินผู้เรียน ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลผู้เรียนของหลักสูตร

รัตน์ บัวสนธ์ (2554 : 31-31) กล่าวว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบสองส่วนใหญ่ ๆ คือ เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร การพัฒนานวัตกรรมการศึกษาที่เป็นหลักสูตรจึงต้องจัดทำให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน ทั้งนี้ แต่ละส่วนก็มีลักษณะต่างกัน ดังนี้

1. เอกสารหลักสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1.1 ปรัชญาหรือหลักการของหลักสูตร

1.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1.3 เนื้อหาสาระ

1.4 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.5 การวัดและประเมินผลการเรียน

2. เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นส่วนที่จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้เป็นไปอย่างมีทิศทางที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของการสร้างหลักสูตร นอกจากนี้ยังช่วยให้การใช้หลักสูตรมีความสะดวกยิ่งขึ้น เอกสารประกอบหลักสูตรที่สำคัญและจำเป็น ได้แก่ คู่มือครู แผนการใช้หลักสูตรหรือแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

ไทเลอร์ (Tyler, 1949 : 11) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า ควรประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) จุดประสงค์ 2) เนื้อหาสาระ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) วิธีการตรวจสอบเป้าหมาย

ทาบ (Taba, 1962 : 224) กล่าวว่า หลักสูตรทุกรูปแบบควรจะประกอบไปด้วย จุดประสงค์ทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ เนื้อหาสาระ และประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล

พราตต์ (Pratt, 1980 : 4) มีแนวคิดว่าการหลักสูตรเป็นแผนหรือความตั้งใจ ดังนั้น สิ่งที่มีอยู่ในหลักสูตรควรประกอบไปด้วย ความตั้งใจและเป้าหมาย สิ่งนี้นักเรียนจะได้รับการพัฒนา วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ สื่ออุปกรณ์ และคุณลักษณะที่จำเป็นของครู

จึงสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรตามแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย พบว่า องค์ประกอบที่เหมือนกัน คือ จุดประสงค์ของหลักสูตร รองลงมา คือ เนื้อหาสาระที่จะนำมาใช้จัดการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์หรือยุทธศาสตร์การสอน และการวัดผลประเมินผลตาม

หลักสูตร สำหรับองค์ประกอบอื่นที่มีเห็นตรงกันไม่มาก คือ เรื่องของสื่อวัสดุอุปกรณ์และเหตุผลความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย และความตั้งใจ

กระบวนทัศน์ในการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนทัศน์ของการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการด้านหลักสูตรและนักการศึกษาที่สำคัญมีหลายท่าน ซึ่งแตกต่างกันไปในรายละเอียดต่าง ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงานโครงการครั้งนี้ ได้นำเสนอเฉพาะกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรที่มีฐานมาจากกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรแบบธรรมเนียมนิยม (Traditional Paradigm) ได้แก่ แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) และทาบา (Taba) และกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist Paradigm) รายละเอียด ดังนี้

1. กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรแบบธรรมเนียมนิยม (Traditional Paradigm)

1.1 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

ไทเลอร์ (Tyler, 1949 : 14-16) ได้ให้แนวคิดในการวางโครงสร้างหลักสูตรโดยใช้วิธี Means-Ends Approach เป็นหลักการและเหตุผลการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่าหลักการของไทเลอร์ (Tyler's Rationale) ซึ่งมีเกณฑ์ในการจัดหลักสูตรและการสอนที่มุ่งเน้นการตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ประการ ซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

(1) จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของโรงเรียนคืออะไร

(2) การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของโรงเรียนนั้น จะต้องใช้ประสบการณ์ การศึกษาอะไร

(3) ประสบการณ์การศึกษาดังกล่าวจะจัดอย่างไร

(4) คุณภาพของหลักสูตรได้มาอย่างไร

ไทเลอร์เน้นว่าคำถามทั้ง 4 ข้อนี้ ต้องเรียงลำดับกันลงมา เนื่องจากการตั้งจุดมุ่งหมาย จึงเป็นขั้นที่สำคัญที่สุด และคำตอบอีก 3 ข้อที่เหลืออยู่นั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์เป็นไปตามลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เริ่มด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งกำเนิดที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ 3 แหล่งด้วยกัน คือ การศึกษาจากสังคม ผู้เรียน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ในเนื้อหาวิชา

ข้อมูลที่ได้จากทั้ง 3 แหล่งดังกล่าว จะเป็นเครื่องช่วยในการตั้งจุดมุ่งหมายชั่วคราว จุดมุ่งหมายที่ได้ในขั้นนี้ บางครั้งอาจจะมีมากเกินไปที่จะจัดเข้าไว้ในหลักสูตรได้ทั้งหมด จึงควรให้ได้มีการพิจารณาเลือกเฉพาะจุดมุ่งหมายที่มีความสำคัญและสอดคล้องกัน เพื่อนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติต่อไป ไทเลอร์เสนอว่าการเลือกจุดมุ่งหมายถาวรควรผ่านการกลั่นกรองเพื่อคัดข้อที่ไม่สำคัญและไม่สอดคล้องออกไป ด้วยวิธีการพิจารณาจากหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ รวมถึงปรัชญาการศึกษาและสังคม จุดมุ่งหมายที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วนี้ เรียกว่าจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายหรือจุดมุ่งหมายถาวรที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ในการวางโครงสร้างของหลักสูตร

ไทเลอร์ตั้งคำถามข้อที่ 2 ว่าจะเลือกประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไร จึงจะช่วยให้บรรลุถึงจุดหมายที่กำหนดไว้ จุดมุ่งหมายที่ระบุพฤติกรรมและเนื้อหา นั้น เป็นจุดหมายปลายทางที่ต้องการไปถึง (Ends) แต่ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เป็นวิธีการ (Means) ที่ทำให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทาง

ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ในการจัดประสบการณ์ให้เป็นหน่วยจะต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและด้านเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่เรียกว่าเป็นความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง (Vertical) และแบบแนวนอน (Horizontal) ได้แก่ ความต่อเนื่อง (Continuity) การจัดช่วงลำดับ (Sequence) และการบูรณาการ (Integration) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความสัมพันธ์ในแนวตั้งของส่วนองค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตร จากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้นไป เช่น ในวิชาทักษะต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในกิจกรรมและประสบการณ์บ่อย ๆ และต่อเนื่องกัน

2) การจัดช่วงลำดับ (Sequence) หมายถึง ความสัมพันธ์แนวตั้งของส่วนองค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตร จากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนไปสู่สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง จากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยากกว่า ดังนั้น การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้มีการเรียงลำดับก่อนหลังก็เพื่อให้ได้เรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3) การบูรณาการ (Integration) หมายถึง ความสัมพันธ์กันในแนวนอนขององค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตร จากหัวข้อเนื้อหาหนึ่งไปยังอีกหัวข้อเนื้อหาหนึ่งของรายวิชา หรือจากรายวิชาหนึ่งไปยังอีกรายวิชาอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกัน การจัดประสบการณ์จึงควรเป็นลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความคิดเห็นและได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน เนื้อหาที่เรียนเป็นการเพิ่มความสามารถทั้งหมดของผู้เรียนที่จะได้ใช้ประสบการณ์ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ประสบการณ์การเรียนรู้จึงเป็นแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์แวดล้อม

ขั้นที่ 4 การประเมินผล

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของแนวคิดในการจัดหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นขั้นที่ให้ผู้วางแผนจัดทำหลักสูตรรู้ว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นบรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้เพียงใด

จากแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์แล้วจะพบว่า การพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการคล้ายกับวิธีการของไทเลอร์มาก เช่น การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ไทเลอร์ได้ใช้สังคมปัจจุบันเป็นพื้นฐานและสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย

1.2 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Taba)

ทาบา (Taba, 1962 : 12) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า Bottom

up Approach หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งทาบ่าเชื่อว่าผู้ที่ทำหน้าที่สอนในหลักสูตรควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย วิธีการพัฒนาหลักสูตรของทาบ่ามีขั้นตอนคล้ายคลึงกับของไทเลอร์ แต่จะต่างกันตรงที่วิธีการของไทเลอร์นั้นค่อนข้างเป็นวิธีแบบ Top-down นั่นคือ การพัฒนาหลักสูตรที่มาจากข้อเสนอแนะของนักวิชาการด้านหลักสูตรเพื่อให้ครูเป็นผู้ปฏิบัติตาม โดยมีผู้บริหารสั่งการมายังผู้สอนอีกทีหนึ่ง ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของทาบ่ามี ดังนี้

(1) วินิจฉัยความต้องการ (Diagnosing Needs) เป็นการสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม ผู้เรียน และชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้เกิดแนวคิดใหม่ที่จะนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตร

(2) กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulating Specific Objectives) หลังจากที่ได้วินิจฉัยความต้องการของสังคมและของผู้เรียนแล้ว ต่อไปจะกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ชัดเจน ในขั้นนี้เป็นการนำวัตถุประสงค์ทั่วไปของสถานศึกษามาดำเนินการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของหลักสูตรที่ต้องการ

(3) คัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ (Selecting and Organizing Contents) การเลือกเนื้อหาที่จะนำมาศึกษานั้นจะต้องตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนด แล้วจะช่วยในการเลือกเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย วย ความสามารถของผู้เรียน รวมถึงความต่อเนื่องและความยากง่ายของเนื้อหา

(4) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selecting and Organizing Learning Experiences) ครูหรือผู้เกี่ยวข้องต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และความต่อเนื่อง

(5) กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล (Evaluating) ผู้ที่วางแผนหลักสูตรต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายใดบรรลุผลสำเร็จ โดยทั้งครูและผู้เรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล

วิธีการของทาบ่าได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามการใช้วิธีการดังกล่าวก็มีจุดอ่อนอยู่บ้าง เนื่องจากการให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่มีข้อจำกัดเฉพาะหลักสูตรที่ปฏิบัติจริงในห้องเรียน การมองว่าครูเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Professionals) สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรได้ แต่ไม่สามารถรับประกันได้ว่าเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพจริงหรือไม่ การพัฒนาหลักสูตรตามวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนของทาบ่าได้ทำให้นักวิชาการด้านหลักสูตรทั้งหลายตระหนักว่าในการพัฒนาหลักสูตรนั้นควรมีบุคคลหลายฝ่ายมาร่วมดำเนินการด้วย โดยเฉพาะครูผู้สอนซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับการคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระ ประสบการณ์การเรียนรู้

อนึ่ง กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และทาบ่าเปรียบได้กับกระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตรเป็นลำดับแรก และการประเมินผลผลิตของหลักสูตรว่าบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้มากน้อยเพียงไรเป็นลำดับสุดท้าย การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนอย่างเป็นเหตุเป็นผล การมองหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรจากมุมมองนี้มีจุดแข็งที่เอื้อให้นักพัฒนาหลักสูตรสามารถวางแผนการจัดการศึกษาและจัดหลักสูตรได้อย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม ลำลี ทองอิฐ (2551 : 93) และอภิภา ปรัชญพฤทธิ (2555 : 7) ยังได้ให้ทัศนะที่สอดคล้องกันว่าความหมายของหลักสูตรดังกล่าว มิได้ครอบคลุมความหมายของหลักสูตรในขอบเขตที่กว้าง เช่น หลักสูตรแฝง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญทั้งในและนอกชั้นเรียน รวมถึงสิ่งที่ควรจรรู้แต่ถูกละเลย ถูกมองข้าม หรือถูกกดทับไว้ในหลักสูตร และมุ่งให้เกิดการผลิตซ้ำ (Reproduction) ที่ยังขาดความคิดริเริ่ม เปลี่ยนแปลง และสร้างสรรค์ ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากโดยอาศัยกระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist Paradigm)

2. กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist Paradigm)

มุมมองของนักวัฒนธรรมสังคมในชั้นเรียนต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันมีฐานคิดมาจากกระบวนทัศน์เชิงตีความหรือการสร้างสรรค์ความรู้ (Interpretative/Constructivism Paradigm) ซึ่งมุ่งเน้นสร้างสรรค์ความรู้ที่สัมพัทธ์ (Relativism) กับค่านิยมและวัฒนธรรมของชุมชนและสังคมหนึ่ง (องอาจ นัยพัฒน์, 2551) ทั้งนี้ เพราะความรู้ความจริงแท้ที่กระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยมแสวงหาไม่มีอยู่จริง หรือเป็นสากล แน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การจัดการศึกษาภายใต้กระบวนทัศน์เชิงตีความหรือการสร้างสรรค์ความรู้จึงมีลักษณะยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมและความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในบริบทของการศึกษา

หลักสูตรที่ดีตามทัศนะของนักวัฒนธรรมสังคมในชั้นเรียนต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคม กล่าวโดยละเอียดก็คือ กระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้ให้มุมมองว่าหลักสูตรคือ กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สามารถจับต้องได้ ไม่ได้อยู่ในรูปของเอกสารหรือสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นรูปธรรม หากแต่เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและกับข้อความรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและในโรงเรียน เป็นสิ่งที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนกระทำขึ้นร่วมกัน ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรที่อิงกระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้จึงประกอบด้วยเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

ประการแรก ครูจะต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้ในการสร้างสรรค์กิจกรรมที่นำผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย รวมถึงครูต้องมีความเข้าใจในบทบาทของตนเองและตระหนักว่าสังคมคาดหวังอะไรจากตัวครู (Zeichner, 2003) และมีแนวปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เป็นกรอบในการทำงาน

ประการที่สอง การใช้การอภิปรายสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมความคิดและท้าทายให้นำไปทดลองใช้ในภาคปฏิบัติ โดยนัยนี้ถือว่าหลักสูตร คือ วิธีปฏิบัติ (Curriculum as Practice) ในการสร้างความหมายหรือการตีความประสบการณ์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2555 : 164) ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและสนับสนุนให้ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมายมากกว่าการสอนที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอนจะต้องมีการประเมินผลกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียน การประเมินว่าผู้เรียนใช้วิธีอะไรในการเรียนรู้ และ

แบบการเรียนรู้ (Learning Styles) แต่ละแบบแตกต่างกันอย่างไร เป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน คืออะไร (สาลี ทองจิวิ, 2551 : 113)

ประการสุดท้าย การพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้มองกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือไม่แบ่งแยกขั้นตอนการออกแบบ การนำไปใช้ และการประเมินผล หลักสูตรออกจากกัน รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอนและผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้การคิดไตร่ตรองร่วมกัน (Deliberation) ส่งเสริมให้ผู้สอนมีบทบาทเชิงรุกในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการทำวิจัยในชั้นเรียนในฐานะของครุนักวิจัย (Teacher as Researcher) เพื่อนำแนวคิดที่ชี้นำการพัฒนาหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะสอดคล้องกับกระบวนการทัศน์นี้ คือ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแนวปรึกษาหารือร่วมกัน (Deliberation Approach) หรือแนวธรรมชาติ (Naturalistic Approach) ซึ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดดังกล่าวนี้ จะมีลักษณะแตกต่างจากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวธรรมเนียมนิยม (Ornstein and Hunkins, 2008) ที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ กิจกรรมในการเรียนรู้ และวิธีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าแล้ว กล่าวคือ การพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการทัศน์เชิงสร้างสรรค์ความรู้ชี้ให้เห็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เกิดขึ้นในบริบทจริงมากกว่าการเสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามที่ควรจะเป็น โดยการปรึกษาหารือร่วมกัน เป็นวิธีการสืบสอบเพื่อแสวงหาข้อตัดสินใจในการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติ โดยปัญหาประเภทนี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์เฉพาะและมีลักษณะคลุมเครือ ไม่แน่นอน ดังนั้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญปัญหาจำเป็นต้องร่วมกันวินิจฉัยและเปรียบเทียบทางเลือกต่าง ๆ ซึ่งอาจมีเป้าหมายและค่านิยมที่ขัดแย้งกันโดยไม่สามารถคาดการณ์ผลลัพธ์ได้ล่วงหน้า

ชูเบิร์ท (Schubert, 1986) เสนอว่าการพัฒนาหลักสูตรในแนวนี้นี้ ต้องดำเนินการในบริบทของท้องถิ่น (Local Context) ได้แก่ ในชั้นเรียนหรือสถาบันการศึกษาในระดับต่าง ๆ สำหรับกลุ่มผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรควรเป็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง และสามารถเปลี่ยนสภาพปัญหานี้ซึ่งได้แก่ ครูผู้สอนและผู้เรียน นอกจากนี้ในกลุ่มผู้ตัดสินใจดำเนินการพัฒนาหลักสูตรควรมีผู้นำกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกันซึ่งควรเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องหลักสูตร กลุ่มบุคคลดังกล่าวควรทำงานร่วมกันโดยยึดหลักประชาธิปไตย เปิดกว้าง และรู้จักใช้ความหลากหลายในกลุ่มเพื่อการพัฒนาหลักสูตรที่มีเป้าหมายทำให้การเรียนรู้และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง (อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2555 : 215)

การออกแบบหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-based Curriculum)

การออกแบบหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-based Curriculum หรือ Thematic Curriculum) และการเรียนรู้โดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-based Learning) เป็นแนวคิดในการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่มีรากฐานในกลุ่มแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการประเภทพหุวิทยาการ (Interdisciplinary) ที่เชื่อในบริบทการเรียนรู้ที่เกาะเกี่ยวกันเป็นแบบองค์รวมว่าจะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งของความรู้และทักษะกับประสบการณ์ในชีวิตจริงรอบตัว ความรู้ที่มีคุณค่าแท้จริง

ไม่ใช่ความรู้ที่แบ่งแยกกันอยู่ตามแต่ละศาสตร์วิชาโดยลำพัง แต่ต้องมีการหลอมรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นไปใช้ในสถานการณ์จริงของชีวิต ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงควรสลายเส้นเขตแดนเนื้อหาระหว่างรายวิชาให้หมดไปหรือลดลงให้มากที่สุด โดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme) เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงเกาะเกี่ยวความรู้จากแต่ละศาสตร์วิชา ซึ่งจะช่วยส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจเรียนรู้ความคิดรวบยอดของเรื่องนั้นด้วยทักษะและแง่มุมที่หลากหลาย เกิดการเรียนรู้ที่มีลักษณะสอดคล้องกับชีวิตจริง ไม่มีการแบ่งแยกเป็นรายวิชา อีกทั้งยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาอันเกิดจากการจัดหลักสูตรแบบแยกรายวิชา นับเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เกิดประโยชน์กับผู้เรียนอย่างแท้จริง (Fogarty, 2002)

นาตยา ปิรันธนานนท์ (2546 : 1) กล่าวถึง การออกแบบหลักสูตรระดับชั้นเรียนโดยทั่วไปมีอยู่หลากหลายรูปแบบ แต่อาจกล่าวโดยสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ คือ หลักสูตรแบบรายวิชา (Subject Matter Curriculum) และหลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum)

สำหรับการออกแบบหลักสูตรบูรณาการนั้น สามารถทำได้หลายวิธีดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รายวิชาบูรณาการจากแกนภายในกลุ่มสาระ การสร้างรายวิชาลักษณะนี้ ผู้สร้างหลักสูตรต้องกำหนดแกนที่เป็นแนวคิด (Concept) หรือประเด็นหลัก (Theme) ที่เห็นว่าสำคัญตรงตามธรรมชาติของกลุ่มสาระนี้ไว้ก่อน อีกทั้งยังเป็นแกนที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่น ความเป็นไทย ความเป็นสากล และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย และมุ่งหวังที่จะให้แกนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแกนกลางของหลักสูตรกลุ่มสาระนี้ ตัวอย่างเช่น สถานศึกษากำหนดแกนกลางของหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และรายวิชาสังคมศึกษาในส่วนที่เป็นรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาบังคับของ 3 ชั้นปีไว้ คือ ความหลากหลาย ผู้คน และสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงทางเลือก ความขัดแย้งและความร่วมมือ และการพึ่งพา นั้นหมายความว่าแนวคิดทั้ง 6 นี้ จะเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนสังคมศึกษาตลอดระยะเวลา 3 ปี เป็นการเปลี่ยนจากการยึดติดกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาในแบบเดิมให้หันมาใส่ใจกับการเรียนเพื่อพัฒนาแนวคิดหรือความคิดรวบยอด (Concept) เช่น แนวคิดเรื่องความหลากหลาย สังคมปัจจุบันแวดล้อมด้วยความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นรูปลักษณ์ วัตถุ บุคคล สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสังคม มุมมองความคิดของบุคคลล้วนมีความหลากหลาย การให้ผู้เรียนเรียนสังคมศึกษาเพื่อให้เข้าใจแนวคิดเรื่องความหลากหลายมีเจตคติ ค่านิยม จริยธรรมเกี่ยวกับความหลากหลาย ย่อมมีผลดีต่อการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม และหากสถานศึกษาได้กำหนดรายวิชาพื้นฐานของสังคมศึกษาไว้ ดังนี้

มัธยมศึกษาปีที่ 1 สังคมศึกษา : ไทยศึกษา

มัธยมศึกษาปีที่ 2 สังคมศึกษา : ไทยและซีกโลกตะวันออก

มัธยมศึกษาปีที่ 3 สังคมศึกษา : ไทยและซีกโลกตะวันตก

ลักษณะหลักสูตรดังกล่าว จึงเท่ากับสถานศึกษาส่งเสริมการพัฒนาแนวคิดนี้ให้แก่ผู้เรียนตลอดระยะเวลา 3 ปี เป้าหมายหลัก คือ การเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาแนวคิด (Concept) ทั้ง 6 นี้ ในบริบทที่แตกต่างกันตามชื่อรายวิชาของแต่ละชั้นปี ลักษณะรายวิชาจากหลักสูตรรูปแบบนี้ จึงมีได้เน้นไปที่การแยกเรียนตามสาระทั้ง 5 ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโดยตรง ดังนั้น รายละเอียดของรายวิชา

สังคมศึกษา : ไทยศึกษา อาจเป็นรายวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาแนวคิดทั้ง 6 แนวคิดในแง่มุมที่เกี่ยวกับประเทศไทย แนวคิดทั้ง 6 ประการนี้ อาจอยู่ทั้งในสาระศาสนา หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ได้ทั้งสิ้น เช่น ศึกษาภูมิศาสตร์ในประเทศไทยเพื่อให้เกิดแนวคิดเรื่องของผู้คนและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายของสภาพแวดล้อม ศึกษาเศรษฐกิจของประเทศไทยเพื่อให้เกิดแนวคิดเรื่องการค้า การศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเพื่อให้เกิดแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งและการร่วมมือ ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาและการเมืองการปกครองของประเทศไทยเพื่อให้เกิดแนวคิดเรื่องความขัดแย้งและความร่วมมือ รวมถึงการสร้างทางเลือกต่าง ๆ ในสังคมเช่นนี้ เป็นต้น

นัตยา ปิลาธนานนท์ (2546 : 35) ได้กล่าวว่า การสร้างรายวิชาเช่นนี้ จะทำให้การเรียนสังคมศึกษามีชีวิตชีวา ไม่ใช่รายวิชาที่เต็มไปด้วยการท่องจำเนื้อหาสาระที่ไม่เป็นแก่นสาร แต่จัดการเรียนการสอนที่นำแนวคิดเป็นตัวตั้งแทนการนำเนื้อหาความรู้เป็นตัวตั้ง แก่นกลางของหลักสูตรหรือแนวคิด (Concept) เหล่านี้ เป็นเป้าหมายปลายทางที่เป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิต ซึ่งชีวิตในปัจจุบันแวดล้อมด้วยแนวคิดเหล่านี้ แนวคิดหรือความคิดรวบยอดเป็นได้ทั้งองค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ แนวคิดหรือความคิดรวบยอดมีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคคล ผู้ที่มีแนวคิดหรือความคิดรวบยอดใดกว้างขวาง หลากหลาย และถูกต้อง ก็จะสามารถกำกับพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามแนวคิดหรือความคิดรวบยอดนั้น ๆ ได้

2. รายวิชาบูรณาการจากแกนร่วมข้ามกลุ่มสาระลักษณะของหลักสูตรดังข้อ 1 สามารถจัดทำเป็นหลักสูตรบูรณาการจากหลายกลุ่มสาระก็ได้ เช่น สถานศึกษาต้องการนำหลักสูตรสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และการงานอาชีพมาหลอมรวมเข้าด้วยกัน หรือทำนองหลักสูตรเดิมของประถมศึกษากลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต นำวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสุขศึกษามาบูรณาการกันในลักษณะที่มีรูปแบบเดิมโดยกำหนดแกนร่วมของหลักสูตรที่เป็นแนวคิดของกลุ่มสาระที่นำมาหลอมรวมเข้าด้วยกันได้นี้เป็นแกนกลางของหลักสูตร จากนั้นกำหนดชื่อรายวิชาหรือจุดเน้น เป้าหมายของแต่ละชั้นปี แล้วสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่จะเรียนในแต่ละแนวคิด

หน่วยการเรียนรู้ที่นำมาเรียนจะเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่หลอม 3 กลุ่มสาระหรือเป็นหน่วยการเรียนรู้แยกของแต่ละกลุ่มสาระ แต่ทั้งหมดเป็นไปเพื่อสอนไปสู่แนวคิดกลางที่วางไว้ ตัวอย่างเช่น สถานศึกษา กำหนดแกนร่วมของหลักสูตรกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และสุขศึกษา หรือหลักสูตรสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตไว้ คือ ความสมดุลและเสถียรภาพ ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง ระบบการสื่อสารปฏิสัมพันธ์และความหลากหลาย และกำหนดรายวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแบบใหม่นี้ ได้แก่

ประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต : นักสำรวจ

ประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต : การเปลี่ยนแปลงรอบตัว

ประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต : โลกคือบ้านของเรา

นั่นหมายความว่ารายวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแบบใหม่ในแต่ละชั้นปีจะมีจุดเน้นที่

ชัดเจนขึ้น เช่น ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการเป็นนักสำรวจ มีเจตคติที่ดีต่อการสำรวจสิ่งต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจแนวคิดทั้ง 6 แนวคิดข้างต้น ผู้เรียนได้สำรวจแนวคิดทั้ง 6 ในบริบทของวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสุขศึกษา จากรายวิชาลักษณะเช่นนี้ ผู้สร้างรายวิชาจะกำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่มุ่งไปสู่การพัฒนาแนวคิดเหล่านี้ให้แก่ผู้เรียนและเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชื่อรายวิชานั้นคือ การเป็นนักสำรวจด้วย

จึงสรุปได้ว่า การออกแบบหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-based Curriculum) จำเป็นต้องค้นหาความหมายที่ชัดเจนของหลักสูตรนั้นให้พบ นั่นคือชื่อรายวิชาควรสื่อความหมายชัดเจนว่าขอบเขตของรายวิชานี้คืออะไร มีเป้าหมายอย่างไร ควรพิจารณาได้ในเบื้องต้นตั้งแต่ชื่อรายวิชา รายวิชาต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นไม่ว่าจากรูปแบบโครงสร้างหลักสูตรทั้งแบบแยกรายวิชาและแบบบูรณาการ สามารถทำให้เกิดเป็นรายวิชาบูรณาการได้ทั้งสิ้นและหลากหลายรูปแบบ การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ครั้งนี้เป็นการออกแบบและสร้างหลักสูตรโดยใช้ประเด็นเรื่อง (Theme-based Curriculum) โดยบูรณาการจากแกนภายในกลุ่มสาระนั้น

สำหรับกรอบการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ได้จากการผสมผสานกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อผู้เรียนและสังคมที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ โดยใช้บริบททางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตเป็นฐานที่ได้จารึกประวัติศาสตร์อันมีมายาวนานของชนชาติไทยที่บอกกล่าวเล่าเรื่องให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้ หากได้เรียบเรียงและจัดระบบให้กระชับสละสลวยอย่างจริงจังจะทำให้การศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในสถาบันการศึกษามีความน่าสนใจ ครูผู้สอนและผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยมีครูผู้สอนให้ความช่วยเหลือให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามเป้าหมายโดยเน้นกระบวนการที่เป็นหลักสูตรที่เน้นเป้าหมายเพื่อชีวิตและสังคมที่ดีกว่าโดยครูและผู้เรียนมีบทบาทเท่าเทียมกันในการเรียนรู้

แนวคิดด้านหลักสูตรประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

จุดมุ่งหมายและการจัดเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีขอบข่ายเนื้อหากว้าง จึงมักมีคำถามเกิดขึ้นอยู่เสมอว่าสถานศึกษาควรกำหนดกรอบเนื้อหาที่จะนำไปใช้ในการสอนประวัติศาสตร์อย่างไรจึงจะเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละวัยและมีวิธีการคัดเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์อย่างไรให้มีความน่าสนใจและท้าทายผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในการเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์น่าจะเป็นโจทย์ปัญหาที่สำคัญและท้าทายสำหรับครูอาจารย์ที่สอนประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 อันเนื่องมาจากสถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองโดยให้มีความเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแห่งชาติ และมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

เบก (Bage, 2000 : 23-27) ได้กล่าวถึง การกำหนดจุดมุ่งหมายของวิชาประวัติศาสตร์ว่า ส่วนใหญ่มักจะพิจารณาจากประโยชน์หรือคุณค่าของประวัติศาสตร์ที่เกิดจากลักษณะธรรมชาติหรือโครงสร้าง

ของวิชาและมาจากวิธีการของประวัติศาสตร์เอง จุดมุ่งหมายที่ได้นี้ถือเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงหรือจุดมุ่งหมายโดยตรงของวิชาประวัติศาสตร์ นักการศึกษาแต่ละคนจะเน้นจุดมุ่งหมายเหล่านี้ไม่เหมือนกัน เช่น เฮนรี จอห์นสัน (Henry Johnson) จะเน้นความสำคัญที่วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงต่าง ๆ หรือบางครั้งเรียกว่าความเข้าใจทางประวัติศาสตร์หรือการคิดเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Sense or Historical Thinking) มากกว่าจะเน้นตัวความรู้จากข้อเท็จจริง ขณะที่อี เอช แดนซ์ (E.H. Dance) จะเน้นประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

ประการที่หนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามที่ได้สั่งสมกันมาเท่าที่ผู้มีการศึกษา “ควรจะได้รู้” เกี่ยวกับอดีต

ประการที่สอง ผู้เรียนควรได้ซาบซึ้งในความสัมพันธ์ของตนกับสังคม ทั้งที่ตนดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันกับสังคมนี้ในอดีตที่ผ่านมา

ประการสุดท้าย เพื่อฝึกฝนผู้เรียนให้รู้จักการคิดที่ไม่ใช่เป็นแบบวิเคราะห์และแบบนิรนัย (Deductive) แต่เป็นการคิดแบบอุปนัย (Inductive) ซึ่งผู้เรียนต้องเข้าถึงความรู้ ความจริงของประวัติศาสตร์ด้วยความเป็นกลาง และอาศัยการคิดที่ผ่านการวิพากษ์วิจารณ์หรือไตร่ตรองมาแล้ว

2. การจัดเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

การกำหนดและการจัดเนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของวิชาซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้ว และพร้อมกันนั้นก็ยังมีปัญหาอีกหลายประการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการกำหนดเนื้อหาของประวัติศาสตร์ในแต่ละระดับชั้นการศึกษา ปัญหาสำคัญที่สุดอันดับแรก คือ ปัญหาการจัดรูปแบบของเนื้อหาประวัติศาสตร์ จากที่มีความยากน้อยกว่าไปหาที่ยากมากกว่า เพื่อให้เหมาะสมกับระดับขั้นของความเจริญเติบโตและการพัฒนาของผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไปจนถึงขั้นสุดท้ายของระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และขั้นสุดท้ายของระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักวิชาการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดเนื้อหาหลักสูตรสถานศึกษาได้เสนอแนวทางไว้ ดังนี้

สำนักมาตรฐานการศึกษา (Office for Standards in Education, 2007 : 21-23) ได้เสนอหลักเกณฑ์การคัดเลือกเนื้อหาสำหรับหลักสูตรประวัติศาสตร์ในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

(1) ควรเป็นเนื้อหาที่สนับสนุนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนประวัติศาสตร์ เช่น หากต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ เจตคติ และค่านิยมที่ดีเกี่ยวกับความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ผู้เรียนควรได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจในชาติเหล่านั้น

(2) ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับวัย ประสบการณ์การเรียนรู้ ความสามารถของผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สืบแสง พรหมบุญ (2539) ที่กล่าวว่า “ผู้เรียนจะต้องเรียนประวัติศาสตร์ให้เหมาะสมกับวัยเป็นสิ่งสำคัญที่สุด” ตลอดจนเนื้อหาควรมีความทันสมัย โดยครูจะต้องมีการติดตามงานวิจัยใหม่ ๆ ทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง เช่น การติดตามแนวคิดใหม่เกี่ยวกับหลักศิลาจารึกของไทย เป็นต้น

(3) ควรมีขอบข่ายเนื้อหาที่กว้างและครอบคลุมรายละเอียดที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจโลกในยุคปัจจุบันที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดและพฤติกรรมของมนุษยชาติ โดยเริ่มจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ภูมิภาค ประวัติศาสตร์ชาติ และไปสิ้นสุดที่ประวัติศาสตร์โลก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกลิม นิติเชตต์ปรีชา (2545 : 15) ที่เสนอความคิดเห็นว่าการเรียนประวัติศาสตร์ควรเริ่มจากสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ใกล้ตัวผู้เรียน แล้วค่อยศึกษาลึกลงไป ตามลำดับ คือ เริ่มจากเนื้อหาสาระที่เน้นการผูกพันกับท้องถิ่นที่อยู่ก่อน โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของสุเทพ สุนทรเกสซ์ (2522) ธิดา สารเยา (2539) นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2535) หรืออานันท์ กาญจนพันธุ์ (2545) ที่เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมที่แสดงให้เห็นความเป็นมาของผู้คนในท้องถิ่นเดียวกันที่อาจมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ 2-3 ชั่วคนสืบลงไป จะเกิดสำนึกร่วมขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีจารีตขนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และกติกาทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน โดยมีพื้นฐานทางความเชื่อและศีลธรรมเดียวกัน การศึกษาประวัติศาสตร์ตามแนวทางดังกล่าว คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั่นเอง

(4) ควรเป็นหลักสูตรที่เน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติและโลก เนื้อหาไม่เพียงแต่ศึกษาเฉพาะประวัติศาสตร์ของชาติตนเท่านั้น ควรมุ่งเน้นประวัติศาสตร์ชาติอื่นด้วย

National Council for the Social Studies (2008 : 15-19) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

(1) การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยใช้ทฤษฎียุคสมัยทางวัฒนธรรมของ Stanley Hall (The Cultural Epoch Theory) เป็นการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ตามวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมมนุษยชาติ แนวคิดนี้มีความเชื่อว่าประวัติศาสตร์ยุคดึกดำบรรพ์ ซึ่งเป็นเรื่องราวของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์เหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่เริ่มเรียนประวัติศาสตร์ เนื่องจากเนื้อหาประวัติศาสตร์ในส่วนนี้สามารถเข้าใจได้ง่าย เพราะเรื่องราวของคนในยุคโบราณสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดจินตนาการถึงชีวิตผู้คนในอดีต ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากตัวผู้เรียนแต่ความรู้จากจินตนาการของผู้เรียนสามารถนำไปสัมพันธ์กับความรู้ที่เป็นอยู่จริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียน

สำหรับประวัติศาสตร์ยุคกลางและประวัติศาสตร์สมัยใหม่เหมาะที่จะศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษา Heyking (2004 : 17-18) กล่าวว่า การจัดเนื้อหาหลักสูตรลักษณะนี้ทำให้ต้องละเลยเรื่องความต่อเนื่องของลำดับเวลา (Chronological Continuity) และความเป็นหนึ่งเดียวกันของสภาวะทางภูมิศาสตร์ ข้อเท็จจริงอันเป็นความรู้ทั้งหลายก็จะจัดมาให้เรียนโดยไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันเลยก็ได้ เช่น ระดับชั้นประถมศึกษาอาจจัดให้เรียน เรื่อง มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เรื่อง กลุ่มชนเผ่าอารยัน กลุ่มคนในกลุ่มแม่น้ำไนล์ และกลุ่มคนในกลุ่มแม่น้ำเหลือง เป็นต้น แนวคิดนี้ปัจจุบันถือว่าล้าสมัยไปแล้วแต่แนวคิดพื้นฐานในเรื่องวิวัฒนาการทางสมองและความสนใจของผู้เรียนยังคงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดเนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์ต่อไป

(2) การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ตามชีวประวัติบุคคลสำคัญ (Biographical Approach) การเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์สมัยก่อน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติบุคคลสำคัญหรือที่เรียกว่า ประวัติศาสตร์ของวีรบุรุษ (History of the Great Men) โดยมีวีรบุรุษเป็นผู้นำ เป็นรูปแบบผู้นำและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้แก่สังคม การนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์ในแนวนี้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่ามีข้อบกพร่องในแง่ของการให้ความสำคัญกับบทบาทของวีรบุรุษมากเกินไป ทำให้ละทิ้งความสำคัญของบริบทแวดล้อมหรือปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในสังคมนั้น เนื่องจากอิทธิพลของบุคคลเพียงคนเดียวไม่สามารถครอบคลุมปรากฏการณ์ทางสังคมในเวลานั้นได้ทั้งหมด

(3) การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ตามทฤษฎีจิตวิทยา (The Psychological Theory Approach) เป็นการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยใช้หลักทางจิตวิทยา คือ กระบวนการของความก้าวหน้า (A Process of Progression) 3 ขั้นตอน คือ เรียนประวัติศาสตร์ผ่านบุคลิกภาพของบุคคล (Personalities) ในระดับประถมศึกษา เช่น เรียนประวัติศาสตร์บุคคลสำคัญในอดีต ศึกษาบุคลิกภาพความเป็นผู้นำจากบุคคลสำคัญในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนประวัติศาสตร์ผ่านเหตุการณ์ (Events) ต่าง ๆ ในอดีต และเรียนประวัติศาสตร์ผ่านแนวความคิด (Ideas) ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในลักษณะของประวัติศาสตร์ความคิด (Thoughts History) หรือปรัชญาประวัติศาสตร์ (Historical Philosophy)

(4) การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ตามกาลเวลา (Chronological Approach) เป็นการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยเรียงเหตุการณ์ตามยุคสมัย (Period) หรือลำดับเวลา เช่น หลักสูตรประวัติศาสตร์ไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 กำหนดให้ศึกษา เรื่อง ประเทศไทยก่อนสุโขทัยและสุโขทัยในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา และประวัติศาสตร์ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และปีที่ 3 ตามลำดับ

การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยวิธีนี้นิยมใช้กันมากที่สุด เนื่องจากมีความสะดวกและ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่าย ข้อดีของการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการนี้ คือ ผู้เรียนจะสามารถศึกษาย้อนรอยไปถึงความสัมพันธ์ของกาลเวลา การเปลี่ยนแปลง และความต่อเนื่องของเหตุการณ์ในยุคสมัยต่าง ๆ ได้ง่าย ในขณะเดียวกันการจัดเนื้อหาด้วยวิธีการนี้มีข้อจำกัด เนื่องจากการเรียนประวัติศาสตร์ไปตามยุคสมัยจะมีรายละเอียดของเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย และมีช่วงเวลายาวนานย่อมเป็นอุปสรรคต่อผู้เรียน เช่น อาจทำให้ผู้เรียนลืมเรื่องราวบางตอนที่เรียนแล้ว จึงมองไม่เห็นพัฒนาการและความต่อเนื่องของเหตุการณ์

(5) การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยเรียนตามเส้นทางการพัฒนา (Lines of Development) แนวคิดนี้เป็นของศาสตราจารย์ Jaffrey ที่กล่าวว่าประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการของการพัฒนาทางสังคม เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจประวัติศาสตร์อย่างแท้จริงนั้น ควรต้องศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิงของพัฒนาการ หลักการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีนี้จะเริ่มจากการคัดเลือกประเด็น (Themes) หรือหัวเรื่อง (Topics) ให้มีความเหมาะสมกับวัย ประสบการณ์ และความสนใจของผู้เรียน โดยศึกษาประเด็นเหล่านั้นในเชิงพัฒนาการหรือวิวัฒนาการ

การจัดเนื้อหาการเรียนรู้แบบนี้เหมาะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เช่น ครูกำหนดประเด็นที่จะศึกษาเรื่องที่อยู่อาศัย การคมนาคมขนส่ง การค้าขาย และการแพทย์ นักเรียนจะเรียนรู้ถึงวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงในประเด็นดังกล่าวอย่างเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการ ข้อดีของการจัดเนื้อหาด้วยวิธีนี้ คือ หลักสูตรประวัติศาสตร์จะมีความยืดหยุ่นไปตามความต้องการของผู้เรียนและกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม สำหรับข้อจำกัด คือ ผู้เรียนไม่สามารถมองเห็นความต่อเนื่องของเหตุการณ์ทั้งหมดในแต่ละยุคสมัยได้ เนื่องจากเป็นการศึกษาเฉพาะหัวเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น

(6) การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยการกำหนดเป็นหัวข้อ (Topical Approach) หรือ (Thematic Approach) การจัดเนื้อหาแบบนี้กำหนดเนื้อหาเป็นหัวข้อและศึกษารายละเอียดของเรื่องราวไปตามลำดับเวลา เช่น ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองสมัยอยุธยา ประวัติศาสตร์การต่างประเทศของไทย เป็นต้น การจัดเนื้อหาวิธีนี้มีข้อดี คือ ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ต้นจนจบ

(7) การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการปะติดปะต่อเรื่อง (The Patch Method) เป็นการจัดเนื้อหาเป็นหัวเรื่องหรือหน่วยการเรียนรู้ และมุ่งศึกษาในหัวเรื่องนั้นอย่างละเอียด ลุ่มลึก หัวเรื่องหรือหน่วยการเรียนรู้ที่เลือกมาศึกษาจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

(8) การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยการจัดแบบวงกลม (The Concentric Approach) เป็นการจัดเนื้อหาที่กำหนดให้หลักสูตรประวัติศาสตร์ในระดับชั้นต่าง ๆ เปรียบเสมือนวงกลมหลายวงที่มีศูนย์กลางร่วมกันอยู่ วงกลมวงหนึ่งจะถูกวางไว้ในวงกลมที่ใหญ่กว่าและใหญ่กว่าเรื่อยไป กล่าวคือ นักเรียนในแต่ละระดับชั้นหรือแต่ละช่วงชั้นจะเรียนประวัติศาสตร์โครงสร้างเดียวกัน แต่รายละเอียดของเนื้อหาจะมีความลุ่มลึก เข้มข้นต่างกัน เพื่อให้เหมาะกับวุฒิภาวะของผู้เรียนที่เพิ่มสูงขึ้น เช่น หลักสูตรสังคมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดให้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ศึกษาประวัติศาสตร์ยุคสุโขทัยในด้านต่าง ๆ โดยสังเขป ในขณะที่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาประวัติศาสตร์ยุคสุโขทัยด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมโดยเน้นการสร้างและพัฒนาชาติ

สอดคล้องกับผลสรุปจากการสัมมนาโต๊ะกลม เรื่อง ทิศทางการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 11-102 มิถุนายน 2539 ที่สรุปว่า การจัดหลักสูตรประวัติศาสตร์ไทยควรเน้นให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาสังคมไทยอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ เพื่อให้ นักเรียนที่เรียนจบในแต่ละหลักสูตรมองเห็นภาพรวมของประวัติศาสตร์ไทย โดยมีความลุ่มลึกต่างกัน การจัดเนื้อหาด้วยวิธีนี้มีข้อจำกัด คือ การเรียนหัวข้อเดิมที่ซ้ำซากในทุกช่วงชั้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่ทำหายใจผู้เรียน (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543)

(9) การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีแบบย้อนหลังหรือการถดถอย (The Regressive Approach) เป็นการจัดเนื้อหาที่เริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบันแล้วย้อนกลับไปศึกษาอดีต ซึ่งเรียงตามลำดับเวลาถดถอยกลับไป โดยมีแนวคิดที่ว่าเรื่องราวในปัจจุบันย่อมมีความหมายและช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่าอดีตที่ห่างไกล โดยครูจะเป็นผู้กำหนดหัวข้อที่จะศึกษา เป็นการเริ่มต้นเข้าสู่ประวัติศาสตร์ด้วย

เรื่องราวเหตุการณ์ในปัจจุบันแล้วย้อนกลับไปในอดีต แล้วจึงค่อยกลับมายังสมัยปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง เช่น การศึกษาสงครามในอิรักจะเริ่มจากสถานการณ์ในปัจจุบัน แล้วศึกษาย้อนไปสู่แหล่งอารยธรรมในลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งของอิรักกับกลุ่มประเทศในตะวันออกกลางเชื่อมโยงมาสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างอิรักกับสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน เป็นต้น การจัดเนื้อหาวิธีนี้มีผลดี คือ ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์ในปัจจุบันและอดีตได้เป็นอย่างดี แต่มีผู้ไม่เห็นด้วยกับวิธีนี้ เพราะมีข้อจำกัดคือ ผู้เรียนมิได้ศึกษาประวัติศาสตร์โดยเรียงตามลำดับกาลเวลาซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของวิชาประวัติศาสตร์

National Council for History Education (2014 : 19-30) ได้เสนอหลักเกณฑ์โดยทั่วไปที่อาจนำมาใช้กับปัญหาการเลือกและการจัดเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียนได้ ประกอบกับการคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ได้แก่

(1) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History) อาจเป็นหลักสูตรที่มีค่าและเหมาะสมสำหรับชั้นเด็กเล็ก หรือจำเป็นสำหรับเด็กที่โตกว่าในสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน สามารถกระตุ้นจินตนาการทางประวัติศาสตร์ที่เพิ่งเริ่มเกิดขึ้น และสามารถใช่วิธีการขั้นแรกของการศึกษาประวัติศาสตร์ เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ของบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์ในอดีต อาจเป็นการให้ประสบการณ์โดยตรงแก่ผู้เรียนได้

(2) ประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National History) เป็นเนื้อหาที่คนส่วนใหญ่ในสังคมมองว่าเป็นส่วนสำคัญในหลักสูตรประวัติศาสตร์ทุกหลักสูตร และควรบรรจุไว้ในหลักสูตรก่อนเรื่องอื่น แนวคิดนี้มีรากฐานความเป็นมายาวนาน เนื่องจากประวัติศาสตร์ถูกใช้เป็นวิชาเพื่อปลูกฝังลัทธิชาตินิยมและการทหารแก่เด็กและเยาวชนมาจนกระทั่งทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามแนวคิดเช่นนี้เริ่มเปลี่ยนไปบ้างแล้วในยุโรปและอเมริกา ซึ่งหันไปให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โลกและประวัติศาสตร์ของภูมิภาค เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศมากขึ้น แต่สำหรับประเทศเกิดใหม่ เช่น ประเทศในทวีปแอฟริกาและเอเชียซึ่งยังต้องการปลูกฝังความรู้สึกในเรื่องจิตสำนึกและเอกลักษณ์ของชาติอยู่มาก จึงยังคงเห็นว่าประวัติศาสตร์ชาติเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสอนอย่างจริงจัง และเน้นอย่างมากในโรงเรียนทุกระดับการศึกษา

(3) เนื้อหาประวัติศาสตร์นอกเหนือจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชาติแล้วยังประกอบไปด้วยประวัติศาสตร์สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เป็นเนื้อหาหลักสูตรส่วนที่จัดสอนให้แก่เด็กได้ทุกระดับเช่นกัน เนื่องจากเนื้อเรื่องเปิดโอกาสให้ใช่วิธีการของประวัติศาสตร์ขั้นต้นภายใต้ขอบเขตที่จำกัดในการสืบสาวเก็บรายละเอียดของข้อมูล และเนื้อเรื่องก็แสดงให้เห็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของมวลมนุษยชาติ ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยและเหตุการณ์ปัจจุบัน ประวัติศาสตร์สมัยโบราณยุคดึกดำบรรพ์ และประวัติศาสตร์เรื่องราวและชีวประวัติของบุคคล เป็นต้น

จึงสรุปได้ว่า การจัดเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์ไม่จำเป็นต้องใช่วิธีการจัดเรียงตามลำดับเวลาเพียงวิธีเดียว หากครูผู้สอนประวัติศาสตร์มีความรู้ความเข้าใจหลักการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์เป็นอย่างดีย่อมสามารถนำวิธีการที่หลากหลายมาบูรณาการผสมผสานจัดกรอบโครงสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์ในโรงเรียนให้มีความน่าสนใจ ทำทนายผู้เรียน มิให้เกิดความเบื่อหน่ายที่จะเรียนประวัติศาสตร์ สามารถทำให้ประวัติศาสตร์

มีคุณค่า และสามารถนำอดีตมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันได้

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ครั้งนี้ คณะทำงานได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2 วิธี คือ

1. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามกาลเวลา (Chronological Approach) เป็นการจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยเรียงเหตุการณ์ตามยุคสมัย (Period) หรือลำดับเวลา
2. การจัดเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการกำหนดเป็นหัวข้อ (Topical Approach หรือ Thematic Approach) การจัดเนื้อหาแบบนี้กำหนดเนื้อหาเป็นหัวข้อ และศึกษารายละเอียดของเรื่องราวไปตามลำดับเวลา

ความหมาย ขอบเขต และแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ครั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คณะทำงานได้ทบทวนความรู้เพื่อประมวลขึ้นเป็นคุณลักษณะของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ครอบคลุมความหมาย ขอบเขต แนวคิด วิธีการ และแนวทางการศึกษา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อชุมชน

1. ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

สำหรับคำว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ ดังนี้

เฉลิม มลิล (2523 : 148) ได้สรุปความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” ไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

(1) ในแง่ของครูที่สอนประวัติศาสตร์สากลหรือประวัติศาสตร์ต่างประเทศ ความหมายของ Local History หรือ Thai History ซึ่งมีแนวทางและคุณค่าที่ครูผู้สอนจะได้เปรียบเทียบ (Compare and Contrast) ให้เห็นความสัมพันธ์และตระหนักถึงคุณค่าสำหรับชนในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทยเพื่อให้ได้ทราบข้อเท็จจริง ได้เห็นข้อดีและข้อบกพร่องในกระบวนการระบบหรือสิ่งใดก็ตามของประเทศไทย สมควรอย่างยิ่งที่ครูและนักเรียนจะได้มีการอภิปราย การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้แก่นแท้ของข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความคิดรวบยอดอันมีคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน ครูผู้สอน และประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย

(2) ในแง่ของครูที่สอนประวัติศาสตร์ไทย โดยทั่วไปความหมายของ Local History ก็คือประวัติศาสตร์เฉพาะท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งของชุมชนหรือโรงเรียนในชุมชนนั้น

นคร พันธุ์ณรงค์ (2525 : 2) ได้สรุปความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” ไว้ 2 ลักษณะ คือ

(1) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ของภูมิภาค (Regional) หนึ่งหรือของท้องถิ่น (Local) ใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ อาจมีความครอบคลุมเรื่องราวในสมัยโบราณหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้ศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์

เมืองนนทบุรี ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์ชาติไทยทั้งหมด

(2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อาจกำหนดโดยพิจารณาขอบเขตในการศึกษา เช่น

(2.1) หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์โลก (World History) การศึกษาประวัติศาสตร์เอเชีย (Asian History) หรือประวัติศาสตร์ยุโรป (European History) ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

(2.2) หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์เอเชีย (Asian History) การศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยหรือประวัติศาสตร์จีน (Chinese History) ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

(2.3) หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์ไทย (Thai History) ประวัติศาสตร์เมืองต่าง ๆ เช่น นนทบุรี พิษณุโลก และสงขลา ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

(2.4) หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของเมืองหรือจังหวัด ประวัติศาสตร์ระดับตำบล ชุมชน หรือหมู่บ้าน ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

จึงสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ทั้งหมดเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพียงแต่ให้มีการเปรียบเทียบกับขอบเขตที่ใหญ่กว่าเท่านั้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัวผู้ศึกษามากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับขอบเขตของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ใหญ่กว่า เป็นการศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ โดยเน้นสังคมส่วนใหญ่ เป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต (Living History) เนื่องจากประชาชนมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาอันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่แท้จริงของเรื่องราวในอดีต ปัจจุบัน และเป็นแนวทางการวางแผนอนาคตที่ถูกต้อง เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง

นักการศึกษาและนักประวัติศาสตร์หลายท่านชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญสรุปได้ ดังนี้

วิจิตร สิ้นสิริ (2523 : 3-5) กล่าวถึงข้อควรพิจารณาการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3 เรื่อง คือ

(1) ลักษณะสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ของภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งหรือของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ อาจเป็นเรื่องราวตั้งแต่สมัยโบราณหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่องการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา เป็นต้น เป็นเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวผู้ศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์อีสาน ประวัติศาสตร์ล้านนา ถือเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์ไทยทั้งหมด อาจมีเรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรโบราณ โบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี บุคคลสำคัญ เป็นเรื่องราวความสำคัญตั้งแต่อดีตและเกี่ยวข้องกับปัจจุบัน

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในประเทศไทยมีลักษณะเป็นการศึกษาเชิงสมัครเล่น เสียเป็นส่วนมากและผู้ศึกษาก็นักประวัติศาสตร์สมัครเล่น แต่การศึกษาดังกล่าว เป็นรากฐานสำคัญของประวัติศาสตร์ประเทศ ทั้งนี้เพราะหลักฐานหลายประการที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของประเทศได้มาจากการสำรวจศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสมัครเล่นจะเป็นใครก็ได้ เช่น พระ ครู ศิลปิน ผู้นำหมู่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้านทั่วไป บุคคลเหล่านี้มักมีเอกสารหลักฐานที่ตนสนใจอยู่แล้วในความ

ครอบครองและมีใจรักประวัติศาสตร์ จึงมีแรงจูงใจมากพอที่จะถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเพื่อมิให้ความรู้ดังกล่าวสูญหายไป

(2) คุณค่าของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีคุณค่าหลายประการ ได้แก่ ช่วยส่งเสริมทักษะการพิจารณาข้อมูล หลักฐานขั้นต้นที่อยู่ใกล้ตัว พัฒนาทักษะและวิธีการทางประวัติศาสตร์ ส่งเสริมแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาทักษะในการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ ไตร่ตรอง และแบบวิทยาศาสตร์ ช่วยส่งเสริมปลูกฝังความรักความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน และช่วยให้หลักสูตรและเนื้อหาบทเรียนน่าสนใจ มีชีวิตชีวา และมีความหมาย เพราะนักเรียนได้เรียนในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและมีหลักฐานข้อเท็จจริงให้ ศึกษาได้อย่างชัดเจน

(3) เทคนิคและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูควรประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ การออกไปรวบรวมข้อมูล หลักฐาน วัสดุสิ่งของต่าง ๆ การจัดทัศนศึกษาเมืองเก่า แหล่งชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ การสำรวจ สัมภาษณ์ การขุดค้น การฝึกภาคสนาม เชิญวิทยากรมาบรรยาย และให้นักเรียนสัมภาษณ์ การให้รวบรวมรายชื่อหนังสือและเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การประชุมทางวิชาการ การสัมมนาปัญหา การอภิปราย การโต้วาที การทำแผนที่ชุมชน แผนที่ กราฟเกี่ยวกับข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การดูภาพยนตร์ วิดีทัศน์ภาพถ่าย และทำการวิเคราะห์ การจัดนิทรรศการผลงาน สิ่งของ และการรวบรวมข่าว หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสาร และรูปภาพที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2529 : 50-52) ได้เสนอแนะจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในบทความ เรื่อง “สถานะและบทบาทของวิชาประวัติศาสตร์ที่ควรจะเป็นในการศึกษาของชาติ” โดยสรุปว่าการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ควรเป็นการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมหรือเป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมที่ดีกว่าเดิม มิใช่เน้นให้รู้และเข้าใจสังคมไทย สังคมโลกตามหลักสูตรและตำราเรียนในปัจจุบันเท่านั้น เนื่องจากวิชาประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานความรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคตอีกด้วย จึงให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่สำคัญบางประการ ดังนี้

(1) ควรเพิ่มรายวิชาประวัติศาสตร์เทคโนโลยี ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ชาวบ้านของไทย โดยอธิบายถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชาวไทยเพื่อค้นหา พื้นฟู และพัฒนาประวัติศาสตร์ของชุมชน

(2) วิธีการสอนควรเพิ่มวิธีการศึกษาชีวิตจริง สัมผัสชีวิตและผลผลิตทางวัฒนธรรมของประวัติศาสตร์จริง ไม่ใช่จากการฟังบรรยายของครูหรือการท่องจำตามที่เข้าใจกันมาผิด ๆ ว่าประวัติศาสตร์ คือ วิชาท่องจำ จะต้องเปลี่ยนแนวคิดใหม่เป็นว่าประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาชีวิตจึงควรมีการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เยี่ยมชมสถานที่ สิ่งของ และพบปะบุคคลในอาชีพต่าง ๆ แล้วนำมาอภิปรายสรุปในห้องเรียน

(3) ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาปรัชญาของประวัติศาสตร์ เนื่องจากวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์นั้น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ถือว่ามีความสำคัญมากเกี่ยวกับการสร้างระบบความคิดและการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ที่จะได้รับการยอมรับมากขึ้น

(4) ควรใช้วิชาประวัติศาสตร์เป็นแกนกลางของการสอนวิชาสังคมศึกษา จัดวิชาอื่นเป็นวิชาเสริมและเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับวิชาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะวิชากลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้น จะเห็นชัดเจนว่าหากไม่เกาะเกี่ยวไปกับประวัติศาสตร์ก็จะล่องลอยเป็นเพียงนามธรรมและตัดขาดจากความเป็นพลวัตกับชีวิตในสังคม ไม่จูงใจให้นักเรียนอยากค้นคว้าเพิ่มเติม เนื่องจากมองไม่เห็นความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์

ศรีศักร วัลลิโภดม (2554 : 41) ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง ประวัติศาสตร์สังคมที่แสดงให้เห็นความเป็นมาของผู้คนในท้องถิ่นเดียวกันที่อาจมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ 2-3 ชั่วคนสืบลงไปก็จะเกิดสำนึกร่วมกัน เป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีจารีตขนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และกติกาทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน โดยมีพื้นฐานทางความเชื่อและศีลธรรมเดียวกัน การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นแนวทางการศึกษา จุดมุ่งหมายในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ ความเข้าใจความหลากหลายของวิถีวัฒนธรรม ประสบการณ์ และระบบที่แตกต่างกันของชุมชนต่าง ๆ ความหลากหลายของชุมชน ดังนั้น ขอบเขตของท้องถิ่นในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ตายตัวแน่นอน ขึ้นอยู่กับว่าผู้ศึกษาประสงค์ที่จะทำความเข้าใจประเด็นอะไร

เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสังคมไทยและผสมผสานเข้ากับแนวความคิดและข้อวิจารณ์ต่าง ๆ ของนักประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สุเทพ สุนทรเภสัช (2522) นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2535) อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2545) หรืออรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2545) ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา จึงพอจะให้คำนิยามและกำหนดขอบเขตของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น โดยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาพัฒนาการของสังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกแคว้นศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของรัฐ สังคม หรือชุมชนดังกล่าว ควรจะศึกษาในลักษณะ ดังนี้

(1) กำหนดขอบเขตการศึกษาออกเป็น “หน่วย” เฉพาะที่เหมาะสม ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้ศึกษาว่าต้องการศึกษาในระดับใด เช่น เมือง หมู่บ้าน หรือชุมชนระดับต่าง ๆ เป็นต้น “หน่วย” ทางกายภาพที่จะใช้ศึกษานับเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

(2) ศึกษาประสบการณ์หรือกิจกรรมทุกด้านใน “ท้องถิ่น” ที่เป็นหน่วยการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความคิดความรู้สึกต่าง ๆ หรือเลือกศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งในหน่วยดังกล่าว แต่ควรโยงให้เห็นว่าประสบการณ์หรือกิจกรรมที่ตนศึกษานั้นมีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับบริบทด้านอื่นที่ใกล้เคียงอย่างไร

(3) ศึกษาถึงความเป็นตัวของตัวเองที่แสดงผ่านมิติต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อให้เป็นพื้นที่ของการเคลื่อนไหวของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นอันหลากหลายโดยเน้นกิจกรรมที่ร่วมกันกำหนดขึ้นมาเป็นสำคัญ

ในต่างประเทศประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรระดับโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาในท้องถิ่นของตน โอลสัน (Olson, 1972 : 116-118) กล่าวถึง การทำให้วิชาประวัติศาสตร์มีชีวิตชีวาในชั้นเรียนในบทความ เรื่อง “Making History Live in the Classroom” สรุปสาระสำคัญได้ว่าเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ในอดีตได้คิดและได้ทำขึ้นก็คือ สิ่งที่เป็นประวัติศาสตร์ของ

มนุษยชาติในสมัยปัจจุบัน หากการสอนประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และจดจำสิ่งที่ผ่านไป แล้วโดยไม่ตระหนักหรือวิเคราะห์วิจารณ์ว่าสิ่งนั้นคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น และจะมีผลสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันอย่างไรนั้น การเรียนการสอนก็จะน่าเบื่อหน่าย ไม่มีชีวิตชีวา และเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีความหมาย แต่ครูสามารถทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนมีชีวิตชีวาได้ โดยครูจำเป็นต้องเตรียมบทเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอแก่นักเรียน ซึ่งอาจจะเป็นการสร้างสถานการณ์จำลองให้นักเรียนทดลองปฏิบัติเพื่อวิเคราะห์หาความจริง การรวบรวมคำถามให้นักเรียนร่วมกันตั้งประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่จะนำไปสู่การทำโครงการ การให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาอภิปราย วิเคราะห์ จนสามารถสรุปสร้างเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะวิธีการแสวงหาความรู้จะทำให้บทเรียนประวัติศาสตร์นั้นมีชีวิตชีวา มีความหมายต่อนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ

แลบบีทท์ (Labbett, 1979 : 62-64) ได้กล่าวถึงคุณค่าและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในบทความ เรื่อง “Local History in the Classroom” สรุปได้ว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนและสามารถที่จะฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการศึกษาค้นคว้าเรื่องของท้องถิ่นด้วยตนเองได้โดยเริ่มตั้งแต่การหัดเขียนประวัติศาสตร์ในชั้นเรียน วิธีการศึกษาวิธีหนึ่ง คือ การแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ครูจัดทำเอกสารอันเป็นข้อมูลสำหรับการค้นคว้าให้กำหนดเวลาให้นักเรียนทำโดยตั้งประเด็นปัญหาขึ้นมาให้ค้นคว้าหาคำตอบจากเอกสารและจากเอกสารที่กำหนด นักเรียนสามารถใช้ตอบคำถามได้มากน้อยเพียงใดและมีคำถามใดบ้างที่ไม่สามารถหาคำตอบได้จากเอกสารที่กำหนดให้ สิ่งนี้นักเรียนไม่สามารถหาคำตอบได้ในชั้นเรียนหรือมีข้อมูลไม่เพียงพอ นั้น นักเรียนจำเป็นต้องค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งอื่นต่อไป นักเรียนจะต้องได้รับการฝึกให้รู้จักการเลือกสรรเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหา รู้จักการวิเคราะห์วิพากษ์ การประเมินค่าหลักฐานจนสามารถสรุปข้อเท็จจริงด้วยตนเอง แล้วเขียนเป็นรายงานนำเสนอได้ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชั้นเรียนจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการออกแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลที่ปรากฏในท้องถิ่น วิธีการศึกษาเช่นนี้เป็นวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่นักเรียนจะได้ฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการนำนักเรียนออกไปสู่ชุมชนท้องถิ่นด้วยการสำรวจค้นคว้าเรื่องต่าง ๆ ตามที่มีปรากฏในหลักฐานในแหล่งชุมชน ผลที่ได้จะสามารถรวบรวมเป็นพิพิธภัณฑ์หรือเป็นห้องสมุดทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นได้ด้วย

ฮินตัน (Hinton, 1980 : 55-58) ให้คำแนะนำในการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สรุปได้ว่าการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นสามารถทำได้โดยให้ใช้ขั้นตอนแรกของการศึกษาประวัติศาสตร์ เริ่มจากเนื้อเรื่องที่ใกล้ตัวที่สามารถสัมผัสได้ มองเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานครอบครัวของตน การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์สำคัญในท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล ความเป็นมาของสถานที่โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น และหากการสอนประวัติศาสตร์เป็นการสอนเรื่องราวในอดีต อดีตที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนมากที่สุดก็คือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นและสามารถจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้ให้มีความเหมาะสมกับระดับความสามารถ วัย และความสนใจของผู้เรียน

จึงสรุปได้ว่า การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นเพื่อสร้างฐานคิดให้แก่นักเรียนในการศึกษาและทำความเข้าใจท้องถิ่นของตน รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้และสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ ส่งเสริมแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาทักษะในการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ ไตร่ตรองแบบวิทยาศาสตร์ ทั้งยังมีจิตสำนึกรับผิดชอบในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของท้องถิ่น ความมุ่งหมายและคุณค่าการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็คือ การที่นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว มีหลักฐานข้อเท็จจริงให้เห็นชัดเจน ทำให้บทเรียนน่าสนใจ มีความหมายต่อการเรียนรู้ นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของถิ่นฐานบ้านเกิด

2. ขอบเขตของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

เมื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแนวใหม่มุ่งให้ความสำคัญที่กิจกรรมหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ของประชาชนตามท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ การกำหนดขอบเขตทางด้านกายภาพหรือ “หน่วย” สำหรับการศึกษาจึงมีความจำเป็นในอันดับแรก การกำหนดขอบเขตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงควรพิจารณาจากลักษณะของความสัมพันธ์ทางด้านสังคม วัฒนธรรมที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องยาวนานมาพอสมควร จนมองเห็นความพิเศษบางอย่างของท้องถิ่นนั้นได้ ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าท้องถิ่นนั้นจะมีลักษณะเฉพาะตัวด้านต่าง ๆ ผิดแผกออกไปจากท้องถิ่นใกล้เคียงอื่นอย่างสิ้นเชิง หากในที่นี้หมายถึง ความสามารถที่จะดำรงไว้ซึ่งระบบความสัมพันธ์ทางด้านต่าง ๆ ได้อย่างลงตัว จนก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่โยงใยให้ผู้คนมีความสำนึกว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกันหรือเป็นเจ้าของประวัติศาสตร์ร่วมกัน การกำหนดขอบเขตทางด้านกายภาพหรือหน่วยของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและมีความสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาที่มุ่งหวังจะได้เห็นลักษณะเฉพาะของระบบสังคม หน่วยย่อยต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย หากไม่สามารถเข้าถึงลักษณะดังกล่าวแล้ว ก็จะเห็นได้เพียงองค์ความรู้แต่ละด้านทั่วไปซึ่งไม่ค่อยเกิดประโยชน์มากนัก อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากลักษณะของระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตจะพบว่า สามารถกำหนดขอบเขตทางด้านกายภาพของชุมชนท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งมีอาณาบริเวณที่กว้างขวางพอสมควร ตลอดจนครอบคลุมทั้งพื้นที่และวิถีชีวิตผู้คนไว้จำนวนมากและหลากหลาย “ท้องถิ่น” ดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและอาจใช้เวลาในการลงไปทำความเข้าใจ โดยอาจเริ่มจากระดับจุลภาคที่เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนเล็ก ๆ จากนั้นจึงมองหาความสัมพันธ์ของชุมชนในด้านต่าง ๆ และในที่สุดก็จะสามารถกำหนดขอบเขตของชุมชนในระดับท้องถิ่นได้ โดยลักษณะดังกล่าว การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นจึงสามารถกำหนดขอบเขตทางด้านกายภาพหรือหน่วยสำหรับการศึกษาได้อย่างน้อย 3 ระดับด้วยกัน คือ ระดับบ้านหรือหมู่บ้าน ระดับชุมชน และระดับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551 : 264-267)

2.1 การศึกษาระดับบ้านหรือหมู่บ้าน นับเป็นหน่วยการศึกษาระดับที่เล็กที่สุด บ้านหรือหมู่บ้าน คือ รากฐานอันเก่าแก่ของสังคมที่มีมาโดยธรรมชาติอยู่แล้ว การตั้งบ้านเรือนของผู้คนในอดีตนั้นย่อมรวมกันเป็นหมู่เครือญาติและมิตรสหาย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีความใกล้ชิด การตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกันนี้ จึงย่อมมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน ซึ่งก็คือกิจกรรมในการดำรงชีวิต มีระบบ

ความสัมพันธ์แบบครอบครัว เครือญาติ มีการแลกเปลี่ยนพึ่งพา รวมทั้งความขัดแย้งต่าง ๆ หมู่บ้านจึงเริ่มต้นจากครอบครัว เครือญาติที่อยู่อาศัยกันมานานหลายชั่วอายุคน ซึ่งคนในหมู่บ้านก็เป็นญาติพี่น้องหรือเกี่ยวดองกันทั้งสิ้น ภายหลังเมื่อมีคนอื่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านและหมู่บ้านมีคนอยู่กันมากขึ้นจึงเกิดเป็นหมู่บ้านใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่

สำหรับเนื้อหาที่จะศึกษาได้ในระดับนี้ก็จะเป็นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ ครอบครัว หรือหมู่บ้านที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการอพยพโยกย้าย การตั้งถิ่นฐาน สายสัมพันธ์เครือญาติ การทำมาหากิน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ฯลฯ การศึกษาประวัติศาสตร์ในระดับบ้านหรือหมู่บ้านดังกล่าว นับเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและเหมาะสมที่จะใช้เป็น “หน่วย” ในการเริ่มต้นศึกษา

2.2 การศึกษาระดับชุมชน เป็นหน่วยการศึกษขนาดกลางที่ประกอบด้วยเครือข่ายหลายหมู่บ้านรวมกัน หมู่บ้านดังกล่าวนี้มักจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศเดียวกัน จึงมีการทำมาหากินและการประกอบอาชีพคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ เช่น ชุมชนชาวนา ชุมชนชาวประมง ชุมชนในเขตป่าเขา หรือชุมชนในเขตป่าพรุ เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาในระดับดังกล่าวยังหมายรวมถึงชุมชนที่มีศูนย์กลางระดับย่านหรือตลาดที่ตั้งอยู่ในเมืองขนาดใหญ่และชุมชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย

การศึกษาในระดับชุมชนที่มีขอบเขตไม่กว้างขวางมากนัก นับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีความเป็นไปได้มากโดยเฉพาะการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่ยังขาดเอกสารในลักษณะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่เป็นอันมาก สำหรับเนื้อหาที่ควรศึกษาในระดับนี้จะประกอบไปด้วยการตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ระดับชุมชน เพราะเรื่องดังกล่าวจะโยงไปสู่การใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม สิทธิชุมชน อำนาจ และภูมิปัญญาต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาความคิดและความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อันกระทบถึงชีวิตได้อีกด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ระดับชุมชนนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ที่ไม่กว้างขวางมากนัก จึงมีความเป็นไปได้ที่จะศึกษาให้เห็นถึงประสบการณ์หรือกิจกรรมในทุกด้านของประชาชนอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งหากเป็นดังนี้แล้ว ก็จะส่งผลต่อการเรียนรู้และเกิดความเข้าใจชีวิตของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่หลากหลายได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน อันเป็นเป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2.3 การศึกษาระดับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น นับเป็นการศึกษาในขอบเขตหรือ “หน่วย” ที่ใหญ่ที่สุด หน่วยการศึกษาในระดับนี้พิจารณาจากเครือข่ายของหลายชุมชนที่มีความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันทางด้านเศรษฐกิจอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิต จนเกิดเป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ลงตัวและพอเพียงในระดับหนึ่ง แม้อาจจะไม่สมบูรณ์ร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ภายในระบบเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นหรือหน่วยการศึกษาจึงประกอบไปด้วยชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลายทางด้านสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศ อันเป็นพื้นฐานต่อการผลิตในแต่ละชุมชน และด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนต่างก็พึ่งพาอาศัย แลกเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน เช่น ชุมชนชาวประมงแลกเปลี่ยนกับชุมชนชาวนา ชุมชนชาวนาแลกเปลี่ยนกับชุมชนบริเวณป่าเขา เป็นต้น ขณะเดียวกัน

ภายในเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นก็อาจจะเกิดชุมชนขนาดใหญ่ที่พัฒนาขึ้นมาเป็น “เมือง” สมัยใหม่ได้ และด้วยคุณภาพของความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เองที่จะทำให้เกิดการสร้างสรรคทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ จนมีลักษณะที่เป็นของท้องถิ่นนั้น หรือแม้จะมีวัฒนธรรมร่วมกับท้องถิ่นอื่น แต่ก็จะมีรายละเอียดบางอย่างแตกต่างกันในแต่ละถิ่นจนกลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและบริบททางด้านการต่าง ๆ ดังกล่าว

3. แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ครั้งนี้ คณะทำงานได้นำเสนอแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแนววิวิจยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังนี้

3.1 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตให้มีความสมบูรณ์ น่าเชื่อถือ และตรงสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงให้มากที่สุด โดยอาศัยหลักฐานทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ผ่านการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และประเมินค่าหลักฐาน การเลือกสรรและจัดความสัมพันธ์ของข้อมูล การเรียบเรียง นำเสนอ การค้นคว้า หรือการสังเคราะห์ข้อมูลให้เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์ปัจจุบันและสามารถคาดการณ์ไปถึงอนาคตอย่างมีเหตุผล

(1) ความหมายของวิธีการทางประวัติศาสตร์

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543) ให้ความหมายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นวิวิจยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยมีการตั้งประเด็นปัญหาหรือข้อสมมติฐานบนพื้นฐานข้อมูลหรือหลักฐานที่น่าเชื่อถือ มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาอย่างเป็นระบบและตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล

รัชนิกร หงส์พนัส (2546 : 182-183) ให้ความหมายวิธีการทางประวัติศาสตร์โดยลำดับขั้นตอนตามความสำคัญ ดังนี้

1) การค้นหาหลักฐานและข้อมูลที่ผู้ค้นคว้าอยากรู้และหาข้อเท็จจริง เป็นการกำหนดหัวเรื่องในการค้นคว้า

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่สามารถปรากฏหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรองอย่างเด่นชัด และอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์

3) การตั้งสมมติฐานตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์อาจเป็นการตั้งคำถามให้กับตัวเองหรือผู้อื่นก็ได้

4) การวิเคราะห์และสำรวจข้อมูลในกรณีที่ผู้ค้นคว้าหาข้อมูลที่นำเสนอได้และทำการรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่จะต้องใช้ความสามารถ ความละเอียด และความรอบคอบในการแยกแยะข้อมูลให้ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

5) การสรุปผลที่หามาได้โดยการวิเคราะห์ตีความและจัดเป็นหมวดหมู่

6) การสรุปหลักการและสร้างผลงานที่ได้จากวิธีการทางประวัติศาสตร์

การศึกษาประวัติศาสตร์มีปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ อดีตที่มีการจำลองขึ้นมาใหม่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และเชื่อถือได้เพียงใด รวมทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่นำมาใช้เป็นข้อมูลนั้นมีความสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มีอยู่มากมายเกินกว่าที่จะศึกษาหรือจดจำได้หมด แต่หลักฐานที่ใช้เป็นข้อมูลอาจมีบางส่วน ดังนั้น วิธีการทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะได้นำไปใช้ด้วยความรอบคอบ ไม่ลำเอียง และมีความน่าเชื่อถือ

(2) หลักฐานทางประวัติศาสตร์

การวิเคราะห์หลักฐานข้อมูลต่าง ๆ เพื่อหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เพื่อให้วิชาประวัติศาสตร์ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น นักประวัติศาสตร์ทั้งหลายต่างยอมรับว่าตนไม่สามารถตีความ แปลความ วิเคราะห์ เรียบเรียงเรื่องราวในอดีตของมนุษย์หลายด้านให้สมบูรณ์ถูกต้องได้โดยลำพัง แต่ต้องพยายามหาข้อเท็จจริงใหม่ ๆ มาจากนักวิชาการสาขาอื่น เพราะตระหนักดีว่าอดีตหรือเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นและผ่านไปแล้วนั้น อดีตย่อมทิ้งมรดกร่องรอยในรูปแบบต่าง ๆ หลายประการ เป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปรากฏให้เห็นในหลักฐานหลายชนิด เช่น นิทาน ปรัมปรา ศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ความเชื่อ ตำนาน จารึก เอกสารสิ่งพิมพ์ เครื่องมือเครื่องใช้ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างมาก

ยงยุทธ ชูแว่น (2551 : 295-296) กล่าวว่าปัญหาใหญ่ของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การขาดแคลนหลักฐาน ทั้งนี้ เนื่องจากสังคมไทยไม่ใช่สังคมที่ชอบบันทึกตัวหนังสือเหมือนสังคมตะวันตก อย่างไรก็ตามหากพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจะพบว่าหลักฐานที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลับมีอยู่มาก ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมักจะละเลยมาก่อนด้วยเหตุที่ยึดติดอยู่กับแนวความคิดเดิม ๆ ดังกล่าว ยิ่งเมื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันมุ่งสนใจชุมชนท้องถิ่นที่ย้อนเวลาไปไม่ไกลนักก็ยิ่งทำให้มีหลักฐานในการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เหตุฉะนั้นความคิดที่ว่าไม่มีหลักฐานสำหรับศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันจึงน่าจะหมดไปได้ การเปลี่ยนแปลงแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนี้จึงมีส่วนทำให้เกิดการใช้หลักฐานใหม่ ๆ โดยไม่ยึดติดอยู่กับหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรของทางราชการเพียงอย่างเดียว แต่จะมีความหลากหลายน่าสนใจยิ่ง

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ครั้งนี้ คณะทำงานจะนำเสนอวิธีการพิจารณาหาความหมายในหลักฐานบางชนิดที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบยววิจยประวัติศาสตร์ โดยอาศัยพื้นฐานความเข้าใจจากการศึกษาประวัติศาสตร์ทั่วไปเป็นสำคัญ

1) หลักฐานจากคำบอกเล่า เป็นหลักฐานที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสังคมได้ให้ความสำคัญและสนใจเรื่องราวท้องถิ่นในช่วง

การเปลี่ยนแปลงที่ร่วมสมัยมากขึ้น ดังนั้น หลักฐานจากคำบอกเล่าจึงมีบทบาทสำคัญและสามารถเข้าถึงได้โดยง่ายอย่างไม่มีวันสิ้นสุด อย่างไรก็ตามหลักฐานจากคำบอกเล่านี้สามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ประเพณีจากการบอกเล่า (Oral Traditions) และการสัมภาษณ์ (Interview)

หลักฐานจากประเพณีการบอกเล่าและการสัมภาษณ์มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือใช้กรรมวิธีในการบอกเล่าเป็นสื่อในการถ่ายทอดข้อมูล แต่ความแตกต่างอยู่ที่ว่าการสัมภาษณ์หรือการบอกเล่าเป็นวิธีการหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ สำหรับประเพณีการบอกเล่านั้นเป็นการศึกษาข้อมูลที่เกิดขึ้นมานานมาแล้ว และได้เล่าต่อกันมาหลายชั่วอายุคนจนเป็นเรื่องปรัมปราโบราณ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2522 : 11) คุณค่าของหลักฐานดังกล่าวนี้ มีอยู่อย่างรอบด้านทั้งในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงในอดีตและทัศนะต่ออดีตของผู้เล่า ขึ้นอยู่กับว่าผู้ที่เข้าไปศึกษาต้องการข้อมูลชนิดใด

2) หลักฐานจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เป็นหลักฐานที่มักถูกมองข้ามไปหรือไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในช่วงเวลาที่ผ่านมา หลักฐานดังกล่าว ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เส้นทางคมนาคม แม่น้ำลำคลอง ปริมาณน้ำฝน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีความสัมพันธ์อยู่กับสังคมมนุษย์ในระดับต่าง ๆ และมีส่วนสำคัญในการกำหนดวิถีประวัติศาสตร์ในแต่ละภูมิภาคหรือท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์จะทำให้เข้าใจสังคมได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามในการศึกษาเรื่องดังกล่าวมิใช่เพียงแต่บอกว่ามีภูเขาสูงยาวเท่าใด แม่น้ำลำคลองมีกี่สาย หรือมีกี่ฤดู หากจะต้องเป็นการศึกษาสภาพในอดีตว่าสิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ในมิติประวัติศาสตร์ที่มีคนเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วย จึงนับเป็นสิ่งที่ท้าทายให้ค้นหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่มีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันออกไปเป็นหน่วยนิเวศหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะของตน

3.2 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแนววิจยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบใหม่นั้น มุ่งศึกษากิจกรรมหรือประสบการณ์ทุกด้านของสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง โดยเน้นให้ความสำคัญไปที่ประชาชนทุกระดับในฐานะผู้สร้างและเป็นเจ้าของประวัติศาสตร์ร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความเป็นมาของวิถีชีวิตของประชาชนได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ความรู้เหล่านี้จะช่วยฟื้นฟูสำนึกประวัติศาสตร์ในชุมชนขึ้นมาใหม่ หลังจากที่ถูกกระแสการพัฒนาในแนวทางเก่าทำลายให้เสื่อมเลือนหรือขาดความมั่นใจมานานให้กลับคืนมา มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีศักยภาพที่จะนำภูมิปัญญาต่าง ๆ ของบรรพบุรุษมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในปัจจุบันได้มากขึ้น และความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ดังกล่าวก็ยังคงเป็นพลังที่เข้มแข็ง ช่วยให้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ สามารถฟื้นฟูชีวิตให้สถาบันและวัฒนธรรมที่จะเพิ่มพลังแก่ชาวบ้านในการเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตที่เป็นของตนเองได้หลายทาง มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และมีทางเลือกอันเหมาะสมสำหรับตัวเองมากขึ้น (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551 : 371-372)

การศึกษาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นในปัจจุบัน จึงมีเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การสร้างองค์ความรู้ที่ชัดเจนอย่างรอบด้าน โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความทรงจำร่วม (Collective Memories) ที่จำเป็นจะต้องทบทวน ปรับปรุงแก้ไข เรียนรู้ และถ่ายทอดในชุมชน กระบวนการดังกล่าวนี้จะทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีชีวิตอยู่ตลอดเวลา อันจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเองอย่างมีคุณค่าพร้อมกับเกิดสำนึกประวัติศาสตร์หรือสำนึกต่อชุมชนของตน สิ่งนี้จะเป็นรากฐานที่มั่นคงที่สุดของสังคม ซึ่งส่งผลให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนต่อไป

ยงยุทธ ชูแว่น (2551 : 373-374) กล่าวว่า ระบบการศึกษา คือ กลไกสำคัญที่มีอำนาจชี้นำนิยามความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่จะก่อให้เกิดความทรงจำร่วมของชุมชนในลักษณะที่ตระหนักถึงคุณค่าของตัวเองได้ ดังนั้น หนทางหนึ่งในการรื้อฟื้นสำนึกประวัติศาสตร์ที่เป็นความทรงจำร่วมของชุมชนดังกล่าว จึงควรเริ่มต้นในหลักสูตรของสถานศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายหรือชั้นมัธยม ศึกษาตอนต้นขึ้นไป ในหลักสูตรท้องถิ่นศึกษานั้นเปิดกว้างให้ครูอาจารย์สามารถสร้างเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเสรีอยู่แล้ว แต่ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเนื้อหาส่วนใหญ่ที่นิยมสอน คือ เนื้อหาของหลักสูตรสำเร็จรูปซึ่งเป็นประวัติของจังหวัด อำเภอ และประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่นมากกว่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตนเองที่มีขอบเขตย่อยลงไป

ในอีกส่วนหนึ่งของหลักสูตรท้องถิ่นที่ผ่านมาจะสอนในลักษณะที่เป็นกิจกรรมเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น การทำขนม งานจักสาน งานปั้น และงานไม้ต่าง ๆ เป็นต้น การสอนในลักษณะนี้แม้จะมีประโยชน์ช่วยสืบสานความรู้ของบรรพบุรุษ ทั้งยังทำให้ผลผลิตเหล่านั้นกลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเทียบเท่าสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ได้ แต่นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งเท่านั้นของหลักสูตรท้องถิ่นที่มุ่งผลสำเร็จมากเกินไปโดยมองไม่เห็นที่มาที่ไปของภูมิปัญญาเหล่านั้น

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2548 : 50) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนว่าการเริ่มต้นรื้อฟื้นความทรงจำร่วมของสังคมในระดับชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติที่เป็นการร่วมมือกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้รู้ในท้องถิ่น รวมทั้งนักวิชาการเพื่อค้นหาดิตของตนเองอันเป็นเสมือนต้นธารแห่งชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชนที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษ เรื่องราวดังกล่าวนี้เป็นสิ่งท้าทายให้ค้นหาสืบเสาะอย่างมีวิจารณญาณ สอดคล้องกับความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนในช่วงวัยประถมศึกษาและมัธยมศึกษา องค์ความรู้ที่ได้จะเป็นตาข่ายของความทรงจำเล็ก ๆ ที่ทุกคนร่วมกันถักทอขึ้นมาเพื่อให้ได้เรียนรู้ จดจำ และสืบสานต่อไป

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554 : 109-115) กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้แบบยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

(1) การตั้งโจทย์ในการวิจัยการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะเริ่มต้นจากการสังเกตสภาพแวดล้อม ลักษณะเด่น วิถีชีวิตผู้คนในท้องถิ่นว่าเป็นใครมาจากไหน อยู่กันอย่างไร มีความน่าสนใจในเรื่องใดบ้าง โดยนักเรียนที่เป็นกลุ่มยุววิจัยจะเป็นผู้ค้นหา หรือสืบค้น หรืออาจเกิดจากความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน รวมทั้งเห็นว่าเรื่องราวในท้องถิ่นส่วนใดที่ควรจะนำเสนอหรือค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์

ต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนรวมถึงคนในท้องถิ่น

(2) การตั้งคำถามสำคัญ (Key Questions) เมื่อได้โจทย์หรือหัวข้อในการวิจัยแล้ว ลำดับต่อไป คือ การตั้งคำถามที่จะใช้ในการวิจัยโดยเริ่มระดมความคิดของสมาชิกในกลุ่มยูววิจัยประวัติศาสตร์ เพื่อตอบคำถามสำคัญทางประวัติศาสตร์ว่าใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น หรือนักเรียนอยากรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับท้องถิ่นตามหัวข้อที่ตกลงจะศึกษาบ้าง ในขั้นตอนนี้ทำให้ได้ข้อคำถามที่ต้องไปสืบค้นอย่างหลากหลายและรอบด้าน

จากการระดมความคิดเห็นของสมาชิกเพื่อให้ได้ข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา ทำให้ได้คำถามหลากหลายคำถาม ต่อมาจึงได้นำคำถามเหล่านี้มาสรุปเป็นหัวข้อที่ใช้ในการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้รู้ในท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ รวมถึงเด็กเยาวชน การที่ต้องมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเพื่อให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่และทัศนคติของคนในท้องถิ่นที่ครอบคลุมตัวแทนคนในท้องถิ่น รวมทั้งเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติตามช่วงอายุหรือประสบการณ์ชีวิตหรือไม่ อย่างไร

(3) วิธีการที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลหลักฐานในงานยูววิจัยประวัติศาสตร์เมื่อนักเรียน กำหนดประเด็นของเรื่องที่จะศึกษาและตั้งคำถามที่ต้องการค้นหาคำตอบอย่างรอบด้านแล้ว ประการต่อมา คือ นักเรียนต้องใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการรวบรวมข้อมูลจากทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เอกสารที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นตนจากเอกสารที่มีผู้เขียนขึ้นในท้องถิ่น หนังสือหรือเอกสารทั่วไปที่ตีพิมพ์แล้ว หนังสือพิมพ์ จดหมายข่าว เอกสารทางราชการที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นหลักฐานชั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรองเท่าที่จะเสาะหามาได้ ตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นจากอินเทอร์เน็ต

(4) การวิพากษ์หลักฐาน เมื่อนักเรียนรวบรวมทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากคำบอกเล่า ตำนานในท้องถิ่น หรือหลักฐานอื่นแล้ว นักเรียนต้องดำเนินการวิพากษ์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ในขั้นตอนนี้ครู อาจใช้วิธีการแบบยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยการจัดเสวนาให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิพากษ์หลักฐานของกลุ่มตนว่าหลักฐานใดมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด หรืออาจให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันวิพากษ์หลักฐานที่กลุ่มรวบรวมได้แล้วเขียนการวิพากษ์หลักฐานส่งให้ครูช่วยแนะนำชี้แนะ

(5) การเลือกสรรและจัดความสัมพันธ์ของหลักฐาน ในขั้นตอนนี้ให้นักเรียนต้องนำข้อมูลจากหลักฐานต่าง ๆ ที่นักเรียนสืบค้นได้มาจัดกลุ่มแยกตามประเด็นที่มีความคล้ายคลึงหรือสนับสนุนกันเป็นประเด็นต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้หลากหลายประเด็น ในขั้นตอนนี้ครู ต้องทำหน้าที่แนะนำโดยอาจให้นักเรียนทดลองจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของหลักฐานแล้วให้ครูช่วยวิพากษ์วิจารณ์หรือชี้แนะ

(6) ขั้นการนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาค้นคว้า การนำเสนอเรื่องราวของนักเรียนยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอาจนำเสนอได้หลายรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน เช่น การเขียนเป็นรายงานการค้นคว้าของยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การนำเสนอด้วยการจัดนิทรรศการแสดงผลงานการสืบค้น

เรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การนำเสนอด้วยโปรแกรมพาวเวอร์พอยท์ การเผยแพร่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บล็อก (Weblog) หรือด้วยวิธีการอื่นตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เป็นยุววิจัยก็ได้

(7) การสร้างเวทีทางประวัติศาสตร์ให้แก่ยุววิจัย กระบวนการเรียนรู้ในแบบยุววิจัย ประวัติศาสตร์ คือ การเริ่มต้นให้นักเรียนได้คิดวางแผนด้วยตนเองว่าจะศึกษาเรื่องอะไร เพราะอะไร เรื่องเหล่านี้มีความสำคัญอย่างไร จะสืบค้นข้อมูลอย่างไร แล้วระหว่างการดำเนินการสืบค้นข้อมูลใน 1 ภาคเรียน ครูต้องวางแผนให้นักเรียนได้มีเวทีนำเสนอความก้าวหน้าเป็นระยะ มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน แต่ละกลุ่มและระหว่างนักเรียนกับครู หรืออาจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้กับนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกัน รวมทั้งอาจให้คนในท้องถิ่นที่นักเรียนไปเก็บข้อมูลได้มีส่วนร่วมในเวทีวิจัยครั้งนี้ ซึ่งโรงเรียนอาจมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือมีเวทีให้นักเรียนได้นำเสนอผลงานจากการจัดนิทรรศการของโรงเรียน แล้วเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ยุววิจัยประวัติศาสตร์

จึงสรุปได้ว่า แนวทางการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ความสำคัญกับการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนสังเกต ศึกษา สืบค้นจากสถานที่จริงและได้สอบถาม สัมภาษณ์ ฟังเรื่องราวจากผู้รู้เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจให้ผู้เรียนได้มากขึ้น อีกเป้าหมายในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ คือ การสอนให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองที่นำไปสู่การค้นคว้าจากสถานที่จริง ทั้งการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่น รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

การทำงานให้ประสบความสำเร็จ นอกจากมีเป้าหมายและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดแล้ว กิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญและขาดไม่ได้ คือ การประเมิน ซึ่งจะช่วยให้ทราบผลการดำเนินงานว่าบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ควรปรับปรุงขั้นตอนของกิจกรรมในขั้นตอนใด หรือควรยุติล้มเลิกโครงการก่อนที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อหน่วยงาน องค์กร และประเทศชาติ นอกจากนี้ในปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสารโลกไร้พรมแดน การเปิดเผยข้อมูลการทำงานต่อสาธารณชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น การประเมินจะช่วยทำให้ทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา จึงทำให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ สามารถปรับปรุงพัฒนางานของตนเองให้ก้าวหน้า ทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาอย่างรวดเร็วได้ (เชาว์อินใย, 2533 : 1)

การประเมินโครงการเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อบุคคลและองค์กร ตลอดจนผู้รับบริการเป็นอย่างมาก จึงได้รับความสนใจเนื่องจากทำให้ทราบถึงความก้าวหน้าของการดำเนินงานและผลผลิตของโครงการ ตลอดจนผลการประเมินยังจะเป็นข้อมูลและเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจของผู้บริหารในระดับสูง ผู้ประเมินโครงการนอกจากจะมีความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีการประเมินแล้ว จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการที่ประเมิน ซึ่งจะทำให้การประเมินนั้นได้สารสนเทศที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด

ความหมายของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็น “ศาสตร์ประยุกต์ (Applied Science)” หรือเป็น “วิทยาศาสตร์” ที่เกิดจากการผสมผสานของศาสตร์หลายแนว ซึ่งเป็นแนวคิดและเทคนิควิธีที่ใหม่สำหรับเมืองไทยและสาขาการศึกษา การประเมินโครงการได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาประมาณ 25 ปี ที่ผ่านมา โดยเริ่มจากแนวคิดราฟ ไทเลอร์ (Ralph Tyler) ลี เจ ครอนบาค (Lee J. Cronbach) และไมเคิล สคริฟเวน (M. Scriven) เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามหากพิจารณาเฉพาะคำว่า “การประเมินโครงการ” จะพบว่าเป็นการผสมคำระหว่างคำว่า “การประเมิน” กับคำว่า “โครงการ” ซึ่งทั้งสองคำต่างก็มีความหมายหรือคำจำกัดความเฉพาะของตน

การประเมินหรือการประเมินผลมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Evaluation” โดยมีนักวิชาการ นักการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ (2543 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ตลอดจนสรุปหรืออุปสรรคที่ทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินงานอย่างราบรื่น เพื่อทำการแก้ไขและปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการของปัญหาและสถานการณ์

ไพศาล หวังพานิช. (2544 : 1-2) เห็นว่าการประเมินโครงการเป็นกระบวนการกำหนดคุณค่าของโครงการหรือเป็นกิจกรรมหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการโครงการ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการนั้นว่าดี มีประสิทธิภาพ หรือได้ผลมากน้อยเพียงใด ซึ่งกระบวนการนั้นมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินโครงการ และขั้นตอนการประเมินโครงการ

วิระยุทธ ชาศะกาญจน์ (2547 : 55) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการในการวิเคราะห์ความต้องการ สืบค้น และสังเคราะห์สารสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจทางการบริหารจัดการโครงการนั้น ๆ ผลจากการประเมินจะออกมาในรูปของการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธระหว่างผลที่เกิดขึ้นจริงกับผลที่คาดหวังไว้ล่วงหน้า นั่นคือ จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินโครงการ คือ การเตรียมข้อมูล การจัดทำสารสนเทศเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างผลที่เกิดขึ้นจริงกับผลที่คาดหวัง อันจะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารโครงการนำไปใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างผลที่เกิดขึ้นจริงกับผลที่คาดหวัง อันจะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารโครงการนำไปใช้ในการตัดสินใจต่อโครงการ การประเมินโครงการที่ดีต้องเน้นการประเมินระหว่างดำเนินโครงการเพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้โครงการนั้น ๆ ประสบความสำเร็จและมีคุณค่าสูงส่งมากกว่าที่จะทำการประเมินหลังเสร็จสิ้นโครงการ

ประชุม รอดประเสริฐ (2547 : 73) กล่าวถึงการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินงานโครงการและพิจารณาบ่งชี้ให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อการดำเนินงานต่อไปหรือยุติการดำเนินงานโครงการนั้น

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2547 : 13) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่แสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการเพื่อจะได้มาซึ่งข้อมูลที่จะช่วยผู้บริหารโครงการสามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง

มากขึ้น ซึ่งหมายความว่าวัตถุประสงค์ของการประเมินผลโครงการจะถูกกำหนดโดยผู้ประเมิน ผลการประเมินจะประเมินผลอย่างไร โดยวิธีใด ผู้ประเมินผลจะต้องพิจารณาขอบเขต ขนาด ระยะเวลา ความชัดเจน และความเฉพาะของปัจจัยนำเข้า ความสลับซับซ้อน ช่วงเวลาของเป้าหมาย และความคิดริเริ่มที่มีอยู่ในโครงการ

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2548 : 305) ให้ความหมายว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นอันจะนำไปสู่การตัดสินใจความสำเร็จ รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงพัฒนา ตลอดจนการสร้างและการกำหนดทางเลือกใหม่ในการดำเนินงานโครงการ ดังนั้น กิจกรรมในการประเมินโครงการจึงเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของโครงการภายใต้กิจกรรมและช่วงเวลาที่ได้กำหนดหรือวางแผนไว้

สุวิมล ติรภานันท์ (2550 : 2) ได้ให้ความหมายการประเมินโครงการว่า หมายถึง ข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการในทุกรูปแบบ ทุกขั้นตอน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ มีการใช้ข้อมูลนั้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและสารสนเทศที่ได้จากข้อมูล สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ลักษณะข้อมูลที่รวบรวมมาต้องมีความชัดเจน น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณภาพ

เชาว์ อินโย (2553 : 19) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าโดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบมาประกอบการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการโครงการ ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) การดำเนินการ (Transformation) ผลผลิต (Output) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และสภาพแวดล้อม (Environment)

รุตแมน (Rutman, 1982 : 59-60) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีการวิจัยเพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้ของโครงการ แล้วพิจารณาตัดสินว่าโครงการนั้นบรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือไม่ และคุณภาพของความสำเร็จนั้นเป็นเช่นใด

ซัคแมน (Suchman, 1990 อ้างอิงใน สุวิมล ติรภานันท์, 2548 : 1) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือการใช้เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการ เพื่อการตัดสินใจว่าโครงการดังกล่าว ดีหรือไม่อย่างไร หรือเป็นการค้นหาค่าผลลัพธ์ของกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

จึงสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือการใช้วิธีการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ เพื่อให้ทราบว่าการดำเนินงานโครงการประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ตลอดจนพิจารณาข้อให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานโครงการนั้น ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหารโครงการว่าจะแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาโครงการนั้นเพื่อดำเนินงานต่อไป หรือจะยุติการดำเนินงานโครงการนั้น

ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการอย่างมีระบบย่อมมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารโครงการได้ตระหนักถึงคุณภาพของโครงการที่กำหนดขึ้นว่าจะสามารถตัดสินใจในการดำเนินการหรือการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายและมีความสำคัญตามความคิดเห็นของนักวิชาการ นักการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

รัตน์ บัวสนธิ์ (2540 : 17) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการเน้นกระบวนการวิเคราะห์ การรวบรวม และการจัดเตรียม ซึ่งต้องใช้ข้อมูลมาเป็นสิ่งที่ใช้พิจารณาสำหรับการเลือกการตัดสินใจ การประเมินเป็นกระบวนการที่เป็นรูปธรรม มีกระบวนการที่มีวิสัยทัศน์ และค่อนข้างจะเป็นธรรมชาติ

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 28) ได้กล่าวว่า การประเมินเป็นกิจกรรมสำคัญในวงจรการวางแผนและบริหารงานโครงการ เนื่องจากการประเมินมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนและบริหารโครงการ ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการ และตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินงานโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน
3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานโครงการ
4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ดำเนินงานโครงการต่อไป
5. ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานโครงการว่าเป็นอย่างไร คำนวณค่ากับการลงทุนหรือไม่
6. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานโครงการ เนื่องจากการประเมินโครงการด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้ดียิ่งขึ้น

เสนอ ภิรมจิตรผ่อง (2543 : 16) ได้กล่าวว่า การประเมินโครงการกำลังมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับโครงการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ของเทคนิคและวิชาการของการประเมินโครงการก็เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ของสังคม การศึกษาในเรื่องการประเมินโครงการจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารสามารถดำเนินงานของโครงการได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำราญ มีแจ้ง (2543 : 8-9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. ช่วยชี้ให้เห็นว่าจุดประสงค์การดำเนินงานเหมาะสมและเป็นไปได้เพียงใด การดำเนินงานหรือโครงการใด ๆ จะต้องมีการกำหนดจุดประสงค์ของการดำเนินงาน การประเมินจะเป็นตัวช่วยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินงานโครงการและการดำเนินงานนั้นมีความเป็นไปได้เพียงใด

2. ทำให้ทราบว่าการดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินโครงการนอกจากประเมินส่วนอื่น ๆ แล้ว จะต้องประเมินว่าการดำเนินงานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่

3. กระตุ้นให้มีการเร่งรัดปรับปรุงการดำเนินงาน การประเมินจะเป็นตัวกระตุ้นผู้ดำเนินการให้มีการเร่งรัดและปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อพบข้อบกพร่องในการดำเนินงานโครงการ

4. ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ซึ่งจะใช้เป็นหลักการปรับปรุงการดำเนินงาน การประเมินการดำเนินงานทุกขั้นตอนจะทำให้พบข้อบกพร่อง

5. ช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการลดความสูญเสียในการใช้ทรัพยากร ผู้ดำเนินงานบางคนบางครั้งไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้ดีและเต็มความสามารถ ซึ่งการประเมินผลจะช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพได้

6. ช่วยให้สารสนเทศแก่ผู้บริหารในด้านการดำเนินงาน ผู้บริหารต้องการทราบข้อมูลทุกแง่มุมของผลการประเมินใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยและตัดสินใจสั่งการได้ถูกต้อง

7. ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสมในครั้งต่อไป การประเมินผลโครงการที่ดำเนินการในปัจจุบันจะทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องต่าง ๆ ของวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการแก้ไขที่จะดำเนินงานโครงการประเภทนั้นต่อไป

สมประสงค์ วิทย์เกียรติ (2543 : 191-192) กล่าวว่า การประเมินมีความสำคัญต่อกระบวนการทำงาน เนื่องจากการประเมินจะช่วยให้การทำงานมีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น การประเมินมีความเกี่ยวข้องพันกับการทำงานทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การกำกับติดตามการทำงาน การประเมินจึงมีความสำคัญต่อการทำงานทุกประเภท ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ตัดสินใจในความเป็นไปได้ของแผนงาน โครงการ ทำให้ได้แผนงานโครงการที่มีคุณภาพ ดำเนินการแล้วเกิดประโยชน์คุ้มค่า

2. ช่วยให้คาดการณ์ได้ว่าอาจมีปัญหาใด อุปสรรคใดเกิดขึ้น สามารถหาแนวทางป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดปัญหานั้นขึ้น และหากมีการประเมินอย่างต่อเนื่องจะทำให้ทราบผลสำเร็จและความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกขั้นตอน

3. ทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงข้อมูลด้านต่าง ๆ ในการทำงาน เช่น ข้อมูลที่เป็นผลสำเร็จและความล้มเหลว ทำให้สามารถตัดสินใจสั่งการได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

4. ช่วยให้เห็นว่าแผนงาน โครงการนั้นใช้ทรัพยากรคุ้มค่าต่อการลงทุนหรือไม่

5. ทำให้ทราบผลของการปฏิบัติงานว่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เมื่อสิ้นสุดการทำงานแล้วผลลัพธ์ออกมาเป็นอย่างไร

6. ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งบุคคลและสังคม

7. ช่วยให้การรายงานเกิดความน่าเชื่อถือ มีเหตุผล สามารถชี้แจงได้ จูงใจให้แผน/โครงการที่จะทำต่อไปได้รับการสนับสนุน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 93) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์สำคัญของการประเมินโครงการ คือ การหาแนวทางการตัดสินใจและการประเมินผลโครงการ ไม่มีเป้าหมายเพื่อการค้นหาสะสมความรู้ การวิจัยต่อไป แต่จะมุ่งไปสู่การค้นหาสิ่งที่โครงการได้ดำเนินการไปแล้วว่าสิ่งใดที่ควรจะทำต่อไปตาม วัตถุประสงค์ของโครงการและการศึกษาระหว่างการดำเนินงานโครงการนั้น มีปัญหาใดบ้างที่ควรปรับปรุงเพื่อ การบรรลุเป้าหมายโครงการ ดังนั้น การประเมินผลโครงการจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณค่าและข้อตกลงต่าง ๆ ของโครงการอย่างดีก่อนที่จะดำเนินงานโครงการอย่างแท้จริง ในการประเมินผลจึงจำเป็นต้องมีการวางแผน การประเมินผลอย่างมีระบบให้สอดคล้องกับแผนงานโครงการ และได้ดำเนินการตั้งแต่เริ่มกำหนดโครงการจน เสร็จสิ้นโครงการ

วินัย อัครวิระกุล และมนตรี โสคติยานุรักษ์ (2544 : 373) ได้เห็นว่าการประเมินโครงการมี ความสำคัญ ดังนี้

1. ทำให้รู้จักประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโครงการอย่างเหมาะสม
2. ทำให้สามารถเร่งรัดการดำเนินงานของโครงการให้เป็นไปตามที่ต้องการ
3. ทำให้รู้จักปรับแผนงานของโครงการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป
4. ทำให้ทราบและแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่จะทำให้โครงการไม่ประสบผลสำเร็จ
5. ทำให้ช่วยการวางแผนหรือเตรียมโครงการในอนาคตเป็นไปอย่างมีความสุข รอบคอบ และเกิดความมั่นใจในความสำเร็จของโครงการ
6. ทำให้รู้ขอบเขตของความรับผิดชอบของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติตามโครงการ ซึ่งจะป้องกัน ในการดำเนินหรือลงโทษผู้รับผิดชอบโครงการอย่างไม่เป็นธรรม
7. ช่วยป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่โครงการและเปิดโอกาสในการปรับปรุงโครงการ

พิสนุ พองศรี (2549 : 36) ได้กล่าวถึงความสำคัญของโครงการไว้ว่า สามารถช่วยให้โครงการ บรรลุจุดหมายได้ ดังนี้

1. เป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ต้องการจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างมี ระบบ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมต่าง ๆ ไว้
2. ทำให้การลำดับขั้นตอนของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่องสอดคล้องกัน อย่าง มีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ และมีประสิทธิผลได้
3. ทำให้เกิดการประสานระหว่างผู้ปฏิบัติหรือหน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้กิจกรรม บางอย่างขาดหายไปหรือซ้ำซ้อนกัน
4. ทำให้เกิดการประเมินผลอย่างมีขั้นตอนและมีคุณภาพที่ดี ทำให้ได้สารสนเทศจากการ ประเมินที่เป็นประโยชน์

เวสส์ (Weiss, 1972 : 17) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายที่สอดคล้องกัน คือ การนำผลการประเมินมาพิจารณาตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ต่อไปนี้

1. เพื่อตัดสินใจว่าควรจะยุติหรือนำแผนนั้นไปดำเนินการต่อไป

2. เพื่อให้มีแผน เช่น มีเพิ่มมากขึ้นหรือให้มีการขยายผลต่อไปอย่างกว้างขวาง
3. เพื่อพิจารณาเพิ่มหรือลดกลยุทธ์และเทคนิคต่าง ๆ
4. เพื่อปรับปรุงแก้ไขแนวทางและวิธีการปฏิบัติงานให้ก้าวหน้าและเหมาะสมยิ่งขึ้น
5. เพื่อพิจารณาตัดสินใจในการคัดเลือกแผนที่ดี มีประสิทธิภาพมากกว่าไว้ และตัดแผนที่ที่มีประโยชน์และคุ้มค่าน้อยกว่าออกไป

6. เพื่อเป็นการตรวจสอบหรือพิสูจน์ทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ทางด้านแผนว่าควรจะยอมรับหรือปฏิเสธ เนื่องจากใช้ได้ผลหรือไม่ได้ผลแล้วแต่กรณี

เบรตอน (Breton, 1981 : 23 อ้างอิงใน เสนอ ภิรมจิตร์ผ่อง, 2543 : 17) ได้แสดงให้เห็นความสำคัญของการประเมินว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ผลของการประเมินไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของโครงการที่มีต่อชุมชน การประเมินผลยังมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารโครงการในการที่จะบริหารให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง หลีกเลียง และขจัดปัญหาที่เกิดขึ้น ขยายหรือปรับโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนยิ่งขึ้นหรืออาจจะปรับโครงการหากจำเป็น

รอสส์ และฟรีแมน (Rossi and Freeman, 1982 : 15) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายตามเหตุผล ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและคาดคะเนคุณประโยชน์ของโครงการ
2. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ
3. เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานโครงการ
4. เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย หรือข้อจำกัดของโครงการเพื่อตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ

5. เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าการดำเนินงานโครงการบรรลุถึงเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

อนึ่ง ระวังเสมอว่าการประเมินโครงการมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพิสูจน์หรือตรวจสอบโครงการ แต่เป็นการกระทำเพื่อปรับปรุงแก้ไขส่วนบกพร่องของโครงการเป็นสำคัญ ดังข้อเขียนสตฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่ว่า “ความมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินโครงการมิใช่เพื่อการพิสูจน์ แต่เพื่อการปรับปรุง (The most important purpose of program evaluation is not to prove but to improve)”

จึงสรุปได้ว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญยิ่ง เปรียบเสมือนเข็มทิศของการดำเนินงานโครงการ ทำให้ทราบว่าควรดำเนินงานโครงการไปในทิศทางใด เนื่องจากการประเมินโครงการช่วยทำให้ทราบข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจที่จะดำเนินการต่อไปหรือยุติโครงการ โดยการประเมินโครงการมีความสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความเหมาะสม ชัดเจน
2. ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่
3. ทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องต่าง ๆ ของวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสมในครั้งต่อไป

4. ทำให้ทราบว่าการดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพหรือไม่คุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่

5. เป็นการเร่งรัดปรับปรุงการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ และช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพได้

สำหรับจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการอาจแตกต่างกันในบางกรณีอาจคล้ายคลึงกัน ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของนักการประเมินแต่ละบุคคล โดยการประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมายสำคัญอย่างน้อย 3 ประเด็น ดังนี้

1. เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานของโครงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร

2. เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อบกพร่อง ข้อดี ข้อเสียของโครงการ และนำไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานโครงการ

3. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ

ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

ประโยชน์ของการประเมินโครงการตามความเห็นของนักวิชาการหรือนักการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ดังต่อไปนี้

รัตนะ บัวสนธ์ (2540 : 86) กล่าวถึงการประเมินโครงการ ได้แก่ แนวทางการปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมของโครงการที่ดำเนินการอยู่ในขณะนั้น โดยทำให้ได้ประโยชน์ ดังนี้

1. ทำให้ผู้ดำเนินงานโครงการได้รับข้อมูลที่สำคัญอันจะใช้สำหรับการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมโครงการที่ดำเนินการอยู่ในขณะนั้น

2. ช่วยให้เกิดการพิจารณาตรวจสอบวัตถุประสงค์ของโครงการโดยสม่ำเสมอว่าจะได้รับการตอบสนองหรือบรรลุผลหรือไม่

3. ใช้ผลการประเมินเพื่อไปประกอบการตัดสินใจดำเนินการขยายโครงการให้ต่อเนื่อง หรือระงับ หรือล้มเลิกโครงการ

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2542 : 93-95) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถจะรับรองคุณภาพของการให้บริการในระดับหนึ่งได้

2. ช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง

3. ช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่าโครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้ เพื่อช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมืองอันเนื่องมาจากโครงการมีจำนวนมาก

5. ช่วยให้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ ตลอดจนเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ

6. ช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป ถึงแม้ว่าการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พึงประสงค์เป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้วก็อาจจะมีบางส่วนที่ไม่พึงประสงค์เกิดตามมาด้วย

บังเอิญ ถนอมทอง (2545 : 26-27 อ้างอิงใน ปาริฉัตร คะนิงเหตุ, 2553 : 13) ได้กล่าวไว้ว่าการประเมินโครงการมีประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจน กล่าวคือ ก่อนจะนำโครงการไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมิน ส่วนใดที่ไม่ชัดเจน จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้อง ชัดเจนก่อน

2. ประโยชน์เต็มที่เนื่องจากต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม คุ่มค่า ทรัพยากรทุกชนิดจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสม เพียงพอแก่การดำเนินงาน

3. ช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์เนื่องจากโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผนงาน

4. ช่วยในการแก้ไขปัญหอันเกิดมาจากผลกระทบของโครงการ และทำให้โครงการเสียหายลดน้อยลง

5. มีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน

6. ช่วยในการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ ซึ่งย่อมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดี เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง

7. ผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลที่สำคัญในการวางแผนหรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารและฝ่ายการเมือง

8. ช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ

ณรงค์ นันทวรรณ (2547 : 398-399) ได้กล่าวถึงประโยชน์การประเมินโครงการ ดังนี้

1. เพื่อช่วยในการตัดสินใจก่อนจะเริ่มจัดทำโครงการโดยศึกษาความเป็นไปได้
2. เพื่อช่วยสำหรับการตัดสินใจว่าควรขยาย ดำเนินการต่อ หรือรับรองยุติโครงการ เป็นการประเมินผลลัพธ์รวม

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงการในจุดใดจุดหนึ่ง ซึ่งเป็นการประเมินแบบแผนรวมทั้งหมด

4. เพื่อเป็นประจักษ์พยานและเป็นเครื่องมือในการหาการสนับสนุนเกี่ยวกับโครงการ

5. ในทางตรงกันข้ามก็อาจจะเป็นเครื่องมือช่วยให้ถูกโจมตีในเรื่องดังกล่าวได้

6. เพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและความรู้พื้นฐานในกระบวนการพัฒนาสังคม

7. เพื่อจัดซื้อผิดพลาดทั้งหลายก่อนที่จะมีการดำเนินงานโครงการ ทำให้การวางแผนและการปฏิบัติมีโอกาสสอดคล้องกันได้ง่าย

8. ในระหว่างการปฏิบัติงานหากเกิดข้อผิดพลาด ไม่สอดคล้องกันระหว่างแผนกับการปฏิบัติ ยังสามารถปรับปรุงแผนหรือการปฏิบัติให้สอดคล้องกันได้โดยไม่ต้องเสียเวลาไปเริ่มใหม่

9. การประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นโครงการแล้วจึงทราบความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ผลกระทบโครงการอื่น ข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อที่จะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขโครงการในลักษณะเดียวกัน

10. เพื่อเป็นประโยชน์แก่การวางแผนในโครงการต่อเนื่อง

11. เหมาะสำหรับโครงการที่มีการลงทุนมากและโครงการที่มีความเสี่ยงสูง โครงการเหล่านี้ควรจะมีการวางแผนและปฏิบัติเพียงครั้งเดียว ไม่ใช่รอประเมินผลครั้งสุดท้าย หากวางแผนไม่ตรงกับการปฏิบัติ แล้วค่อยวางแผนใหม่จะก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

12. สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ก่อให้เกิดความเสียหายมาก

จึงสรุปได้ว่า คุณประโยชน์ของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. การประเมินโครงการจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมิน ส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานในการดำเนินงาน หากขาดความแน่นอน แจ่มชัดจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้อง ชัดเจนเสียก่อน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนช่วยทำให้โครงการมีความชัดเจนและสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างได้ผลมากกว่าโครงการที่ได้รับการประเมิน

2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์เต็มที่ ทั้งนี้ เนื่องจากการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวนหรือปริมาณที่เหมาะสม เพียงพอแก่การดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นหรือมีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอน และทรัพยากรใดที่ขาดจะได้รับการจัดหาเพิ่มเติม ดังนั้น การประเมินโครงการจึงมีส่วนที่ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ ดังได้กล่าวแล้วว่าโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้น เมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบ วิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดี ย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินไปด้วยดีและบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติ ย่อมกระทบกระเทือนต่อแผนงานทั้งหมดโดยส่วนรวม ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าหากการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมหมายถึง การประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์และดำเนินงานไปด้วยดีเช่นเดียวกัน

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการมีข้อที่เกิดความเสียหายลดน้อยลง

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงานดังที่ได้กล่าวว่าการประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบและการควบคุมชนิดหนึ่ง ซึ่งดำเนินงานอย่างมีระบบและมีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมาก ทุกอย่างของโครงการและปัจจัยทุกชนิดที่ใช้ในการดำเนินงานจะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด กล่าวคือ ทั้งข้อมูลนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลผลิตหรือผลงาน (Outputs) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่เป็นปัญหาหรือไม่มีคุณภาพจะได้รับพิจารณาย้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น จึงถือได้ว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพของโครงการ

6. การประเมินโครงการมีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อการปรับปรุงแก้ไข และเสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการอันย่อมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดี เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง โดยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีความพึงพอใจ และมีความตั้งใจ กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไปและมากขึ้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างขวัญกำลังใจ และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

7. การประเมินโครงการช่วยให้การตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงอุปสรรค ปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการโครงการ โดยข้อมูลดังกล่าวแล้วจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินงานโครงการนั้นต่อไปหรือจะยุติโครงการนั้นเสีย นอกจากนี้ ผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนหรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารและฝ่ายการเมือง

ประเภทของการประเมินโครงการ

การจำแนกประเภทการประเมินโครงการ ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาแต่ละท่านมีแนวคิดในการจัดแบ่งประเภทของการประเมินโครงการหลายประเภทแตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งได้ตามเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น ดังต่อไปนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 31-32) ได้แบ่งการประเมิน ดังนี้

1. การประเมินก่อนเริ่มโครงการ เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินใจเลือกโครงการตรวจสอบความเหมาะสม ความสมเหตุสมผลของการวางแผนดำเนินงานโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการในการนำโครงการไปปฏิบัติ คุณภาพของโครงการ รวมทั้งตรวจสอบโอกาสที่โครงการนั้นจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

2. การประเมินในระหว่างการทำงาน เป็นการประเมินการทำงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้มาปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดที่ทำได้หรือทำไม่ได้ เพราะเหตุใด จุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง การประเมินกระบวนการดำเนินงานโครงการนั้นเพื่อพยายามตอบคำถามว่าทำไมจึงเกิดปัญหาอุปสรรคหรือไม่เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

โครงการ หากเกิดปัญหาจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันท่วงที การประเมินในขณะดำเนินงานโครงการจึงมีบทบาทในการปรับปรุงการดำเนินการโดยตรง

3. การประเมินหลังการดำเนินงาน เพื่อเป็นการตอบคำถามว่าโครงการประสบความสำเร็จตามแนวที่วางหรือไม่ ผลจากโครงการจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ผลการดำเนินงานคุ้มค่าหรือไม่ การประเมินในลักษณะนี้จะเป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นโดยเทียบกับวัตถุประสงค์เพื่อเป้าหมายที่กำหนด

4. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน ได้แก่

4.1 การประเมินเพื่อปรับปรุง เรียกว่าการประเมินความก้าวหน้า

4.2 การประเมินเพื่อสรุปผล เรียกว่าการประเมินรวมสรุป

5. แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน เป็นการประเมินสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เพื่อให้โครงการดำเนินการได้และผลจากการดำเนินงาน ได้

5.1 การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือการประเมินบริบท

5.2 การประเมินปัจจัยหรือตัวป้อน

5.3 การประเมินกระบวนการ

5.4 การประเมินผลผลิต

6. แบ่งตามโมเดลการประเมินเป็นหลัก ได้แก่

6.1 การประเมินที่มุ่งตรวจสอบการบรรลุวัตถุประสงค์

6.2 การประเมินที่มุ่งเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมิน

6.3 การประเมินที่มุ่งนำไปใช้ในการตัดสินใจ

7. แบ่งตามความแท้จริงของการประเมิน ได้แก่

7.1 การประเมินเทียม ซึ่งแบ่งย่อยเป็นการประเมินประเภทที่ถูกควบคุมโดยการเมืองกับประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเมือง

7.2 การประเมินกึ่งแท้กึ่งเทียม ซึ่งมุ่งประเมินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่อาจวัดคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งอื่นได้

7.3 การประเมินจริง เป็นการประเมินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ถูกต้อง ซึ่งมักเป็นการประเมินเกี่ยวกับการรับรองวิทยฐานะหรือรับรองคุณวุฒิการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การประเมินความต้องการจำเป็นและการประเมินเพื่อวางนโยบาย

สำราญ มีแจ้ง (2544 : 116-225) ได้นำเสนอประเภทของการประเมินโครงการออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การประเมินรวมสรุป ใช้ในการตัดสินใจต่อโครงการในอนาคต ซึ่งจะแสดงความเชื่อมั่นในผลการประเมินและสรุปผลการประเมินที่ชัดเจนและตัดสินใจได้ และ 2) การประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะมี 3 ประเภท คือ การประเมินการดำเนินงาน การประเมินความก้าวหน้า และการประเมินด้านเทคนิค

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก (2545 : 86-87) ระบุว่า การประเมินผลโครงการจำแนกการประเมินผลโครงการได้ 3 แบบ ได้แก่

1. การประเมินก่อนดำเนินงานหรือโครงการ (Pre-Evaluation) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย คือ

1.1 การศึกษาความเป็นไปได้ก่อนทำโครงการ (Feasibility Study) ได้แก่ การประเมินปัจจัยแวดล้อม กำลังคน การเงิน การจัดการ และเทคโนโลยีที่จะมีใช้ทำงานตามโครงการ

1.2 การประเมินร่างโครงการ (Project Appraise) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์เค้าโครงของโครงการว่าเชื่อถือได้และปฏิบัติได้จริงเพียงใด โดยการศึกษาความสอดคล้องและความเหมาะสมระหว่างหลักการเหตุผล จุดประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ งบประมาณ ช่วงระยะเวลาที่ปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นว่ารับได้เพียงใด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมระหว่างผลผลิต (Output) กระบวนการ (Process) และตัวป้อน (Input) นั้นเอง

2. การประเมินผลขณะดำเนินงาน (On-going Evaluation) ลักษณะของการประเมินผลในขั้นนี้มีความสำคัญมาก บางคนเรียกว่าการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) หรือการประเมินเพื่อปรับปรุง (Formative) ปกติจะครอบคลุมกิจกรรมทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ การติดตาม หากการกำกับ ติดตาม (Monitoring) และการประเมินสรุปในแต่ละช่วงของงาน ซึ่งบางครั้งเรียกว่าการประเมินครึ่งโครงการ

3. การประเมินหลังการดำเนินงาน (Post Evaluation) เป็นการประเมินผลสรุปหลังการดำเนินงานหรือโครงการสิ้นสุดแล้ว (Summative Evaluation) เพื่อดูว่าโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และเกิดผลตามที่คาดหวังไว้เพียงใด มีผลพลอยได้หรือผลกระทบอะไรเกิดขึ้นบ้าง บางโครงการอาจจำเป็นต้องมีการติดตามผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว (Follow-up Study)

เชาว์ อินโย (2553 : 13-16) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1.1 การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) การประเมินแบบนี้เป็นการประเมินระหว่างการทำงาน ซึ่งควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโครงการโดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนใด อีกทั้งรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ สำหรับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

1.2 การประเมินสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้ว ทำการตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอ คุ่มค่าหรือไม่ และทรัพยากรเพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการ หรือไม่มีผลกระทบ (Impact) หรือผลที่ไม่ได้คาดหวังหรือผลพลอยได้ (Side Effects) อะไรบ้าง

2. แบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน แบ่งได้ 8 ประเภท ได้แก่

2.1 การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เป็นการประเมินเบื้องต้นก่อนที่จะจัดทำโครงการ ความต้องการจำเป็น คือ ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่

ทำให้เกิดความจำเป็นในการจัดทำโครงการขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายการประเมินความต้องการจำเป็นมีประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและการวางแผน

2.2 การประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Evaluation) เป็นการศึกษาสภาพความพร้อมด้านต่าง ๆ ในการจัดทำโครงการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการทำโครงการ เช่น ด้านกำลังคน เทคนิค สภาพภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นขั้นตอนที่ควรกระทำก่อนการเขียนโครงการ

2.3 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ดำเนินงานโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม และเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรที่จำเป็นได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยี และแผนการดำเนินงาน

2.4 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการบริหารโครงการหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้ว่าเหมาะสมหรือไม่มี ประโยชน์ การค้นหาจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการ

2.5 การประเมินผลผลิต (Output/Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คำนวณเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจดี ปรับขยายโครงการ

2.6 การประเมินผลลัพธ์หรือผลกระทบ (Outcome/Impact Evaluation) เป็นการประเมินผลการดำเนินงานจากโครงการที่จัดทำขึ้น ก่อให้เกิดผลอื่นใดเกิดขึ้นตามมาหรือไม่ เป็นทั้งผลที่คาดหวังและไม่คาดหวัง และทั้งในทางที่ดีและไม่ดี

2.7 การประเมินการติดตาม (Follow up Evaluation) เป็นการดำเนินงานประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานไปแล้วระยะหนึ่ง เช่น อาจเป็น 6 เดือน 1 ปี หรือ 2 ปี เพื่อดูผลที่ได้จากการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น

2.8 การประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) เป็นการประเมินงานประเมิน เป็นการพิจารณาตัดสินคุณภาพหรือคุณค่าของการประเมิน ทำให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของรายงานการประเมิน และรายงานการประเมินได้ดำเนินการครอบคลุมกิจกรรมของการประเมินหรือไม่

3. แบ่งตามผู้ประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

3.1 การประเมินโดยผู้ประเมินภายใน (Internal Evaluator Evaluation) ผู้ประเมินเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติงานกับสิ่งที่จะประเมิน ข้อดี คือ ทำให้ทราบและเข้าใจในสิ่งที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ข้อเสีย คือ เมื่อเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องจึงอาจมีความลำเอียงเกิดขึ้นได้

3.2 การประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก (External Evaluator Evaluation) ผู้ประเมินไม่ได้เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่ได้ปฏิบัติงานกับสิ่งที่จะประเมิน ข้อดี คือ ความเป็นกลางในการประเมิน ข้อเสีย คือ ไม่เข้าใจ ไม่ทราบรายละเอียดของสิ่งที่ประเมิน และเนื่องจากเป็นบุคคลภายนอกอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานประเมิน

4. แบ่งตามมิติการประเมิน แบ่งได้ 4 ประเภท ได้แก่

4.1 การประเมินตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้า การประเมินผลสรุป และการประเมินเพื่อการพัฒนา

4.2 การประเมินตามข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ คุณภาพ และแบบผสม

4.3 การประเมินตามวิธีการประเมิน ได้แก่ การประเมินเชิงธรรมชาติและเชิงทดลอง

4.4 การประเมินตามจุดเน้นที่ประเมิน ได้แก่ การประเมินกระบวนการผลลัพธ์ ผลกระทบ การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลตอบแทนและการวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิภาพ

5. แบ่งตามช่วงเวลาเพื่อเอื้อต่อการประเมิน แบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่

5.1 การประเมินก่อนดำเนินงาน เป็นการประเมินผลก่อนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ โดยมุ่งเน้นการประเมินตัวโครงการว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในแต่ละส่วนหรือไม่ มีความเป็นไปได้ คุ่มทุน มีเวลาเพียงพอหรือไม่ และมีอุปสรรคหรือปัญหาอะไรที่จะทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินการได้ การประเมินก่อนดำเนินงานมีประโยชน์ในการตัดสินใจดำเนินงานโครงการหรือล้มเลิกโครงการ

5.2 การประเมินระหว่างดำเนินงาน การประเมินแบบนี้ควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโครงการ โดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงส่วนใด อีกทั้งเป็นการรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ สำหรับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

5.3 การประเมินหลังดำเนินงาน เป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้ว ทำการตรวจสอบว่าโครงการบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอคุ้มค่าหรือไม่มีผลกระทบ (Impact) หรือผลที่ไม่ได้คาดหวัง หรือผลพลอยได้ (Side Effects) อะไรบ้าง

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพิบูลย์รักษ์ (2553 : 11-15) ได้จำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. จำแนกตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมิน มีนักวิชาการแยกแยะประเภทของการประเมินลักษณะนี้ไว้ว่ามีหลายประเภท โดยมีหลักใหญ่คล้ายคลึงกัน ได้แก่

1.1 การประเมินความต้องการที่จำเป็น (Need Assessment) คือ การประเมินผลเกี่ยวกับการกำหนดปัญหาและความต้องการของผู้ใช้โครงการ โดยการตอบคำถามต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น มีปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่ เป็นปัญหาเร่งด่วนขนาดไหน ปัญหานั้นสอดคล้องกับนโยบายหรือไม่ ใช้แผนหรือโครงการนี้แก้ไขปัญหาได้จริงหรือไม่ แผนหรือโครงการเล็กหรือใหญ่ไปสำหรับปัญหา แผนงานหรือโครงการแก้ปัญหาระยะสั้นหรือระยะยาว แผนงานหรือโครงการแก้ปัญหาลักษณะเป็นช่วงเวลา (Series) หรือเป็นแบบไขว้ (Cross Section)

1.2 การประเมินความพยายาม (Effort Evaluation) คือ การประเมินผลการใช้ทรัพยากร (Resources) หรือเป็นการประเมินที่เน้นปัจจัยนำเข้า (Inputs) เช่น คน เงิน วัสดุ และเวลาในการผสมผสานเพื่อ

ให้ได้ผลลัพธ์ (Outcome) โดยตอบคำถามเกี่ยวกับประเภทและคุณภาพของบุคลากรที่ต้องการ ความต้องการใช้ทรัพยากร ประเภทและจำนวนเงินทุน แหล่งเงิน เงื่อนไขต่าง ๆ ระยะเวลา

1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) หรือจะเรียกว่าการประเมินการปฏิบัติ (Program Operation Evaluation) ก็ได้ เป็นการศึกษาถึงการปฏิบัติงานภายในระบบของโครงการ หรือศึกษากระบวนการที่แสดงให้เห็นว่าโครงการทำงานอย่างไร มีการนำทรัพยากรมาผสมผสานอย่างไรจึงจะเกิดเป็นผลผลิต ผลลัพธ์ และบริการของโครงการ คุณภาพทรัพยากรเป็นอย่างไร และปัจจัยที่อยู่ในการควบคุมของผู้จัดการโครงการ ศึกษาถึงการบริหารโครงการทั้งในแง่ผลการปฏิบัติงานบุคลากร ระบบสื่อข้อความ การจัดการองค์การ เทคนิคต่าง ๆ และปัญหาการบริหารงานภายใน ฯลฯ

1.4 ประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Evaluation) คือ ศึกษาว่าวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของโครงการมีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมหรือไม่ (Appropriateness Equity and Responsiveness) ผลลัพธ์ของโครงการคุ้มกับเงินลงทุนหรือไม่ (Economic Efficiency) โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ (Effectiveness) การปฏิบัติงานภายในของโครงการมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ (Technology Efficiency) ขอบเขตและขนาดของผลกระทบโครงการสอดคล้องกับความต้องการหรือไม่ ทั้งนี้ Appropriateness หรือคุณค่าของวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้ประเมินจะต้องทดสอบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการเหมาะสมและมีคุณค่าต่อสังคม หรือชุมชน หรือลูกค้านั้นหรือไม่ โดยจะพิจารณาจาก 1) Equity หมายถึง การกระจายรายจ่ายและรายได้อย่างเป็นธรรมหรือไม่ และ 2) Responsiveness หมายถึง การพิจารณาว่าโครงการมีความไวต่อความต้องการของสังคมหรือชุมชนหรือไม่

1.5 การติดตามผลอย่างต่อเนื่อง (Continuous Monitoring) หมายถึง การศึกษาและตรวจสอบการใช้ทรัพยากรทางการบริหารและการจัดการในการปฏิบัติงาน เพื่อกำกับให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนั้น การติดตามผลอย่างต่อเนื่องจึงเป็นการศึกษาและตรวจสอบในเรื่องเกี่ยวกับการนำแผนงานไปปฏิบัติ (Program Implementation) และการปฏิบัติตามแผนงาน (Program Operation)

1.6 การประเมินผลผลิต (Output Evaluation) หมายถึง การประเมินความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (Activities) และการใช้ทรัพยากร (Resources) เพื่อให้ได้ผลผลิต (Output) ในรูปผลิตภัณฑ์หรือบริการ (Product or Service) ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือกล่าวได้ว่าเป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าโครงการบรรลุเป้าหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

1.7 การประเมินผลลัพธ์ (Outcome Evaluation) หมายถึง การประเมินความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การใช้ทรัพยากรและผลผลิตเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (Outcomes) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือกล่าวได้ว่าเป็นการประเมินให้ทราบว่าโครงการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด

1.8 การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการกระทำของโครงการที่มีต่อผลลัพธ์ (Outcome) และผลลัพธ์ที่มีต่อผลกระทบ หากผลของโครงการที่มีต่อผลกระทบล้มเหลวแล้ว ผลของผลลัพธ์ที่มีต่อผลกระทบต้องล้มเหลวด้วย ความล้มเหลวชนิดนี้บางครั้งเรียกว่า Theory

Failure การประเมินผลในเรื่อง Need Assessment และ Effort Evaluation มักดำเนินการในระยะก่อนทำโครงการหรือที่เรียกว่า Project Appraisal การประเมินผลในเรื่องของ Process Evaluation หรือ Program Operation Evaluation และ Performance Evaluation และ Continuous Monitoring เป็นการประเมินในระหว่างโครงการ สำหรับการประเมินผลในเรื่องของ Outcome Evaluation และ Impact Evaluation เป็นการประเมินในตอนท้ายโครงการ

2. จำแนกตามระยะเวลาที่ประเมิน เป็นการประเมินที่สัมพันธ์กับวงจรของโครงการ คือ การประเมินทั้งก่อนดำเนินงานโครงการ ขณะดำเนินงานโครงการ และเมื่อสิ้นสุดโครงการ

2.1 การประเมินก่อนตกลงใจให้มีความทำงาน (Pre-evaluation) การประเมินก่อนตกลงใจให้มีความทำงานนี้ เป็นการประเมินเพื่อตัดสินใจเพื่อเลือกโครงการ เป็นความพยายามตรวจสอบขั้นต้น เพื่อให้มีการตัดสินใจจัดทำโครงการที่คาดว่าจะให้ผลตอบแทนคุ้มค่า ให้ได้โครงการที่มีผลได้หรือผลตอบแทนสูงหรือให้ได้โครงการที่มีความเหมาะสมมากที่สุด การประเมินเพื่อตัดสินใจหรือเพื่อหาข้อสรุปสำหรับการตัดสินใจเลือกโครงการนี้ มีชื่อเรียกแตกต่างกันตามแนวคิดหรือจุดเน้นของการประเมิน ส่วนใหญ่มักนิยมเรียกกันว่า การวิเคราะห์โครงการ คำศัพท์ในภาษาอังกฤษมีใช้หลายคำแต่ที่ใช้มาก ได้แก่ Project Appraisal และ Project Analysis ในวงการธุรกิจอุตสาหกรรมก็มีวิธีการเฉพาะของตนเอง เรียกว่า Feasibility Study หรือการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ในโครงการขนาดใหญ่ทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมซึ่งต้องใช้ทุนเป็นจำนวนมาก มักมีการศึกษาสำรวจเพิ่มขึ้นก่อนอีกขั้นหนึ่ง เรียกว่า Pre-feasibility Study ส่วนด้านการวางแผนทั่วไปมักจะเรียกว่าการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ หรือการวิเคราะห์โครงการเพื่อการวางแผน ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปเพื่อตัดสินใจเลือกทำโครงการใดโครงการหนึ่ง เป็นการประเมินหรือคาดคะเนผลได้ก่อนที่จะตกลงใจให้ดำเนินงานนั่นเองโดยหลักการกว้าง ๆ การประเมินในขั้นนี้จะเน้นการพิจารณา 3 ประเด็นใหญ่ คือ 1) ความเหมาะสมของโครงการ 2) ผลตอบแทนจากการดำเนินงานโครงการ และ 3) ผลอื่นที่คาดว่าจะเกิดตามมาจากการดำเนินงานโครงการนั้น

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าการประเมินก่อนการตกลงใจให้มีความทำงานโครงการใดโครงการหนึ่งโดยเฉพาะ มักจะประกอบด้วยเรื่องสำคัญที่อย่างน้อยจะต้องชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและความเหมาะสมของโครงการ ความสอดคล้องกับนโยบายและปัญหาชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและผลตอบแทนจากการดำเนินโครงการที่ก้าวไปอีกขั้นหนึ่ง ก็จะพิจารณาถึงผลอื่นที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ จะเห็นได้ว่าข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ เมื่อใช้ประกอบกันจะช่วยให้มีการตัดสินใจเลือกโครงการได้ดียิ่งขึ้น และทั้งเพื่อประโยชน์ในการวางแผนและการดำเนินการนั้นโดยตรง

2.2 การประเมินขณะดำเนินงานตามโครงการ (On-going Evaluation) การประเมินในส่วนนี้ โดยหลักส่วนสำคัญจะเป็นเรื่องการติดตามการปฏิบัติงานเพื่อพิจารณาว่ากระบวนการดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ เป็นการติดตาม ตรวจสอบ และควบคุมการดำเนินงานโครงการเพื่อให้มีการดำเนินงานตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ หรือเพื่อหาทางแก้ไข ปรับปรุงให้การดำเนินงานที่ผิดพลาด บกพร่อง ให้ได้รับการแก้ไขทันที่และช่วยในการดำเนินการตามแผนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เป็นการหาทางปรับปรุงแก้ไข

ขณะดำเนินงาน (Mid Course Correction) นั้นเอง การประเมินขณะดำเนินงานโครงการนี้ นอกจากเพื่อค้นหาหนทางในการแก้ไขปรับปรุงให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะดำเนินงานแล้ว ผลของการประเมินยังอาจใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับ (Feedback Information) เพื่อประโยชน์ในการทบทวน (Review) เพื่อกำหนดแผนงานและแนวการปฏิบัติเสียใหม่ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมินในระหว่างการทำงานโครงการนี้ ในด้านการบริหารโครงการถือเป็น Mid-course Evaluation เป็นส่วนหนึ่งของระบบติดตาม ควบคุม และกำกับกับการปฏิบัติงาน (Monitoring & Control) ซึ่งมักจะมีแผนเฉพาะในการประเมินผลตามจุดต่าง ๆ และแผนการประเมินมักจะแปรไปตามลักษณะของแต่ละโครงการ การประเมินซึ่งประยุกต์ใช้ในลักษณะนี้ นักวิชาการทางด้านการประเมินผลมักจะนิยมเรียกว่า Formative Evaluation เป็นการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อสร้างหรือปรับปรุงแบบแผนการดำเนินงานที่ดำเนินอยู่ให้ดียิ่งขึ้น เหมาะสมยิ่งขึ้น หรือมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2.3 การประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการ (End-of-project Evaluation) การประเมินส่วนนี้จะเป็นการประยุกต์ใช้หลักการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานตามโครงการหรือตามแผนงาน ซึ่งได้มีการตัดสินใจอนุมัติให้จัดทำและมีการจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนแล้วนั้นว่าบรรลุจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เพียงใด ในแวดวงวิชาการประเมินผลมักจะนิยมเรียกว่า Summative Evaluation เป็นการประเมินสรุปผลรวมจากการดำเนินงานทั้งหมดของโครงการว่าได้ผลหรือไม่ อย่างไรก็ตามเป็นส่วนสำคัญ หลักและวิธีการสำคัญของการประเมินในส่วนนี้ส่วนใหญ่แล้วในขั้นพื้นฐานมักจะนำจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นจุดตั้ง เป็นหลักพื้นฐานสำหรับพิจารณาเปรียบเทียบผลสำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการนั้นว่าที่ปฏิบัติได้จริงสอดคล้องกับที่ตั้งไว้หรือกำหนดไว้แต่ต้นหรือไม่ เหมือนกัน หรือแตกต่างกันอย่างไร เป็นการวัดผลการดำเนินงานจริงเปรียบเทียบกับผลที่คาดหวังไว้ ซึ่งได้กำหนดไว้ตั้งแต่ตอนที่มีการอนุมัติให้จัดทำโครงการนั้นขึ้น

สรุปได้ว่าโดยหลักการทั่วไปทางด้านการบริหารโครงการนั้น การประเมินผลภายหลังจากการดำเนินงานโครงการเสร็จสิ้นแล้ว หลักสำคัญจะเป็นการประเมินเพื่อสรุปรวมว่าผลการปฏิบัติโครงการเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น สำหรับวิธีดำเนินการประเมินอาจจะทำทันทีเมื่อโครงการเสร็จสิ้นหรืออาจจัดกระทำในระบบติดตามผล (Follow-up Studies) เพื่อพิจารณาว่าเมื่อดำเนินการโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ผลผลิตของโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือจะเป็นการประเมินทั้งสองส่วนควบคู่กันไป ทั้งนี้แล้วแต่การออกแบบการประเมินโครงการนั้น ผลที่เป็นผลพลอยได้ที่สำคัญควบคู่กับรายงานการประเมินผลสำเร็จของโครงการทุกครั้ง คือ การประมวญปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนบทเรียนที่ได้จากการดำเนินโครงการและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง สำหรับการบริหารรายละเอียดดังกล่าว ในส่วนนี้นิยมจัดทำเพิ่มเติมขึ้นในรายงานการประเมินเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาหรือเพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานโครงการในลักษณะเดียวกัน หรือดำเนินงานโครงการในลักษณะที่ใกล้เคียงกันในโอกาสต่อไป

2.4 การประเมินผลกระทบ (Impact Studies) แต่การประเมินผลกระทบในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่มีสภาพคล้ายกับการประเมินผลรวมหรือ Summative Evaluation คือ มักจะมีการประเมินหรือเป็น

การศึกษาวิเคราะห์กันต่อเมื่อการดำเนินงานโครงการนั้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไประยะหนึ่งแล้ว สำเร็จไปถึงระยะที่ คาดว่าจากการดำเนินงานโครงการนั้น นอกจากได้ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการโดย ตัวของมันเองแล้ว การดำเนินงานโครงการหรือผลสำเร็จตามโครงการนั้นอาจก่อให้เกิดผลพิเศษอื่นใดตามมา เป็นการค้นหว่าการดำเนินงานและความสำเร็จของโครงการนั้นมีผลกระทบต่อสิ่งอื่น (Impact) อย่างไรบ้าง ก่อให้เกิดผลพลอยได้หรือพลอยเสีย หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวทางใหม่ ๆ วิธีการปฏิบัติหรือวิถีชีวิต ใหม่ ๆ ตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างใด หรือไม่ เป็นต้น การศึกษาผลเชิงกระทบนี้กำลังจะมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในอนาคต ในด้านการบริหารโครงการ การศึกษาผลที่เกิดตามมาจากการทำงานโครงการจึงมักจะเรียกชื่อว่า Impact Studies หรือ Impact Analysis สิ่งที่ไม่ควรละเลยในการประเมินหรือการวางแผนการประเมินแต่ละครั้ง คือ การกำหนดความเหมาะสมและ ผลตอบแทนจากการลงทุนในการดำเนินการประเมิน หรือต้องมีการคำนึงถึงเรื่องการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการ ประเมินหรือแผนงานการประเมินในส่วนต่าง ๆ กรณีต่าง ๆ เนื่องจากจุดสำคัญที่ต้องการจากการประเมิน คือ ข้อมูลและสารสนเทศที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ วางแผน และการบริหารโครงการ นั่นคือ การประเมิน ความเหมาะสมของโครงการในลักษณะ Pre-evaluation โครงการประเมินของตนเองก่อนนั้นเองด้วยเสมอ

จึงสรุปได้ว่า ประเภทของการประเมินผลโครงการแบ่งออกได้อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ของผู้ประเมินที่มุ่งจะประเมินสิ่งใด โดยสรุปประเภทของการประเมินที่ทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และสามารถเห็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง คือ ประเภทการประเมินตามช่วงเวลา ประกอบด้วย 1) การประเมินก่อนดำเนินงานโครงการ 2) การประเมินระหว่างดำเนินงานโครงการ 3) การประเมินภายหลัง เสร็จสิ้นการดำเนินงานโครงการ และ 4) การประเมินติดตามผลการดำเนินงานโครงการ

ขั้นตอนของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีความสำคัญต่อผู้บริหารหรือผู้สนับสนุนงบประมาณในการตัดสินใจ ปรับปรุงหรือล้มเลิกโครงการ การกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ในการวิจัยประเมินโครงการจึงมีความจำเป็นและควร ให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมิน ผู้ใช้ผลการประเมินแต่ละระดับมี ความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกัน เช่น ผู้บริหารระดับสูงสนใจข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย ระดับรองลงมา สนใจข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน ระดับปฏิบัติการสนใจข้อมูลในขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ การดำเนินงาน ประเมินโครงการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่เหมาะสมจึงจะทำให้ผลการประเมินมีคุณภาพ สามารถกำหนดขั้นตอน การประเมินโครงการออกเป็น 6 ขั้นตอน (เยาวดี ราชย์กุล วิบูลย์ศรี, 2546 : 279-288) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อนทำการประเมินโครงการ

ผู้ประเมินจะต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เช่น โครงการที่เสนอขอ อนุมัติถือเป็นโครงการนำร่องก็ควรศึกษาเอกสารรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการ หรือหากมี รายงานผลการประเมินผลโครงการฉบับสมบูรณ์ก็ควรนำมาศึกษา จะทำให้ผู้ประเมินได้เข้าใจความเป็นมาของ โครงการ สภาพแวดล้อม วัตถุประสงค์ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้ประเมินสามารถกำหนดประเด็น การประเมินและตัวชี้วัดต่อไปได้

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน

ในขั้นตอนนี้ผู้ประเมินจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่าจะประเมินโครงการอะไร และการประเมินทำไปเพื่อใคร หรือใครเป็นผู้ใช้ผลการประเมิน ข้อมูลที่จะตอบคำถามเหล่านี้ได้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ การสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้สนับสนุนโครงการ

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดขอบเขตของการประเมิน

เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้การประเมินผลโครงการสามารถดำเนินการได้และบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยพิจารณาจากพื้นที่ที่จะทำการประเมิน หน่วยงานที่ต้องการติดตาม บุคคลที่ผู้ประเมินต้องการสัมภาษณ์ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การพิจารณากำหนดตัวบ่งชี้และแหล่งข้อมูล

การกำหนดตัวบ่งชี้ในการประเมินสามารถกำหนดได้จากวัตถุประสงค์โครงการ หรือจากโมเดลการประเมินเชิงทฤษฎี ตัวบ่งชี้มีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ในเชิงปริมาณ เช่น จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ สำหรับเชิงคุณภาพ เช่น ความเหมาะสม ความสอดคล้อง เป็นต้น

การกำหนดแหล่งข้อมูลนั้นจะต้องสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ เช่น นักประเมินต้องการวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการจากการวัดความรู้ของผู้เข้ารับการอบรม แต่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวัดก็ ไม่เหมาะสม ข้อมูลที่ต้องการอาจมีการบันทึกไว้แล้ว หรือต้องทำการเก็บรวบรวมขึ้นมาใหม่ ยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2546 : 283) กล่าวว่า การพิจารณาคัดเลือกกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อทำการสอบถาม หรือสัมภาษณ์มีแนวทางพิจารณาได้ 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบ “จากบนสู่ล่าง” (Top Down) หมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการและบุคลากรในเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้นจากผู้รับผิดชอบระดับต่ำ

2. รูปแบบ “จากล่างสู่บน” (Bottom Up) หมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ รวมทั้งกลุ่มบุคคลเป้าหมายของโครงการและกลุ่มบุคคลที่น่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการโดยเริ่มจากผู้รับผิดชอบระดับผู้น้อยหรือระดับล่างไปสู่ผู้รับผิดชอบระดับชั้นผู้ใหญ่หรือระดับบน

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทำได้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ผู้ประเมินเก็บรวบรวมมา ตัวอย่างเช่น ข้อมูลจำนวนผู้เข้าร่วมอบรมใช้ค่าร้อยละความคิดเห็นต่อโครงการที่อยู่ในรูปมาตราส่วนประมาณค่า ใช้ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสารการสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่ม ฯลฯ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 6 การสรุปผลการประเมิน

การสรุปผลการประเมินโครงการ ผู้ประเมินควรเน้นในประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ผลผลิตจากโครงการ ปัญหาและข้อจำกัดของการดำเนินงานโครงการ ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงโครงการ นอกจากนี้ควรสรุปผลโครงการไปในด้านอื่น ๆ ด้วย (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2546 : 287) เช่น

- (1) การยอมรับในคุณค่าของโครงการจากกลุ่มเป้าหมาย
- (2) การขยายผลของโครงการและความต้องการของโครงการที่ต่อเนื่อง
- (3) การก่อให้เกิด “สิ่งใหม่” เช่น เทคโนโลยีหรือเอกสารทางวิชาการ
- (4) การเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมทางกายภาพหรือทางสังคม
- (5) การเรียนรู้จากการปฏิบัติโครงการที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรบุคคล
- (6) การแพร่กระจายผลให้เป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง

กับโครงการ

- (7) การพัฒนาศักยภาพหรือประสิทธิภาพของโครงการในด้านอื่น ๆ

ไพศาล หวังพานิช (2544 : 11-13) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมาย ผู้ประเมินต้องกำหนดสิ่งต่อไปนี้อย่างชัดเจน ได้แก่

- 1.1 การประเมินโครงการนี้มีความจำเป็นเพียงใด
- 1.2 จะนำผลการประเมินไปใช้อย่างไร
- 1.3 เป็นการประเมินประเภทใดหรือระยะใดของโครงการ
- 1.4 จะใช้แนวคิดหรือรูปแบบการประเมินอย่างไร

2. กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อสนองตอบเป้าหมายของการประเมินที่กำหนดไว้ การประเมินควรมีวัตถุประสงค์อย่างใดบ้าง ซึ่งวัตถุประสงค์ที่กำหนดจะต้องชัดเจน ครอบคลุม และสอดคล้องกับเป้าหมายหรืออีกนัยหนึ่งวัตถุประสงค์จะต้อง SMART กล่าว คือ

- S : Sensible สำคัญ จำเป็น
M : Measurable มีข้อมูล วัดได้
A : Attainable หาคำตอบได้ สรุปได้ บรรลุได้
R : Reasonable สอดคล้องกับเป้าหมาย
T : Time อยู่ในเวลาที่เหมาะสม

3. กำหนดคุณลักษณะที่จะประเมิน การที่จะสนองตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดต้องพิจารณาคุณลักษณะใดหรือมีอะไรเป็นตัวบ่งชี้ คุณลักษณะที่กำหนดจะต้องสำคัญและตรงตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง และอย่างครบถ้วน คุณลักษณะหรือตัวบ่งชี้การประเมินก็คือตัวแปรในการวิจัยนั่นเอง

4. นิยามคุณลักษณะ คุณลักษณะที่กำหนดขึ้นต้องนิยามหรือให้ความหมายอย่างชัดเจนว่าคืออะไร หรือมีคุณสมบัติอย่างไร จะสังเกตคุณลักษณะเหล่านั้นได้อย่างไร หากคุณลักษณะใดไม่สามารถนิยามได้

ย่อมหมายถึงผู้ประเมินไม่รู้จักคุณลักษณะนั้น และย่อมหมายถึงไม่สามารถวัดหรือเก็บข้อมูลได้ ซึ่งก็หมายความว่า ประเมินไม่ได้

5. ออกแบบการประเมิน ทำการพิจารณาว่าการที่จะประเมินตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือตอบปัญหาที่ต้องการทราบนั้นควรจะดำเนินการประเมินอย่างไร จากใคร ช่วงเวลาใด จึงจะเหมาะสม

6. การกำหนดแหล่งข้อมูลคุณลักษณะที่กำหนด เป็นลักษณะของสิ่งใดหรือของบุคคลกลุ่มใด ในการประเมินครั้งนี้จะประเมินจากแหล่งใด (หน่วยตัวอย่าง) หรือจากใครบ้าง (กลุ่มตัวอย่าง) จำนวนเท่าใด

7. การกำหนดเครื่องมือรวบรวมข้อมูลจากคุณลักษณะที่กำหนดและจากแหล่งข้อมูลที่จะใช้ ควรใช้เครื่องมือชนิดใดจึงจะได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริง มีความเป็นไปได้ และสะดวกที่สุด วิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้เป็นหลักเพื่อการรวบรวมข้อมูลสำหรับการประเมิน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบสอบถาม มาตรฐานค่า การวิเคราะห์เอกสาร

8. เขียนแผนการประเมิน เป็นการกำหนดโครงร่างของการประเมิน โดยกำหนดรายละเอียดในการดำเนินการประเมินที่กำหนดไว้แต่ต้น (ข้อ 1-7) พร้อมทั้งกำหนดแผนปฏิบัติหรือปฏิทินการดำเนินการ ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อการจัดสรรงบประมาณ

9. การสร้างเครื่องมือ ดำเนินการสร้างหรือเลือกเครื่องมือที่จะใช้ในการรวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือเหล่านี้จะต้องมีความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความเป็นปรนัย หรือชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสมที่จะใช้กับหน่วยตัวอย่างหรือกลุ่มตัวอย่างที่จะให้ข้อมูล

10. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ควรตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในด้านต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

11. กำหนดเกณฑ์การประเมินการตรวจสอบคุณลักษณะที่กำหนด จะใช้สิ่งใดเป็นเกณฑ์ตัดสิน อาจเป็นได้ทั้งเกณฑ์เชิงบรรยายหรือเกณฑ์ที่เป็นจำนวน เกณฑ์ที่กำหนดนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม เป็นไปได้ประกอบการพิจารณาในการกำหนด

12. เก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการอย่างทันเกณฑ์ อย่างเป็นระบบ ถูกต้อง ยุติธรรม และให้ครบถ้วนตามแผนที่กำหนด

13. วิเคราะห์ข้อมูล รวบรวม ประมวลจัดหมวดหมู่ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์หรือสรุปข้อมูล ด้วยเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม

14. สรุปหรือตัดสินพิจารณาข้อมูลแต่ละด้านกับเกณฑ์ที่กำหนด และทำการสรุปรวบรวมหรือตัดสินผลการประเมิน โดยพยายามสรุปทั้งตามวัตถุประสงค์และการรวบรวมยอด ทั้งนี้ จะต้องใช้ดุลยพินิจที่เหมาะสมประกอบการพิจารณา

15. เขียนรายงานเสนอผลการประเมินโครงการเพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงและเผยแพร่ต่อไป

จึงสรุปได้ว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญสำหรับผู้บริหารหรือผู้สนับสนุนงบประมาณ ในการตัดสินใจเพื่อจะปรับปรุงหรือล้มเลิกโครงการต่าง ๆ ในการกำหนดขั้นตอนของการประเมินโครงการจึงมีความจำเป็นและควรให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมิน ซึ่งผู้ใช้

ผลการประเมินแต่ละระดับมีความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกัน ดังนั้น การดำเนินงานประเมินโครงการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่เหมาะสมจึงจะทำให้ผลการประเมินมีคุณภาพ

ในการดำเนินงานตามขั้นตอนของการประเมินโครงการอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมได้ บางขั้นตอนอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันบ้างตามลักษณะของโครงการที่จะประเมินและปัจจัยอื่น บางขั้นตอนก็มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน บางขั้นตอนก็อาจยุบรวมกันได้บ้าง หรือบางขั้นตอนอาจสลับเปลี่ยนขั้นตอนกันได้ สำหรับสาระโดยสรุปของการประเมินผลโครงการไม่ว่าจะเป็นการประเมินแบบใดก็ตาม ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 9 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. การวิเคราะห์โครงการที่จะประเมิน
2. การศึกษารูปแบบการประเมิน (Model)
3. การกำหนดวัตถุประสงค์และประเด็นของการประเมิน
4. การพัฒนาตัวชี้วัดและกำหนดเกณฑ์การประเมิน
5. การออกแบบการประเมิน
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. การตัดสินผล สรุปผล และอภิปรายผลการประเมิน
9. การเขียนรายงานและการรายงานผลการประเมิน

รูปแบบของการประเมินผล

การประเมินได้ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากที่ไม่มีแบบแผนแนวทางการประเมินที่ชัดเจนมาเป็นการประเมินที่มีรูปแบบที่ชัดเจน โดยนักประเมินได้คิดค้นและพัฒนาแบบจำลองในการประเมินเพื่อช่วยให้การประเมินมีกรอบความคิดที่ชัดเจน สามารถทำให้ผู้ประเมินนำไปกำหนดประเด็นการประเมิน เก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำผลที่ได้มาใช้ในการประกอบการตัดสินใจ (เชาว์ อินเีย, 2553 : 99) และตีค่าผลการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมต่อไป

เนื่องจากการบริหารในปัจจุบันนิยมใช้การบริหารเชิงโครงการเป็นที่นิยมกันมาก จึงมีผู้คิดค้นรูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมสำหรับการประเมินโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะกับลักษณะโครงการและกิจกรรม ซึ่งจะทำให้การประเมินมีความรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเริ่มต้นเนื่องจากรูปแบบต่าง ๆ ของการประเมินจะช่วยเอื้อต่อการกำหนดประเด็นการประเมินและวิธีการประเมินได้ด้วย โดยเฉพาะการประเมินในครั้งแรก การเลือกใช้รูปแบบของการประเมินจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ประเมินว่าควรใช้หรือไม่ หรือควรใช้รูปแบบใด (พิสนุ พองศรี, 2552 : 7)

สรุปได้ว่ารูปแบบการประเมินมีอย่างหลากหลายตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน รูปแบบเกือบทั้งหมดพัฒนาคิดค้นโดยนักการประเมินชาวต่างประเทศอย่างหลากหลาย คนไทยได้พยายามนำรูปแบบเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยรูปแบบการประเมินที่มีอิทธิพลและได้รับความนิยมนำมาใช้กันมาก

ประกอบด้วย 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมาย รูปแบบการประเมินสนองความต้องการ รูปแบบการประเมินประสิทธิภาพการอบรม และรูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจแบบชีปป์ กล่าวคือ

1. รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมาย

เทเลอร์ (Tyler, 1936 อ้างอิงใน เยาวดี ราชย์กุล วิบูลย์ศรี, 2546 : 30) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมาย (Goal-based Model) จากแนวคิดว่าการกระทำโดยอ้อมมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนหรือหากยังไม่ชัดเจน ผู้เกี่ยวข้องก็ต้องอภิปรายหาข้อสรุปจนชัดเจนก่อน รูปแบบที่คิดขึ้นจึงใช้เพื่อศึกษาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้หรือวิชาหลักสูตรระดับต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

1.1 เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจน โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ สามารถวัดได้จากวัตถุประสงค์หรือการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal Sources) ที่อยู่ในระดับกว้างหรือเป็นนามธรรมมากกว่า

1.2 กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจนซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากการดำเนินงานโครงการ

1.3 กำหนดเนื้อหา สถานการณ์ หรือประสบการณ์ที่แสดงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน

1.4 ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ

1.5 ประเมินผลโดยการเปรียบเทียบข้อมูลกับวัตถุประสงค์

หากผลการประเมินการดำเนินงานไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงโครงการนั้น แต่หากบรรลุตามจุดมุ่งหมายก็อาจจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง หรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของโครงการ

การประเมินโครงการตามแนวคิดไทเลอร์จะเห็นว่าเป็นการยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นเกณฑ์การตัดสิน โดยอาศัยการวัดสภาพจริงที่ปรากฏก่อนและหลังการดำเนินงาน รวมทั้งมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าความสำเร็จระดับใดจึงจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การประเมินผลลักษณะนี้จึงเป็นการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

จากแนวคิดและขั้นตอนรูปแบบการประเมินโครงการของ Tyler จะเน้นความชัดเจนของวัตถุประสงค์ ซึ่งมีจุดเด่น คือ มีความสะดวกและชัดเจนในการประเมิน แนวคิดนี้ยังมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบันเนื่องจากประเมินเปรียบเทียบกันได้และง่ายต่อการนำไปใช้ หากได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจน อย่างไรก็ตามหากวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจนก็จะมีปัญหาในการประเมิน หรือหากวัตถุประสงค์ชัดเจนแล้วก็ยังประสบปัญหาเรื่องการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้เปรียบเทียบว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐาน ได้รับการยอมรับหรือไม่ เนื่องจากยังมีความเป็นอัตนัยหรืออัตวิสัย (Subjective) สูง รวมทั้งการที่ประเมินยึดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นหลักจะทำให้ละเลยสิ่งอื่นที่อาจเกิดขึ้นได้ ทำให้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินมีจำกัด

2. รูปแบบการประเมินสนองความต้องการ

สเต็ค (Stake, 1967 อ้างอิงใน สุวิมล ติรกานันท์, 2550 : 43) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินสนองความต้องการ (Responsive Model) จากแนวคิดว่ามีผู้ต้องการใช้ผลการประเมินหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงควรมีสารสนเทศจากการประเมินที่หลากหลายเพื่อสนองความต้องการของแต่ละฝ่ายดังกล่าว การประเมินต้องบรรยายโครงการประเมินอย่างละเอียด ครอบคลุม เพียงพอที่จะสนองตอบความต้องการของผู้เกี่ยวข้องได้ การตัดสินจะอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการประเมินแบบนี้มี 2 ประการ คือ การบรรยายและการตัดสินคุณค่าซึ่งมีสาระโดยสรุป ดังนี้

2.1 การบรรยายหรือเรียกว่า “ข้อมูลเชิงบรรยาย” (Descriptive Data) แบ่งย่อยข้อมูลออกเป็น 2 ชนิด คือ

- (1) ข้อมูลที่อธิบายสิ่งที่คาดหวังเกี่ยวกับสิ่งนำที่เกิดก่อนการปฏิบัติและผลลัพธ์
- (2) ข้อมูลที่อธิบายสิ่งนำที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงซึ่งสังเกตหรือทดสอบได้เกี่ยวกับสิ่งที่มีก่อนการปฏิบัติและผลลัพธ์

ในส่วนนี้ผู้ประเมินหรือผู้บรรยายจะต้องหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะประเมินให้มากที่สุด ประกอบด้วย ส่วนย่อยที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่

สิ่งนำ (Antecedents) ซึ่งเป็นสภาพของสิ่งที่มีอยู่ เป็นพื้นฐานก่อนจะดำเนินการในเรื่องใดโดยสิ่งที่มีอยู่ก่อนกับสิ่งที่จะดำเนินการมีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน เช่น คุณสมบัติด้านต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมโครงการกับกิจกรรมหรือวิธีการฝึกอบรม เป็นต้น

การปฏิบัติ (Transactions) เป็นกระบวนการดำเนินการกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ เช่น กระบวนการหรือการดำเนินงานโครงการ เป็นต้น

ผลลัพธ์ (Outcomes) เป็นผลที่ได้จากการดำเนินงานโครงการ เช่น ผลของกิจกรรมในโครงการ ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น

2.2 การตัดสินคุณค่าหรือที่เรียกว่า “ข้อมูลเชิงตัดสิน” (Judgemental Data) แบ่งย่อยข้อมูลออกเป็น 2 ชนิด คือ

- (1) ข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน (Standards) เป็นแนวความคิดที่ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่าควรจะใช้เป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้น เพื่อเตรียมไว้เปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจริงว่าจะมีคุณภาพอยู่ในระดับใด
- (2) ข้อมูลที่เป็นการตัดสินของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นความรู้สึกนึกคิดตัดสินคุณภาพและความเหมาะสม ผู้ประเมินจะต้องตัดสินคุณค่าซึ่งเป็นการนำข้อมูลสารสนเทศที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานและข้อมูลที่เป็นการตัดสินมาเปรียบเทียบตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน

3. รูปแบบการประเมินประสิทธิผลของการอบรม

เคิร์กแพททริก (Kirkpatrick, 1978 อ้างอิงใน สุวิมล ติรกานันท์, 2550 : 48) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลโครงการอบรม (Training Model) ที่เน้นการประเมินหลังโครงการฝึกอบรม

(หากจะประเมินก่อนการฝึกอบรมและระหว่างการฝึกอบรมอาจใช้รูปแบบซีบีพี) โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

4.1 การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) การประเมินปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้ารับการอบรม โครงการว่ามีความรู้สึกรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับโครงการ เช่น หลักสูตรเนื้อหาการฝึกอบรมตรงกับความต้องการหรือไม่ ความคิดเห็นต่อเอกสาร สถานที่ โสตทัศนูปกรณ์ ระยะเวลาของการอบรมว่ามีความเหมาะสมเพียงใด วิทยากรมีความเหมาะสมหรือไม่ ได้รับความรู้ทักษะในระดับใด มีความคาดหวังอย่างไรต่อการนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

4.2 การประเมินการเรียนรู้ (Learning) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการอบรม เช่น การเพิ่มขึ้นของการเรียนรู้ก่อน-หลังการฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม และทักษะ เป็นต้น

4.3 การประเมินพฤติกรรม (Behavior) เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อกลับไปปฏิบัติงาน เช่น การประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อน-หลังโครงการฝึกอบรมว่าเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่ มีการนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้มากน้อยเพียงไร เป็นต้น และการที่ผู้เข้ารับการอบรมจะเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานได้นั้น มีเงื่อนไข 5 ประการ คือ

- (1) ผู้เข้ารับการอบรมต้องปรับปรุงตนเอง
- (2) ผู้เข้ารับการอบรมต้องรู้จักจุดอ่อนของตนเอง
- (3) ต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง
- (4) ต้องมีผู้ชำนาญที่น่าสนใจให้ความช่วยเหลือ
- (5) ต้องมีโอกาสดำเนินการตามความคิดที่เกิดขึ้นใหม่

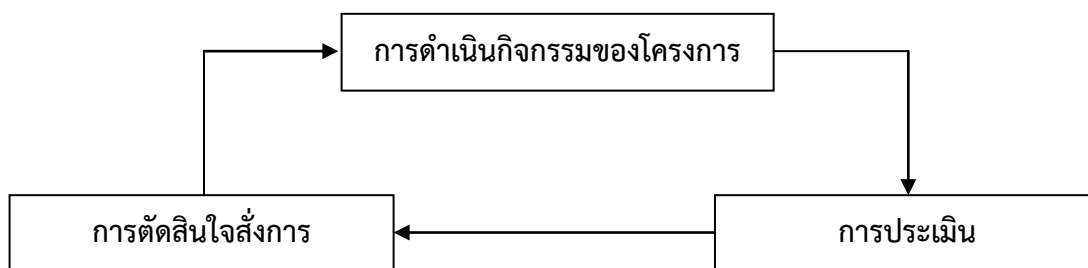
เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลอาจเป็นแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบวัดพฤติกรรมก่อน-หลังการฝึกอบรม และแบบบันทึกพฤติกรรมของผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน เป็นต้น

4.4 การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดต่อองค์กร (Results) เป็นการประเมินผลลัพธ์หรือผลกระทบที่เกิดต่อองค์กร ซึ่งเป็นผลจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม เช่น การลดลงของปัจจัยเสี่ยง การเพิ่มของประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงาน/องค์กร การลดลงของต้นทุน การเพิ่มผลกำไร ประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมงานหรือผู้เกี่ยวข้อง หน่วยงานหรือองค์กร เป็นต้น

4. รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ

เชอร์ อินโย (2553 : 125-128) ได้กล่าวไว้ว่า Daniel L. Stufflebeam ได้นำเสนอรูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจหรือที่เรียกว่า CIPP Model โดยนิยามการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นทางเลือกประกอบการตัดสินใจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ใช้ในการตัดสินใจ ผู้ทำการประเมินจะรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร

โดยแนวคิดการประเมินของ Stufflebeam ได้แบ่งแยกการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารจากกันอย่างชัดเจน ฝ่ายประเมินจะทำหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร สำหรับฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาและนำผลการประเมินที่ได้นั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณี (เยาวดี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2546 : 57) สามารถเขียนเป็นโมเดลพื้นฐาน (Worthen and Sanders, 1973 : 134) ได้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงโมเดลพื้นฐานของ Stufflebeam

จากแนวคิดและโมเดลพื้นฐานในการประเมินของ Stufflebeam มีขั้นตอนการประเมิน 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. กำหนดหรือระบุและบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ
2. จัดเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิเคราะห์และจัดสารสนเทศเพื่อนำเสนอฝ่ายบริหาร

แบบจำลองของ Stufflebeam ไม่ได้เน้นการประเมินตามวัตถุประสงค์เท่านั้น แต่จะทำให้ได้รายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการมาช่วยในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการประเมินโครงการประชุมจะเหมาะสมเมื่อใช้แบบจำลองของ Stufflebeam เพื่อวิเคราะห์หาจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการ ทำให้การปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ยังมีการประเมินสรุปเพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ แบบจำลอง CIPP Model ของ Stufflebeam จะให้รายละเอียดของโครงการที่สมบูรณ์ เข้าใจง่าย สะดวกในการนำไปใช้ในการประเมิน (สำราญ มีแจ้ง, 2544 : 129) และสามารถช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้เป็นอย่างดี จึงเป็นแบบจำลองที่มีผู้นำมาใช้มาก

แบบจำลองซีบีพี (CIPP Model) เป็นการประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation)

เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการ เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกโครงการ แต่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ และเป็นการพิจารณาความจำเป็นที่ต้องจัดทำโครงการดังกล่าว ได้แก่ ความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายโครงการ จำนวนประชากร สภาพเศรษฐกิจ และปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นประโยชน์ในการ

นำไปใช้ตัดสินใจวางแผนกำหนดนโยบาย กำหนดเป้าหมาย และกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)

เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม และมีความเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรที่จำเป็น ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยี และแผนการดำเนินงาน การประเมินปัจจัยนำเข้าไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจหาวิธีดำเนินงานโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

เป็นการประเมินการบริหารโครงการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจะบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ สารสนเทศต่าง ๆ จะถูกวิเคราะห์ รวบรวม และนำเสนอผู้ดำเนินงานโครงการอาจจะต้องการสารสนเทศทุกวัน หรือในตอนเริ่มต้นโครงการ เป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะดำเนินงานโครงการไว้เป็นหลักฐาน การประเมินกระบวนการมีประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่นหรือจุดแข็ง (Strengths) หรือจุดด้อย (Weakness) ของโครงการ นำไปใช้ในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานโครงการต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คำนวณเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ มุ่งตอบคำถามว่าโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจดี ปรับขยาย หรือทำเป็นงานประจำ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541 : 170) การประเมินผลผลิตจะทำการประเมิน 2 ขั้นตอน คือ ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการ เรียกว่าการประเมินผลลัพธ์ และการประเมินผลกระทบของโครงการทั้งทางบวกและทางลบ

การประเมินตามรูปแบบซีปปี้ (CIPP Model) ทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต สามารถนำไปช่วยในการปรับปรุงโครงการ ทั้งนี้ การประเมินในแต่ละขั้นตอนดังกล่าว จะนำไปช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ 4 ประเภท ได้แก่

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) ได้จากการประเมินบริบท นำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ทั้งวัตถุประสงค์ระยะสั้นและระยะยาวให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) จากการประเมินปัจจัยนำเข้า นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจวางแผนโครงการ กลวิธีดำเนินงานโครงการ และขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ (Implementing Decisions) ได้จากการประเมินกระบวนการ นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ ทำให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) ได้จากการประเมินผลผลิต นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะทำต่อไป ยุติล้มเลิก ขยายโครงการ หรือให้ทำเป็นงานประจำ

นอกจากนี้ รัตนะ บัวสนธ์ (2538 : 86-87) ได้ให้ความหมายของคำย่อ CIPP ว่ามาจากส่วนประกอบต่าง ๆ ของโครงการที่จะทำการประเมิน ได้แก่

1. การประเมินสภาพแวดล้อมของโครงการ หมายถึง การประเมินเกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกโครงการแต่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ ได้แก่ ความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายที่รับบริการจากโครงการ จำนวนประชากร กระแสทิศทางของสังคมและการเมือง สภาพเศรษฐกิจและปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงาน

2. การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ หมายถึง การประเมินทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการนำมาใช้ในการดำเนินการโครงการ กำลังคนหรือจำนวนบุคคลที่จำเป็นต้องใช้ งบประมาณและแหล่งเงินทุน สนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อาคารสถานที่ เครื่องมือและครุภัณฑ์ การประเมินปัจจัยนำเข้าจะช่วยพิจารณาตัดสินใจว่าโครงการนั้นมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุหรือไม่ และช่วยให้เกิดการวางแผนการจัดกิจกรรมของโครงการได้อย่างเหมาะสม

3. การประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการ เป็นการประเมินเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้ามาใช้อย่างเหมาะสมมากน้อยเพียงไร เป็นไปตามลำดับขั้นตอนหรือไม่ กิจกรรมที่จัดก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือมีอุปสรรคใดเกิดขึ้น เพื่อจะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้รัดกุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. การประเมินผลผลิตของโครงการ เป็นการประเมินเกี่ยวกับผลที่ได้รับทั้งหมดจากการประเมินโครงการว่าได้ผลมากน้อยเพียงไร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลผลิตจะมีการนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ การประเมินในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตัดสินใจปรับปรุง ขยายโครงการ และนำไปใช้ต่อเนื่องต่อไป หรือเพื่อล้มเลิกโครงการ

การใช้แบบจำลองซีปป้อย่างเต็มรูปแบบจะให้สารสนเทศแบบสะสม กล่าวคือ การตัดสินใจหลังการประเมินสภาวะแวดล้อมแล้วจะเป็นแนวทางสำหรับประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการ การประเมินผลผลิต ขณะเดียวกันการตัดสินใจหลังการประเมินปัจจัยเบื้องต้นแล้ว จะเป็นแนวทางการประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิต และจากการประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิต ผลที่ได้จะย้อนกลับไปสู่การตัดสินใจเลือกวัตถุประสงค์ และการเลือกแนวทางในการจัดโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์

ข้อดีและข้อจำกัดของการประเมินแบบชิปปี้ รูปแบบของการประเมินโครงการโดยทั่วไป จะวางให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และการดำเนินงานโครงการนั้น (จำเนียร สุขหลาย และคณะ, 2528 : 183 อ้างอิงใน ผดุงศักดิ์ อ่างทอง, 2550) ในการใช้รูปแบบการประเมินนั้นควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ
2. ชนิดของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ต้องการการออกแบบการประเมินที่แตกต่างกันและการใช้รูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิผลและเป็นรูปแบบทั่วไป
3. กรณีรูปแบบการประเมินมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหา ควรใช้ขั้นตอนการติดตามผลการวิเคราะห์ การรวบรวม และการนำเสนอ
4. การตัดสินใจ ประกอบด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ คือ ขั้นตอนวิเคราะห์การออกแบบ การเลือก และปฏิบัติ จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมิน ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินและผู้ตัดสินใจ
5. เพื่อให้จะได้มาซึ่งคำตอบในการตัดสินใจ การออกแบบการประเมินจึงควรคำนึงถึงเกณฑ์ที่มีความตรงภายใน ความตรงภายนอก ความเที่ยง และความเป็นปรนัย
6. การประเมินทำเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นวัฏจักร (Cycle) ต้องใช้กับโครงการที่เป็นระบบ

ข้อดี คือ ทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทของการตัดสินใจและสารสนเทศที่ต้องการเพื่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการโครงการหรือโปรแกรมต่าง ๆ ทำให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ต้องการมีข้อมูลอะไรบ้างที่ตรงกับความต้องการ ในการตัดสินใจและมีกระบวนการกระตุ้นให้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจที่สำคัญและมีข้อจำกัด คือ ระบบการประเมินมักเปลี่ยนแปลงไม่ทันกับความต้องการสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจในสภาพที่เป็นพลวัตและมีความเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว มักเป็นระบบที่ขาดความยืดหยุ่น

นอกจากนี้ กูบา (Guba, 1981 : 13-15) ได้กล่าวถึงจุดเด่นและจุดด้อยรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ไว้ ดังนี้

จุดเด่นของรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ คือ

1. เป็นรูปแบบแรกที่ย้ายขอบเขตของการประเมินให้กว้างขวางออกไปมากกว่าการใช้จุดประสงค์
2. ตอบสนองต่อความต้องการใหม่ ๆ สำหรับผู้ประเมินและได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นประโยชน์ต่อโครงการที่มีขอบเขตกว้างและซับซ้อน
3. รูปแบบนี้เหมาะสมอย่างยิ่งกับความตื่นตัวในทฤษฎีเชิงระบบ (Systems Theory)
4. วิธีการของรูปแบบนี้สมเหตุสมผลและเป็นระบบ
5. นำไปใช้ปฏิบัติการได้เป็นอย่างดี

จุดด้อยของรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้มี ดังนี้

1. รูปแบบนี้สร้างจากข้อตกลงเบื้องต้นที่ปราศจากเหตุผลที่ดีเกี่ยวกับการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลของผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการเปิดกว้างของกระบวนการตัดสินใจ
2. รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ สรุปความคิดของกระบวนการตัดสินใจในขณะที่ละเลยรูปแบบอื่น
3. รูปแบบนี้ล้มเหลวที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับ “คุณค่า” และ “มาตรฐาน”
4. เมื่อทดลองแล้วปรากฏว่ายากต่อการนำไปปฏิบัติ หนักต่อการปฏิบัติและดำเนินการพร้อมกับความสับสนเปลี่ยนในการดำเนินงานต่อไป

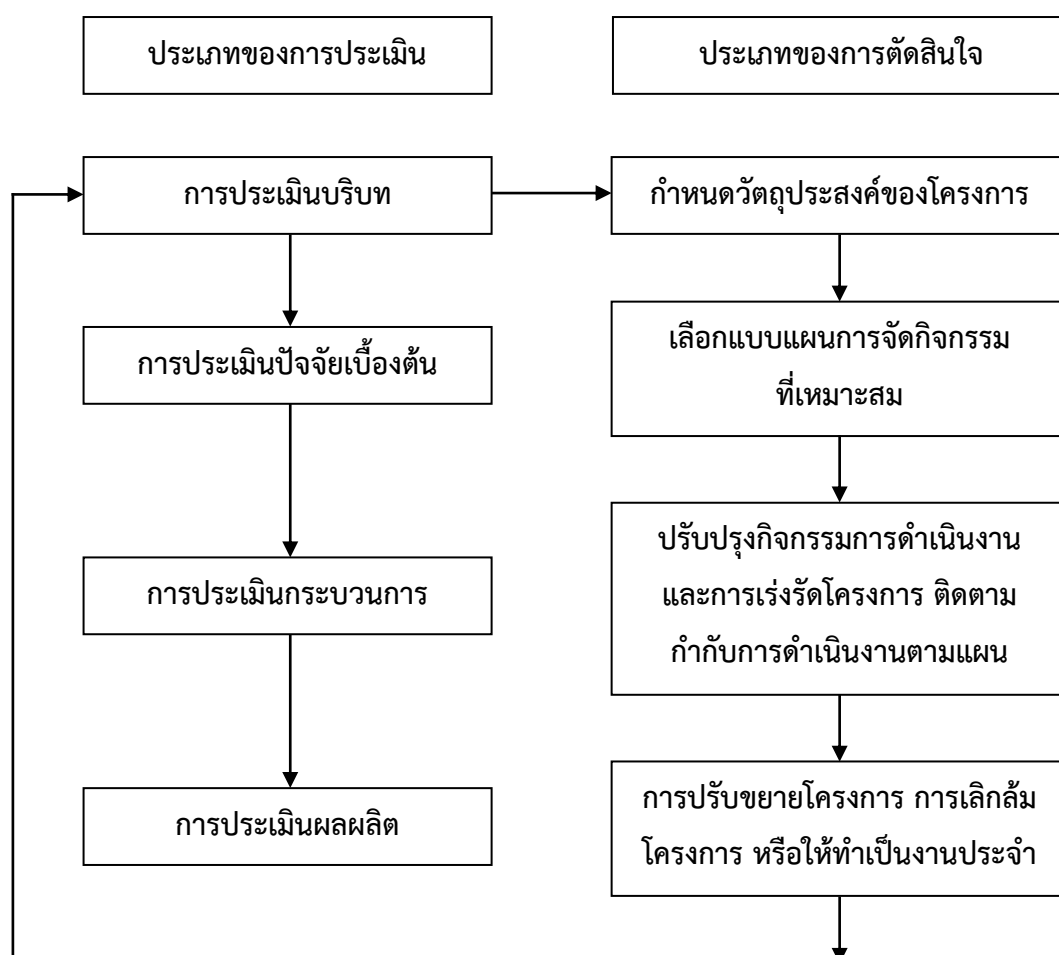
สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 184-194) กล่าวว่า การประเมินแบบชิปปี้ไม่ใช่เป็นการประเมินแต่เพียงให้บรรลุวัตถุประสงค์เท่านั้น แต่ยังเป็นการประเมินให้ได้รายละเอียดเพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ โดยเฉพาะการประเมินผลโครงการประชุมซึ่งมีลักษณะเป็นการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่นจุดด้อยของการประชุม นำผลไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันทั่วทั้งที่ และมีการประเมินสรุปลงหลังโครงการประเมินสิ้นสุดลงแล้ว การบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการประชุมที่เหมาะสม กรอบความคิดการประเมินแบบชิปปี้จึงเป็นที่นิยมใช้ เนื่องจากนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารได้เป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง

มโนทัศน์เบื้องต้นของรูปแบบชิปปี้ นั้น ประเภทการตัดสินใจที่แตกต่างกันจำเป็นต้องใช้สารสนเทศในการตัดสินใจที่แตกต่างกัน สตีฟเฟิลบีมจึงได้จำแนกการตัดสินใจและการประเมินเพื่อการบริหารและการวางแผนไว้ 4 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือบริบท เป็นการประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม นโยบายทางการศึกษา นโยบายทางการเมือง ความต้องการของสังคม ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดจนปรัชญาทางการศึกษา ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจวางแผน กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมกับโครงการ
2. การประเมินตัวป้อนหรือปัจจัยนำเข้า เป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นต่าง ๆ เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณ หรืออื่น ๆ โดยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจกำหนดโครงการ หรือหาวิธีการที่จะดำเนินงานโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นวิธีการหรือยุทธวิธีที่เป็นไปได้ในการประเมินทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่
3. การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินขณะดำเนินงานเพื่อระบุจุดเด่นจุดด้อยของแนวทางที่เลือกใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการบริหาร กระบวนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ หลังจากนำไปปฏิบัติจริง เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขกระบวนการต่าง ๆ ให้เหมาะสมได้ทันทั่วทั้งที่ ขณะที่การดำเนินงานนั้นกำลังกระทำอยู่เพื่อให้สามารถดำเนินการตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ด้วยดี

4. การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินหลังจากการดำเนินงานโครงการสิ้นสุดลงแล้ว เพื่อเป็นการตัดสินคุณค่าผลผลิตของโครงการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งเครื่องบ่งชี้ว่าในการดำเนินงานนี้ได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจว่าจะปรับปรุงโครงการ หรือให้ดำเนินการโครงการต่อไป หรือยกเลิกโครงการนั้นไปเลย

จากขั้นตอนการประเมินตามรูปแบบชิปป์และการนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ ดังที่ได้กล่าวมา สามารถนำมาเขียนความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและประเภทการตัดสินใจได้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทการประเมินและการตัดสินใจตามรูปแบบการประเมินชิปป์
ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541 : 168).

แนวคิดและโมเดลชิปป์ในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ได้จัดประเภทของการประเมินที่พยายามให้ครอบคลุมกระบวนการทำงานในทุกขั้นตอนตามแนวคิดที่รู้จักกันดี

ในนามว่า “CIPP” สิ่งที่ควบคู่กับการประเมินทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ การตัดสินใจเพื่อดำเนินการใด ๆ ที่สามารถจะแบ่งออกได้อีก 4 ประเภทเช่นกัน ได้แก่

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินสภาวะแวดล้อมมีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินตัวป้อนมีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ ของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินกระบวนการมีบทบาทสำคัญ คือ ควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดและเพื่อปรับปรุงแก้ไขแนวทาง การทำงานให้ได้ผลดีที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อการทบทวนโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยผลจากการประเมินที่เกิดขึ้นมีบทบาทหลัก คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการยุติ ล้มเลิก หรือขยายโครงการในช่วงเวลาต่อไป

แนวคิดและเป้าหมายของการประเมินตามทีสตัฟเฟิลบีมได้เสนอมานั้น เพื่อประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการแต่ละประเภท จะต้องเอื้ออำนวยต่อการนำไปตัดสินใจ ดังรูปแบบความสัมพันธ์ตามแนวคิดและโมเดลชิปปี้ในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ดังนี้

ตาราง 2.1 แสดงวิธีการ เทคนิค และประโยชน์การประเมินของโมเดลชิปปี้ในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model)

ประเภทและวัตถุประสงค์การประเมิน	วิธีการประเมิน	ประโยชน์ของการประเมิน
1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) ประเมินสภาพแวดล้อม ความต้องการ ปัญหา และโอกาส ตลอดจนทรัพยากรที่จะเอื้ออำนวย และสามารถนำไปใช้ได้ เพื่อยามเชิงปฏิบัติการของบริบท จำแนกและประเมินความต้องการ โอกาส วิเคราะห์ปัญหา แล้วนำเสนอสารสนเทศมาใช้ในการตัดสินใจวางแผนและกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับผลลัพธ์สุดท้ายของโครงการ	อธิบายบริบทต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบปัจจัยป้อนกับผลลัพธ์ที่คาดหวังและเกิดขึ้นจริง สิ่งที่เกิดขึ้นกับความเป็นไปได้ของความสามารถของระบบ แล้ววิเคราะห์สาเหตุของความบกพร่องระหว่างความเป็นจริงกับความคาดหวัง	ใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผน การเลือกโครงการ การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับปัญหาเมื่อต้องการเปลี่ยนแปลงการวางแผน

ตาราง 2.1 แสดงวิธีการ เทคนิค และประโยชน์การประเมินของโมเดลชิปปี้ในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ต่อ

ประเภทและวัตถุประสงค์การประเมิน	วิธีการประเมิน	ประโยชน์ของการประเมิน
2. การประเมินตัวป้อนเข้า (Input Evaluation : I) ประเมินความสามารถของระบบ ยุทธวิธี และวิธีการนำยุทธวิธีของปัจจัยป้อน ตลอดจน ปัญหา และอุปสรรค การจัดอุปสรรคของทรัพยากรหรือปัจจัยป้อนเพื่อจำแนกและประเมินความสามารถของระบบ ปัจจัยป้อน ยุทธวิธี และการนำยุทธวิธีไปปฏิบัติ	อธิบายและวิเคราะห์ ตัวแปรด้านมนุษย์ ทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ แนวทางการใช้ ยุทธวิธี และการดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นจริงในด้านเศรษฐกิจ และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ	เป็นประโยชน์ในการ ตัดสินใจกำหนดโครงสร้าง การดำเนินงาน การเลือก แหล่งสนับสนุนทรัพยากร ยุทธวิธี วิธีดำเนินงาน และ กำหนดโครงสร้างการ เปลี่ยนแปลงและแผนการ ดำเนินงาน
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) ประเมินการดำเนินการหรือการวัดระหว่าง การส่งเสริมหรือนำโครงการไปปฏิบัติเพื่อ จำแนกปัจจัยต่าง ๆ ในกระบวนการหา ข้อบกพร่องกระบวนการ นำโครงการไปปฏิบัติ แล้วนำเสนอเสนอมาพิจารณาประกอบก่อน การตัดสินใจดำเนินงานโครงการ และคงไว้ซึ่ง กิจกรรมและวิธีการของโครงการ	กำกับ ดูแลศักยภาพ ของการจัดอุปสรรคและสิ่งที่ไม่สามารถคาดคะเน โดยใช้ สารสนเทศเฉพาะเรื่อง ประกอบการตัดสินใจ และ อธิบายกระบวนการของ โครงการที่ดำเนินการได้จริง	เป็นประโยชน์ในการ ตัดสินใจนำโครงการไปปฏิบัติ การหาจุดเด่น จุดด้อย การปรับปรุงยุทธวิธีและ กระบวนการดำเนินงานเพื่อ ควบคุมการดำเนินงานให้มี ประสิทธิภาพ
4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) การประเมินผลผลิต การเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงทักษะ ทศนคติ หรือผลกระทบ ของโครงการ เพื่อเปรียบเทียบกับว่าผลผลิตจาก โครงการสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ บริบท และ กระบวนการระหว่างดำเนินการ และหลังเสร็จสิ้น โครงการ	การกำหนดนิยามเชิง ปฏิบัติการและเกณฑ์การวัด ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของโครงการ มาตรฐาน การแปลความของผลลัพธ์ สุดท้ายในเรื่องบริบท ปัจจัย ป้อน และสารสนเทศของ กระบวนการ	เป็นประโยชน์ต่อการ ทบทวนการตัดสินใจว่าจะ ดำเนินงานโครงการต่อไป ยุติ ขยาย หรือปรับปรุง เปลี่ยนแปลงกิจกรรมให้ สอดคล้องกับกระบวนการ อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ เซาร์ อินโย (2553 : 129-131) ได้กล่าวว่า M.Scriven ได้นำเสนอรูปแบบการประเมินขึ้นใน ค.ศ. 1967 โดยได้ให้คำนิยามการประเมินว่า หมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลและการกำหนดเกณฑ์ประกอบในการประเมิน ประเภทของการประเมิน ประเภทการตัดสินใจ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการ การประเมินผลผลิต การปรับขยายโครงการ การล้มเลิกโครงการ หรือการให้ทำเป็นงานประจำ การปรับปรุงกิจกรรมการดำเนินงาน และการเร่งรัดโครงการ ติดตาม กำกับกับการดำเนินงานตามแผน การเลือกแบบแผนการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม

การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ เป้าหมายสำคัญของการประเมินก็คือ การตัดสินใจคุณค่าให้กับกิจกรรมใด ๆ ที่ต้องการจะประเมิน (เยาวดี ราชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2546 : 35) การประเมินตามแนวคิดของ Scriven จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การประเมินผลระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานโครงการ ผลจากการประเมินนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาโครงการให้ดีขึ้น

2. การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เป็นการประเมินโครงการเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้ว เพื่อศึกษาคุณค่าความสำเร็จของโครงการและนำลักษณะที่ดีของโครงการไปใช้ในโครงการอื่นที่คล้ายคลึงต่อไป

การประเมินผลระหว่างดำเนินการควรเป็นการประเมินผลภายในของโครงการ (Internal Evaluation) โดยใช้นักประเมินสมัครเล่น สำหรับการประเมินผลสรุปรวมควรเป็นการประเมินของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักประเมินภายนอกที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ แต่หากต้องการผู้เชี่ยวชาญในการประเมินผลระหว่างดำเนินการและการประเมินผลสรุป ผู้เชี่ยวชาญและผู้ดำเนินงานโครงการควรปรึกษากันเพื่อประสานแนวความคิดทั้งสองฝ่ายร่วมกันในการประเมินโครงการ (สำราญ มีแจ้ง, 2544 : 123)

นอกจากนี้ Scriven ได้แบ่งสิ่งที่ต้องการประเมินออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การประเมินคุณค่าภายใน (Intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ วิธีการ เป้าหมาย โครงสร้าง ทักษะคน ความเชื่อ และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เป็นการประเมินผลในระดับที่ยังไม่ต้องดำเนินงานโครงการ โดยไม่สนใจผลผลิตหรือผลกระทบต่าง ๆ

2. การประเมินความคุ้มค่า (Pay-off Evaluation) เป็นการตัดสินใจคุณค่าผลที่เกิดจากการใช้เครื่องมือ ผลที่มีต่อผู้รับบริการจากการดำเนินงานโครงการ ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้รับบริการ การตัดสินใจแตกต่างของคะแนนก่อน-หลังสอบ หรือผลที่ได้จากกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม การประเมินความคุ้มค่าได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับผลของโครงการที่ให้แก่ผู้รับบริการ จึงจัดว่าเป็นการตัดสินใจคุณค่าของโครงการโดยอิงเกณฑ์ภายนอก (Extrinsic Criteria)

การประเมินทั้งสองลักษณะที่กล่าวมา ควรให้ความสำคัญต่อการประเมินภายในและก็ต้องตรวจสอบผลผลิตในเชิงความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างกระบวนการกับผลผลิตอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2546 : 37) นอกจากนี้ ความสำคัญของการประเมินสองลักษณะดังกล่าว ผู้ประเมินควรให้ความสำคัญแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการและใช้ได้ทั้งการประเมินระหว่างการทำงานและการประเมินผลสรุป (สำราญ มีแจ้ง, 2544 : 124)

แนวคิดการประเมินของ Scriven ที่ได้กล่าวมา เป็นแนวคิดการประเมินที่ยึดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย (Goal-based Evaluation) ในระยะต่อมา Scriven ได้พัฒนารูปแบบของการประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal-free Evaluation) มุ่งเน้นถึงผลผลิตที่เกิดขึ้นทั้งหมดจากการทำกิจกรรมโครงการ ทั้งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงและผลกระทบ

Scriven มีแนวความคิดว่าการให้ความสนใจกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นการจำกัดข้อมูลสารสนเทศที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ การที่ผู้ประเมินพิจารณาเพียงแค่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการทำให้ผู้ประเมินมองโครงการในมุมแคบและไม่เห็นผลที่อาจเกิดขึ้นอื่น ผู้ประเมินควรมองผลของโครงการในภาพรวมทั้งหมดจะทำให้เห็นผลที่เกิดขึ้นทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ สามารถทราบผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมทุกส่วน ย่อมจะส่งผลดีในการทำงานหรือการวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547 : 73) สำหรับแนวความคิดที่ไม่สนับสนุนการประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักก็คือ ในทางปฏิบัติสามารถทำได้ยากมากที่จะประเมินผลสิ่งที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งหมด อีกทั้งยากที่จะกำหนดหรือระบุแนวทางที่ชัดเจนเกี่ยวกับมาตรการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินให้ครอบคลุมผลทุกด้านที่เกิดขึ้น

การประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีวัตถุประสงค์ แต่นอกจากจะพิจารณาจากวัตถุประสงค์แล้วยังต้องคัดเลือกข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอื่นที่เกี่ยวข้องกับโครงการโดยการตัดสินใจคุณค่าอย่างมีคุณธรรม รวมทั้งมีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ นักประเมินต้องมีอิสระในการเลือกเกณฑ์มาตรฐานเอง ดังนั้น การประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักจึงต้องมีการออกแบบการประเมินให้สามารถรวบรวมสารสนเทศทั้งผลโดยตรงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งหมด (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2546 : 38)

จึงสรุปได้ว่า รูปแบบของการประเมินแต่ละรูปแบบถูกคิดค้นและพัฒนาขึ้นจากนักประเมินที่หลากหลาย โดยรูปแบบการประเมินหรือตัวแบบของการประเมินเหล่านั้นล้วนมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์เฉพาะของการใช้ในการประเมินที่แตกต่างกัน เชื่อมโยงไปยังสาระที่ผู้ประเมินต้องการ และล้วนมีจุดเด่นจุดด้อยและข้อคิดในการนำไปใช้ไม่เหมือนกัน ตัวอย่างรูปแบบของการประเมินหรือตัวแบบการประเมิน (Model of Program Evaluation) ได้แก่ การประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์ (Goal-oriented Evaluation) การประเมินโดยยึดการตัดสินใจ (Decision-oriented Evaluation) การประเมินไม่ยึดวัตถุประสงค์ (Goal-free Evaluation) นอกจากนี้ยังมีตัวแบบของเบนเนตต์ (Bennett's Model) ซึ่งเป็นการประเมินเชิงประจักษ์ และตัวแบบยึดวัตถุประสงค์ของไทเลอร์ (Tyler's Goal-based Model) ที่สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และเพื่อน

พัฒนาขึ้น ทั้งนี้ ในการประเมินโครงการหนึ่ง ๆ ไม่ควรยึดติดรูปแบบการประเมินใดรูปแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ รวมทั้งองค์ประกอบอื่นที่เอื้อต่อการใช้รูปแบบนั้น และประโยชน์ที่จะได้รับการใช้รูปแบบนั้นเป็นสำคัญควบคู่กันด้วย

โดยสรุปการประเมินผลโครงการนั้น มีแนวคิดและรูปแบบอย่างหลากหลาย แต่ในที่นี้ได้เลือกนำแนวคิดของวิธีการเชิงระบบ (System Approach) มาใช้เป็นรูปแบบของการประเมินโครงการ ด้วยเหตุผลที่ว่าในปัจจุบันได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงยากที่จะพิจารณาถึงพฤติกรรมขององค์การให้ครอบคลุมได้หมดทุกแง่มุม นักวิชาการการบริหารทฤษฎีองค์การสมัยใหม่จึงได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมองค์การ เนื่องจากมีความเห็นว่าองค์การเป็นระบบสังคมซึ่งเป็นระบบใหญ่ จึงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา (จันทรานี สงวนนาม, 2545 : 83) ประกอบกับเป็นรูปแบบการประเมินที่มีผู้นิยมนำไปเป็นรูปแบบการประเมินไม่น้อย ด้วยข้อดีของรูปแบบที่แสดงถึงการประเมินที่ครอบคลุมกระบวนการการทำงานในทุกขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์กัน สามารถจัดทำเป็นสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจกำหนดทางเลือกใหม่หรือพัฒนากระบวนการบริหารโครงการที่จะสร้างให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของโครงการ โดยมีการประเมินใน 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ การประเมินปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการดำเนินงาน (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output Evaluation) ทั้งนี้ รูปแบบการประเมินต่างก็มีวัตถุประสงค์การประเมินที่แตกต่างกันไป การเลือกรูปแบบการประเมินจึงเป็นหน้าที่ของคณะทำงานผู้ประเมินที่จะต้องเลือกให้เหมาะสมต่อการใช้งาน ดังนั้น ตัวแบบที่ผู้ประเมินสนใจที่จะนำมาใช้ในการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ คือ ตัวแบบการประเมินตามแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach)

แนวคิด ทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach)

การดำรงชีวิตของมนุษย์จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบเกื้อหนุนกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานของมนุษย์หรือปรากฏการณ์ของธรรมชาติก็ตาม มนุษย์ยังไม่มีการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบ (System) จนได้มีการสังเกตและรวบรวมจัดเป็นหมวดหมู่ และนำมาศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งเพิ่มขึ้น เกิดเป็นทฤษฎีระบบ (System Theory) ซึ่งหมายถึง การพิจารณาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งระบบ เพื่อจะได้เห็นความสำคัญและลักษณะขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว

ความเป็นมาของทฤษฎีระบบ

การที่จะศึกษาถึงองค์การโดยเน้นเฉพาะโครงสร้างตามแนวคิดของนักวิชาการกลุ่มการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์หรือมุ่งเน้นเฉพาะการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มบริหารเชิงมนุษย์สัมพันธ์ย่อมจะเกิดปัญหา เนื่องจากไม่ครอบคลุมพฤติกรรมทุกส่วนขององค์การทั้งระบบ ทำให้สามารถอธิบายพฤติกรรมทุกส่วนขององค์การได้ทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ ทฤษฎีนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานเป็นอย่างมาก

การนำแนวคิดของวิธีการเชิงระบบ (System Approach) มาใช้ในการบริหารด้วยเหตุผลที่ว่าในปัจจุบันองค์การมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนมากขึ้น จึงยากที่จะพิจารณาถึงพฤติกรรมของ

องค์การโดยให้ครอบคลุมได้หมดทุกแง่มุม ทำให้นักวิชาการการบริหารทฤษฎีองค์การสมัยใหม่หันมาศึกษาเรื่องพฤติกรรมขององค์การ โดยมีความเห็นว่าองค์การเป็นระบบสังคม ซึ่งเป็นระบบใหญ่จึงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา (จันทรานี สงวนนาม, 2545 : 83)

ผู้คิดทฤษฎีเชิงระบบ คือ ลัตวิก วอน เบอร์ทาลานffy (Ludwig Von Bertalanffy) ซึ่งเป็นนักชีววิทยา เป็นคนแรกที่เขียนหนังสือชื่อ “General System Theory” โดยได้นำแนวความคิดมาจากระบบชีววิทยาที่เป็นระบบเปิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมว่าระบบชีววิทยาที่สมบูรณ์จะช่วยให้ทั้งคน สัตว์ และพืชสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ทั้งในด้านการเรียนรู้ ปฏิกริยาตอบสนอง และการแก้ปัญหา โดยเชื่อว่าในเมื่อองค์การเป็นระบบเปิด จึงย่อมมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบมีความเกี่ยวพันต่อกันหลายด้าน หลายระดับ และส่วนต่าง ๆ ขององค์การก็เป็นส่วนสำคัญเท่ากันกับตัวขององค์การเอง ดังนั้นทฤษฎีระบบจะรวมระบบย่อยทุกชนิดทั้งในด้านชีวภาพ กายภาพ พฤติกรรม และความคิดเกี่ยวกับการควบคุม โครงสร้าง เป้าหมาย และกระบวนการปฏิบัติงานไว้ด้วยกัน (จันทรานี สงวนนาม, 2545 : 84)

นักทฤษฎีรวมทั้งนักปฏิบัติที่สนใจแนวคิดทฤษฎีระบบเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสร้างเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์การและการบริหารต่างก็มีความเชื่อมั่นว่าจะทำให้องค์การตามแนวทางแห่งองค์ความรู้ในมิติใหม่สามารถดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง สม่าเสมอ แม้สภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตาม

สก๊อต (Scot, 1967 : 122) เป็นผู้นำแนวคิดและทฤษฎีระบบเข้ามามีบทบาท กำหนดแนวคิดทฤษฎี หลักการ และเทคนิคเกี่ยวกับองค์การและการบริหารช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เน้นมององค์การในสภาพที่เป็นระบบ

Chester Barnard ผู้เขียนหนังสือด้านการบริหารงานโดยใช้วิธีการเชิงระบบ ในขณะเดียวกัน Herbert Simon ผู้ซึ่งมององค์การในสภาพที่เป็นระบบที่มีการตัดสินใจต่าง ๆ ความสับสน และความซับซ้อนภายในโดยพยายามศึกษาค้นคว้าหาแนวทางนำความรู้ใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้เป็นรากฐานกำหนดทฤษฎีองค์การความรู้ใหม่ที่ได้นสนใจ คือ วิธีการเชิงระบบนั่นเอง

สำหรับเชิร์ชแมน (Churchman, 1969 อ้างอิงใน Kast and Rosensweig, 1985 : 109) ได้สนใจและสนับสนุนให้วิธีการเชิงระบบในการศึกษา วิเคราะห์ แก้ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงาน ซึ่งเป็นคนแรกที่นำการวิจัยดำเนินงานมาใช้ในระยะแรก โดยได้ใช้วิธีทางคณิตศาสตร์มาวิเคราะห์องค์การทางการทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และในสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เริ่มนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาการดำเนินการ (Bowditch, 1973 : 16-17) ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการใช้แนวทางวิธีการเชิงระบบนั่นเอง

วิธีการเชิงระบบ คือ วิธีการทำงานหรือการแก้ปัญหาโดยอาศัยการจำแนกองค์ประกอบต่าง ๆ ให้ชัดเจนว่ามีอะไรบ้าง แล้วจัดลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน กำหนดความสัมพันธ์เชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ รวมถึงกำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละส่วนให้ชัดเจนและเห็นภาพรวมของการดำเนินงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการแล้วมีการประเมินผลผลิตเพื่อตรวจสอบว่ามีข้อบกพร่องส่วนใดของระบบและนำข้อบกพร่องนั้นมาปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไปให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ระบบเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการวางแผนและการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ วิธีการเชิงระบบที่ดีจะต้องเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างประหยัดและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ หากระบบใดมีผลผลิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพมากกว่าปัจจัยนำเข้าถือว่าเป็นระบบที่มีคุณภาพ (นิโรธ ภูมิสายคร และพิมพ์ลัญช์ มั่นเหมาะ, 2552 : 57) ในทางตรงข้ามหากระบบมีผลผลิตที่ต่ำกว่าปัจจัยนำเข้าที่ใช้ก็ถือว่าระบบนั้นมีประสิทธิภาพต่ำ

ความหมายของวิธีการเชิงระบบ

คำว่า “ระบบ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำจำกัดความว่า หมายถึง ระเบียบเกี่ยวกับการรวมสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนให้เข้าลำดับประสานกันเป็นอันเดียวตามหลักเหตุผลทางวิชาการ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติซึ่งมีส่วนสัมพันธ์ประสานเข้ากัน โดยกำหนดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (จันทรานี สงวนนาม, 2545 : 84)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2520) ได้ให้นิยามว่าระบบ หมายถึง ผลรวมของหน่วยย่อยที่ทำงานเป็นอิสระต่อกัน แต่มีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อช่วยให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ศิริชัย ชินะตั้งกูร (2527 : 21) ให้คำจำกัดความวิธีการเชิงระบบว่า หมายถึง กระบวนการที่มุ่งถึงหลักการดำเนินงานที่ยึดศูนย์รวมเป็นหลัก งานทุกชนิดเริ่มจากการมีจุดมุ่งหมายของงานที่เป็นปัญหาต้องแก้ไข วิธีการที่จะใช้แก้ปัญหา และวิธีการประเมินผลงานเพื่อเสนอแนะวิธีการแก้ไขและปรับปรุงในคราวต่อไป

กิตติมา ปรีดีติลล (2529 : 59) กล่าวว่าคำว่า “ระบบ” ในการบริหารงานนั้นอาจกล่าวได้ว่า หมายถึง องค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน และมีส่วนกระทบต่อปัจจัยระหว่างกันในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

อุทัย บุญประเสริฐ (2529 : 20) ได้กล่าวไว้ว่าวิธีการเชิงระบบหรือเทคนิคเชิงระบบ (System Approach) หมายถึง วิธีการนำความรู้เรื่องระบบเข้ามาเป็นกรอบช่วยในการค้นหาปัญหา กำหนดวิธีการแก้ปัญหา และใช้แนวทางความคิดเชิงระบบช่วยในการตัดสินใจแก้ปัญหา

นอกจากนี้ วิธีการเชิงระบบหรือเทคนิคเชิงระบบ ยังหมายถึง วิธีการนำความรู้เรื่องระบบเข้ามาเป็นกรอบช่วยในการค้นหาปัญหา กำหนดวิธีการแก้ปัญหา และใช้แนวทางความคิดเชิงระบบช่วยตัดสินใจแก้ปัญหา (อุทัย บุญประเสริฐ, 2539 : 20)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 93) กล่าวว่าระบบ หมายถึง สิ่งซึ่งประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบหรือหน่วยย่อย องค์ประกอบหรือหน่วยย่อยเหล่านี้ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

พรณี ประเสริฐวงศ์ และคณะ (2519 : 44 อ้างอิงใน จันทรานี สงวนนาม, 2545 : 84) ได้ให้ความหมายของคำว่าระบบว่า หมายถึง การเรียงลำดับองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงาน องค์ประกอบต่าง ๆ มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในระหว่างส่วนต่าง ๆ อยู่เสมอ

จันทรานี สงวนนาม (2545 : 85) ได้กล่าวว่าระบบเป็นกลุ่มองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ระหว่างกันและมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อกระทำกิจกรรมเพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามความต้องการขององค์การ

ปัจจุบันคำว่า “ระบบ” เป็นคำกล่าวที่ใช้กันอย่างแพร่หลายโดยทั่วไป เวลาที่กล่าวถึงระบบจะต้องคำนึงถึง 3 คำ (จันทรานี สงวนนาม, 2545 : 85) ได้แก่

1. การคิดอย่างมีระบบ (System Thinking) หมายถึง คิดอย่างมีเหตุผลโดยคิดอย่างรอบคอบถึงผลที่ได้ ผลเสียที่จะเกิดขึ้นได้ ทั้งในภาพรวมและทุกส่วนขององค์ประกอบย่อยของระบบว่าต่างมีส่วนสัมพันธ์กันและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

2. วิธีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ (System Approach) หมายถึง วิธีการปฏิบัติงานที่เป็นระบบ โดยมีการนำปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งปัจจัย กระบวนการทำงาน และผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจะมีส่วนสัมพันธ์กันและเป็นผลซึ่งกันและกัน

3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ระบุว่าองค์การ ประกอบด้วย ส่วนประกอบที่เป็นอิสระ และเป็นวิธีการบริหารงานที่จะเพิ่มความเข้าใจ รับรู้จุดเด่นจุดด้อยในองค์การเพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาได้มากยิ่งขึ้น

เบนาที (Banathy, 1968) กล่าวว่าระบบ หมายถึง การรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายที่มนุษย์ได้ออกแบบและสร้างขึ้น เพื่อจัดดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายไว้

โชเดอร์เบคและคณะ (Schoderbek and Othors, 1990 : 6-10) ได้เสนอว่าการแก้ปัญหาในปัจจุบันจำเป็นต้องมองที่ระบบมากกว่าการพิจารณารายละเอียดของแต่ละปัญหา ตัวอย่างการใช้ทฤษฎีระบบ (Systems Approach) ในการแก้ปัญหา คือ ระบบการขนส่งต้องมีการออกแบบระบบทางสัญจรที่ดี ซึ่งจะช่วยลดการสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงได้ หรือการออกแบบเครื่องบินที่สามารถบรรจุผู้โดยสารได้จำนวนมาก แต่สนามบินขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมองปัญหาโดยรวมหรือเรียกว่า Systems View or Systems Approach นอกจากนี้ยังได้ขยายความว่าวิธีการเชิงระบบมีความแตกต่างกับวิธีการเชิงวิเคราะห์เชิงระบบ (Analytical Approach) ตรงที่วิธีการเชิงระบบเป็นกระบวนการแยกแยะจากส่วนรวมทั้งหมดออกเป็นส่วน ๆ ที่เล็กกว่าเพื่อให้เข้าใจการทำหน้าที่ของส่วนรวม วิธีการเชิงระบบอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีระบบทั่วไปซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการรวมแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ได้แก่ การวิจัยดำเนินงาน การวิเคราะห์ระบบ การควบคุมระบบ และวิศวกรรมระบบมารวมกันเข้าเพื่อการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ

เฮนรี (Henry Lenman อ้างอิงใน นิโรธ ภูมิสายตร และพิมพ์ลัญช์ มั่นเหมาะ, 2552 : 75-76) ได้อธิบายความหมายของวิธีการเชิงระบบไว้ ดังนี้

1. เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้
2. เป็นวิธีการพัฒนาการแก้ปัญหาที่กระทำอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน
3. เป็นกระบวนการที่ขจัดความลำเอียงโดยไม่ยึดถือความคิดของคนใดคนหนึ่งมาตัดสินโดยไม่มีเหตุผลเพียงพอ

4. เป็นวิธีการแก้ปัญหาเป็นขั้นอย่างมีเหตุผล
5. เป็นการดำเนินงานโดยกลุ่มบุคคล ไม่ใช่คนใดคนหนึ่งแต่เพียงผู้เดียว
6. มีการวางแผนล่วงหน้าก่อนดำเนินการแก้ไขปัญหาทุกครั้งว่าจะดำเนินการที่ละขั้นอย่างไร และเมื่อกำหนดแล้วจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขภายหลัง หรือไม่ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้เป็น อันขาดนอกจากเป็นเหตุสุดวิสัย
7. ระหว่างการดำเนินงานหากต้องมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบ จะต้องแก้ไขทันทีให้ เสร็จแล้วจึงดำเนินงานขั้นต่อไป แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในแผนที่กำหนดด้วย
8. ไม่มีการยกเลิกกวนการข้ามขั้นหรือหยุดกลางคัน แล้วจึงนำผลที่ยังไม่ได้ดำเนินการไปถึง จุดสุดท้าย เมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหามาใช้เท่านั้น

จึงสรุปได้ว่า วิธีการเชิงระบบ (Systems Approach) เป็นวิธีการทางความคิดที่เป็นรูปแบบ ซึ่งแสดงให้เห็นวิธีการแก้ปัญหายังเป็นระบบ โดยเน้นการมองปัญหาอย่างองค์รวม ทั้งนี้ รูปแบบของวิธีการ หาความรู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วางรูปแบบการดำเนินการโดยต้องเกี่ยวพันกับรูปแบบ ปฏิบัติทั้งภายในและภายนอกโดยใช้ระบบเปิดเป็นพื้นฐานแห่งความคิด วิธีการเชิงระบบจึงเป็นวิธีการทำงาน หรือการแก้ปัญหาโดยอาศัยการจำแนกองค์ประกอบต่าง ๆ ให้ชัดเจนว่ามีอะไรบ้าง แล้วจัดลำดับการทำงาน เป็นขั้นตอน กำหนดความสัมพันธ์เชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ รวมถึงกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนให้ ชัดเจน มองเห็นภาพรวมของการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการแล้วมีการ ประเมินผลผลิตเพื่อตรวจสอบว่ามีข้อบกพร่องในส่วนใดของระบบและนำข้อบกพร่องนั้นมาปรับปรุงการทำงาน ครั้งต่อไปให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ

ระบบเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการวางแผนและดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ วิธีการระบบที่ดีจะต้องเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีมาใช้อย่างประหยัด เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากระบบใดมีผลผลิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพมากกว่าปัจจัยนำเข้าถือว่าเป็นระบบที่มีคุณภาพ ในทาง ตรงข้ามหากระบบมีผลผลิตต่ำกว่าปัจจัยนำเข้าก็ถือว่าระบบนั้นมีประสิทธิภาพต่ำ โดยทฤษฎีระบบมีหลักการ และแนวคิด (จันทร์านิ สงวนนาม, 2545 : 85-86) ดังนี้

1. ทฤษฎีระบบมีความเชื่อว่าระบบจะต้องเป็นระบบเปิด (Open System) กล่าวคือ จะต้อง มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยได้รับอิทธิพลหรือผลกระทบตลอดเวลาจากสภาพแวดล้อม
2. มีรูปแบบของการจัดลำดับ (The Hierarchical Model) ในลักษณะของระบบใหญ่ และ ระบบย่อยที่สัมพันธ์กัน
3. มีรูปแบบของปัจจัยป้อนเข้าและผลผลิต (Input Output Model) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผล ของปฏิสัมพันธ์ที่มีกับสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตตามลำดับเป็นองค์ประกอบ ของระบบ

4. แต่ละองค์ประกอบของระบบจะต้องสัมพันธ์หรือมีผลกระทบต่อกันและกัน (The Entities Model) หมายความว่า หากองค์ประกอบของระบบตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนไป ก็จะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนขององค์ประกอบตัวอื่นด้วย

5. ทฤษฎีระบบเชื่อในหลักการของการมีเหตุผลของสิ่งต่าง ๆ (Cause and Effect) ซึ่งเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ ทฤษฎีระบบไม่เชื่อผลของสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่ทฤษฎีระบบเชื่อว่าปัญหาทางการบริหารที่เกิดขึ้นมักจะมาจากสาเหตุที่มากกว่าหนึ่งสาเหตุ

6. ทฤษฎีระบบจะมองทุกอย่างในภาพรวมของทุกองค์ประกอบมากกว่าที่จะมองเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ

7. ทฤษฎีระบบคำนึงถึงผลของการปฏิบัติที่เป็น Output หรือ Product มากกว่า Process ซึ่งผลสุดท้ายของงานที่ได้รับอาจมีมากมายหลายสิ่งซึ่งก็คือผลกระทบ (Outcome or Impact) ที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลังนั่นเอง

8. ทฤษฎีระบบจะมีกระบวนการในการปรับเปลี่ยนและป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อบอกให้ทราบว่าระบบมีการเบี่ยงเบนอย่างไร ควรจะแก้ไขที่องค์ประกอบใดของระบบ ซึ่งก็คือ System Analysis นั่นเอง

องค์ประกอบของระบบ

โกวัฒน์ เทศบุตร (2545 : 4) ได้แบ่งองค์ประกอบของระบบออกเป็น 3 ส่วน ตัวอย่างเช่น ระบบโรงเรียน ประกอบด้วย 1) สัญลักษณ์ (Symbols) ได้แก่ สื่อ ภาษา คำสั่ง 2) วัตถุประสงค์ (Objects) เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ และ 3) บุคคล (Subjects) ได้แก่ ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง เป็นต้น โดยองค์ประกอบแต่ละส่วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

จันทราณี สงวนนาม (2545 : 86-87) ได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการบริหารไม่ว่าจะเป็นระบบใดก็ตามจะประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

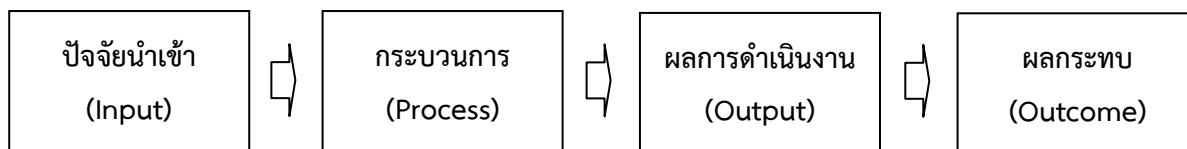
1. ปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารทุกด้าน ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) การบริหารจัดการ (Management) และแรงจูงใจ (Motivations) ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์การ

2. กระบวนการดำเนินงาน (Process) หมายถึง การนำปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทหรือการนำสิ่งที่ป้อนเข้าไปมาจัดกระทำและใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อยรวมกันอยู่หลายระบบ ครบวงจร ตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การนิเทศ การวัด และการประเมินผล การติดตาม ตรวจสอบ เป็นต้น เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการทุกกระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

3. ผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) หมายถึง ผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำปัจจัยมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

4. ผลกระทบ (Outcome) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นก็ได้

จากองค์ประกอบที่สำคัญของทฤษฎีระบบ สามารถนำมาเขียนเป็นรูปแบบได้ดังภาพที่ 3

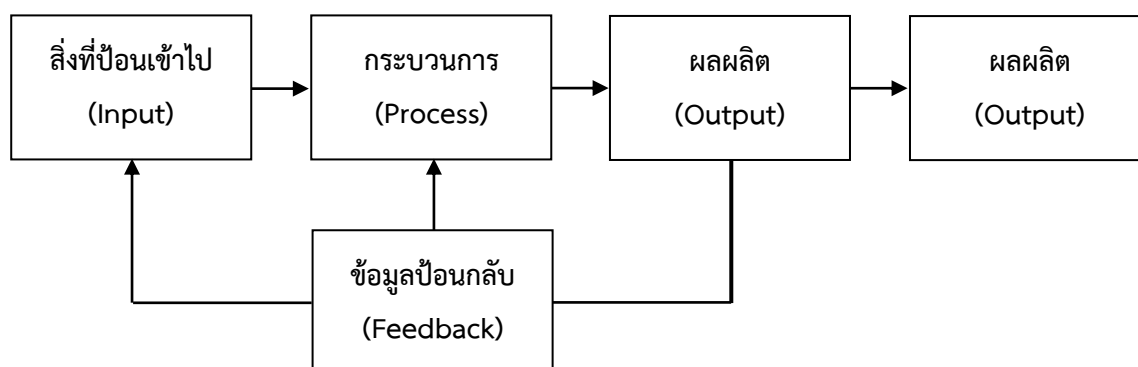
แผนภูมิที่ 3 แสดงรูปแบบหรือองค์ประกอบของวิธีระบบ (System Approach Model)

ที่มา : จันทราณี สงวนนาม. ทฤษฎีแนวปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา. (กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยท์, 2545 : 87).

รูปแบบของการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis Model)

การนำทฤษฎีระบบหรือวิธีระบบมาใช้ในการบริหารองค์การ หากนำมาใช้ให้ดี ถูกต้อง และเหมาะสม ระบบก็จะช่วยให้องค์การมีประสิทธิภาพ ในทางตรงข้ามหากนำมาใช้ไม่ถูกต้องหรือองค์ประกอบในแต่ละส่วนของระบบไม่สัมพันธ์กันก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อองค์การได้ ดังนั้นการนำทฤษฎีระบบมาใช้จึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ระบบที่เรียกว่า System Analysis ควบคู่ไปด้วย

การวิเคราะห์ระบบจะช่วยให้ผู้บริหารทราบว่า หากผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ปัญหานั้นจะเกิดจากองค์ประกอบใดของระบบมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันหรือไม่อย่างไร ข้อมูลย้อนกลับจะช่วยให้ทราบถึงประเภทของปัญหา จุดที่ต้องได้รับการพัฒนาแก้ไขหรือปรับปรุงได้มากยิ่งขึ้น การแก้ไขปรับปรุงก็ต้องกระทำอย่างเป็นระบบ มิใช่แก้ไขเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น (จันทราณี สงวนนาม, 2545 : 87-89) ความสัมพันธ์องค์ประกอบของวิธีการเชิงระบบมีรายละเอียดดังภาพที่ 4

แผนภูมิที่ 4 แสดงรูปแบบองค์ประกอบของวิธีระบบและการวิเคราะห์ระบบ

ที่มา : จันทราณี สงวนนาม. ทฤษฎีแนวปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา. (กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยท์, 2545 : 88).

การวิเคราะห์ระบบเป็นส่วนหนึ่งของวิธีระบบที่เน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิตหรือผลลัพธ์ โดยมุ่งวิเคราะห์ปัญหาและเป็นกระบวนการประเมินวิธีระบบ การวิเคราะห์ระบบเป็นขั้นแรกของการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายเพื่อให้มีระบบการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากพัฒนาการ คือ การปรับปรุงเพื่อให้สภาพที่มีปัญหาอยู่หมดไป หรือเหลือน้อยลงตามศักยภาพของทรัพยากรและข้อจำกัดที่มีอยู่ให้เกิดความสมดุลของโครงสร้างและองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบ วิธีการเชิงระบบมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) เป็นสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นจะต้องใช้ในกระบวนการหรือโครงการต่าง ๆ อาทิ ปัจจัยนำเข้าของระบบการหุงข้าว ได้แก่ ข้าวสาร น้ำ ภาชนะ เชื้อเพลิง เป็นต้น
2. กระบวนการดำเนินงาน (Process) เป็นการนำปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไปเข้ามาจัดกระทำให้เกิดผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น การสอนของครูหรือการให้ผู้เรียนทำกิจกรรม เป็นต้น หากเป็นระบบการหุงข้าว ก็คือ ขั้นตอนการหุงข้าวนั่นเอง
3. ผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) เป็นผลที่ได้รับจากการดำเนินการในขั้นตอนที่ 2 เช่น ผลงานของผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน หรือข้าวสุก เป็นต้น
4. ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) หมายถึง การตรวจสอบว่ามีข้อบกพร่องในส่วนใดของระบบหลังจากมีการประเมินผลผลิตแล้ว และนำข้อบกพร่องนั้นมาปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ลักษณะสำคัญของวิธีการเชิงระบบ ได้แก่

1. เป็นการทำงานร่วมกันเป็นคณะของบุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบนั้น
2. เป็นการแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์
3. เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม
4. เป็นการแก้ปัญหาใหญ่โดยแบ่งปัญหาออกเป็นปัญหาย่อย เพื่อสะดวกในการแก้ไขปัญหานั้นอันจะเป็นผลให้แก้ปัญหาใหญ่ได้สำเร็จ
5. มุ่งใช้การทดลองให้เห็นจริง
6. เลือกแก้ปัญหาที่พอจะแก้ไขได้และเป็นปัญหาเร่งด่วนก่อน

การวิเคราะห์ระบบในวงจรการพัฒนาระบบนั้น เริ่มต้นจากการศึกษาระบบเดิม แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาหาความต้องการ (Requirements) หรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงในระบบ หรืออีกอย่างหนึ่ง คือ วิธีแก้ปัญหาของระบบ การวิเคราะห์จะเริ่มหลังจากที่ทราบปัญหาและผ่านขั้นตอนการศึกษาความเป็นไปได้แล้ว รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ระบบเป็นการกระทำหลังจากผลที่ได้ออกมาแล้ว เป็นการปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลและนำมาใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องในส่วนต่าง ๆ หรือ การดูข้อมูลป้อนกลับ ดังนั้น การนำข้อมูลป้อนกลับมาใช้ในการวิเคราะห์ระบบจึงเป็นส่วนสำคัญของวิธีการเชิงระบบ ซึ่งจะขาดองค์ประกอบนี้ไม่ได้ มิฉะนั้นจะไม่ก่อให้เกิดการแก้ปัญหาได้ตรงเป้าหมายและการปรับปรุงที่มีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์ระบบมี 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดปัญหา (Identify Problem) เป็นการรวบรวมสิ่งที่เป็นปัญหาและต้องศึกษาโดยละเอียดว่าสิ่งใด คือ ปัญหาที่แท้จริง

2. กำหนดจุดมุ่งหมาย (Objectives) เพื่อการแก้ปัญหาว่าจะให้ได้ผลในทางใด มีปริมาณ และคุณภาพเพียงใด ซึ่งการกำหนดจุดมุ่งหมายนี้ควรคำนึงถึงความสามารถในการปฏิบัติและออกมาในรูปของการกระทำ

3. ศึกษาข้อจำกัดต่าง ๆ (Constraints) โดยการพิจารณาว่าองค์การมีข้อจำกัด จุดอ่อน และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอย่างไรบ้าง

4. สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหา (Alternatives) หาแนวทางที่จะแก้ปัญหามากมาย วิธีซึ่งต้องพิจารณาจากข้อจำกัดต่าง ๆ

5. พิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม (Selection)

6. ทดลองปฏิบัติตามทางเลือกที่เลือก (Implementation) เมื่อเลือกวิธีการใดแล้วจึงลงมือปฏิบัติตามวิธีการนั้น การทดลองนี้ควรจะทำกับกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน หากได้ผลดีจึงค่อยขยายการปฏิบัติงานให้กว้างขวางออกไปจะได้ไม่เสียแรงงาน เวลา และเงินทองมากเกินไป

7. การประเมินผล (Evaluation) เมื่อดำเนินการทดลองแล้ว ก็วัดผลเพื่อนำผลไปประเมินว่าปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใด ยังมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไข

8. การปรับปรุงแก้ไข (Modification) การวัดและประเมินผลจะทำให้ทราบว่าการดำเนินงานตามวิธีการที่ผ่านมาได้ผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด เพื่อที่จะได้นำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขจนกว่าจะได้ผลดีจึงจะขยายการปฏิบัติหรือยึดถือเป็นแบบอย่างต่อไป

ความสำคัญของวิธีการเชิงระบบสามารถสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้

1. มีความสำคัญในฐานะที่เป็นวิธีคิดที่สามารถจัดการกับปัญหาที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมวิธีคิดของบุคคลทั่วไป

3. มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาแขนงต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์

4. มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารงานในองค์กรหรือหน่วยงานด้านการวางแผน นโยบาย และอื่น ๆ

ขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบมีขั้นตอนที่สำคัญเพื่อการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการบริหารและการแก้ปัญหา ซึ่งอุทัย บุญประเสริฐ และเฮนรี เลมานได้กล่าวถึงขั้นตอนวิธีการเชิงระบบ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2539 : 14-15) คือ วิธีการหรือเทคนิคเชิงระบบเป็นการทำงานจากสภาพที่เป็นอยู่ไปสู่สภาพที่ต้องการของงานนั้นทั้งระบบ โดยขั้นตอนที่สำคัญในเทคนิคเชิงระบบ ได้แก่

1. กำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไขและความต้องการในการพัฒนาของระบบให้ชัดเจน

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ย่อยที่สัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการพัฒนาและสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์โดยรวมของระบบใหญ่ทั้งระบบเพื่อสร้างกรอบหรือขอบเขตในการทำงาน

3. ศึกษาถึงสิ่งแวดล้อมหรือข้อจำกัดในการทำงานของระบบและทรัพยากรที่หามาได้

4. สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือวิธีการในการพัฒนา

5. ตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมด้วยวิธีการที่มีเหตุผล เป็นระบบ และขึ้นไปตามกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม คำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

6. ทดลองปฏิบัติทางเลือกที่ได้ตัดสินใจเลือกไว้

7. ประเมินผลการทดลองหรือผลการทดสอบ

8. เก็บรวบรวมข้อมูลป้อนกลับอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงระบบนั้นให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

9. ดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของระบบปกติ

โดยสรุปขั้นตอนสำคัญในการประยุกต์ใช้วิธีระบบในภาพรวม 5 ขั้นตอน (อุทัย บุญประเสริฐ, 2539 : 80) ดังต่อไปนี้

1. ต้องทราบถึงปัญหาที่ต้องการแก้ไขให้กระจ่างแจ้งชัดว่าเป็นปัญหาของระบบโดยแท้จริง (Need Identification and Objective Setting)

2. คิดหาวิธีการหรือแนวทาง (Alternative) ในการแก้ไขอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์ระบบ และทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของระบบ ตลอดจนข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีต่อการทำงานของระบบ

3. เลือกวิธีการใดวิธีหนึ่งที่พิจารณาว่าเหมาะสมที่สุด ดีที่สุด และนำมาปฏิบัติ

4. ประเมินผลการปฏิบัติ (Evaluation) เพื่อทราบผลและให้ข้อมูลป้อนกลับ

5. รับข้อมูลป้อนกลับและปรับระบบต่อไป (Feedback and Modification)

วิธีการเชิงระบบหากพิจารณาในด้านประโยชน์ที่นำมาใช้งานในด้านต่าง ๆ จะพบว่าเหมาะกับปัญหาที่มีความซับซ้อนและลึกซึ้ง เนื่องจากทำให้มองเห็นงานทั้งภาพรวมและส่วนปลีกย่อยอย่างทั่วถึง สัมพันธ์กัน ซึ่งสามารถนำแนวคิดวิธีการเชิงระบบไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการในองค์กรประเภทต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยยึดสาระสำคัญและขั้นตอนการดำเนินงานของวิธีการเชิงระบบเป็นสำคัญ ลักษณะของระบบที่ดีนั้น ระบบที่ดีต้องสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) มีความยั่งยืน (Sustainable) และต้องมีลักษณะ 4 ประการ ได้แก่

1. มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Interact with Environment)

2. มีจุดหมายหรือเป้าประสงค์ (Purpose)

3. มีการรักษาสภาพตนเอง (Self-regulation)

4. มีการแก้ไขตนเอง (Self-correction)

การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Interact with Environment) ทุกระบบจะปฏิสัมพันธ์ไม่ทางใดทางหนึ่งกับโลกรอบตัวของระบบ โลกรอบตัวนี้ เรียกว่า สิ่งแวดล้อม การที่ระบบมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนี้ ทำให้ระบบดังกล่าวกลายเป็นระบบเปิด (Open System) กล่าวคือ ระบบจะรับปัจจัยนำเข้า (Inputs) จาก

สิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจจะเป็นพลังงาน อาหาร ข้อมูล ระบบจะจัดกระทำเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้าให้เป็นผลผลิต (Output) แล้วส่งกลับไปให้สิ่งแวดล้อมอีกทีหนึ่ง

ระบบต้องมีจุดหมายหรือเป้าประสงค์ (Purpose) ที่ชัดเจนแน่นอน รวมถึงระบบที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น การดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็มีจุดหมายสำหรับตัวของระบบอย่างชัดเจนว่าเพื่อรักษาสภาพของการมีชีวิตไว้ให้ได้ให้ดีที่สุด จุดมุ่งหมายนี้จะไม่เด่นชัด มีการรักษาสภาพของตนเอง (Self-regulation) ลักษณะที่สามของระบบ คือ การที่ระบบสามารถรักษาสภาพให้อยู่ในลักษณะที่คงที่เสมอ การรักษาสภาพสามารถทำได้โดยการแลกเปลี่ยน Input และ Output ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบหรือระบบย่อย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ ระบบย่อยอาหารของร่างกายมนุษย์ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย ๆ หรือระบบย่อยต่าง ๆ เช่น ปาก น้ำย่อย น้ำดี หลอดอาหาร กระเพาะอาหาร

ลักษณะที่ดีของระบบ คือ มีการแก้ไขตนเอง (Self-correction) มีการปรับตัว ในการที่ระบบมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม บางครั้งปฏิสัมพันธ์ก็จะทำให้ระบบการรักษาสภาพต้องย้ายไป ระบบจึงต้องมีการแก้ไขและปรับตัวเสียใหม่ ตัวอย่างเช่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับอากาศหนาว (สภาพแวดล้อม) อาจจะทำให้เกิดอาการหวัดขึ้นได้ ในสถานการณ์นี้หากระบบในร่างกายไม่สามารถรักษาสภาพตัวเองได้อย่างดี ร่างกายจึงต้องสามารถที่จะปรับตัวเองเพื่อที่จะต่อสู้กับอาการหวัดนั้นโดยการผลิตภูมิคุ้มกันออกมาต้านหวัด

ระบบเปิด (Open System) คือ ระบบที่รับปัจจัยนำเข้าจากสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันก็จะส่งผลผลิตกลับไปให้สิ่งแวดล้อมอีกครั้งหนึ่ง ตัวอย่างระบบเปิดทั่วไป เช่น ระบบสังคม ระบบการศึกษา ระบบหายใจ สำหรับระบบปิด (Close System) คือ ระบบที่มีได้รับปัจจัยนำเข้าจากสิ่งแวดล้อมหรือรับปัจจัยนำเข้าจากสิ่งแวดล้อมน้อยมาก แต่ขณะเดียวกันระบบปิดจะผลิต Output ให้สิ่งแวดล้อมด้วย เช่น ระบบถ่านไฟฉาย หรือระบบแบตเตอรี่ต่าง ๆ ตัวถ่านไฟฉายหรือแบตเตอรี่ถูกสร้างขึ้นมาให้มีไฟฟ้าสะสมตัวภายในก็มีระบบย่อยอีกหลายระบบที่ทำงานสัมพันธ์กันอย่างดี สามารถให้พลังงานไฟฟ้าออกมาได้โดยที่ไม่ได้รับปัจจัยภายนอกเลย ระบบปิดจะมีอายุสั้นกว่าระบบเปิด เนื่องจากระบบปิดทำหน้าที่เพียงแค่เป็นผู้ให้เท่านั้น

จึงสรุปได้ว่า องค์ประกอบของระบบหรือส่วนที่สำคัญของระบบ 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ จึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบเป็นส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้น ทำงานได้อย่างมีอิสระ แต่มีปฏิสัมพันธ์ในการดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหาหรือช่วยให้การทำงานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำหรับวิธีการเชิงระบบ หมายถึง วิธีการทางความคิดที่เป็นรูปแบบ ซึ่งแสดงให้เห็นวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบโดยมุ่งเน้นการพิจารณาปัญหาอย่างองค์รวม วิธีการระบบที่ดีต้องเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างประหยัด เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ หากระบบใดมีผลผลิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพมากกว่าข้อมูลและวัตถุดิบที่ป้อนเข้าไปก็ถือว่าเป็นระบบที่มีคุณภาพ ในทางตรงข้ามหากระบบมีผลผลิตที่ต่ำกว่าข้อมูลวัตถุดิบที่ไปใช้ก็ถือว่าระบบนั้นมีประสิทธิภาพต่ำ

การศึกษาวิธีการเชิงระบบเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้บริหารภายในองค์การประเภทต่าง ๆ โดยที่พิจารณาการบริหารในลักษณะองค์รวมที่มีเป้าหมาย กระบวนการ ระบบย่อย และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการปฏิบัติงานแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อบรรลุเป้าหมายการบริหาร ประโยชน์จากการใช้วิธีการเชิงระบบ คือ จะประกันว่าการดำเนินงานจะดำเนินต่อไปตามขั้นตอนที่วางไว้ เพื่อช่วยให้การทำงานตามระบบบรรลุตามเป้าหมาย ใช้เวลา บุคลากร และงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่ามากที่สุด

แบบจำลองระบบจะช่วยป้องกันการลงทุนที่ไม่จำเป็นได้มาก แนวคิดวิธีการเชิงระบบเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์งานและแก้ไขปัญหาในองค์การได้เป็นอย่างดี มีการพัฒนาวิธีการคิดในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ขั้นตอนวิธีการเชิงระบบสามารถสรุปเป็นขั้นตอนหลักใน 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. ระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข
2. ระบุทางเลือกหรือทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหา
3. เลือกทางเลือก
4. ปฏิบัติตามแนวทางที่ได้เลือกไว้
5. ประเมินความสำเร็จของการปฏิบัติตามทางเลือกและนำไปปรับปรุง

โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ

ชื่อโครงการ

การสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคง

ความสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 1 ประเด็นความมั่นคง

ความสอดคล้องกับแผนปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา

ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565) ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติด้านการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคงและยั่งยืน

ความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล การปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์

ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ ยุทธศาสตร์ที่ 6 ปรับปรุงระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง

ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมการบูรณาการให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษาสำนักงานศึกษาธิการภาค ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงตามบริบทของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ภายใต้พหุวัฒนธรรมอีสานใต้

หลักการและเหตุผลความจำเป็น

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตอบรับการขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 10 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559 ความว่า “เพื่อสืบสานพระราชปณิธานและเพื่อประโยชน์ของประชาชนชาวไทยทั้งปวง” กอปรกับพระราชปณิธานด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร คือ การสร้างคนดี พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมีพระบรมราโชบายเพื่อสืบสานพระราชปณิธานแห่งองค์พระบรมชนกนาถในการสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง โดยทรงมุ่งให้การศึกษาต้องสร้างพื้นฐานแก่นักเรียน 4 ด้าน ได้แก่ (1) การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง (2) การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม (3) การมีงานทำ-มีอาชีพ และ (4) ความเป็นพลเมืองดี และเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติเป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ กระทรวงศึกษาธิการจึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตน้อมนำพระบรมราโชบายด้านศึกษามาเป็นหลักชัยในการสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดีและพัฒนาให้เป็นคนเก่งสู่การปฏิบัติตามรอยพระยุคลบาทอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินกิจกรรม ได้แก่

1. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยบูรณาการระหว่างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกับสภาพภูมิสังคมของโรงเรียน เพื่อมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน
2. สร้างการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้มีความเข้าใจและร่วมกันดูแลบุตรหลานร่วมกับโรงเรียนอย่างใกล้ชิด
3. จัดระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคลให้เต็มตามศักยภาพ มุ่งวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3 ด้าน

กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและกำหนดหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาทุกระดับทุกประเภท รวมถึงการกำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษา ถือว่าเป็นกระทรวงที่มีความสำคัญยิ่งเนื่องจากเป็นองค์กรที่มีหน้าที่โดยตรงในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาของประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคน ประชากรทรัพยากรบุคคลของประเทศให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยการมุ่งสร้างให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี คือ (1) การเป็นพลเมืองดีเป็นหน้าที่ของทุกคน (2) ครอบครัว สถานศึกษา สถานประกอบการจะต้องส่งเสริมให้ทุกคนได้มีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมือง และ (3) การเป็นพลเมืองดี คือ “เห็นอะไรที่จะทำให้

บ้านเมืองได้ก็ต้องทำ” เช่น งานอาสาสมัคร งานบำเพ็ญประโยชน์ งานสาธารณกุศล ให้ทำด้วยความมีน้ำใจและความเอื้ออาทร

สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 เป็นหน่วยงานราชการส่วนกลางที่ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนภูมิภาค ดูแลรับผิดชอบพื้นที่เขตตรวจราชการที่ 13 ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ โดยปฏิบัติราชการเฉพาะหน่วยงานของรัฐภายใต้ขอบเขตและหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยสอดส่องดูแลแทนรัฐมนตรีและปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทในการขับเคลื่อนการศึกษาระดับภาคและจังหวัดในลักษณะการอำนวยความสะดวก การส่งเสริม การสนับสนุน และบูรณาการประสานความร่วมมือพัฒนาการศึกษา ร่วมกับหน่วยงานอื่น ทั้งภายในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งได้ตระหนักและให้ความสำคัญของการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี (Civic/Citizenship Education) วิถีประชาธิปไตย และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จึงได้กำหนดแผนการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองกับนโยบายภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบ โดยกำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบบูรณาการ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ร่วมเรียนรู้และสร้างการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนและผู้เรียนทุกช่วงชั้นให้เป็นพลนิกรที่ดี มีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพสักการะ ตลอดจนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี มีคุณภาพ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ด้วยพลังของพลเมืองอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพลนิกรในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13
2. เพื่อปลูกฝังและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ รณรงค์เสริมสร้างความรักและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยและชาติไทยผ่านกลไกด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งน้อมนำและเผยแพร่พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพลนิกรในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13
3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง มีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม
4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงนวัตวิถีของท้องถิ่นและชุมชน มีจิตสำนึกรักและภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

เป้าหมายโครงการ

1. เป้าหมายเชิงปริมาณ

(1) ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 85

(2) หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 จำนวนจังหวัดละ 1 หลักสูตร รวมทั้งสิ้น 4 หลักสูตร

(3) เอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยมีการนำไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างน้อย 2 ช่องทาง

2. เป้าหมายเชิงคุณภาพ

(1) ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมให้มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง รวมทั้งมีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันหลักของชาติอันเป็นที่เคารพสักการะ และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการเสริมสร้างให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในชาติบ้านเมือง เข้าใจและรู้ถึงความเสียสละของบรรพบุรุษไทยที่ได้สร้างชาติ เสียสละปกป้องบ้านเมืองไว้ด้วยชีวิต รวมทั้งสร้างสมวัฒนธรรมอันดีงาม สืบทอดสู่รุ่นลูกหลาน ก่อให้เกิดความภูมิใจ ความรัก ความหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ ตลอดจนต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานสิ่งที่ดีงามไปยังคนรุ่นต่อไป

(3) ผู้เรียนได้รับการเสริมสร้างในการรักษาท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง ปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี มีคุณภาพ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา ขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไปด้วยพลังของพลเมืองอย่างแท้จริง

กลุ่มเป้าหมายโครงการ

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 รวมทั้งสิ้นจำนวน 4 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์

ตัวชี้วัดโครงการ

1. ตัวชี้วัดเป้าหมายโครงการ (Outputs)

(1) ร้อยละ 80 ของผู้เรียนมีความรักและเทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ร้อยละ 80 ของผู้เรียนได้นำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ตัวชี้วัดผลลัพธ์ (Outcomes)

- สังคมมีความปรองดอง สมานฉันท์ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

วิธีดำเนินการ (Activity)-กิจกรรมโครงการ

รายละเอียดกิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินการ	แผนการเบิกจ่ายงบประมาณประจำปี											
	พ.ศ. 2564			พ.ศ. 2565								
	ไตรมาสที่ 1			ไตรมาสที่ 2			ไตรมาสที่ 3			ไตรมาสที่ 4		
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
1. กำหนดแผนงาน และรายละเอียดโครงการ เสนอขอ อนุมัติให้ความเห็นชอบโครงการและแผนการใช้จ่าย งบประมาณ เพื่อรองรับการดำเนินงาน รวมทั้งบรรจุลง ในแผนปฏิบัติการของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565		-										
2. แต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานโครงการและจัด การประชุมชี้แจงกำหนดกรอบแนวทาง การวางแผน ออกแบบกิจกรรม เป้าหมาย และปฏิทินการดำเนินงาน รวมทั้งสร้างความเข้าใจขอบเขตการดำเนินงานร่วมกัน			-									
3. ดำเนินการจัดกิจกรรมตามกรอบแนวทางการดำเนินงาน โครงการและแผนการดำเนินงานที่กำหนด												
3.1 จัดประชุมปรึกษาหารือการดำเนินงานโครงการ เพื่อมอบนโยบายการขับเคลื่อน รวมทั้งชี้แจง และ สร้างการรับรู้ความเข้าใจในกรอบทิศทางการจัดทำ หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนของ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่ผ่านระบบ ออนไลน์ (Online)			-									
3.2 จัดประชุมปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำ หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างและ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบ				-								
3.3 จัดประชุมปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างและส่งเสริม ความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบ						-						

รายละเอียดกิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินการ	แผนการเบิกจ่ายงบประมาณประจำปี											
	พ.ศ. 2564						พ.ศ. 2565					
	ไตรมาสที่ 1			ไตรมาสที่ 2			ไตรมาสที่ 3			ไตรมาสที่ 4		
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
3.4 จัดประชุมปฏิบัติการทบทวนและยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบ							—					
3.5 จัดประชุมปฏิบัติการจัดทำผังมโนทัศน์ หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบครบวงจรและการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ในพื้นที่รับผิดชอบ										—		
4. คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) ประกาศใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” และนำหลักสูตรไปบูรณาการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาในพื้นที่											—	
5. จัดทำรูปเล่มเอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์												—
6. จัดประชุมชี้แจงแนวทางการนำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ไปใช้ในพื้นที่รับผิดชอบ												—
7. จัดทำเอกสารรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการระดับภาค ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565												—
8. รายงานผลการดำเนินงานโครงการเสนอผู้บริหารหน่วยงาน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการระดับภาคให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคคลที่สนใจ และสาธารณชนทราบ												—

ระยะเวลาดำเนินการ

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 (ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2564 ถึงเดือนกันยายน 2565)

สถานที่ดำเนินการ

1. สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

2. ห้องประชุมของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่ให้บริการพื้นที่การจัดงานและมีพื้นที่รองรับ

การจัดกิจกรรมได้หลากหลายรูปแบบที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

งบประมาณดำเนินงาน

จากสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา สป. โดยใช้เงินงบประมาณรายจ่าย ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2565 งบรายจ่ายอื่น รวมทั้งสิ้น จำนวน 250,000 บาท (สองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

การวิเคราะห์ความเสี่ยงของโครงการ

1. ความเสี่ยง

- ความเสี่ยงด้านกระบวนการดำเนินงาน เนื่องจากการดำเนินงานโครงการเป็นลักษณะ การบูรณาการประสานความร่วมมือ การปฏิบัติงานร่วมกับ หรือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของส่วนราชการ/ หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณสนับสนุน การดำเนินงาน จึงอาจจะส่งผลให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการไม่สามารถดำเนินการได้ทันตามช่วง ระยะเวลาและแผนการใช้จ่ายงบประมาณตามที่กำหนดได้

2. การบริหารความเสี่ยง

- มีการแต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานโครงการ การกำหนดและออกแบบแผนงานแนววิธี ปฏิบัติ ขั้นตอน วิธีการดำเนินงานโครงการอย่างชัดเจนโดยจัดให้มีการประชุมชี้แจงสร้างการรับรู้ความเข้าใจ ตามกรอบแนวทางการดำเนินงานให้แก่คณะทำงานที่รับผิดชอบเกิดความเข้าใจเป็นไปในทิศทางและเป้าหมาย เดียวกัน รวมทั้งกำหนดให้มีการมอบหมายบุคคลที่รับผิดชอบการดำเนินงานในแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Impact)

1. สำนักงานศึกษาธิการภาคและสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงาน ศึกษาธิการภาค 13 มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” เพื่อให้สถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบ นำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม

2. สถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 นำหลักสูตรประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ไปใช้ในการบูรณาการการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อ บ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง และมีคุณธรรม

3. นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ได้รับการส่งเสริมให้มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง เข้มแข็ง มีคุณธรรม และเป็นพลเมืองที่ดี

ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. กลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13	
2. นายวิชัย ชัยโกศล	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษา
3. นางสาววันดี สอาดนัก	นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
4. นางยุวดี กล่อมอญ	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
5. นางสาวศิริภัส อีร์ศุทธากร	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
6. นางสาวผ่องอำไพ หมั่นคง	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะทำงานฝ่ายเลขานุการได้ดำเนินการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นหรือใช้บริบทท้องถิ่นเป็นฐานการพัฒนาหลักสูตร และงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินงานโครงการโดยมีรายละเอียด ดังนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

อาทิตย์ บุญสินธุ์ (2564 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง เมืองร้าง ดงแม่นางเมือง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเมืองโบราณ ปรากฏชาวบ้านด้านอาชีพ ปรากฏชาวบ้านด้านวิถีชีวิต ผู้นำชุมชน นักเรียน และครูผู้สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 24 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ของโรงเรียนเก้าเลี้ยววิทยา รวมทั้งสิ้น จำนวน 98 คน

วิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนัย โดยการบันทึกแบบพรรณนาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้าด้วยวิธีการเก็บข้อมูล (Method Triangulation) ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้แก่

1.1 ด้านครูผู้สอนส่วนใหญ่มีภาระงานสอนมากเกินไป และไม่มีเวลาเตรียมการสอนให้กับผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ครูผู้สอนยังมีหน้าที่อื่นนอกเหนือจากการสอนทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถจัดการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างเต็มศักยภาพ

1.2 ด้านผู้เรียนมีการเรียนรู้แบบท่องจำ และยังไม่เห็นคุณค่าของการเรียนประวัติศาสตร์ และไม่เข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเท่าที่ควร

1.3 ด้านสื่อการสอน โดยครูผู้สอนยังไม่มีสื่อการสอนที่หลากหลาย และยังไม่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทั้งยังขาดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของผู้เรียน

1.4 วิธีการสอนยังเป็นการจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียนสี่เหลี่ยมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่สามารถจัดระบบการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและยังมีการสอนแบบเดิม

1.5 ด้านเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้จะเน้นตามหนังสือตามที่ครูผู้สอนจัดเตรียมมาหรือทางโรงเรียนเป็นผู้จัดเตรียมไว้ให้ โดยยังเป็นเนื้อหาที่มีการตีกรอบองค์ความรู้และยังไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาที่เป็นของท้องถิ่นตนเองได้เลย

2. กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ “กิจกรรมการเรียนรู้ย้อนรอยเมืองโบราณสู่ตำนานที่มีชีวิต” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน และแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้เกมเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นแบ่งออกเป็นฐานการเรียนรู้ จำนวน 5 ฐาน ประกอบไปด้วย

ฐานที่ 1 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับความเป็นมาของอาณาจักรทวารวดี เมืองธานยบุรี และข้อความบนศิลาจารึก

ฐานที่ 2 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับที่ตั้ง ลักษณะทางกายภาพ ศิลปวัฒนธรรม สังคม และการเสื่อมอำนาจ

ฐานที่ 3 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับกษัตริย์ผู้ปกครอง

ฐานที่ 4 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับตำนานของเมืองโบราณ

ฐานที่ 5 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ถูกค้นพบ

จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ของผู้เรียน คือ 1) ด้านความรู้ (Knowledge) ผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สามารถเข้าใจในลำดับขั้นตอนของการศึกษาประวัติศาสตร์ และสามารถเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ 2) ด้านทักษะและการปฏิบัติ (Practice) ผู้เรียนสามารถเป็นนักอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้กับผู้ที่สนใจได้ และ 3) ด้านเจตคติ (Attitude) ผู้เรียนสนใจในการเรียนประวัติศาสตร์เพิ่มมากขึ้น สนใจที่จะเรียนรู้กับชุมชน และเห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง

ธัญชนก วงษ์บ้านใหม่ (2563 : 56-58) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า หลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน ประกอบด้วย ความนำ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร สารการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล โดยหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 4 หน่วย ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วิธีการทางประวัติศาสตร์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 พัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาคต่าง ๆ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความร่วมมือและความขัดแย้งใน ค.ศ. 20

ใช้เวลาเรียน 20 ชั่วโมง ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.66 และแผนการจัดการเรียนวิชาประวัติศาสตร์แต่ละแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.66

2. ผลการใช้หลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังทองวิทยา อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 18 คน ดังนี้

2.1 ผลการวัดด้านความรู้ นักเรียนมีคะแนนด้านความรู้เฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 13.39 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 26.83 เนื่องจากนักเรียนได้ให้ความสนใจในหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น เพราะว่าเนื้อหา

เข้าใจง่ายเหมาะกับการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์ จึงทำให้นักเรียนตั้งใจเรียน มีความรับผิดชอบในการทำงาน ตระหนักเห็นคุณค่า และมีเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ชาติไทยมากยิ่งขึ้น อีกทั้งมีครูผู้สอนคอยแนะนำทักษะการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

2.2 ผลการประเมินด้านทักษะการปฏิบัติงาน นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.30 พบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะการปฏิบัติงานสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80.00 เนื่องจากนักเรียนมีทักษะเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน รู้จักคิดแก้ปัญหา การนำเสนอผลงาน การแสวงหาความรู้ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นอย่างดี

2.3 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดขึ้น พบว่า นักเรียนร้อยละ 90.00 ถึง ร้อยละ 100.00 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีความใฝ่เรียนรู้ มีความรับผิดชอบ และมีความสามัคคี ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว ส่งเสริมให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์และผ่านกิจกรรมที่กำหนดไว้ตามแผนการจัดการเรียน แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นนี้ ได้เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใฝ่เรียนรู้ มีความรับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการทำงานให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้เป็นอย่างดี

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังทองวิทยา อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อได้เรียนกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเนื่องจากเนื้อหาที่ครูผู้สอนนำมาจัดการเรียนการสอนเป็นเรื่องราวที่นักเรียนให้ความสนใจ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เกิดความรัก ความหวงแหน ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ชาติไทยของตน เป็นอย่างมาก

ลารวรรณ สกุลกรุณาอารีย์ (2560 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยดำเนินการ 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบ หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ขั้นตอนที่ 3 สร้างเอกสารประกอบหลักสูตร และขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีกับนักเรียน ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 5 ประเมินหลักสูตร และขั้นตอนที่ 6 ปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร ผลการวิจัยมี ดังนี้

1. หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย (1) หลักการของหลักสูตร (2) เป้าหมายของ หลักสูตร (3) คำอธิบายรายวิชา (4) โครงสร้างหลักสูตร (5) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (6) กิจกรรมการเรียน การสอน (7) สื่อการเรียนและแหล่งการเรียนรู้ และ (8) การวัดและประเมินผล โดยผลการตรวจสอบคุณภาพ หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร พบว่า หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมระดับมาก และมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ

2. การศึกษาผลการใช้หลักสูตร พบว่า หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผล ดังนี้

2.1 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 นักเรียนมีการใช้ทักษะชีวิตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 นักเรียนมีคุณลักษณะรักความเป็นไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ออมสิน จตุพร (2560 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา : กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและบริบทท้องถิ่น และศึกษาแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำมากำหนดเป็นขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 35 คนที่ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการทดลองจำนวน 7 หน่วย เป็นเวลา 32 ชั่วโมง โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อน-หลัง (One Group Pretest-Posttest Design) และแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบหลังการทดลอง (One Group Posttest Only Design)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร เป็นการประเมินระดับความพึงพอใจต่อการดำเนินการใช้หลักสูตรโดยประเมินความคิดเห็นของนักเรียน ครู และผู้รู้ในท้องถิ่น

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

1.1 องค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประกอบด้วย เรื่องราวและความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน เขตจังหวัดนครสวรรค์ ความสัมพันธ์กับเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน คติชน ภูมิปัญญา และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น รวมทั้งความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

1.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้เรียนควรได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่มีความหมายและเริ่มต้นจากบริบทถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง แนวการจัดขอบข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ การจัดเนื้อหาแบบตามลำดับเวลา และการจัดเนื้อหาแบบกำหนดหัวข้อหรือประเด็น

2. หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสร้างขึ้นโดยใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานในการพัฒนาหลักสูตร เป้าหมายสูงสุดของแนวคิดนี้ คือ การเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐาน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สร้างความตระหนักต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความมุ่งมั่นในความเป็นพลเมืองดี

ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร พบว่า หลักสูตร ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร หลักสูตรมีองค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความจำเป็น หลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ในส่วนของเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และคู่มือการใช้หลักสูตร

จากนั้นนำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก และเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ผลการทดลองนำร่องหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร มีความรู้ความเข้าใจในถิ่นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความสามารถด้านการรู้ถิ่นฐานหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70.00

4. ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ($\bar{X} = 4.33$) ครูผู้สอน ($\bar{X} = 4.05$) และผู้รู้ในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.00$) ที่มีต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ชนภัทร อินทวารี (2558 : 45-46) ได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษา พบว่า

1. ผลจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า แผนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ เหมาะสมกับระดับความรู้ ประสบการณ์ และวัยของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผู้วิจัยได้ใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น รูปภาพ ใบความรู้ ใบงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และตัวอย่างของจริง ทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่าย ได้ความรู้ ประสบการณ์ และความสนุกสนานไปพร้อมกัน

2. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่า นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้จากการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อาจเนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ หัวข้อค่ายบางระจันที่ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนและชุมชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนผู้วิจัยได้เตรียมแผนการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียน

ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในชุมชน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การศึกษานอกสถานที่ การสนทนาซักถาม การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การระดมสมอง การอภิปราย การนำเสนอผลงาน การเรียนรู้จากวิทยากร และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยในแต่ละกิจกรรมมีความสอดคล้องกับนักเรียนทั้งกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมกลุ่มจะมุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความรู้ และทำงานร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัวในสภาพของสังคมและท้องถิ่นของตน

นันทนา ราชเฉลิม (2557) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนปอแดง จังหวัดเลย มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมุ่งศึกษาบริบทของชุมชนและโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นควบคู่กับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีโรงเรียนบ้านโนนปอแดงเป็นกรณีศึกษา ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัยและสถิติพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปและใช้การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลโดยการตรวจทานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และการจัดเสวนาโดยผ่านเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน

ผลการวิจัยด้านการศึกษาศึกษาบริบทชุมชนและโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่และนักเรียนไม่เห็นถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์เท่าที่ควร ครูใช้วิธีสอนโดยการถ่ายทอดเนื้อหาโดยตรง ผู้เรียนอยู่ในฐานะของผู้รับความรู้มากกว่าเป็นผู้เรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้หรือการสร้างความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้ยังไม่เชื่อมโยงกับมิติของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ชุมชนรู้สึกว่าการเรียนการสอนไม่ใช่หน้าที่ของตนเองและไม่สามารถพอ ความรู้ในรูปแบบการสร้างสรรคความรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงยังไม่ปรากฏชัดเจน ภายใต้การจัดการกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นควบคู่กับการสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้ข้อสรุปของกระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการ เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นแบบองค์รวมเพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ความสอดคล้องเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเป็นหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้
2. ขั้นจัดการเรียนรู้ ดำเนินไปตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ นักเรียนใช้กระบวนการเรียนแบบร่วมมือผ่านการทำโครงงานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการสอน ชี้แนะ และสะท้อนคิดหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง
3. ขั้นปรับปรุงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เป็นบทบาทของครูผู้สอนที่จะตัดสินใจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง โดยพิจารณาจากพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน การประเมินผลงานของนักเรียน รวมทั้งพฤติกรรมการณ์การสอนที่ได้จากการสะท้อนคิดร่วมกับผู้วิจัย

4. ชั้นประเมินทักษะและคุณลักษณะของนักเรียน ดำเนินไปตามกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งประเมินนักเรียนใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ (2) มีทักษะในการจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบ และประเมินค่าข้อมูล (3) มีแนวคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และ (4) มีทักษะการเขียนความเรียง การเล่าเรื่อง และ การนำเสนอ ซึ่งพบว่า นักเรียนมีผลการประเมินที่แสดงถึงพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกด้าน

Kana'iaupuni, Ledward and Jensen (2010) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวการจัดการศึกษาแบบอิงถิ่นฐานและความสัมพันธ์ต่อผลการเรียนรู้ของนักเรียน (Place and Culture-based education and its relationship to student outcomes) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่มีความครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยตั้งอยู่บนฐานข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของครู จำนวน 600 คน นักเรียน จำนวน 2,969 คน และผู้ปกครอง จำนวน 2,264 คน จากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 62 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนเรียนร่วม และโรงเรียนเอกชน เป็นความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน Kamehameha เขตพื้นที่การศึกษาและภาคเอกชน โดยมุ่งศึกษายุทธศาสตร์ที่ครูใช้จัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน เช่น คุณลักษณะส่วนตัวครู แนวการสอน ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่สัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ที่ครูใช้จัดการเรียนการสอน เช่น คุณลักษณะของนักเรียน การพัฒนาเชิงสังคมวัฒนธรรมและจิตวิทยา (การสร้างอัตลักษณ์ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการเป็นสมาชิกของโรงเรียนและชุมชน) ผลจากการวิจัย พบว่าระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานมีผลเชิงบวกต่อผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนอเมริกันเชื้อสายฮาวาย และความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูและนักเรียน ดังนี้

1. แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานส่งผลทางบวกต่อสภาพความรู้สึกต่อตนเอง การสร้างอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ทางสังคม และการมีความสุขในการใช้ชีวิต
2. การสร้างเสริมความรู้สึกดีต่อการมีชีวิตอยู่และการเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ การอ่านและการเขียนในระดับที่สูงขึ้น
3. การจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับการเรียนคณิตศาสตร์ การอ่านและการเขียนของนักเรียนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีการพัฒนาความรู้สึกดีต่อการมีชีวิตอยู่ค่อนข้างต่ำ

ซึ่งแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานยังถูกนำไปใช้ส่งเสริมนักเรียนและการจัดการศึกษาในโรงเรียนเพื่อการพัฒนาเด็กนักเรียนโดยใช้บริบทด้านสถานที่และถิ่นฐานทางวัฒนธรรมอันหลากหลายในพื้นที่ต่าง ๆ อีกด้วย

วิลเลียมและเซมเคน (Williams and Semken : 2011) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานในหลักสูตรและการสอนวิทยาศาสตร์ (ธรณีศึกษา) : การวิเคราะห์โดยใช้การวิจัยเชิงชาติพันธุ์ (Ethnographic methods in analysis of place-based geosciences curriculum and pedagogy) โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของครูประจำการ หลังจากนำเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ (ธรณีศึกษา) ในรายวิชาวิทยาศาสตร์โลกให้ครูประจำการใช้จัดการเรียน

การสอน การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของครูประจำการ เช่น ความรู้สึกผูกพันกับสถานที่ ความรู้ ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และประสิทธิภาพทางการสอน วิธีการวิจัยจึงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแนวชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Methodology) ผ่านการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูประจำการและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษากระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งระหว่างการวิจัยและการสรุปผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสังเกตพฤติกรรมของครู โดยการจดบันทึกภาคสนามและบันทึกวีดิโอเทปเพื่อสำรวจพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูหลังจากนำเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ (กรณีศึกษา) ในรายวิชาวิทยาศาสตร์โลกไปให้ครูประจำการใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน

2. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกพอใจของครูประจำการที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนและความรู้สึกผูกพันต่อสถานที่ของนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูประจำการ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดย

1. การสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูประจำการ เป็นวิธีผสมผสานระหว่างหลักการทางวิทยาศาสตร์และหลักมนุษยศาสตร์ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ถูกนำมาตีความตามกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงมนุษยวิทยาที่ให้ความหมายต่อคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ตามสังคมวัฒนธรรมนั้น

2. การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครู อย่างไรก็ตามการศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้น จะต้องอาศัยผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามภายใต้สภาพเหตุการณ์สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจความหมายของสิ่งที่เกิดขึ้นในบริบทของครูประจำการได้พูดหรือปฏิบัติ พยายามค้นหาข้อมูลเบื้องหน้าเบื้องหลังพฤติกรรมของครู และแสวงหาคำอธิบายให้กับข้อมูลที่สังเกตได้โดยใช้มุมมองของกลุ่มเป้าหมาย

ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของครูประจำการอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งจะเห็นได้จากกลุ่มครูประจำการทั้ง 3 กลุ่ม ให้ผลป้อนกลับในเชิงบวกในด้านลักษณะการมีส่วนร่วม เช่น ความรู้สึกผูกพันกับความหมายของสถานที่ ความรู้ ความเข้าใจสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และประสิทธิภาพทางการสอน

จึงสรุปได้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยทำให้นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนในท้องถิ่นเกิดความตระหนักในคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง กระบวนการศึกษาผ่านการบอกเล่าจากผู้รู้และผู้เฒ่าผู้แก่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนระหว่างเยาวชนกับผู้สูงอายุ เป็นการจัดการศึกษาในระบบที่มีครอบครัว ชุมชน และสถาบันการศึกษา ร่วมกันจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนเพื่อสร้างความตระหนัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และการสร้างสังคมในท้องถิ่นให้ดีกว่าเดิม การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยมีเยาวชนในท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางถือเป็นการสะท้อนภาพการปฏิรูปการศึกษาของไทยที่สอดคล้อง

กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2542) และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) ที่ต้องการสร้างเยาวชนให้เติบโตเป็นคนที่มีความสำคัญต่อส่วนรวม เป็นพลเมืองดีและทำประโยชน์เพื่อประเทศชาติต่อไป

งานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

ภรณ์ นิลกรณ์ และคณะ (2563 : บทคัดย่อ) ทำการประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดรายใหม่ในเยาวชน โดยความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดรายใหม่ในเยาวชนจังหวัดนครปฐมที่สะท้อนจากปัญหาในพื้นที่เพื่อให้เกิดแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมและมีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการอภิปรายกลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ภายใต้แนวคิดการประเมินผลแบบซิปป์ (CIPP Model) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชนที่เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด ผู้ปกครองของเยาวชนที่เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด ครู ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรทางสาธารณสุข และกลุ่มผู้นำชุมชน ผลประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดรายใหม่ในเยาวชนโดยความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จังหวัดนครปฐม พบว่า

1. ด้านสภาวะแวดล้อม (Context) จังหวัดนครปฐม มีนโยบายที่ชัดเจน ตลอดจนระดับสูงให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้นหรือตัวป้อน (Input) พบว่า สถานที่ตั้งของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเมืองนครปฐมมีความเหมาะสมและผ่านการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ด้านกระบวนการ (Process) พบว่า มีวิทยากรให้ความรู้ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุขอย่างสม่ำเสมอ และในพื้นที่มีการจัดค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลดปัจจัยเสี่ยงที่เป็นวงจรสำคัญของปัญหายาเสพติดผ่านความร่วมมือของแกนนำชุมชน
4. ด้านผลผลิต (Product) พบว่า ในพื้นที่มีการดำเนินการทั้งการเฝ้าระวังและการจับกุมโดยผ่านเครือข่ายและมีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุขในพื้นที่ และสมาชิกทั้งหน่วยงานราชการและภาคประชาชนมีความตื่นตัวในการแก้ปัญหายาเสพติดร่วมกัน

สำหรับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการป้องกันการใช้สารเสพติดรายใหม่ในเยาวชน โดยความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จังหวัดนครปฐม ได้แก่

1. ด้านสภาวะแวดล้อม (Context) พบว่า บางชุมชนในพื้นที่ยังเป็นแหล่งมั่วสุมแพร่ระบาดของสารเสพติด และบางพื้นที่ยังเป็นจุดเสี่ยงต่อการพักพิงที่กระจายสู่ภูมิภาคอื่น ส่งผลให้เยาวชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและยากแก่การจับกุม ตลอดจนปัญหาในโรงเรียนบางพื้นที่ยังมีสถานที่ที่เอื้อต่อการมั่วสุมใช้สารเสพติด และในบางพื้นที่ไม่มีกฎ ข้อบังคับ และขาดการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม
2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า ควรมีการประชุมกำหนดและแสดงบทบาทร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการด้านยาเสพติด และควรมีหน่วยงานกลางที่สร้างระบบเครือข่ายช่องทางสารสนเทศเพื่อประเมินและเฝ้าระวังสารเสพติดในชุมชน โดยการทำงานของทีมงานทางด้านสาธารณสุขเพื่อทำหน้าที่ป้องกันเยาวชนกลุ่มเสี่ยงได้

3. ด้านกระบวนการ (Process) พบว่า ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างศักยภาพผู้เกี่ยวข้องกับการป้องกันสารเสพติดในเยาวชน โดยเฉพาะบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ครู และเยาวชนในด้านการสังเกตพฤติกรรม ทักษะที่เกี่ยวข้อง และมีแผนการดำเนินงานที่เกิดจากการมีชุมชนร่วมแบบบูรณาการด้านการป้องกันสารเสพติดของทีมเครือข่ายชุมชนผ่านระบบการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลในการป้องกันปัญหาสารเสพติดในพื้นที่เพื่อรับรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกันเมื่อพบ

4. ด้านผลผลิต (Product) พบว่า ควรสร้างระบบการประเมินกลุ่มเสี่ยงและควรจัดให้มีระบบการประเมินผล สร้างทีมเครือข่ายป้องกันยาเสพติดต้นแบบที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง และร่วมกันสร้างกระบวนการค้นหาและการวิเคราะห์ความสนใจเพื่อให้เยาวชนร่วมกันคิดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจของตนเอง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

ยุพิน รอดประพันธ์ (2561 : บทคัดย่อ) ได้ประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้ (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2561 โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 69 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สำหรับค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทของโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการมีความเหมาะสมและมีความจำเป็นในการแก้ปัญหา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินโครงการ

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าของโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีแผนการดำเนินงานตามโครงการอย่างชัดเจน สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ งบประมาณในการดำเนินงานโครงการมีเพียงพอ

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ขณะดำเนินงานโครงการมีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินงานโครงการเมื่อพบว่าบกพร่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ รูปแบบการจัดกิจกรรมในโครงการช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม

4. ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลผลิตจากการดำเนินงานโครงการ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ อยู่อย่างพอเพียง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ซื่อสัตย์สุจริต และเมื่อนำมาเรียงลำดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สามารถเรียงลำดับ คือ อยู่อย่างพอเพียง รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ ความมีวินัย และซื่อสัตย์สุจริต

5. ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลผลิตจากการดำเนินงานโครงการ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ

ปฏิบัติตนให้มีความรับผิดชอบต่อในการปฏิบัติงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สามารถรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ นำมาปรับและประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมอื่น

ณัฐวรรณ แยมละมัย และสุณี หงส์วิเศษ (2561 : 22-23) ทำการประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยใช้รูปแบบชิปปี้ (CIPP Model) ในการเก็บข้อมูลจากประชากร คือ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 180 คน และบุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .70 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า

1. ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) พบว่า การประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก ($\mu = 4.25$ $\sigma = .04$) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากโดยสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมมีความสะดวกต่อผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.48$ $\sigma = .63$)

2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า การประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรีในภาพโดยรวมมีความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าในระดับมาก ($\mu = 4.23$ $\sigma = .42$) แต่ยังขาดการบริหารจัดการในด้านงบประมาณเพื่อจัดสรรให้เพียงพอต่อการดำเนินงานโครงการ โดยในแต่ละปีมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่ในการจัดสรรงบประมาณยังคงเท่าเดิมของทุกปี ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอ

3. ด้านกระบวนการ (Process) พบว่า การประเมินโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.24$ $\sigma = .34$) โดยการส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกายช่วยให้การพัฒนาด้านความเคลื่อนไหวของร่างกายในกลุ่มผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.37$ $\sigma = .61$) แต่ในการดำเนินกิจกรรมนั้น จะเน้นการพัฒนาความเคลื่อนไหวของร่างกายแต่ผู้สูงอายุไม่ได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านสุขภาพที่ถูกต้อง เป็นผลทำให้การดำเนินงานโครงการไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. ด้านผลผลิต (Product) พบว่า การประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.24$ $\sigma = .38$) เนื่องจากผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีขึ้น เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมและผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี แต่สิ่งที่เป็นปัญหาของการจัดทำกิจกรรม คือ ผู้สูงอายุยังไม่มีการพัฒนาสุขภาพเพิ่มขึ้น อาจเป็นเพราะผู้ดำเนินกิจกรรมไม่ได้ตระหนักถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในการทำกิจกรรม ผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้เท่าที่ควร เนื่องจากบางกิจกรรมอาจไม่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

การดำเนินงานโครงการผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย มีผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 50 ปี ขึ้นไป เป็นผู้ที่มีร่างกายการเคลื่อนไหวที่ดีและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยโครงการได้เน้นการสร้างเสริมสุขภาพให้ความรู้หรือให้คำปรึกษาในด้านสุขภาพโดยแพทย์เฉพาะทาง ซึ่งกระบวนการการดำเนินงาน

โครงการล้วนแต่เป็นนโยบายที่ผู้บริหารได้เล็งเห็นปัญหาสังคมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังนั้น ในการดำเนินกิจกรรม ผู้สูงอายุจะได้รับความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตน อาจด้วยกิจกรรมที่ตรงต่อสภาพร่างกาย เช่น การเคลื่อนไหว การรับรู้ หรือการเข้าใจในเรื่องทำกิจกรรม ดังนั้น การประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในครั้งนี้ โดยการนำรูปแบบ CIPP มาประยุกต์ใช้จะทำให้ทราบผลในแต่ละด้านที่เป็นผลที่ดีต่อการดำเนินงานอย่างสมบูรณ์

ธฤต อัทธพิพัฒ (2560) ได้ทำการประเมินผลโครงการโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนบ้านนาง ใช้รูปแบบการประเมินตามแบบจำลองชิปปี้ (CIPP Model) ผลการประเมิน พบว่า

1. การประเมินด้านสภาพแวดล้อม ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นด้านสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าโครงการมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและมีความเป็นไปได้

2. การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นด้านสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ามีความเหมาะสมและเพียงพอของบุคลากร งบประมาณ สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินงานโครงการ

3. การประเมินด้านกระบวนการ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนเห็นว่าการปฏิบัติงานตามโครงการมีผลการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แสดงว่ากระบวนการในการดำเนินงานโครงการมีความเหมาะสม

4. การประเมินด้านผลผลิต ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ผู้ปกครอง นักเรียนโดยภาพรวมมีผลการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แสดงว่าผลผลิตตามโครงการประสบความสำเร็จตามข้อเสนอแนะ คือ (1) การพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนและผู้ปกครอง (2) โครงการพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยกิจกรรมคุณธรรมควรมีการกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ และมีการประชาสัมพันธ์การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม รวมทั้งมีการเตรียมการในระยะยาว และ (3) ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนควรส่งเสริมกิจกรรมที่มีลักษณะการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ธีรต์ม ใจกล้า (2560) ได้ทำการประเมินผลโครงการโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนบ้านตระเปียงเตีย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการประเมินด้านสภาวะแวดล้อม (Context) ตามความเห็นของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ตามความเห็นของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ (Product) ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

รำไพ แสงนิกุล (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินผลโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย : กรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น จำนวน 474 คน ได้แก่ ผู้ประสานงานโครงการ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนระดับปฐมวัย และผู้ปกครองนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 3 ชุด สำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครอง และแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประสานงานโครงการเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า

1. ด้านบริบท (Context) โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยโครงการมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน เหมาะสม

2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยเนื้อหาและช่วงเวลาการจัดกิจกรรมเหมาะสม ผู้บริหารเห็นความสำคัญ ให้การส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานโครงการ

3. ด้านกระบวนการ (Process) โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยการกำกับติดตาม และประเมินผลครอบคลุมวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ รวมทั้งขั้นตอนวิธีการประเมินผลมีความเหมาะสม และการจัดกิจกรรมตามโครงการมีความเหมาะสมกับเด็ก

4. ด้านผลผลิต (Product) โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่านการทดลองอย่างง่าย และเด็กมีพัฒนาการทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ดีขึ้น

4.1 ด้านผลกระทบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยตราสัญลักษณ์พระราชทานที่ได้รับเป็นหลักประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ครูผู้สอนภาคภูมิใจในตราสัญลักษณ์พระราชทานที่ได้รับ และผู้ปกครองภูมิใจในตัวเด็ก

4.2 ด้านประสิทธิผลโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการได้อย่างมีคุณภาพ

4.3 ด้านความยั่งยืนโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยโครงการควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป ครูผู้สอนและผู้ปกครองพร้อมให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานโครงการต่อไป

4.4 ด้านการถ่ายทอดส่งต่อโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์โครงการให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบด้วยวิธีการที่หลากหลาย โครงการสามารถเป็นแบบอย่างในการขยายผลให้กับโรงเรียนอื่นได้ และเด็กเล่าประสบการณ์การร่วมกิจกรรมโครงการให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจได้

จึงสรุปได้ว่า โดยสรุปการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า การศึกษางานวิจัยยังมีสถานภาพ องค์ความรู้ที่ยังจำกัดขอบเขตในการอธิบายปรากฏการณ์ที่สัมพันธ์กับปัจจัยที่สะท้อนถึงบริบทของการดำเนินการตามนโยบายเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ เท่าที่ควร และเพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ที่สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการดำเนินการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ ทั้งนี้ คณะทำงานฝ่ายเลขานุการได้นำเสนอภาพรวมของการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการด้วยการพัฒนาโจทย์การประเมินเชิงวิจัยเพื่อสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมหรือผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ดังที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ด้วยการศึกษาค้นคว้าป้อนเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) เป็นฐานในการวิเคราะห์ในเชิงพัฒนาด้วยการประยุกต์ใช้เนื้อหาและข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินผลสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในกระบวนการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติตามแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่ได้กำหนดให้ใช้การศึกษาเป็นกลไกหนึ่งในการเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่เป็นรูปธรรม

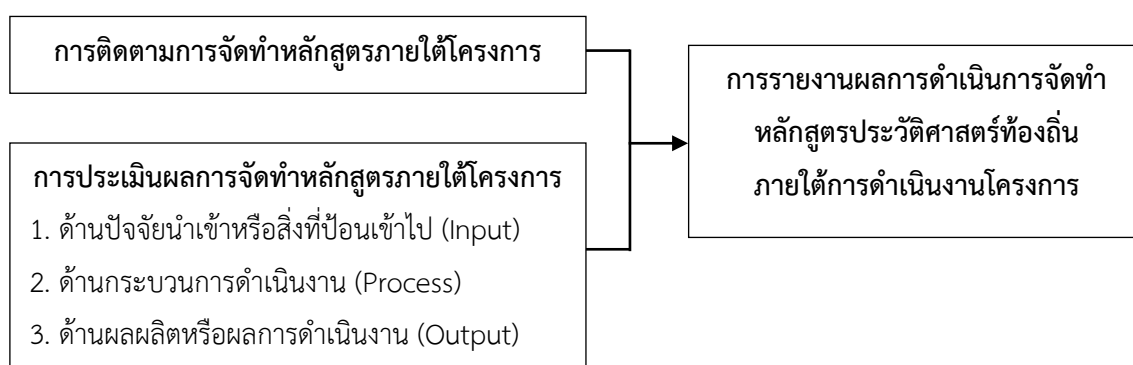
นอกจากนี้ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลโครงการจะเห็นได้ว่าการประเมินผลโครงการมีรูปแบบการประเมินที่หลากหลาย ทั้งเป็นการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมายเป็นหลัก การประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่าที่มุ่งเสนอสารสนเทศ และการประเมินที่มุ่งเน้นการตัดสินใจ ซึ่งรูปแบบและแนวทางการประเมินโครงการสามารถดำเนินการได้ทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังจากโครงการได้เสร็จสิ้นแล้ว ประกอบกับการประเมินผลโครงการนับได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการดำเนินงานโครงการ เนื่องจากการประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ สำหรับการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ เลือกรูปแบบการประเมินโครงการตามแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) เนื่องจากมีการประเมินครอบคลุมทั้งด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ซึ่งจะช่วยให้ได้สารสนเทศที่ครอบคลุมโครงการในด้านต่าง ๆ อย่างครอบคลุมและครบถ้วนทั้งระบบ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงานต่อผู้บริหารระดับสูงในการกำกับ ติดตาม วางแผน หรือขยายผลโครงการอันจะนำไปสู่การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการประเมิน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานโครงการและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของส่วนราชการ หน่วยงาน และสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดกรอบแนวคิดการประเมินโดยได้แบ่งตัวแปรต้นออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงาน

โครงการ เป็นการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และรายงานสภาพจริงของกระบวนการดำเนินงานการจัดกิจกรรมตามโครงการที่ได้ดำเนินการ งบประมาณสนับสนุน ผลลัพธ์หรือผลสำเร็จของงาน ปัญหาอุปสรรค ความยุ่งยากซับซ้อน และข้อเสนอแนะทางการพัฒนาโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 สำหรับตัวแปรต้นตัวที่สอง คือ การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ เป็นการสำรวจเชิงประเมินข้อมูลสภาพการณ์ความเป็นจริง การปฏิบัติ และสภาพการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ในประเด็นการประเมิน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output)

อย่างไรก็ตามตัวแปรทั้งสองเป็นตัวแปรที่เกิดขึ้นก่อนและเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดตัวแปรตาม (Dependent Variable) หรือเป็นผลที่เกิดเมื่อตัวแปรต้นเป็นเหตุ คือ การรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 รายละเอียดปรากฏตามภาพที่ 5

แผนภูมิที่ 5 แสดงกรอบแนวคิดในการรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

บทที่ 3

วิธีดำเนินงาน

รูปแบบการรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ ในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ครั้งนี้ เป็นการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และสรุปรายงานการบริหารจัดการโครงการตามแนวทางการดำเนินงานในแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งสำหรับใช้เป็นข้อมูลบ่งบอกถึงผลสำเร็จของการดำเนินงานให้รับทราบโดยทั่วกัน รวมทั้งเป็นหลักฐานการตรวจสอบอ้างอิงในการติดตามประเมินผลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่ได้สนับสนุนงบประมาณดำเนินงานโครงการแก่สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 นอกจากนี้ยังรวมถึงการติดตามเชิงประเมิน (Evaluative Checking) โครงการ ซึ่งยึดแนวทางตามรูปแบบการประเมินผลโครงการ (Project Evaluation) จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เปรียบเทียบจากรอบแนวคิดและทฤษฎีอันเป็นหลักการที่ยอมรับโดยทั่วไปตามขั้นตอนที่ควรศึกษาโดยมีรายละเอียด ดังนี้

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)

เป็นการสรุปรายละเอียดรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานโครงการ ภายใต้กรอบแนวคิดการส่งเสริมให้เยาวชนและผู้เรียนทุกช่วงวัยมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง เข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ มีเหตุผล มีประโยชน์ต่อส่วนรวมและมีส่วนช่วยให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญ มีอาชีพ มีงานทำ เป็นพลเมืองที่ดีและเป็นกำลังพลของบ้านเมือง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาทุกสังกัดในพื้นที่ได้น้อมนำแนวพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

ขอบเขตและแนวปฏิบัติในการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการมีกรอบแนวทางในลักษณะมุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาสังคม เพื่อให้การพัฒนาทางการศึกษามีความต่อเนื่องและยั่งยืนในระยะยาว โดยเฉพาะบทบาทของกระทรวงศึกษาธิการในการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาคน ตั้งแต่ระดับเยาวชน และขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic/Citizenship Education) อย่างจริงจัง โดยได้กำหนดแผนการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องและตอบสนองนโยบายการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี (Civic/Citizenship Education) วิถีประชาธิปไตย และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เพื่อตอบสนองนโยบายการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 โดยการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” แบบบูรณาการอันเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนให้คนในชาติมีจิตสำนึกรักและหวงแหน มุ่งจงรักภักดี พร้อมธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะ ให้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวและศูนย์รวมจิตใจหนึ่งเดียวกันของคนทั้งชาติ ตลอดจนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี มีคุณภาพ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา ขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อเนื่องด้วยพลังของพลเมืองอย่างแท้จริง

ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ

ในฐานะเลขานุการคณะทำงานได้เชื่อมโยงประสานการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 และบูรณาการประสานความร่วมมือการดำเนินงานตามโครงการภายใต้การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทางการศึกษาจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ระดับจังหวัดและระดับภาค ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จของภารกิจสำคัญตามที่ได้รับมอบหมาย โดยมีรายละเอียดกิจกรรมและขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ดังนี้

1. ประชุมหารือเพื่อวางแผนการดำเนินงานโครงการ รวมทั้งมีการถ่ายทอดไปยังบุคลากรภายในกลุ่มงานได้รับทราบ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและประสานการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Team Work) การเสริมสร้างการรับรู้ความเข้าใจ การประสานแผนการดำเนินงาน และระดมความเห็นเพื่อหาข้อสรุปแนวทางดำเนินการร่วมกัน
2. กำหนดแผนงาน และรายละเอียดโครงการ เสนอขออนุมัติและให้ความเห็นชอบโครงการ รวมทั้งแผนการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อรองรับการดำเนินงาน แล้วบรรจุลงในแผนปฏิบัติราชการของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
3. ประชุมชี้แจงและมอบนโยบายในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินงานด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การพัฒนาและจัดทำหลักสูตร และบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการดำเนินงานตามโครงการของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบผ่านทางระบบวีดิทัศน์ทางไกล (VDO. Conference) ด้วยระบบ Google Meet <https://meet.google.com/uup-qcut-dcp>
4. แต่งตั้งคณะทำงานดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ทั้งในระดับภาคและของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาค

5. ดำเนินการจัดกิจกรรมตามกรอบแนวทางการดำเนินงานโครงการและแผนการดำเนินงานที่กำหนด ประกอบด้วย

5.1 จัดประชุมปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

5.2 จัดประชุมปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

5.3 จัดประชุมปฏิบัติการทบทวนและยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

5.4 จัดประชุมปฏิบัติการจัดทำผังมโนทัศน์หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบครบวงจร และการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

5.5 คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) ประกาศใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” และนำหลักสูตรไปบูรณาการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

6. จัดทำเอกสารรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

7. นำเสนอเอกสารรายงานผลการดำเนินงานระดับภาคให้ศึกษาธิการภาค 13 และผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการทราบ รวมทั้งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคคลที่สนใจ และสาธารณชนทราบเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย

วิธีการดำเนินงานโครงการ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง แผนย่อยการรักษาความสงบภายในประเทศภายใต้แนวคิดการดำเนินการสำคัญ คือ การสร้างความสำนึกจงรักภักดีและความภาคภูมิใจในชาติให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกหมู่เหล่า รวมทั้งรัฐบาลได้มีนโยบายการปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ การแสดงออกถึงความจงรักภักดี และเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นสถาบันหลักของชาติ โดยอาศัยหน่วยงานระดับภาคและจังหวัดเป็นฐานในการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงมอบหมายให้สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ดำเนินการตามแผนการดำเนินงานด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองนโยบายภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” แบบบูรณาการความร่วมมือร่วมกับสำนักงาน

ศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบ และเพื่อให้การจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่า คุ่มประโยชน์ และบังเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม กลุ่มพัฒนาการศึกษาจึงได้กำหนดจัดกิจกรรมภายใต้โครงการ แบ่งออกเป็น 5 กิจกรรมย่อยสำคัญ ประกอบด้วย

1. จัดประชุมปรึกษาหารือ การดำเนินโครงการการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

เป็นการมอบนโยบายการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการ การชี้แจงและสร้างการรับรู้ความเข้าใจกรอบทิศทางจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 กับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของชาติ รวมทั้งขอบเขตและปฏิทินประสานแผนการดำเนินงานโครงการ (Time Line) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ให้แก่ศึกษาธิการจังหวัด รองศึกษาธิการจังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผล ผู้อำนวยการกลุ่มลูกเสือ ยุวกาชาด และกิจการนักเรียน บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านการพัฒนาและจัดทำหลักสูตร และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ

2. จัดประชุมปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

รูปแบบกิจกรรมเป็นกระบวนการอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) ที่เน้นการวิเคราะห์สาระสำคัญหลักผ่านข้อมูลที่ปรากฏถึงความลึกซึ้ง 3ระดับ ได้แก่ ความแจ่มแจ้งในความหมาย (Articulated) ความบ่งชี้ที่สืบเนื่อง (Attribution) และสิ่งที่ปรากฏออกมา (Emergent) โดยจะแสดงให้เห็นคุณค่าและผลการดำเนินการจากการประเมินที่ได้รับภายใต้กรอบของวิธีการในลักษณะของกลุ่ม เป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพของการวิเคราะห์ ส่งผลต่อความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับทั้งในแง่ของรายละเอียดและความลึกซึ้งเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานตามขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ในระยะต่อไป กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมให้ข้อมูลประกอบการอภิปราย ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มงานภายใน เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งบุคคลที่มีองค์ความรู้และความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

3. จัดประชุมปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

รูปแบบกิจกรรมเป็นกระบวนการอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) ลักษณะการรวมกันขององค์ประกอบระหว่างการระดมสมอง (Brainstorm) และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ แนวคิดสร้างสรรค์ในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

(Place-based Education) ที่เน้นการใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นสถานที่ให้ความรู้ ประสบการณ์ รวมทั้งเป็นรากฐาน การพัฒนาความเป็นพลเมือง (Citizenship) และมุมมองเชิงพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ตลอดจนเน้น ให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักต่อชุมชนท้องถิ่น ประเทศ และสังคมโลก ซึ่งข้อมูลที่ปรากฏจากกลุ่มอภิปรายครั้งนี้ จะก่อให้เกิดคุณภาพของผลลัพธ์ข้อมูลที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้หรือการสะท้อนการคิดเชิง วิพากษ์ (Reflective Thinking) โดยการสอดแทรกรายละเอียดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ สังคม กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมให้ข้อมูลประกอบการอภิปราย ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มงานภายใน เจ้าหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งบุคคลที่มีองค์ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของ สำนักงานศึกษาธิการภาค 13

4. จัดประชุมปฏิบัติการทบทวนและยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างและ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงาน ศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

รูปแบบกิจกรรมเป็นกระบวนการอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) ที่เน้น การวิเคราะห์สาระสำคัญหลักเพื่อระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ตามกระบวนการ คิดเชิงออกแบบในการทบทวน หลอมรวม และเชื่อมโยงการคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) เพื่อการพัฒนา รวมทั้งการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ ประสิทธิภาพ และการยืนยันหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้ความคิดเห็นที่เป็นฉันทานุมัติของที่ประชุมปฏิบัติการ ซึ่งเป็น ลำดับขั้นตอนระยะสุดท้ายตามกรอบเวลาที่กำหนดในแผนการดำเนินการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงาน โครงการ กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มงานภายใน เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งบุคคลที่มีองค์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงาน ศึกษาธิการภาค 13

5. จัดประชุมปฏิบัติการจัดทำผังมโนทัศน์หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบครบวงจรและ การถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ใน พื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

รูปแบบกิจกรรมเป็นการนำเสนอผลการสร้างและจัดทำเนื้อหา (Content) ด้านโครงสร้าง และองค์ประกอบของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาค จากนั้นเป็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ในการทบทวน หลอมรวม และเชื่อมโยงการคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) สำหรับจัดทำแนวทางการจัด การเรียนรู้บูรณาการแบบครบวงจรและสรุปโครงสร้างการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นการติดตามและการนำเสนอรูปแบบการบริหาร จัดการและมาตรฐานการปฏิบัติงานที่นำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์

ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ โดยกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

อย่างไรก็ตามกระบวนการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” แบบบูรณาการภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 สะท้อนให้เห็นถึงความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ จึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-based Education) ที่เน้นชุมชนท้องถิ่นเป็นสถานที่ให้ความรู้ ประสบการณ์ เป็นรากฐานการพัฒนาความเป็นพลเมือง (Citizenship) และมุมมองเชิงพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักต่อชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และสังคมโลก รวมทั้งการสร้างความตระหนักและความเข้าใจในองค์ความรู้ภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอันเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐาน (Place Literacy) มีจิตสำนึกรักและหวงแหน จงรักภักดีพร้อมธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวและศูนย์รวมจิตใจหนึ่งเดียวกันของคนทั้งชาติให้กับสถานศึกษาได้นำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาและเกิดผลแห่งการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน สามารถเป็นแบบอย่างให้กับสถานศึกษาอื่นได้ ซึ่งจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่ใช้ในส่วนของคุณคลากรที่เป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ ดังนี้

1. ทักษะการคิดวิเคราะห์ ออกแบบ การจัดระบบ การวางแผน การประสานงาน การกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานเพื่อรองรับความท้าทายใหม่ ๆ ในอนาคต รวมทั้งการบริหารโครงการที่มีประสิทธิภาพและการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award : PMQA)

2. ทักษะการจัดการข้อมูล การคัดกรอง การเลือกข้อมูลที่สำคัญ การสรุปผล การนำเสนอทางเลือก และการคิดนอกกรอบเพื่อแสวงหาแนวทางหรือวิธีการดำเนินงานใหม่ ๆ โดยอ้างอิงจากข้อมูลที่มีอยู่ใช้ประกอบ การตัดสินใจ รวมทั้งความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูลได้อย่างถูกต้องจากมุมมองและข้อมูลที่หลากหลาย

3. สมรรถนะในการปฏิบัติงาน (Competency Model) ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) การวางแผน (Planning) การมองภาพองค์รวม (Conceptual Thinking) การออกแบบ (Design) การบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance Management) การจัดระบบการบริหารโครงการ (Project Management) ในภาพรวมขององค์กร การประสานงาน (Coordination) และการกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) ด้านการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย เพื่อรองรับความท้าทายในอนาคต รวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการ (Management Process) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ทักษะความรู้ (Knowledge Skill) และความสามารถด้านเทคนิค (Technical Ability) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตรวจสอบ สืบเสาะหาข้อมูล (Information Seeking) และการประมวลผลที่จะต้องมีความถูกต้อง (Correct) แม่นยำ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

5. ทักษะการจัดการข้อมูล การคัดกรอง การเลือกข้อมูลที่สำคัญ การสรุปผล การนำเสนอทางเลือก และการคิดนอกกรอบเพื่อแสวงหาแนวทางหรือวิธีการดำเนินงานใหม่ ๆ โดยอ้างอิงจากข้อมูลที่มีอยู่มาใช้ในการประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งความสามารถในการวิเคราะห์ประเมินผลข้อมูลได้อย่างถูกต้องจากมุมมองที่แตกต่างและข้อมูลที่หลากหลาย

6. เทคนิค (Technical) กระบวนการกำกับ ติดตาม ประเมินผลโครงการ การคิดวิเคราะห์ การสรุปรายงานผล และการเสนอแนะแนวทางพัฒนาปรับปรุงผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. เทคนิค (Technical) ด้านการถ่ายทอดหรือการเขียนรายงานเพื่อการสื่อสารให้น่าสนใจ สามารถเข้าใจโดยง่าย การใช้สำนวนภาษาเขียนได้ถูกต้องตามหลักภาษาไทยและเป็นสำนวนทางภาษาราชการที่อ้างอิงตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 รวมทั้งระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับอื่นที่เกี่ยวข้อง

8. ทักษะ (Skill) ด้านการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปใจความสำคัญเป็นความเรียงเชิงลักษณะการพรรณนา (Descriptive) หรือการอธิบาย (Explanatory) และใช้ภาษาบรรยายเพื่อการนำเสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. ศิลปะการสื่อสารจูงใจ (Communication and Influencing) การติดต่อประสานงาน การสร้างและดำรงรักษาปฏิสัมพันธ์ภาพในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น (Interacting at Emotional Level) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

10. หลักมนุษยสัมพันธ์การดำเนินงานผ่านกระบวนการบริหารจัดการสมัยใหม่สู่การประยุกต์ใช้ควบคู่กับหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดการทำงานเป็นทีม (Team Work) และการมีส่วนร่วม (Participation) ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมเกื้อหนุนไปสู่ความสำเร็จต่อผลงานหรือการบริหารในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับองค์กร

การติดตามประเมินผล

เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการแล้ว จะต้องมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับการติดตามผลการดำเนินงานโครงการตามที่ได้ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมไว้มาวิเคราะห์เพื่อจัดทำเป็นเอกสารรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 นำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการและศึกษาธิการภาคทราบ รวมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนได้รับทราบเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 โดยกลุ่มพัฒนาการศึกษาได้ดำเนินการขับเคลื่อนการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบ โดยการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบบูรณาการเพื่อสร้างทิศทางที่ชัดเจนและสามารถเชื่อมโยงการดำเนินงานตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และได้ดำเนินการครบรอบตามห้วงระยะเวลาของแผนการดำเนินงานโครงการและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้รวบรวมรายละเอียดข้อมูลผลการติดตามการดำเนินงานภายใต้โครงการโดยใช้แบบรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” และการบริหารจัดการโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ภายหลังจากที่ได้สิ้นสุดการดำเนินงานโครงการ ณ วันที่ 30 กันยายน 2565 ซึ่งความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการ ประกอบด้วย ปัจจัยหลายประการทั้งด้านการพัฒนาโครงการที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด การบูรณาการและประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน สถานศึกษา และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการบริหารโครงการที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรภายใต้โครงการหลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อมา คือ การสรุปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและจดบันทึกนำข้อมูลไปวิเคราะห์ประมวลผลด้วยการตีความหมายในรูปการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นจึงดำเนินการเขียนสรุปรายละเอียดรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการตามประเด็นการกำกับติดตามด้วยการสรุปใจความสำคัญเป็นความเรียงในลักษณะการพรรณนา (Descriptive) หรือการอธิบาย (Explanatory) โดยใช้ภาษาบรรยายเป็นหลัก

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data)

การประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการครั้งนี้ เป็นการประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบ (Systematic Study) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) หรือรูปแบบการประเมิน (Evaluation Model) อันเป็นหลักการที่ยอมรับโดยทั่วไปตามระเบียบวิธีการประเมินและกระบวนการที่ควรศึกษา (Process Study) ตามที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพื่อต้องการทราบถึงผลกระทบ (Project Effect) ที่เกิดขึ้นจริงจากการจัดกิจกรรมและการดำเนินงานโครงการ โดยมีวิธีดำเนินการประเมินผลตามขั้นตอนที่ควรศึกษาและลำดับขั้นตอนการประเมินมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มประชากรเป้าหมาย (Target Population) ที่ใช้สำหรับการประเมินโครงการครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด รวมทั้งบุคลากรซึ่งเป็นคณะทำงานจัดทำหลักสูตรทั้งในส่วนคณะทำงานระดับภาคและคณะทำงานของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคตามประกาศแต่งตั้งคณะทำงานดำเนินการ

จัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 รวมทั้งสิ้น จำนวน 62 คน ประกอบด้วย สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 จำนวน 14 คน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 18 คน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 10 คน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 10 คน และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

เครื่องมือที่ใช้จัดเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นให้เหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการตามกรอบแนวคิด คำจำกัดความของศัพท์สำคัญที่ใช้ และขอบเขตของตัวแปรที่นิยามกำหนด โดยการใช้องค์ความรู้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสู่การกำหนดประเด็นข้อคำถามหรือดัชนีบ่งชี้คุณภาพภายใต้การแปลงนิยามศัพท์เชิงทฤษฎี (Theoretical Concept) สุนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ (Operational Definition) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบชนิดตรวจสอบรายการ (Check List) โดยครอบคลุมข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทผู้รับบริการ หน่วยงานต้นสังกัด และที่ตั้งของหน่วยงาน/สถานศึกษา

ตอนที่ 2 ระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการ มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2553 : 75) แบ่งประเด็นการประเมินตามแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)
2. ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process)
3. ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นด้านความประทับใจ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยมีลักษณะข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Form) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สามารถแสดงความเห็น หรือความรู้สึก หรือเสนอกรอบความคิดเกี่ยวกับการดำเนินการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการได้อย่างอิสระ

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

กระบวนการสร้างและออกแบบเครื่องมือเพื่อการประเมินครั้งนี้ ได้สร้างขึ้นตามขอบเขตของตัวแปรที่นิยามกำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนในการสร้างและพัฒนาคุณลักษณะของเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้จัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การประเมินที่กำหนดไว้

2. กำหนดขอบข่ายของประเด็นข้อคำถามและสร้างแบบสอบถาม โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ครอบคลุมตัวแปรการประเมิน และสิ่งที่ต้องการทราบตามหลักการ ทฤษฎี และกรอบแนวคิดการประเมินโครงการ เพื่อให้ได้แบบสอบถามเชิงประเมินสภาพจริงการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการ

3. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามเชิงประเมินก่อนนำไปใช้จัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะพิจารณาถึงคุณภาพที่สำคัญ ได้แก่ ความตรง (Validity) ความเที่ยง (Reliability) ความยาก (Difficulty) และอำนาจจำแนก (Discrimination) เพื่อให้แน่ใจว่าได้มาซึ่งเครื่องมือสำหรับประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการที่มีคุณภาพสูงในแต่ละด้านโดยมีแนวทางหรือวิธีจัดทำ ดังนี้

3.1 ตรวจสอบแบบสอบถามฉบับร่างด้วยตนเอง เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมถูกต้อง ชัดเจนของเนื้อหา การใช้หลักภาษา และการจัดเรียงรูปประโยคของข้อคำถาม ซึ่งจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ มาตรฐาน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความชัดเจนทางภาษา อ่านเข้าใจได้ง่าย หลีกเลี่ยงลักษณะคำถามเชิงนำ คำถามที่กำกวม หรือไม่ชัดเจน

3.2 ตรวจสอบโดยระดับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่ได้ดำเนินการตรวจสอบด้วยตนเองแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากประเด็นข้อคำถามแต่ละข้อว่ามีความถูกต้อง ชัดเจน ครอบคลุมครบถ้วน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การประเมิน (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยใช้สูตรในการคำนวณ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2545 : 117) หาค่าความสอดคล้อง IOC ดังต่อไปนี้

$$\text{จากสูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC แทน	ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย (Objective) การประเมิน
	$\sum R$ แทน	ผลรวมค่าคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทุกคนแต่ละข้อคำถาม
	N แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือทั้งหมด

สำหรับหลักเกณฑ์การประเมินพิจารณาให้คะแนนในระบบ IOC โดยได้แบ่งตามระดับความคิดเห็นของการตรวจพิจารณาข้อคำถาม ดังนี้

ให้คะแนน +1	หมายถึง	แน่ใจว่าประเด็นเนื้อหาของข้อคำถามสอดคล้องหรือวัดได้ตรงกับวัตถุประสงค์การประเมิน
ให้คะแนน 0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าประเด็นเนื้อหาของข้อคำถามสอดคล้องหรือวัดได้กับตรงวัตถุประสงค์การประเมิน
ให้คะแนน -1	หมายถึง	แน่ใจว่าประเด็นเนื้อหาของข้อคำถามไม่สอดคล้องหรือวัดได้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์การประเมิน

ทั้งนี้ หากผลค่าคะแนนในแต่ละข้อคำถามในระบบ IOC ของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละข้อคำถามได้ค่ามากกว่า 0.67 ขึ้นไป ให้ถือว่าข้อคำถามนั้นมีความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหาครอบคลุมในแต่ละด้านและครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการประเมินครั้งนี้ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะ

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นต้นไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายแต่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจากการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ จำนวนทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้สำหรับการทดสอบเครื่องมือและจัดเก็บข้อมูลเสมือนเก็บข้อมูลจริงทุกประการ

จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาดัชนีวัดคุณภาพความเชื่อมั่น (Reliability Test) ของแบบสอบถามโดยวิธีวัดความคงที่ภายในด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient : α) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1990 : 202-204) ซึ่งหากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา มากกว่า 0.70 ถือว่าแบบสอบถามฉบับนี้มีความน่าเชื่อถือ ผลการวิเคราะห์ที่ได้รับได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม “การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ” ทั้งฉบับและรายองค์ประกอบแต่ละด้าน ดังนี้

4.1 ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.9117

4.2 ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.8971

4.3 ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.9277

รวมค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.9038

จากการศึกษางานวิจัยในอดีต ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficients) ควรมีค่ามากกว่า 0.70 ขึ้นไป (Nunally & Bernstein, 1994) แสดงว่าตัวแปรน่าเชื่อถือ (Reliability) จากผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม พบว่า ตัวแปรมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีการของครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.8971-0.9277 แสดงว่าแบบสอบถามฉบับนี้ มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับได้ คณะประเมินจึงได้นำไปใช้ในการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการต่อไป

5. นำผลที่ได้จากการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามมาพัฒนาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยตรวจสอบความถูกต้องของวรรคตอน ภาษาที่ใช้ การสะกดคำ รวมทั้งการจัดวางข้อความและรูปแบบ เพื่อแสดงถึงความมีมาตรฐานในการประเมิน จากนั้นจึงจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประเมินสภาพจริงจากกลุ่มเป้าหมายเป็นลำดับต่อไป

6. รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประเมินสภาพจริงการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการทดสอบแบบสอบถามออนไลน์ โดยใช้ Google Drive ไปยังคณะทำงานจัดทำหลักสูตรทั้งในส่วนคณะทำงานระดับภาคและคณะทำงานของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาค รวมทั้งสิ้น จำนวน 62 ชุด โดยมีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนรายละเอียด ดังนี้

1. สร้างแบบสอบถามเชิงประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ผ่านระบบออนไลน์โดยใช้ Google Drive

2. จัดทำหนังสือราชการถึงสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นหน่วยงานเป้าหมายพื้นที่ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลและประสานขอความอนุเคราะห์ไปยังคณะทำงานจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคในการให้ข้อมูลเพื่อการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดส่งหนังสือแจ้งประสานขอความอนุเคราะห์ไปยังสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบทั้งที่เป็นทางการ (ผ่านทางไปรษณีย์) และอย่างไม่เป็นทางการ (ผ่านช่องทาง LINE Group) เพื่อขอความอนุเคราะห์ดำเนินการให้ข้อมูล ระหว่างวันที่ 1-30 กันยายน 2565

4. ดำเนินการติดตามและรวบรวมข้อมูลของแบบสอบถาม ผลการเก็บรวบรวมมีคณะทำงานจัดทำหลักสูตร “นครชัยบุรีรินทร์” กลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถามโดยสมบูรณ์รวมทั้งสิ้น จำนวน 61 ชุด คิดเป็นร้อยละ 98.39 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด และมีแบบสอบถามที่สูญหาย จำนวน 1 ชุด คิดเป็นร้อยละ 1.61 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับ Aaker, Kumar and Day (2001) ที่อธิบายว่าการใช้แบบสอบถามจัดเก็บข้อมูลควรมีอัตราการตอบกลับอย่างน้อย ร้อยละ 20 จึงเป็นที่ยอมรับได้

5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน แล้วดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้เพื่อนำมาวิเคราะห์และแปลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

ตาราง 3.1 แสดงจำนวนประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลผ่านแบบสอบถามเชิงประเมินสภาพจริงของการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย	จำนวนแบบสอบถาม (ชุด)		คิดเป็นร้อยละเทียบกับจำนวน	
	ที่ส่งไปทั้งหมด	ที่ได้รับกลับคืน	ที่ส่งไปทั้งหมด	ที่ได้รับกลับคืน
1. สำนักงานศึกษาธิการภาค 13	14	14	22.58	22.95
2. ศธจ.นครราชสีมา	18	18	29.03	29.51
3. ศธจ.ชัยภูมิ	10	10	16.13	16.39
4. ศธจ.บุรีรัมย์	10	10	16.13	16.39
5. ศธจ.สุรินทร์	10	9	14.52	14.76
รวมทั้งสิ้น	62	61	98.39	100.00

การวิเคราะห์ข้อมูลและค่าสถิติที่ใช้

หลังจากที่สร้าง ออกแบบ และพัฒนาแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์แล้วจัดส่งไปยังสำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบเพื่อขอความอนุเคราะห์จัดเก็บข้อมูล จากนั้นจึงได้รวบรวมแบบสอบถาม และดำเนินการตรวจสอบโดยเลือกเฉพาะแบบสอบถามฉบับที่ให้ข้อมูลสมบูรณ์ ครบถ้วน และถูกต้อง แล้วจึง นำมาจัดระเบียบข้อมูล สร้างคู่มือลงรหัส (Code Book) แปลงข้อมูลที่ได้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล (รัชชัย งามสันติวงศ์, 2542) รวมถึงสร้างตารางวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อนำเสนอผลการประเมินการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการโดยใช้ค่าสถิติในการแปลผล ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามอันเป็นคุณสมบัติส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมาย และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะของหน่วยงาน ใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลด้วยการแจกแจง ความถี่ (Frequency Distribution) และการคำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage)

2. ระดับเจตคติต่อการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดค่าระดับความเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Seale) ของ ลีเคอร์ท (Best, John W. 1993 : 247) โดยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ดังนี้

5 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพอใจต่อการดำเนินงานระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพอใจต่อการดำเนินงานระดับมาก

3 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพอใจต่อการดำเนินงานระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพอใจต่อการดำเนินงานระดับน้อย

1 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพอใจต่อการดำเนินงานระดับน้อยที่สุด

สำหรับค่าสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายโดยคำนวณหาค่ามัชฌิมเลขคณิต

หรือค่าเฉลี่ย (Arithmetic : μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : σ) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางควบคู่กับการบรรยายสรุปผลการประเมินด้วยเกณฑ์การประเมินเพื่อให้ความหมายข้อมูลนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์และแปลความหมาย 5 ระดับของบุญชม ศรีสะอาด (2535 : 22-25) ซึ่งมีการแบ่งจุดตัดของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ หรือมีพฤติกรรม การปฏิบัติ หรือรู้สึก
พึงพอใจในระดับมากที่สุด หรือเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ หรือมีพฤติกรรม การปฏิบัติ หรือรู้สึก
พึงพอใจในระดับมาก หรือเห็นด้วย

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ หรือมีพฤติกรรม การปฏิบัติ หรือรู้สึก
พึงพอใจในระดับปานกลาง หรือไม่แน่ใจ

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ หรือมีพฤติกรรม การปฏิบัติ หรือรู้สึก
พึงพอใจในระดับน้อย หรืออาจไม่เห็นด้วย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ หรือมีพฤติกรรมการปฏิบัติ หรือรู้สึก
พึงพอใจในระดับน้อยที่สุด หรือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3. ความคิดเห็นด้านความประทับใจ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นข้อมูลที่มี
ลักษณะข้อคำถามแบบเปิดเพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นและเขียนตอบได้อย่างอิสระตามเงื่อนไขที่
ข้อคำถามกำหนด โดยการสรุปประมวลผลเชิงคุณภาพในลักษณะการพรรณนา (Descriptive) ใช้วิธีตีความและ
วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประเด็นความเห็นตามข้อคำถามปลายเปิด แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์
ด้วยการสรุปใจความสำคัญเป็นความเรียง

เกณฑ์การประเมิน

การสำรวจเชิงประเมินสภาพจริงของการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
“นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่
การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ครั้งนี้ ได้กำหนดแนวทางการประเมินดัชนีบ่งชี้
คุณภาพ โดยมีเกณฑ์การประเมินที่กำหนดและเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ (ในระดับที่ยอมรับได้) ซึ่งในแต่ละ
ดัชนีบ่งชี้คุณภาพต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงถือว่าอยู่ในเกณฑ์การประเมินที่ยอมรับได้ (โดยผู้ประเมิน
ได้กำหนดให้เกณฑ์ผลการประเมินในแต่ละดัชนีบ่งชี้คุณภาพจะต้องไม่น้อยกว่า ร้อยละ 70)

1. สูตรการคำนวณ :

$\text{เกณฑ์การประเมินในระดับที่ยอมรับได้} = \frac{\text{คะแนนเต็มค่าเฉลี่ยของแต่ละดัชนีบ่งชี้คุณภาพ} \times 70}{100}$
--

2. แทนค่าในสูตรการคำนวณ

$$\begin{aligned} \text{เกณฑ์การประเมินในระดับที่ยอมรับได้} &= \frac{5 \times 70}{100} \\ &= 3.50 \end{aligned}$$

ดังนั้น เกณฑ์การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการในระดับที่
ยอมรับได้ เท่ากับ 3.50

ตาราง 3.2 แสดงเกณฑ์การประเมินที่กำหนดและเกณฑ์ที่ต้องการของการประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 (ในระดับที่ยอมรับได้)

ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ	เกณฑ์การประเมิน	
	ระดับสูงสุด	ระดับที่ยอมรับได้
1. ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)	5.00	3.50
2. ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process)	5.00	3.50
3. ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output)	5.00	3.50

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

f	หมายถึง	ค่าความถี่ (Frequency Distribution)
P	หมายถึง	ค่าร้อยละ (Percentage)
μ	หมายถึง	ค่าคะแนนเฉลี่ยหรือมัธยฐานเลขคณิต (Mean)
σ	หมายถึง	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
N	หมายถึง	จำนวนผู้ที่ตอบแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานและผลการวิเคราะห์

เอกสารรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ฉบับนี้ ได้กำหนดรูปแบบของการสรุปรายงานผลโดยแบ่งรายละเอียดออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย การรายงานเชิงคุณภาพ (Qualitative) จากข้อมูลเชิงประจักษ์ในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการ และการรายงานเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยการทอแบบสอบถามเชิงประเมินการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการให้กับกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลเพื่อหาค่าสถิติ ซึ่งจะเสนอผลการดำเนินงานและผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดการประเมิน และแบ่งการรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการออกเป็น 2 ส่วน ตามลำดับดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 รายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

ส่วนที่ 2 สรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

ผลการดำเนินงานโครงการ

ส่วนที่ 1 รายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ภายใต้โครงการ

การสรุปรายละเอียดการรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยมีรายละเอียดประเด็นในการติดตามและรายงานการบรรลุผลสำเร็จการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. ชื่อหน่วยงาน...สำนักงานศึกษาธิการภาค 13..... ที่ตั้งเลขที่...54.....
ถนน...สี่บศิริ..... ตำบล...ในเมือง.....
อำเภอ...เมืองนครราชสีมา..... จังหวัด...นครราชสีมา.....
รหัสไปรษณีย์...30000..... เว็บไซต์...www.reo13.meo.go.th/.....

2. กลุ่มงานที่รับผิดชอบโครงการ...กลุ่มพัฒนาการศึกษา..... โดยมี นายวิชัย ชัยโกศล
ตำแหน่ง...ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษา..... เป็นผู้บริหารโครงการ
3. สมาชิกภายในกลุ่มงานภายในที่ร่วมรับผิดชอบโครงการ ประกอบด้วย
 - 3.1 นางสาววันดี สอาดนัก ตำแหน่ง... นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
 - 3.2 นางสาวศิริภัส อีร์ศุทธากร ตำแหน่ง... นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
 - 3.3 นางยุวดี กล้ามอม ตำแหน่ง... นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
 - 3.4 นางสาวผ่องอำไพ หมั่นคง ตำแหน่ง... นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
4. ข้อมูลการดำเนินงานตามโครงการ
 - 4.1 ระยะเวลาดำเนินโครงการ
 - เริ่มต้นโครงการ เมื่อวันที่..... 1..... เดือน..... ธันวาคม..... พ.ศ. 2563
 - สิ้นสุดโครงการ เมื่อวันที่..... 30..... เดือน..... กันยายน..... พ.ศ. 2565
 - 4.2 วัตถุประสงค์โครงการ

..... (1) เพื่อจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

..... (2) เพื่อปลูกฝังและสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ อนุรักษ์เสริมสร้างความรักและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยและชาติไทยผ่านกลไกด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งน้อมนำและเผยแพร่พระราชกรณียกิจบูรพกษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

..... (3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง มีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม

..... (4) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงวิถีของท้องถิ่นและชุมชน มีจิตสำนึกรักและภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง
 - 4.3 เป้าหมายโครงการ

เป้าหมายเชิงปริมาณ

..... (1) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีและถูกต้องต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

..... (2) หน่วยงานทางการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและสังกัดอื่น ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดร่วมบูรณาการการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเป็นพลเมืองดี

เป้าหมายเชิงคุณภาพ

.....(1) ผู้เรียนทุกช่วงวัยมีความรู้ความเข้าใจ มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และบ้านเมือง รวมทั้งมีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันหลักของชาติอันเป็นที่เคารพสักการะ และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

.....(2) หน่วยงานทางการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและสังกัดอื่น ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดร่วมบูรณาการการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเป็นพลเมืองดี

.....(3) ผู้เรียนรักท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี มีคุณภาพ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา ชับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อเนื่องด้วยพลังของพลเมืองอย่างแท้จริง

4.4 รูปแบบ/ลักษณะของการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ

.....เป็นกระบวนการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการในลักษณะมุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาสังคม เพื่อให้การพัฒนาการศึกษามีความต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืนในระยะยาว โดยเฉพาะบทบาทของกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินโครงการที่จะส่งเสริมกระบวนการพัฒนาคนตั้งแต่ระดับเยาวชน และขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic/Citizenship Education) อย่างจริงจัง โดยได้มีการกำหนดแผนการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องและตอบสนองนโยบายภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบ รู้จักสิทธิเสรีภาพของตนเอง เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง และเคารพในความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เคารพในกฎกติกาของสังคม และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่มีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่จะมีส่วนร่วมแก้ปัญหาหรือช่วยพัฒนาขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศชาติ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและอุตสาหกรรมประเทศไทย 4.0 รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล และมีความยั่งยืน เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการแข่งขันเวทีระดับชาติและเวทีโลก เกิดผลที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง

.....นอกจากนี้ ในฐานะเลขานุการคณะทำงานได้เชื่อมโยงประสานการปฏิบัติงานและดำเนินการออกแบบการบริหารโครงการโดยคำนึงถึงข้อกำหนดที่สำคัญ ได้แก่ ทิศทางและแนวทางการดำเนินงานตามกรอบปฏิทินที่ผ่านการทบทวนวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการหรือความคาดหวังของผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นโยบาย องค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอก ข้อมูลการเฝ้าระวังซึ่งเป็นปัญหา

ในระดับพื้นที่ ข้อมูลที่เกี่ยวกับการศึกษาที่เป็นปัจจุบัน ทันสถานการณ์ และครอบคลุมการดำเนินงานตามพันธกิจของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 โดยเริ่มตั้งแต่ดำเนินการจัดทำกรอบทิศทางดำเนินงาน การพิจารณาตัดสินใจ การปรับปรุงโครงการตามข้อเสนอแนะ ขั้นตอนการผลิต การลงมือปฏิบัติ (Data Collection) รวมทั้งการบูรณาการความร่วมมือการดำเนินงานตามโครงการภายใต้การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทางการศึกษาจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ระดับจังหวัดและระดับภาค ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จของภารกิจสำคัญตามที่ได้รับมอบหมาย

4.5 กิจกรรมสำคัญในการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ ประกอบด้วย

- (1) การประชุมปรึกษาหารือการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

จัดการประชุม เมื่อวันที่.....1..... เดือน.....ธันวาคม..... พ.ศ. ..2564.....

สถานที่จัดประชุม...ผ่านระบบวีดิทัศน์ทางไกล (VDO. Conference) ด้วยระบบ Google Meet....

วัตถุประสงค์หลักของการจัดกิจกรรม

- (1) เพื่อมอบนโยบายการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ให้กับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13
- (2) เพื่อชี้แจงและสร้างการรับรู้ความเข้าใจกรอบทิศทางจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 กับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของชาติ ตลอดจนชี้แจงขอบเขตและประสานปฏิทินแผนดำเนินงานโครงการ (Time Line) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
- (2) การประชุมปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

จัดการประชุม ระหว่างวันที่...25-26.... เดือน.....มกราคม..... พ.ศ. ..2565.....

สถานที่จัดประชุม...ณ สดาร์เวลล์ บาห์ลี รีสอร์ท อำเภอนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา.....

กิจกรรมการประชุมปฏิบัติการ

- (1) สร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์”
 - รูปแบบ/โครงสร้างของหลักสูตร
 - เนื้อหาสาระรายละเอียดที่กำหนดให้มีในหลักสูตร (สื่อการสอน แหล่งเรียนรู้)
- (2) ปฏิบัติการกลุ่มย่อย “การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อระดมความเห็นแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และการดำเนินการจัดทำโครงสร้าง (Structure) รวมทั้งเนื้อหา (Content) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น”

- (3) แบ่งกลุ่มย่อยรายจังหวัด “ศึกษาเอกสารและฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้และบูรณาการ “หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)”
- (4) นำเสนอและถ่ายทอดผลการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) จากการสนทนากลุ่ม
- (5) สรุปอภิปรายผล มอบหมายงาน ให้ข้อเสนอแนะ และตอบข้อซักถาม

ผลการดำเนินงาน

..... ข้อมูลที่ปรากฏจากการอภิปรายกลุ่มปฏิบัติการครั้งนี้ ก่อให้เกิดคุณภาพของผลลัพธ์ข้อมูล ที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้หรือการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ (Reflective Thinking) โดยสอดคล้องรายละเอียดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประวัติศาสตร์สังคม ซึ่งเป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพของการวิเคราะห์ ส่งผลต่อความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับทั้งในแง่ของรายละเอียดและความลึกซึ้ง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานตามขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระยะต่อไป จนได้นวัตกรรมด้านหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐาน (Place Literacy) การมีเจตคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก รวมทั้งยังเป็นการร่วมกันถกทอและสร้างความทรงจำร่วม ซึ่งจะเป็รากฐานให้คนในท้องถิ่นมีความนักรักถิ่นฐานบ้านเกิด มีความเป็นพลเมืองดี มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม และพร้อมที่จะสร้างชุมชนที่มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต.....

- (3) การประชุมปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

จัดการประชุม ระหว่างวันที่...30-31..... เดือน.....มีนาคม..... พ.ศ. 2565.....

สถานที่จัดประชุม... ณ ห้องประชุมมิ่งขวัญ โรงแรมขวัญเรือนปาร์ค จังหวัดนครราชสีมา.....

กิจกรรมการประชุมปฏิบัติการ

- (1) มอบนโยบายและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์”
- (2) นำเสนอเนื้อหา (Content) เกี่ยวกับโครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด โดยผู้แทนสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่
- (3) ปฏิบัติการกลุ่มย่อยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อระดมความเห็นแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อการหลอมรวม เชื่อมโยง และผสมผสานการคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) สำหรับการพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์”
- (4) นำเสนอและถ่ายทอดผลการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) จากการสนทนากลุ่ม

ผลการดำเนินงาน

ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร และบุคคลที่มีองค์ความรู้ความสามารถ และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด รวมทั้งบุคลากรซึ่งเป็นคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ทั้งในระดับภาคและของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคมุ่งมั่นตั้งใจนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านกระบวนการอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) ที่เน้นการวิเคราะห์สาระสำคัญหลักผ่านข้อมูลที่ปรากฏถึงความลึกซึ้ง 3 ระดับ ได้แก่ ความแจ่มแจ้งในความหมาย (Articulated) ความบ่งชี้ที่สืบเนื่อง (Attribution) และสิ่งที่ปรากฏ (Emergent) โดยจะแสดงให้เห็นคุณค่าและผลการดำเนินการจากการประเมินที่ได้รับภายใต้กรอบของวิธีการในลักษณะของกลุ่มอันเป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพของการวิเคราะห์ ส่งผลต่อความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับทั้งในแง่ของรายละเอียดและความลึกซึ้ง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานตามขั้นตอนของการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระยะต่อไป

- (4) การประชุมปฏิบัติการทบทวนและยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

จัดการประชุม ระหว่างวันที่.....31 พฤษภาคม-1 มิถุนายน..... พ.ศ. ...2565.....

สถานที่จัดประชุม... ณ สตาร์เวิลด์ บาห์ลี รีสอร์ท อำเภอมะนัง นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรมการประชุมปฏิบัติการ

- (1) มอบแนวนโยบายการประเมิน วิพากษ์ ทบทวน และยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการดำเนินงานวิชาการทางการศึกษา
- (2) ชี้แจงสร้างการรับรู้ความเข้าใจ “วัตถุประสงค์ แนวคิด จุดมุ่งหมาย ความสำคัญ และแนวทางทบทวนหลักสูตรตามกระบวนการทางวิชาการอย่างมีเหตุมีผล รวมทั้งเทคนิคการอ้างอิงและยืนยันกระบวนการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น”
- (3) นำเสนอผลการสร้างและจัดทำเนื้อหา (Content) เกี่ยวกับโครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด โดยผู้แทนสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่
- (4) ปฏิบัติการกลุ่มย่อยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการทบทวน ทบทวน และเชื่อมโยงการคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) สำหรับการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”
- (5) นำเสนอและถ่ายทอดผลการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) จากการสนทนากลุ่ม

- (6) คณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ร่วมกันทบทวน วิพากษ์
.....อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ความเห็นชอบหลักสูตรที่ผ่านการพัฒนา.....
- (7) ฝ่ายเลขานุการฯ สรุปอภิปรายผล มอบหมายงาน ให้ข้อเสนอแนะ ตอบข้อซักถาม และยืนยัน
.....หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ในภาพรวมระดับภาค.....

ผลการดำเนินงาน

-ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร และบุคคลที่มีองค์ความรู้
ความสามารถ และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด รวมทั้งบุคลากร
ซึ่งเป็นคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ทั้งในระดับภาคและของ
จังหวัดในพื้นที่ระดับภาคได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group
Discussion) ในลักษณะการรวมกันขององค์ประกอบระหว่างการระดมสมอง (Brainstorm) และ
แลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ แนวคิดสร้างสรรค์การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-based Education) ข้อมูลที่ปรากฏจากกลุ่มอภิปรายจะ
ก่อให้เกิดคุณภาพของผลลัพธ์ข้อมูลผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้หรือการสะท้อนคิด
เชิงวิพากษ์ (Reflective Thinking) ไปสู่ประเด็นสำคัญของการทบทวน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
วิพากษ์ อภิปราย ให้ความเห็นชอบ และยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์”
ภายใต้ความคิดเห็นของคณะทำงานจัดทำหลักสูตรในที่ประชุมปฏิบัติการที่เป็นฉันทานุมัติ ส่งผลให้
สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่มีนวัตกรรม (Innovation)
หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาสาระการเรียนรู้กับบริบทจริงที่
เกิดขึ้นในพื้นที่ของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนประวัติศาสตร์มีความชัดเจนด้านความรู้ความเข้าใจ
(Knowledge) ทักษะกระบวนการคิด ทักษะการทำงาน (Process) และเจตคติค่านิยม (Attitude)
ที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม.....
- (5) การประชุมปฏิบัติการจัดทำผังมโนทัศน์หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบครบวงจรและการถอด
บทเรียนจากการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์”
ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13
จัดการประชุม ระหว่างวันที่.....9-10..... เดือน.....สิงหาคม..... พ.ศ. ...2565.....
สถานที่จัดประชุม..... ณ ห้องประชุมพระยาราชสีมাজারีย์ สำนักงานศึกษาธิการภาค 13.....

กิจกรรมการประชุมปฏิบัติการ

- (1) สร้างการรับรู้ความเข้าใจ “กระบวนการถอดบทเรียน : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ”
(2) ชี้แจงสร้างความเข้าใจ “รูปแบบการจัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบครบวงจร
.....และการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
.....“นครชัยบุรีรินทร์” จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ”.....

- (3) ปฏิบัติการกลุ่มย่อย การอภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงาน
..... การดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์”
- (4) ปฏิบัติการกลุ่มย่อย “การจัดทำแนวทางในการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบครบวงจรและสรุป
..... โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ในพื้นที่
..... รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13”
- (5) นำเสนอผลการถอดบทเรียนจากผลงานกลุ่มและการปรับปรุงแก้ไข
- (6) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและมาตรฐานการปฏิบัติงาน
..... ที่นำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์”
..... ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

ผลการดำเนินงาน

..... ผู้แทน/ผู้รับผิดชอบโครงการจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบเข้าร่วม
การนำเสนอและถ่ายทอดผลการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) การถอดบทเรียนจาก
กระบวนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการจัดระเบียบองค์ความรู้และกระบวนการคิด เพื่อให้
ทราบถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้เกิดผลอย่างเป็นอยู่ในปัจจุบัน
ด้วยการสืบค้นความรู้จากการลงมือปฏิบัติงานโดยวิธีสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกพร้อมทั้ง
บันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น สำหรับเป็น
แนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัย
บุรีรินทร์” ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเผยแพร่ผลการศึกษาเรียนรู้ โดย
เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่/นวัตกรรมที่ค้นพบจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือมีกระบวนการทำงาน
ที่พัฒนาขึ้น กระบวนการแก้ไขปัญหา รวมถึงแผนที่ความรู้เพื่อผลักดันเชิงนโยบายและการปฏิบัติ
ผ่านกลไกเครื่องมือต่าง ๆ ดังนี้

- (1) เกิดการปรับปรุงเทคนิคการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
..... “นครชัยบุรีรินทร์” เนื่องจากเป็นกระบวนการกลุ่มที่ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ทำ
..... ให้มีการขับเคลื่อนงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถปรับเปลี่ยนได้ทันตามสถานการณ์
..... การเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้ผลการดำเนินงานโครงการดีขึ้น
- (2) เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัย
..... บุรินทร์” และการเผชิญปัญหามากขึ้น รวมทั้งยังเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้เห็นพัฒนาการของ
..... โครงการที่ดีขึ้น หลังจากการนำบทเรียนไปใช้ปรับปรุงพัฒนา
- (3) เกิดต้นแบบการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ดี สามารถพัฒนาให้เป็น
..... ระบบหรือรูปแบบกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ เกิดความเข้าใจปัญหาการดำเนินงาน และเกิด
..... การพัฒนายุทธศาสตร์การดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป

5. งบประมาณสนับสนุนการดำเนินการ

5.1 รายรับ

ได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการจากสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา สป. โดยใช้เงินงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 งบรายจ่ายอื่น จำนวน 250,000 บาท (สองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน).....

5.2 รายจ่าย โดยมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามโครงการ จำนวน.....250,000..... บาท (.....สองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน.....) และมีเงินงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ คงเหลือทั้งสิ้น จำนวน.....-..... บาท (.....-.....) ซึ่งมีค่าใช้จ่ายตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยแบ่งรายการใช้จ่ายตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณออกเป็นรายการกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรมหลัก ดังรายละเอียดตามตาราง 4.1

ตาราง 4.1 แสดงรายละเอียดค่าใช้จ่ายตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 จำแนกเป็นรายการกิจกรรม

รายละเอียดค่าใช้จ่าย	งบประมาณ (บาท)
กิจกรรมที่ 1 ประชุมปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 เป็นเงินจำนวน 88,820 บาท โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายการดำเนินงาน ดังนี้ - ค่าอาหารกลางวัน (300 บาท x 61 คน x 2 มื้อ) - ค่าอาหารเย็น (350 บาท x 61 คน x 1 มื้อ) - ค่าเครื่องดื่ม-อาหารว่าง (50 บาท x 61 คน x 4 มื้อ) - ค่าที่พักผู้เข้าประชุมปฏิบัติการ (930 บาท x 19 ห้อง x 1 คืน) - ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	36,600 บาท 21,350 บาท 12,200 บาท 17,670 บาท 1,000 บาท
รวมค่าใช้จ่ายกิจกรรมที่ 1 เป็นเงินทั้งสิ้น	88,820 บาท

รายละเอียดค่าใช้จ่าย	งบประมาณ (บาท)
กิจกรรมที่ 2 ประชุมปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงาน ศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 เป็นเงิน จำนวน 56,100 บาท โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายการดำเนินงาน ดังนี้ - ค่าอาหารกลางวัน (300 บาท x 40 คน x 2 มื้อ) + (300 บาท x 2 คน x 1 มื้อ) - ค่าอาหารเย็น (350 บาท x 40 คน x 1 มื้อ) - ค่าเครื่องดื่ม-อาหารว่าง (50 บาท x 40 คน x 4 มื้อ) + (50 บาท x 2 คน x 2 มื้อ) - ค่าที่พักผู้เข้าประชุมปฏิบัติการ (800 บาท x 11 ห้อง x 1 คืน) - ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	24,600 บาท 14,000 บาท 8,200 บาท 8,800 บาท 500 บาท
รวมค่าใช้จ่ายกิจกรรมที่ 2 เป็นเงินทั้งสิ้น	56,100 บาท
กิจกรรมที่ 3 ประชุมปฏิบัติการทบทวนและยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงาน ศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 เป็นเงิน จำนวน 50,550 บาท โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายการดำเนินงาน ดังนี้ - ค่าอาหารกลางวัน (300 บาท x 35 คน x 2 มื้อ) - ค่าอาหารเย็น (350 บาท x 35 คน x 1 มื้อ) - ค่าเครื่องดื่ม-อาหารว่าง (50 บาท x 35 คน x 4 มื้อ) - ค่าที่พักผู้เข้าประชุมปฏิบัติการ (930 บาท x 10 ห้อง x 1 คืน) - ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	21,000 บาท 12,250 บาท 7,000 บาท 9,300 บาท 1,000 บาท
รวมค่าใช้จ่ายกิจกรรมที่ 3 เป็นเงินทั้งสิ้น	50,550 บาท

รายละเอียดค่าใช้จ่าย	งบประมาณ (บาท)
กิจกรรมที่ 4 ประชุมปฏิบัติการจัดทำผังมโนทัศน์หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ แบบครบวงจรและการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานการจัดทำ หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ในพื้นที่ รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 เป็นเงิน จำนวน 11,700 บาท โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายการดำเนินงาน ดังนี้	
- ค่าอาหารกลางวัน (120 บาท x 16 คน x 2 มื้อ) + (120 บาท x 1 คน x 1 มื้อ)	3,960 บาท
- ค่าอาหารเย็น (120 บาท x 17 คน x 1 มื้อ)	2,040 บาท
- ค่าเครื่องดื่ม-อาหารว่าง (50 บาท x 16 คน x 4 มื้อ) + (50 บาท x 1 คน x 2 มื้อ)	3,300 บาท
- ค่าที่พักผู้เข้าประชุมปฏิบัติการ (800 บาท x 3 ห้อง x 1 คืน)	2,400 บาท
รวมค่าใช้จ่ายกิจกรรมที่ 4 เป็นเงินทั้งสิ้น	11,700 บาท
ค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ เป็นเงินจำนวน 42,830 บาท โดยมีรายละเอียด ค่าใช้จ่ายประมาณการ ดังนี้	
- ค่าชุดตรวจ (ATK.) แอนติเจนแบบคัดกรองเชื้อโรคโควิด-19 ด้วยตัวเองชนิดน้ำลาย	
• ค่าชุดตรวจ ATK กิจกรรมที่ 1 (65 บาท x 60 ชุด)	3,900 บาท
• ค่าชุดตรวจ ATK กิจกรรมที่ 3 (42 บาท x 30 ชุด)	1,260 บาท
- ค่าวัสดุสำนักงาน	
• ค่าวัสดุกิจกรรมที่ 1	4,350 บาท
• ค่าวัสดุสิ้นปี	4,765 บาท
- ค่าจ้างทำรูปเล่มหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	28,555 บาท
รวมค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ เป็นเงินทั้งสิ้น	42,830 บาท

6. สรุปรายละเอียดกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ...คณะทำงานกลุ่มพัฒนาการศึกษาในฐานะ
 เลขานุการคณะทำงานดำเนินงานโครงการได้เชื่อมโยงประสานการปฏิบัติงานและบูรณาการความร่วมมือ
 การดำเนินงานตามโครงการภายใต้การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทางการศึกษาจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ระดับ
 จังหวัดและระดับภาค ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จของภารกิจสำคัญตามที่ได้รับมอบหมาย โดยได้แบ่งกระบวนการ
 ดำเนินงานและวิธีปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”
 มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้.....

6.1 ประชุมหารือเพื่อวางแผนการดำเนินงานโครงการ และถ่ายทอดไปยังบุคลากรภายในกลุ่มให้ได้รับทราบ
เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและประสานการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Work Team).....

- 6.2 บุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบการบริหารงานโครงการดำเนินการจัดทำแผนงาน รายละเอียด
..... และข้อเสนอโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่
..... การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดย
..... ระบุวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขอบเขต กิจกรรมขั้นตอน ระยะเวลาการดำเนินงาน งบประมาณสนับสนุน
..... และทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้อย่างชัดเจน
- 6.3 เสนอโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียดแผนงานและข้อเสนอ
..... โครงการที่สมบูรณ์ต่อศึกษาธิการภาค 13 ให้ความเห็นชอบและอนุมัติแผนการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อ
..... รองรับการจัดดำเนินงานโครงการและถือเป็นแนวปฏิบัติ โดยบรรจุในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ
..... พ.ศ. 2565 ของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13
- 6.4 ดำเนินการจัดประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านประวัติศาสตร์ ด้านการพัฒนาและจัดทำ
..... หลักสูตร และรับผิดชอบการดำเนินงานโครงการของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่ผ่านระบบ
..... วิดีทัศน์ทางไกล (VDO. Conference) ด้วยระบบ Google Meet เพื่อมอบนโยบายในการขับเคลื่อน
..... การดำเนินงาน รวมทั้งชี้แจงกรอบแนวคิดในการดำเนินงานโครงการ เสริมสร้างการรับรู้ความเข้าใจ
..... ประสานแผนการดำเนินงาน และระดมความเห็นเพื่อหาข้อสรุปแนวทางการดำเนินงานโครงการสร้าง
..... และส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ในพื้นที่รับผิดชอบ
..... ของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ร่วมกัน
- 6.5 ประสานสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่เพื่อขอความอนุเคราะห์เสนอรายชื่อผู้อำนวยการกลุ่มงาน
..... ภายในและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำ
..... และพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับ
..... จังหวัด เพื่อแต่งตั้งเป็นคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ในพื้นที่
..... ระดับภาคและจังหวัด
- 6.6 ดำเนินการจัดกิจกรรมประชุมปฏิบัติการตามกรอบแนวทางการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรภายใต้
..... โครงการและแผนการดำเนินงานที่กำหนด โดยแจ้งประสานเรียนเชิญคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร
..... ในพื้นที่ระดับจังหวัดเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์มอบหมายให้บุคลากรที่
..... รับผิดชอบโครงการจัดเตรียมเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำหลักสูตร รวมทั้งเนื้อหาหลักสูตร
..... ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามบริบทของจังหวัด เพื่อนำมาใช้ประกอบการประชุมปฏิบัติการ ประกอบด้วย
..... (1) การประชุมปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างและ
..... ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบ
..... ของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
..... (2) การประชุมปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างและส่งเสริมความ
..... เป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงาน
..... ศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

(3) การประชุมปฏิบัติการทบทวนและยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

(4) การประชุมปฏิบัติการจัดทำผังโนทัศน์หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบครบวงจรและการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

6.7 ดำเนินการเกี่ยวกับด้านการเงินในการจัดประชุมปฏิบัติการจัดทำหลักสูตรแต่ละครั้ง ได้แก่

(1) บันทึกขออนุมัติยืมเงินราชการเพื่อสำรองเป็นค่าใช้จ่ายการดำเนินการจัดประชุมปฏิบัติการ รวมทั้งขออนุญาตเดินทางไปราชการ ณ สถานที่จัดงานของเจ้าหน้าที่และคณะทำงานดำเนินงานโครงการตลอดจนขออนุมัติใช้รถยนต์ของราชการในการเดินทางไปเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ

(2) จัดเตรียมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องและจำเป็น เช่น เอกสารหลักฐานการใช้จ่าย แบบฟอร์มทางการเงินประกอบการส่งใช้เงินยืมราชการ ได้แก่ ใบสำคัญรับเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม-อาหารว่าง ค่าที่พัก ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น

(3) รวบรวมและตรวจสอบเอกสารหรือหลักฐานการใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินการจัดกิจกรรมการประชุมปฏิบัติการตามรายละเอียดประมาณการงบประมาณรายจ่ายในแต่ละรายการตามที่ได้เสนอขออนุมัติยืมเงินราชการเพื่อประกอบการส่งใช้เงินยืมราชการ

(4) สรุปยอดรายการค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานโครงการทั้งหมด รวบรวม ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของเอกสารหลักฐานประกอบการใช้จ่ายในการดำเนินงานโครงการเพื่อส่งใช้เงินยืมราชการ โดยแนบหลักฐานและเอกสารใบสำคัญรับเงินต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารสำเนาโครงการที่ได้อนุมัติจากผู้บริหารหน่วยงานแล้ว หนังสือขออนุญาตเดินทางไปราชการ เอกสารขออนุมัติใช้รถยนต์ของราชการ สัญญาเงินงบประมาณ ประมาณการค่าใช้จ่าย สรุปรายละเอียดค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานโครงการ โดยลงลายมือชื่อเพื่อรับรองสำเนาเอกสารทุกฉบับ รวมทั้งนำเงินสดที่เหลือส่งคืน (ถ้ามี) พร้อมกับบันทึกข้อความขออนุมัติส่งใช้เงินยืมราชการ

6.8 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่ประกาศใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” และนำหลักสูตรไปบูรณาการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

6.9 ออกแบบและจัดสร้างเครื่องมือสำหรับใช้จัดเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประเมินและกำกับ ติดตาม ประเมิน และสรุปรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยมีจุดมุ่งหมายเชิงวิชาการเพื่อนำข้อค้นพบหรือผลที่ได้ไปจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายประกอบการกำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการจัดการศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ประกอบด้วย แบบติดตามและแบบสอบถามเชิงประเมิน จำนวน 2 ชุด ได้แก่

- (1) แบบประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้
..... โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ
..... ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
- (2) แบบกำกับ ติดตาม และสรุปรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
..... “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท
..... ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ
..... พ.ศ. 2565
- 6.10 ตรวจสอบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลการกำกับ ติดตาม และสำรวจเชิงประเมินผล
..... การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและ
..... ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของ
..... สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
- 6.11 จัดทำรูปเล่มเอกสารสรุปรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัย
..... บุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษา
..... สู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
- 6.12 นำเสนอเอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการระดับภาคให้ศึกษาธิการภาค 13 และผู้บริหาร
..... ระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการทราบ รวมทั้งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานที่
..... เกี่ยวข้อง บุคคลที่สนใจ และสาธารณชนทราบเพื่อนำไปใช้ประโยชน์โดยผ่านช่องทางการสื่อสาร
..... ที่หลากหลาย
- 6.13 จัดทำหนังสือตอบขอบคุณและนำเสนอเกียรติคุณบัตรคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
..... “นครชัยบุรีรินทร์” ของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ไปยังสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่ เพื่อ
..... เป็นการยกย่อง เชิดชูเกียรติประวัติ ศักดิ์ศรี และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับคณะทำงานของจังหวัด
..... ในพื้นที่ระดับภาคที่ได้มีส่วนร่วมในการปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
..... แก่เด็กและเยาวชนด้วยความวิริยะ อุตสาหะ และจิตสำนึกแห่งความจงรักภักดี จนประสบผลสำเร็จ
..... บังเกิดผลดีต่อทางราชการ

7. ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการ

7.1 การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงปริมาณ (Quantitative Goals)

- (1) ด้านปริมาณเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ คิดเป็นร้อยละ 95.24

วิธีการคำนวณ :

- (1.1) ร้อยละความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการของผู้รับบริการ

สูตรการคำนวณ

ร้อยละความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการ	=	$\frac{\text{ผลการประเมิน (คะแนนเฉลี่ย)} \times 100}{\text{คะแนนเต็มของแต่ละตัวบ่งชี้}}$
---	---	--

$$\begin{aligned}\text{แทนค่าในสูตรการคำนวณ} &= \frac{4.32 \times 100}{5} \\ &= \text{ร้อยละ } 86.40\end{aligned}$$

(1.2) ร้อยละของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” เป้าหมาย จำนวน 4 หลักสูตรการคำนวณ

$\text{ร้อยละของจำนวนหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น} = \frac{\text{จำนวนหลักสูตรที่ได้} \times 100}{\text{จำนวนหลักสูตรเป้าหมาย}}$

$$\begin{aligned}\text{แทนค่าในสูตรการคำนวณ} &= \frac{4 \times 100}{4} \\ &= \text{ร้อยละ } 100.00\end{aligned}$$

(1.3) ร้อยละของช่องทางการเผยแพร่เอกสารรายงานผลโครงการ เป้าหมาย จำนวน 2 ช่องทางสูตรการคำนวณ

$\text{ร้อยละของช่องทางการเผยแพร่หลักสูตร} = \frac{\text{จำนวนช่องทางการเผยแพร่} \times 100}{\text{จำนวนช่องทางเผยแพร่เป้าหมาย}}$

$$\begin{aligned}\text{แทนค่าในสูตรการคำนวณ} &= \frac{3 \times 100}{2} \\ &= \text{ร้อยละ } 150.00 \\ &= \text{คิดเป็นเทียบเท่า ร้อยละ } 100.00\end{aligned}$$

ตาราง 4.2 แสดงรายละเอียดการคำนวณร้อยละของการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงปริมาณ

เป้าหมาย (i)	น้ำหนัก (W)	คะแนนที่ได้ (Sc)	คะแนนเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนัก ($W_{(i)} \times Sc_{(i)}$)
1. ความพึงพอใจต่อการดำเนินงาน	0.35	86.40	30.24
2. จำนวนหลักสูตรประวัติศาสตร์	0.35	100.00	35.00
3. จำนวนช่องทางการเผยแพร่	0.30	100.00	30.00
น้ำหนักรวม	$\sum W_{(i)} = 1.00$	ผลรวมคะแนนเฉลี่ย	$\sum (W_{(i)} \times Sc_{(i)}) = 95.24$

7.2 การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงคุณภาพ (Qualitative Goals)

(2) ด้านคุณภาพเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ คิดเป็นร้อยละ...82.97.....

สูตรการคำนวณ

ร้อยละของเป้าหมายที่กำหนด	=	$\frac{\text{ผลการประเมิน (คะแนนเฉลี่ย)} \times 100}{\text{คะแนนเต็มของแต่ละตัวบ่งชี้}}$
---------------------------	---	--

วิธีการคำนวณ :

(2.1) ร้อยละของการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกและทัศนคติที่ดี

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตรการคำนวณ} &= \frac{4.17 \times 100}{5} \\ &= \text{ร้อยละ } 83.40 \end{aligned}$$

(2.2) ร้อยละของการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรักความภาคภูมิใจในชาติบ้านเมือง

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตรการคำนวณ} &= \frac{4.22 \times 100}{5} \\ &= \text{ร้อยละ } 84.40 \end{aligned}$$

(2.3) ร้อยละของการส่งเสริมให้ผู้เรียนรักษ์ท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตรการคำนวณ} &= \frac{4.04 \times 100}{5} \\ &= \text{ร้อยละ } 80.80 \end{aligned}$$

ตาราง 4.3 แสดงรายละเอียดการคำนวณร้อยละของการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายคุณภาพ

เป้าหมาย (i)	น้ำหนัก (W)	คะแนนที่ได้ (Sc)	คะแนนเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนัก ($W_{(i)} \times Sc_{(i)}$)
1. มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ดี	3.35	83.40	29.19
2. เกิดความรักชาติบ้านเมือง	3.35	84.40	29.54
3. รักษ์ท้องถิ่นและชุมชนของตน	3.30	80.80	24.24
น้ำหนักรวม	$\sum W_{(i)} = 1.00$	ผลรวมคะแนนเฉลี่ย	$\sum (W_{(i)} \times Sc_{(i)}) = 82.97$

8. ผลสำเร็จของงาน

.....เชิงปริมาณ

.....(1) หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาค รวมทั้งสิ้นจำนวน 4 หลักสูตร

.....(2) เอกสารรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยได้นำไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่อย่างน้อย 2 ช่องทาง

.....เชิงคุณภาพ

.....(1) เยาวชนและผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการส่งเสริมให้มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง เข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ มีเหตุผล มีประโยชน์ต่อส่วนรวม และเป็นส่วนช่วยให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญ มีอาชีพ-มีงานทำ เป็นพลเมืองที่ดีและเป็นกำลังพลของบ้านเมือง

.....(2) สถานศึกษาทุกสังกัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการเสริมสร้างคุณลักษณะของเยาวชนและผู้เรียนในทุกช่วงชั้นให้เป็นพลกนิกรที่ดี มีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะ รวมทั้งเสริมสร้างความรัก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยผ่านกลไกด้านการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงสร้างสรรค์ น้อมนำ และเผยแพร่พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพลกนิกร

.....(3) ประชาชนในประเทศไทยมีคุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข (Quality of Life, Work and Happiness) บนพื้นฐานของความช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจให้กัน รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงนวัตวิถีของท้องถิ่นและชุมชน มีจิตสำนึกรักและภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

9. การนำไปใช้ประโยชน์

.....9.1 สำนักงานศึกษาธิการภาคและสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้สถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม

.....9.2 สถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 นำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้บูรณาการการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง เข้มแข็ง มีคุณธรรม และเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ

.....9.3 เอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการใช้เป็นเอกสารประกอบการประเมินผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย การบรรลุผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพ และความคุ้มค่าในการบริหารโครงการ

..... 9.4 นำผลการประเมินหรือข้อค้นพบที่ได้จากการรายงานผลการดำเนินงานโครงการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและการวางแผนดำเนินงานโครงการ การจัดกิจกรรมและกระบวนการที่มีลักษณะเช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล คุ่มค่า และเป็นประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการในอนาคต

..... 9.5 ใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อผู้บริหารหน่วยงานในการวางแผน กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน รวมทั้งการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แนวทาง และวิธีปฏิบัติในการดำเนินโครงการในโอกาสต่อไป

..... 9.6 ใช้ประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์วิจัย การจัดทำผลงานวิชาการ และรายการอ้างอิง เนื้อหาเอกสารแนวทางการติดตามโครงการหรือการประเมินผลการดำเนินงานภายใต้โครงการที่มีลักษณะ รูปแบบเดียวกันให้กับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ สถานศึกษา สถาบันการศึกษา ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ พนักงานที่เกี่ยวข้อง และบุคคลที่สนใจ

10. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

..... เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-based Education) โดยเน้นการใช้ชุมชนในท้องถิ่นเป็นสถานที่ให้ความรู้ ประสบการณ์ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาความเป็นพลเมือง (Citizenship) และมุมมองเชิงพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ทั้งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักต่อชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และสังคมโลก รวมทั้งการสร้าง ความตระหนักและความเข้าใจในองค์ความรู้ภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอันเป็น กลไกสำคัญของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะการรู้ถิ่นฐาน (Place Literacy) มีจิตสำนึกรัก ห่วงแหน จงรักภักดี พร้อมธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวและศูนย์รวมจิตใจหนึ่งเดียวกันของคนทั้งชาติให้กับสถานศึกษาได้นำไปประยุกต์ใช้ใน สถานศึกษาและเกิดผลแห่งการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน สามารถเป็นแบบอย่างให้กับสถานศึกษา อื่นได้

11. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

..... ด้วยข้อจำกัดด้านเนื้อหาและรูปแบบของการจัดกิจกรรมภายในโครงการที่มีขั้นตอนค่อนข้างมาก และมีความยุ่งยาก รวมทั้งกรอบแนวปฏิบัติที่มีกิจกรรมต้องดำเนินการหลายขั้นตอน และจำเป็นจะต้องเร่ง ดำเนินการเพื่อให้ทันกำหนดตามระยะเวลา ประกอบกับรูปแบบการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้าน การศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นการประสานบูรณาการความร่วมมือ หรือการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมการดำเนินงานทางวิชาการบนฐานความประสงค์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมดำเนินการเป็นจำนวนมาก ส่งผลทำให้เกิดอุปสรรคด้านการสื่อสารและประสานความเข้าใจให้ตรงกัน นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในประเด็นด้านการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการที่อาจส่งผลกระทบต่อการบริหารและ การดำเนินงานโครงการได้ไม่ทันหรือไม่เป็นไปตามช่วงรอบระยะเวลาของแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ

โครงการตามที่กำหนด จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแผนงาน แนวปฏิบัติ ขั้นตอน และกระบวนการวิธีดำเนินงานตามโครงการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการจัดทำแผนการควบคุมและติดตามการดำเนินงาน

12. ข้อเสนอแนะ

(1) ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานโครงการ โดยมีการกำหนดแนวปฏิบัติ ขั้นตอน และกระบวนการวิธีดำเนินงานโครงการอย่างเป็นระบบ ชัดเจน รวมทั้งมีการกำหนดแผนการควบคุมและติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การรายงานผลการกำกับ นิเทศ ควบคุม และการติดตามการดำเนินงานให้ผู้บริหารหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ

(2) ควรมีการประชุมชี้แจงเพื่อสร้างการรับรู้ความเข้าใจรอบแนวคิด แผนการดำเนินงาน และแนวทางการดำเนินงานโครงการให้ผู้รับผิดชอบและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ เข้าใจ และเกิดความชัดเจนร่วมกัน

(3) ควรมีการนำเทคนิคการพัฒนากระบวนการปฏิบัติหรือคุณภาพการดำเนินงานของบุคลากรผู้ปฏิบัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการ เนื่องจากรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามภารกิจของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ส่วนใหญ่เป็นโครงการลักษณะงานที่ต้องเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายนอก จำเป็นต้องมีกลยุทธ์การสร้างความสำเร็จในการดำเนินงานหรือเทคนิคการติดต่อและประสานการดำเนินงานความร่วมมืออย่างเป็นระบบ มีการประสานปฏิสัมพันธ์ด้วยมิตรไมตรีจิตร์ ความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อบูรณาการประสานความร่วมมือการดำเนินงานร่วมกัน มีทักษะการสื่อสารและโน้มน้าวความสนใจในสิ่งที่ต้องการประสาน ซึ่งต้องอาศัยพลังความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายจากทุกภาคส่วนร่วมกันผลักดันไปสู่ความสำเร็จและสัมฤทธิ์ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงประโยชน์ ความคุ้มค่า และผลลัพธ์ (Outcome) ที่จะเกิดขึ้น จึงต้องอาศัยแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารการดำเนินงานของบุคคลด้วยเทคนิคในการจัดการกับ 3 สิ่ง ดังนี้

(3.1) การจัดการกับตนเอง (Managing Yourself) โดยรู้จักการวิเคราะห์ตนเอง ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การบริหารจัดการโดยเน้นคุณภาพเป็นหลัก รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้ สมรรถภาพ และศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างสรรค์ผลผลิตและอนาคตที่ดีโดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกัน การส่งเสริมสนับสนุนความคิดใหม่ ๆ ที่ได้จากการเรียนรู้และนำมาใช้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ในการดำเนินงาน

(3.2) การจัดการกับคน (Management People) สามารถใช้แรงจูงใจ (Motivation) เพื่อให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวกในด้านการขอความร่วมมือประสานการดำเนินงาน การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม (Participation) การกระจายงาน (Decentralization) การติดต่อสื่อสารแบบสองทาง การติดตามงาน

(3.3) การจัดการกับงาน (Managing Work) โดยรู้จักการใช้ความคิดสร้างสรรค์ การมุ่งเน้นคุณภาพหรือการนำหลักการบริหารคุณภาพ (Quality Management) มาพัฒนาระบบการดำเนินงาน การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และการสนับสนุนให้น่าความคิดใหม่ ๆ ที่ได้จากการเรียนรู้มาใช้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ในการดำเนินงาน

ส่วนที่ 2 สรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการ

การจัดทำรายงานสรุปผลการประเมินการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ครั้งนี้ เป็นการสำรวจความเห็นเชิงประเมินของคณะทำงานดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ทั้งในระดับภาคและของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาค โดยมีจุดมุ่งหมายเชิงวิชาการเพื่อสำรวจเจตคติที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ตรงจากการเข้าร่วมจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งข้อค้นพบหรือผลที่ได้จะนำไปจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาการจัดการศึกษาให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน สามารถบรรลุเป้าหมายและนโยบายของรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

สำหรับข้อมูลผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการสำรวจเชิงประเมินสภาพที่ปรากฏ การปฏิบัติ หรือความพึงพอใจต่อการดำเนินงานครั้งนี้ มีรูปแบบการนำเสนอผลการประเมินการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการในลักษณะการพรรณนา (Descriptive) โดยใช้ตารางประกอบการบรรยายและการสรุปใจความสำคัญเป็นความเรียง ซึ่งได้แบ่งการนำเสนอรายละเอียดข้อมูลการวิเคราะห์รายงานผลการประเมินการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการออกเป็น 3 ตอน เรียงตามลำดับปรากฏรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการให้ข้อมูลจากแบบประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามหรือผู้ให้ข้อมูล ปรากฏรายละเอียดการวิเคราะห์รายงานผลตามตาราง 4.4

ตาราง 4.4 แสดงรายละเอียดข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

N = 61

รายละเอียด	ความถี่ (f)	ร้อยละ (P)
1 เพศ		
- ชาย	24	39.34
- หญิง	37	60.66
2 อายุ		
- น้อยกว่า 26 ปี	2	3.28
- ระหว่าง 26-35 ปี	11	18.03
- ระหว่าง 36-45 ปี	14	22.95
- ระหว่าง 46-55 ปี	24	39.35
- ตั้งแต่ 56 ปี ขึ้นไป	10	16.39
3 ระดับการศึกษา		
- ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	0	0.00
- ระดับปริญญาตรี	25	40.98
- ระดับปริญญาโท	33	54.10
- สูงกว่าระดับปริญญาโท	3	4.92
4 ประเภทผู้รับบริการ		
- ข้าราชการพลเรือนสามัญ	13	21.31
- ข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษา	45	73.77
- พนักงานมหาวิทยาลัย	1	1.64
- ลูกจ้าง พนักงานราชการ	2	3.28
5 หน่วยงานต้นสังกัด		
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	18	29.51
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	39	63.93
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	0	0.00
- สถาบันอุดมศึกษา	3	4.92
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	1	1.64

ตาราง 4.4 แสดงรายละเอียดข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 (ต่อ)

N = 61

รายละเอียด	ความถี่ (f)	ร้อยละ (P)
6 ที่ตั้งของหน่วยงาน/สถานศึกษา		
- จังหวัดนครราชสีมา	32	52.46
- จังหวัดชัยภูมิ	10	16.39
- จังหวัดบุรีรัมย์	10	16.39
- จังหวัดสุรินทร์	9	14.76

จากตาราง 4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการ จำนวนทั้งสิ้น 61 คน จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 39.34 และเป็นเพศหญิง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 60.66 โดยมีอายุระหว่าง 46-55 ปี มากที่สุด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 39.35 และมีอายุน้อยกว่า 26 ปี น้อยที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.28 ในส่วนของระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาโท จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 54.10 โดยไม่มีผู้ตอบแบบประเมินที่จบการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีเลย คิดเป็นร้อยละ 0.00

สำหรับประเภทของผู้รับบริการที่ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่เป็นข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 73.77 และเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย น้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.64 โดยหน่วยงานต้นสังกัดของผู้ตอบแบบประเมิน พบว่า สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มากที่สุด จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 63.93 ซึ่งไม่มีบุคลากรที่อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเลย คิดเป็นร้อยละ 0.00 ในส่วนของที่ตั้งหน่วยงาน/สถานศึกษาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 52.46 และตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ น้อยที่สุด จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 14.76

ตอนที่ 2 ระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ

จากผลการสำรวจเชิงประเมินความคิดเห็นในประเด็นด้านสภาพที่ปรากฏ การปฏิบัติ หรือความพึงพอใจต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการ

สร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 เป็นการประเมินสภาพจริงของการบริหารการดำเนินงานโครงการโดยนำแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) มาประประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์การประเมินตามเกณฑ์คุณภาพการปฏิบัติงานและการให้บริการขององค์กร แบ่งองค์ประกอบการประเมินออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) รายละเอียดการวิเคราะห์รายงานผลการประเมินปรากฏตามตาราง 4.5

ตาราง 4.5 แสดงผลการประเมินระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปรผล
ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)	4.21	.8647	มาก
1. สำนักงานศึกษาธิการภาคมีการชี้แจงและประสานแนวทาง ขั้นตอน การดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ อย่างชัดเจนและเหมาะสม	4.23	.8308	มาก
2. สำนักงานศึกษาธิการภาคมีการกำกับ ติดตาม ให้คำแนะนำ ให้การช่วยเหลือ และประสานการแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการสร้างและ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ	4.26	.8403	มาก
3. สำนักงานศึกษาธิการภาคมีการดูแลและประสานการดำเนินงานโครงการสร้าง และส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจนและเหมาะสมร่วมกัน โดยไม่ปล่อยให้เป็นภาระของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดต้องรับผิดชอบ อยู่เพียงลำพัง	4.28	.8430	มาก
4. ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดให้ความสำคัญกับการดำเนินงาน การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการ สร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	4.32	.8367	มาก
5. ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็น พลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	4.37	.8067	มาก
6. ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการแจ้งโครงการ การกำหนดนโยบาย และเป้าหมายในการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งมอบแนวปฏิบัติใน การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	4.29	.8102	มาก

ตาราง 4.5 แสดงผลการประเมินระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 (ต่อ)

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
7. บุคลากรที่รับผิดชอบโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีทักษะในการทำงาน	4.27	.8211	มาก
8. คณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีความสนใจ ตื่นตัว และแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหา (Content) โครงสร้าง และองค์ประกอบของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด	4.31	.8851	มาก
9. งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติได้รับจัดสรรอย่างเพียงพอและเหมาะสม	4.01	.9170	มาก
10. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ และครุภัณฑ์เพิ่มเติมจากงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร	4.05	.9253	มาก
11. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสามารถบริหารจัดการงบประมาณในการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติได้อย่างคล่องตัวโดยไม่มีปัญหาอุปสรรค	4.04	.9665	มาก
12. ระยะเวลาการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติเพียงพอและเหมาะสม	4.15	.8947	มาก
ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process)	4.12	.9545	มาก
1. มีการประชาสัมพันธ์เข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ครอบคลุม ทัวถึง และเหมาะสมกับระยะเวลา	4.16	.8520	มาก
2. มีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือได้เข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม	4.01	.9988	มาก
3. มีการประชุมชี้แจงโครงการเพื่อประสานและวางแผนการทำงานร่วมกับบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง	4.05	.9759	มาก
4. มีการวางแผนการดำเนินงานด้านวิชาการ รวมทั้งจัดทำโครงสร้างและสาระรายละเอียดต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประชาชนและพสกนิกร	4.07	.9645	มาก

ตาราง 4.5 แสดงผลการประเมินระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 (ต่อ)

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปรผล
5. มีการประสานแผนการดำเนินงานร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพื่อ การปฏิบัติงานแบบบูรณาการประสานความร่วมมือการดำเนินงานให้เป็นไป ตามแผนงาน กิจกรรม และปฏิทินการดำเนินงานตามที่กำหนด รวมทั้งให้ ข้อเสนอแนะหรือมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงานใน พื้นที่ระดับจังหวัด	4.15	.9123	มาก
6. มีการประสาน กำกับ ติดตาม และรวบรวมข้อมูลเนื้อหาหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด รวมทั้งบูรณาการหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ให้เสร็จสมบูรณ์ ครบองค์ประกอบ สอดคล้องตามกรอบเนื้อหาและสัดส่วนสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร	4.18	.9808	มาก
7. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการศึกษา วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล พระราชประวัติของบูรพกษัตริย์และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ทรงมี พระมหากรุณาธิคุณต่อแผ่นดินไทย พระราชกรณียกิจ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ และปูชนียสถานที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ตามประวัติศาสตร์ในพื้นที่ระดับ จังหวัด	4.14	.9737	มาก
8. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการออกแบบ จัดทำ หรือพัฒนาหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดตามองค์ประกอบโครงสร้างและ สาระรายละเอียดที่กำหนดให้มีในหลักสูตร	4.24	.9506	มาก
9. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการกำกับ นิเทศ ติดตาม และอำนวยความสะดวกให้ การดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ จนบรรลุผลสำเร็จ	4.21	.9595	มาก
10. การถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” มีความโดดเด่น มีเนื้อหาน่าสนใจ มีวิธีการเล่าเรื่องที่แปลกใหม่ และใช้ภาษา ได้อย่างถูกต้อง	4.04	.9665	มาก
11. มีการประสานชุมชนเพื่อให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล อำนวยความสะดวก ตลอดจนช่วยเหลือความปลอดภัยแก่นักเรียนที่ลงพื้นที่เพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ ในชุมชนท้องถิ่น	4.13	.9920	มาก

ตาราง 4.5 แสดงผลการประเมินระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 (ต่อ)

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปรผล
12. มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ผ่านช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและโดยง่าย	4.19	.9252	มาก
13. มีการสร้างภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วมทางการศึกษาเพื่อความร่วมมือในการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	4.06	.9574	มาก
ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output)	4.18	.9214	มาก
1. มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนและผู้เรียนทุกช่วงชั้นให้ได้ศึกษาเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรอย่างเป็นรูปธรรม	4.09	.9875	มาก
2. เยาวชนและผู้เรียนเข้าใจในปัจจุบันชัดเจนมากขึ้น เกิดการเรียนรู้ที่มาและพัฒนาการของประเทศชาติ วัฒนธรรมดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลง ทำให้รู้จักตัวเองและเข้าใจสังคมปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้สามารถพัฒนาประเทศให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยนำบทเรียนในอดีตที่ผ่านมาปรับปรุงแก้ไขและเรียนรู้ต่อไป	4.26	.8235	มาก
3. เยาวชนและผู้เรียนสามารถนำอดีตมาวิเคราะห์เพื่อปรับใช้ในอนาคต เข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันได้ดีขึ้น สามารถประเมินอนาคตได้อย่างแม่นยำและวางแผนรับมือต่อสถานการณ์ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.16	.8536	มาก
4. เยาวชนและผู้เรียนเข้าใจประเพณี วัฒนธรรม และทัศนคติของผู้อื่นมากขึ้น สามารถเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม และความคิดความรู้สึกของผู้อื่นที่ใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมและในเวลาที่แตกต่างกัน	4.23	.9059	มาก
5. ส่งเสริมให้เยาวชนและผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ซึ่งนำมาใช้ในการเรียนรู้และชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เช่น ทักษะการค้นคว้า ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น การคิดวิเคราะห์ การค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้ตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและรอบคอบมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากบทเรียนในอดีตที่ผ่านมา	4.28	.9920	มาก
6. คณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด มีความเป็นมืออาชีพของการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	4.07	.9808	มาก

ตาราง 4.5 แสดงผลการประเมินระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 (ต่อ)

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปรผล
7. กระบวนการบริหารจัดการและการประสานงานของคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีการประสานปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างสอดคล้อง มีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพ	4.12	.9677	มาก
8. องค์กรความรู้ ทักษะที่จำเป็น และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติครั้งนี้	4.14	.9058	มาก
9. การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงคุณภาพ (Qualitative Goals) ของโครงการ โดย			
9.1 ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการส่งเสริมให้มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง รวมทั้งมีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันหลักของชาติอันเป็นที่เคารพสักการะ และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	4.17	.9079	มาก
9.2 ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการเสริมสร้างให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในชาติบ้านเมือง เข้าใจและรู้ถึงความเสี่ยงของบรรพบุรุษไทยที่ได้สร้างชาติ เสี่ยงสละปกป้องบ้านเมืองไว้ด้วยชีวิต รวมทั้งสร้างสมวัฒนธรรมอันดีงามสืบทอดสู่รุ่นลูกหลาน ก่อให้เกิดความภูมิใจ ความรัก ความหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ ตลอดจนต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานสิ่งที่ดีงามไปยังคนรุ่นต่อไป	4.22	.9235	มาก
9.3 ผู้เรียนได้รับการเสริมสร้างในการรักษาท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี มีคุณภาพ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา ขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อเนื่องด้วยพลังของพลเมืองอย่างแท้จริง	4.27	.8146	มาก
10. การบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และความคุ้มค่าของการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้	4.08	.9645	มาก
11. ความพึงพอใจในภาพรวมต่อการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้	4.32	.9511	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	4.17	.9150	มาก

จากตาราง 4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ระดับความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.17$ $\sigma = .9150$) ซึ่งในทุกตัวบ่งชี้มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากและอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.01-4.37) โดยความคิดเห็นด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.21$ $\sigma = .8647$) รองลงมา คือ ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) ($\mu = 4.18$ $\sigma = .9214$) และด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) ($\mu = 4.12$ $\sigma = .9545$) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณารายการตัวบ่งชี้ในแต่ละด้านเป็นรายข้อปรากฏรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) พบว่า ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.37$ $\sigma = .8067$) รองลงมา คือ ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดให้ความสำคัญกับการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ ($\mu = 4.32$ $\sigma = .8367$) และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีความสนใจ ตื่นตัว และแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหา (Content) โครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด ($\mu = 4.31$ $\sigma = .8851$) ตามลำดับ โดยงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไปสู่การปฏิบัติได้รับจัดสรรอย่างเพียงพอและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.01$ $\sigma = .9170$)

2. ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) พบว่า สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการออกแบบจัดทำ หรือพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดตามองค์ประกอบโครงสร้างและสาระรายละเอียดที่กำหนดให้มีในหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.24$ $\sigma = .9506$) รองลงมา คือ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการกำกับ นิเทศ ติดตาม และอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติจนบรรลุผลสำเร็จ ($\mu = 4.21$ $\sigma = .9595$) และมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ผ่านช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและโดยง่าย ($\mu = 4.19$ $\sigma = .9252$) ตามลำดับ โดยมีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือได้เข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.01$ $\sigma = .9988$)

3. ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมที่มีต่อการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.32$ $\sigma = .9511$) รองลงมา คือ ส่งเสริมให้เยาวชนและผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ซึ่งนำมาใช้ในการเรียนรู้ และใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เช่น ทักษะการค้นคว้าข้อมูล การแสดงความคิดเห็น การคิดวิเคราะห์ การค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้ตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและรอบคอบมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากบทเรียน

ในอดีตที่ผ่านมา ($\mu = 4.28$ $\sigma = .9920$) และการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงคุณภาพ (Qualitative Goals) ของโครงการ โดยผู้เรียนได้รับการเสริมสร้างในการรักษาท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี มีคุณภาพ และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา ขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ต่อเนื่องด้วยพลังของพลเมืองอย่างแท้จริง ($\mu = 4.27$ $\sigma = .8146$) ตามลำดับ ซึ่งคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีความเป็นมืออาชีพของการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.047$ $\sigma = .9808$)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นด้านความประทับใจ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

สำหรับการแสดงความเห็นเกี่ยวกับความประทับใจ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเต็มที่ จะดำเนินการวิเคราะห์ผลข้อมูลจากการตอบข้อคำถามแบบชนิดปลายเปิด (Open-ended Questionnaires) โดยมีรายละเอียดการแสดงความเห็นในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความประทับใจต่อการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ พบว่า เป็นโครงการที่ดีที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทีมวิทยากร บุคลากรจากสำนักงานศึกษาธิการภาค และคณะทำงานของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคทุกท่านเอาใจใส่ รับผิดชอบ มีความรู้ ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ ให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมแก้ปัญหาอุปสรรคเพื่อให้การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยเฉพาะความประทับใจในการดำเนินการ การประสานงาน การดูแลอำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำของคณะทำงานในการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นอย่างดี รวมทั้งความตั้งใจในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ การประสานความร่วมมือ ความเป็นมืออาชีพ และความเป็นกัลยาณมิตรของเครือข่ายคณะทำงานระดับภาคและคณะทำงานของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ตลอดจนความประทับใจกับทุกท่านที่มีความรู้ในทุกสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันสืบสาน รักษา ต่อยอดการสร้างทัศนคติที่ดีต่อสถาบันหลักของชาติ

นอกจากนี้ ยังรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมและเป็นเกียรติประวัติของตนเองที่ได้รับโอกาสให้คณะครูผู้สอนจากทุกเขตพื้นที่การศึกษา ทุกสังกัดได้เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในครั้งนี้ โดยสามารถให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ หลากหลาย ไปสู่การหลอมรวมประวัติศาสตร์ในยุคสมัยปัจจุบัน โดยเฉพาะการทำงานเป็นทีมในพื้นที่ระดับจังหวัด เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเครือข่ายด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้รับการพัฒนา คณะครูผู้สอนได้รับความรู้จากการแชร์ประสบการณ์ ได้ค้นคว้าเรื่องราวภายในจังหวัดอย่างละเอียด เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมุมมองทางประวัติศาสตร์ใหม่ ๆ

รวมทั้งครูผู้สอนมีความตื่นตัวและตระหนักในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น เกิดเป็นองค์ความรู้ ทักษะที่จำเป็น แนวทางการสร้างและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจ การนำเรื่องราวที่มีคุณค่าให้เกิดการเรียนรู้กับตัวผู้เรียน นับเป็นสิ่งที่ดี ทำให้ต่อยอดทางวิชาชีพได้อันเป็นประโยชน์แก่นักเรียน ครู และผู้สนใจในระยะยาว ตลอดจนเป็นการสร้างแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ชาติไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นอย่างดี นำไปสู่การตอบสนองประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง การพัฒนาและเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ รวมทั้งเสริมสร้างความรักความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยและชาติไทยผ่านการดำเนินงานทั้งในระดับชาติ ระดับภาค จังหวัด และสถานศึกษาโดยตรง

อย่างไรก็ตาม หากจะให้บรรลุผลตามเป้าหมายของโครงการควรต้องนำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด “นครชัยบุรินทร์” ที่ได้ทั้ง 4 จังหวัดไปสู่การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนให้รู้จักรากเหง้าของตน ภูมิใจในท้องถิ่น และสิ่งสำคัญที่สุด คือ มีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกที่ดี

2. ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ พบว่า ด้านการติดต่อประสานงานมีปัญหาเกี่ยวกับช่วงเวลาในการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เนื่องจากครูผู้สอนมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบมาก การประสานการดำเนินงานยังเกิดช่องว่างอยู่มาก เนื่องจากยึดติดกับระบบราชการมากเกินไป ส่งผลให้บุคลากรที่เก่ง มีฝีมือ มีความสามารถไม่เข้ามาร่วมดำเนินการ นอกจากนี้ ในการจัดประชุมปฏิบัติการของคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ไม่สะดวกและไม่เกิดความต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ห้วงระยะเวลาการดำเนินงานที่ค่อนข้างจำกัด ต้องดำเนินงานหลายโครงการในช่วงเวลาเดียวกัน ความไม่ชัดเจนในกรอบแนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งรูปแบบการติดต่อหารือกันในลักษณะออนไลน์ (Online) ความต่อเนื่องเชื่อมโยงในการจัดการเรียนการสอนของครู และการนิเทศติดตามผลการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรทำได้ไม่ต่อเนื่อง เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติและควรมีครูที่รับผิดชอบเข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการ จำนวนสถานศึกษาแต่ละ 2 คน เพื่อช่วยพิมพ์ คั่นคว่ำ ตรวจสอบ และสะดวกแก่การดูแลช่วยเหลือกัน

สำหรับด้านงบประมาณการจัดโครงการ พบว่า งบประมาณมีค่อนข้างจำกัด และยังขาดวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีไม่เพียงพอ เนื่องจากเป็น การดำเนินโครงการใหม่ ยังไม่มีงบประมาณรองรับในแผนปฏิบัติการ นอกจากนี้ ด้านระยะเวลาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการค่อนข้างน้อย ห่วงเวลาการจัดประชุมปรึกษาหารือ การปฏิบัติงานต่าง ๆ และปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีค่อนข้างจำกัด การดำเนินงานยังไม่สัมพันธ์กับแผนการดำเนินงานโครงการ ส่งผลให้การจัดวางโครงสร้าง (Structure) และเนื้อหา (Content) หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังไม่สมบูรณ์แบบเท่าที่ควร และเพื่อให้ได้หลักสูตรที่พัฒนาแล้วมีความสอดคล้องกับความสนใจและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งนำสถานที่สำคัญและภูมิปัญญา

ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนผ่านหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงควรดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อให้เห็นผลของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า รักษ์ท้องถิ่นของตน มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น มีชีวิตที่สงบสุข และช่วยกันรักษาสิ่งดีงามของท้องถิ่นไว้ให้ลูกหลานรุ่นต่อไปได้สืบทอด

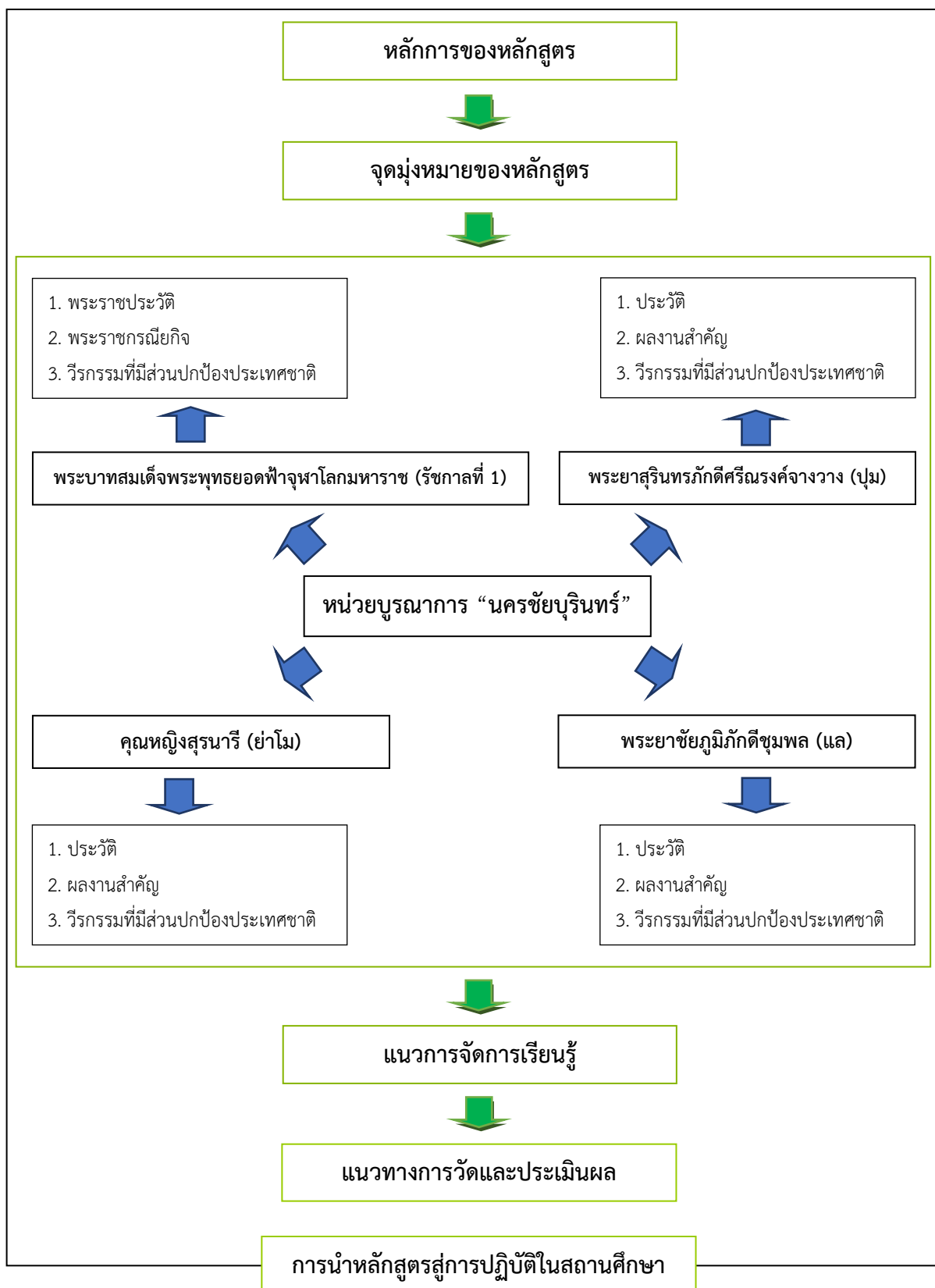
นอกจากนี้ การกำหนดขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรในบางชั้นเรียนกว้างเกินไปสำหรับเด็กเล็ก เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นค่อนข้างสับสนยาก ปัญหาขาดเอกสารหลักฐานการสืบค้นและอ้างอิงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลให้การจัดทำเนื้อหาของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ค่อนข้างยาก การรวบรวมเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอ ขาดที่ปรึกษา นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด ซึ่งในบางเนื้อหาจำเป็นต้องมีบุคคลที่เชี่ยวชาญตรวจสอบหรือมีการอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ รวมทั้งความไม่ชัดเจนในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินการจัดทำหลักสูตรในระยะแรก มีปัญหาด้านการสื่อสาร ส่งผลให้ใช้เวลาสืบค้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปฏิบัติการจัดทำมากแต่ได้เนื้อหาสาระหลักสูตรน้อย ไม่ตรงประเด็นตามกรอบทิศทางการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” กับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของชาติ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใตโครงการครั้งต่อไป พบว่า เนื่องจากเป็นโครงการที่ดี ควรมีการขับเคลื่อนในระยะยาว ดำเนินการต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษาทุกแห่งได้แสดงศักยภาพเพื่อเป็นการขยายผลและสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนกันเรียนรู้ให้ทันกับยุคการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานศึกษาหลายแห่งมีศักยภาพและจุดเด่นจำนวนมาก รวมทั้งควรแสวงหาแนวร่วมให้มากกว่านี้ และมีการดำเนินการผลักดันไปสู่การเรียนการสอนอย่างจริงจัง

ด้านกิจกรรมประชุมปฏิบัติการ พบว่า ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมการอบรมด้านการพัฒนาสื่อ บอร์ดเกมประวัติศาสตร์ เพื่อให้การออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความน่าสนใจ สนุก มีกำหนดแบบแผนไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อง่ายต่อการออกแบบหลักสูตร มีความต่อเนื่องใกล้เคียงกัน และเหมาะสมกับบริบทแต่ละพื้นที่ เนื่องจากเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ค่อนข้างหนักทางวิชาการ ควรแก่การพัฒนากิจกรรมให้เกิดความน่าสนใจ สร้างความบันเทิง รวมทั้งควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบละครประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ก็จะทำให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น เพิ่มระยะเวลาให้คณะครูได้ดำเนินงานและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมากกว่านี้ ควรมีการเผยแพร่หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้สถานศึกษาได้นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง และขยายผลพัฒนาไปสู่คณะครูให้ได้มีแผนการสอนครอบคลุมทุกหน่วยการเรียนรู้และการจัดทำหลักสูตรย่อยของตนเอง ตลอดจนส่งเสริมให้มีการต่อยอดสำหรับครูผู้สอนให้สามารถนำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในชั้นเรียน เช่น การประกวดผลงานนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ใหม่ เป็นต้น

สำหรับด้านการบริหารจัดการ พบว่า เยี่ยม เห็นความตั้งใจของคณะทำงาน และขอให้สำเร็จด้วยบารมีของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ คณะทำงานมีความเหมาะสม สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การจัดประชุมปฏิบัติการในพื้นที่ระดับภาคควรจัดหานักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

นักโบราณคดี ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรประวัติศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรมาร่วมเป็นวิทยากร ที่ปรึกษา และคณะทำงานในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรให้ชัดเจน ควรกำหนดรูปแบบการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละจังหวัดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรมีคณะกรรมการกลั่นกรองและตรวจสอบโครงสร้าง/เนื้อหาของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับภาคเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ครอบคลุม และถูกต้องก่อนมีการนำไปใช้ในสถานศึกษา มีการติดตามและพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรหลังการนำไปใช้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ชุดปัญญาคนปัญญาไทย สืบสานต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสร้างสรรค์ความเป็นพลเมืองดี

แผนภูมิที่ 6 แสดงรูปแบบโครงสร้าง (Structure) หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์”

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักของโครงการใน 4 ประเด็น ได้แก่

1. เพื่อจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพมหากษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13
2. เพื่อปลูกฝังและสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ รณรงค์เสริมสร้างความรักและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยและชาติไทยผ่านกลไกด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งน้อมนำและเผยแพร่พระราชกรณียกิจของบูรพมหากษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13
3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง มีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม
4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงนวัตวิถีของท้องถิ่นและชุมชน มีจิตสำนึกรักและภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

สำหรับวัตถุประสงค์หลักของการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานโครงการ ประกอบด้วยวัตถุประสงค์สำคัญใน 2 ประเด็น คือ เพื่อรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตร และเพื่อสรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) การรายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. การติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการเป็นบุคลากรของกลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดูแลการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การดำเนินงานโครงการ รวมทั้งสิ้น จำนวน 6 คน
2. การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการเป็นบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร บุคคลที่มีความรู้ความสามารถความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด และบุคลากรของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด

นครราชสีมา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์ และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 62 คน

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ แบบสรุปรายละเอียดการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการ และแบบประเมินผลการดำเนินงานโครงการ โดยกำหนดขอบเขตในการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 รายงานผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ เครื่องมือที่ใช้จัดเก็บข้อมูลเป็นแบบสรุปรายละเอียดผลการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้กำกับ ติดตาม และรายงานสภาพจริงของการดำเนินงานตามสภาพที่ปรากฏ อันเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบทรัพยากรที่ได้รับทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพให้สามารถปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนด

ส่วนที่ 2 สรุปรายงานการประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ เครื่องมือที่ใช้จัดเก็บข้อมูลเป็นแบบประเมินสภาพจริงของการดำเนินงานโครงการโดยได้นำแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการประเมินใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output)

การวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) จากโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์และสถิติทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (F : Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (P : Percentage) ค่าเฉลี่ย (μ : Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ : Standard Deviation) สำหรับประเด็นที่เป็นข้อมูลเปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นจะดำเนินการสรุปประมวลผลเชิงคุณภาพในลักษณะการพรรณนา (Descriptive) โดยใช้วิธีการตีความและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากความคิดเห็นและนำเสนอด้วยการสรุปใจความสำคัญเป็นความเรียง

สรุปผลการดำเนินงานและการประเมินผล

1. การติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ

สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 โดยกลุ่มพัฒนาการศึกษา ได้รับมอบหมายจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการให้ดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบ โดยการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “นครชัยบุรินทร์” เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ร่วมเรียนรู้และสร้างการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนและผู้เรียนในทุกช่วงชั้นให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความจงรักภักดี และกตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะ ตลอดจนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

มีคุณภาพ รวมทั้งตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา ขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อเนื่องด้วยพลังของพลเมืองอย่างแท้จริง

รูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมสำคัญภายใต้การดำเนินงานตามโครงการ ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่ (1) การประชุมปรึกษาหารือการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ (2) การประชุมปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (3) การประชุมปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (4) การประชุมปฏิบัติการทบทวนและยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และ (5) การประชุมปฏิบัติการจัดทำผังมโนทัศน์หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบครบวงจรและการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

งบประมาณดำเนินงานโครงการ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการจากสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา สป. โดยใช้งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 งบรายจ่ายอื่น จำนวน 250,000 บาท (สองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน) ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการ ซึ่งการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงปริมาณ (Quantitative Goals) คิดเป็นร้อยละ 95.24 และการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงคุณภาพ (Qualitative Goals) คิดเป็นร้อยละ 82.97 โดยมีผลสำเร็จของงาน ดังนี้

(1) มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพมหากษัตริย์ไทย และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13

(2) เยาวชนและผู้เรียนในทุกช่วงวัยได้รับการส่งเสริมให้มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง เข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ มีเหตุผล มีประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นส่วนช่วยให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญ มีอาชีพ-มีงานทำ เป็นพลเมืองที่ดีและเป็นกำลังพลของบ้านเมือง

(3) สถานศึกษาทุกสังกัดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคในการส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนและผู้เรียนในทุกช่วงชั้นให้เป็นพสกนิกรที่ดี มีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะ เสริมสร้างความรักความภาคภูมิใจในความเป็นไทยผ่านกลไกด้านการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งเป็นการน้อมนำและเผยแพร่พระราชกรณียกิจของบูรพมหากษัตริย์และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกร

(4) ประชาชนในประเทศไทยมีคุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข (Quality of Life, Work and Happiness) บนพื้นฐานของความช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจให้กัน รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงนวัตกรรมวิถีของท้องถิ่นและชุมชน มีจิตสำนึกรักและภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

2. การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ

การสำรวจเชิงประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.17$) โดยด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.21$) รองลงมา คือ ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) ($\mu = 4.18$) และด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) ($\mu = 4.12$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายการตัวบ่งชี้ในแต่ละด้านเป็นรายข้อปรากฏรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) พบว่า ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไปสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.37$) และงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติได้รับจัดสรรอย่างเพียงพอและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.01$)

2.2 ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) พบว่า สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการออกแบบ จัดทำ หรือพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดตามองค์ประกอบโครงสร้างและสาระรายละเอียดที่กำหนดให้มีในหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.24$) และมีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือได้เข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไปสู่การปฏิบัติอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.01$)

2.3 ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมต่อการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.32$) และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีความเป็นมืออาชีพของการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.07$)

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ พบว่า ด้านการติดต่อประสานงานมีปัญหาเกี่ยวกับห้วงเวลาว่างการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เนื่องจากครูผู้สอนมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบมาก การประสานการดำเนินงานยังเกิดช่องว่างอยู่มาก เนื่องจากยึดติดกับระบบราชการมากเกินไป ส่งผลให้บุคลากรที่เก่ง มีฝีมือ มีความสามารถไม่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ นอกจากนี้ ในการจัดประชุมปฏิบัติการของคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ไม่สะดวกและไม่เกิดความต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ห้วงระยะเวลาการดำเนินงานที่ค่อนข้างจำกัด ต้องดำเนินงานหลายโครงการในช่วงเวลาเดียวกัน ความไม่ชัดเจนในกรอบแนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งรูปแบบการติดต่อหารือกันในลักษณะออนไลน์ (Online) ความต่อเนื่องเชื่อมโยงในการจัดการเรียนการสอนของครู และการนิเทศติดตามผลการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรทำได้ไม่ต่อเนื่อง เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติ

และควรมีครูที่รับผิดชอบเข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการ จำนวนสถานศึกษาแต่ละ 2 คน เพื่อช่วยพิมพ์ คั่นคว้า ตรวจสอบ และสะดวกแก่การดูแลช่วยเหลือกัน

สำหรับด้านงบประมาณการจัดโครงการ พบว่า งบประมาณค่อนข้างจำกัด และยังมีขาดวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีในการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีไม่เพียงพอ เนื่องจากเป็น การดำเนินโครงการใหม่ ยังไม่มีงบประมาณรองรับในแผนปฏิบัติการ นอกจากนี้ ด้านระยะเวลาการดำเนินงาน การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการค่อนข้างน้อย ห่วงเวลาการจัดประชุม ปรึกษาหารือ การปฏิบัติงานต่าง ๆ และปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีค่อนข้าง จำกัด การดำเนินงานยังไม่สัมพันธ์กับแผนการดำเนินงานโครงการ ส่งผลให้การจัดวางโครงสร้าง (Structure) และเนื้อหา (Content) หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังไม่สมบูรณ์แบบเท่าที่ควร และเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ พัฒนาแล้วมีความสอดคล้องกับความสนใจและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งได้นำสถานที่สำคัญและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนผ่านหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงควรดำเนินงานโครงการ อย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อให้เห็นผลของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า รักษ์ท้องถิ่นของตน มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น มีชีวิตที่สงบสุข และช่วยกันรักษาสิ่งดีงามของท้องถิ่นไว้ให้ลูกหลานรุ่นต่อไปได้สืบทอด

นอกจากนี้ การกำหนดขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรในบางชั้นเรียนกว้างเกินไปสำหรับเด็กเล็ก เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นค่อนข้างสับสนยาก ปัญหาขาดเอกสารหลักฐานการสืบค้นและอ้างอิงเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลให้การจัดทำ เนื้อหาของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ค่อนข้างยาก การรวบรวมเนื้อหาจากแหล่งข้อมูล ต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอ ขาดที่ปรึกษา นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด ซึ่งในบางเนื้อหาจำเป็นต้องมีบุคคลที่เชี่ยวชาญตรวจสอบหรือมีการอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ รวมทั้งความไม่ชัดเจนใน เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรในระยะแรก มีปัญหาด้านการสื่อสาร ส่งผลให้ ใช้เวลาสืบค้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปฏิบัติการจัดทำมากแต่ได้เนื้อหาสาระหลักสูตรน้อย ไม่ตรงประเด็นตาม กรอบทิศทางการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” กับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของชาติ

อภิปรายผล

จากสรุปผลการดำเนินงานและการประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการ คณะทำงานฝ่ายเลขานุการพบประเด็นที่น่าสนใจ และนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. การติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ

การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการ สร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของ สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 มีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวง

ศึกษาธิการ เป็นรูปธรรม และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ รวมทั้งให้ขั้นตอนการดำเนินการเป็นไปอย่างมีทิศทาง สอดคล้องกับผลการประเมินโครงการพัฒนานักบริหารระดับสูงกระทรวงศึกษาธิการ (นบส.ศธ.) รุ่นที่ 3 (กัลยา ศรีวิเชียร, 2557 : 109) พบว่า โครงการพัฒนานักบริหารระดับสูงกระทรวงศึกษาธิการ รุ่นที่ 3 มีวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของกระทรวงศึกษาธิการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้บริหารและความสามารถของผู้บริหารให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ สมรรถนะ คุณธรรม และองค์ความรู้ใหม่ในการที่จะนำความรู้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการศึกษาของชาติ อีกทั้งเป็นการพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมสู่การเลื่อนตำแหน่งในอนาคตที่มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณสมบัติพร้อมแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหารระดับสูง และยังสัมพันธ์กับผลการประเมินโครงการพัฒนาอาจารย์เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของสถาบันราชภัฏสวนดุสิต (ยุวดี ตั้งคำ, 2547 : บทคัดย่อ) โดยเห็นด้วยมากที่สุด ในวัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาบุคลากรของสถาบันราชภัฏสวนดุสิต

สำหรับกระบวนการขั้นตอนการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการโดยได้ดำเนินการตามรูปแบบการประเมินทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยเน้นให้บุคลากรทุกกลุ่มฝ่ายที่เกี่ยวข้องของทั้งสำนักงานศึกษาธิการภาค และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนร่วมวางแผนโครงการ ดำเนินงานให้เป็นไปตามโครงการ และการติดตามประเมินผล โดยเฉพาะการวางแผนรับผิดชอบงานแต่ละด้านให้ตรงตามความต้องการและความสามารถ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการประเมินโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 (ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพิบูลย์รักษ์, 2553 : 41) โดยผลการประเมินมีความเชื่อมั่นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด คือ การดำเนินงานโครงการมีการวิเคราะห์สภาพปัญหา การศึกษาความต้องการของนักศึกษาที่ร่วมดำเนินงานโครงการโดยประสานกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด วางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาให้ตรงตามสภาพที่แท้จริงมากที่สุด ทำให้การดำเนินงานโครงการเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กับแนวคิดการวางแผน (อุทัย บุญประเสริฐ, 2532 : 23) ที่กล่าวว่าหากหน่วยงานได้มีการวางแผนเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ มีแผนงานที่ดีตั้งแต่ต้นการปฏิบัติงานตามแผนย่อมมีประสิทธิภาพสูง นอกจากนี้ การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานตามขั้นตอนโดยละเอียด การดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติงานที่กำหนดทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรม ทำให้ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพโดยเฉพาะการนิเทศ ติดตาม กำกับ และการให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอก็เป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งภิญโญ สาร (2526 : 19) ได้ให้ทรรศนะถึงวิธีให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานที่จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานว่าการเอาใจใส่ดูแลผู้ปฏิบัติงานเป็นการให้ขวัญและกำลังใจอย่างหนึ่ง

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มีการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบผลการดำเนินการจัดการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้การดำเนินงานโครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

พร้อมทั้งมีการรายงานผลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานพร้อมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำแก่คณะทำงานที่รับผิดชอบโครงการทั้งในระดับภาคและพื้นที่ระดับจังหวัด เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความกระตือรือร้นในการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการติดตามผลการดำเนินงานโครงการนับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการและผู้ร่วมดำเนินงานโครงการทราบผลสำเร็จของการดำเนินงาน เพื่อนำผลการดำเนินงานไปปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับที่ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2535 : บทนำ) กล่าวในบทนำของรวมบทความทางการประเมินโครงการว่า การบริหารโครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมืองการปกครองก็ตามจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และจำเป็นต้องอาศัยการประเมินโครงการ (Project Evaluation) ที่เป็นระบบ คือ ผลจากการประเมินโครงการได้ทันทั่วถึง และเมื่อได้ดำเนินงานโครงการไปแล้ว ย่อมต้องการทราบว่าโครงการนั้นได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่ เพียงใด คำนึงกับทุนและแรงงานที่ลงทุนไปหรือไม่ รวมทั้งยังสัมพันธ์กับที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2559 : 9) กล่าวว่า การดำเนินงานควรจะมีการประชุมประเมินผล และรายงานผลเพื่อจะได้ทราบว่าการดำเนินงานทุกขั้นตอนได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่ และจะต้องนำผลการประเมินมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดของหน่วยงาน

รูปแบบโครงสร้าง (Structure) หลักสูตรบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” มีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย หน่วยบูรณาการ แนวการจัดการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ลาวรรณ สุกุลกรุณาอารีย์, 2560 : 115) มีองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ หลักการของหลักสูตร เป้าหมายหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาสาระและประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ทั้งนี้ การที่องค์ประกอบของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” มีความเหมาะสมชัดเจน และมีคุณภาพในการนำไปใช้ในสถานศึกษา เนื่องจากหลักสูตรที่สร้างและพัฒนาขึ้นให้มีองค์ประกอบที่เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนผ่านสาระการเรียนรู้และการจัดกิจกรรม ดังแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler, 1950 : 1) ที่มีแนวคิดการวางโครงสร้างหลักสูตรเน้นการตอบคำถามเป็นพื้นฐาน 4 ประการ คือ 1) มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาว่าอะไรบ้างเป็นส่วนที่สถาบันการศึกษาจะต้องกำหนดให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการศึกษา 2) อะไรบ้างที่ทางสถาบันการศึกษาควรจะต้องจัดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ 3) ควรจะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ และ 4) ควรจะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์การจัดการศึกษาอย่างไรจึงตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนด นอกจากนี้ ผลการพัฒนางานองค์ประกอบของหลักสูตรดังกล่าว ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเรื่อง ชุมชนเสลภูมิสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (เปี้ยวรา คล้ายหนองสรวง, 2550) และผลการพัฒนา

หลักสูตรสาระท้องถิ่นอนุสาวรีย์บ้านไร่สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 (นฤมล จูประเสริฐ, 2552) โดยนำข้อมูลพื้นฐานกำหนดเป็นองค์ประกอบหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย แนวทางการจัดการเรียนรู้ แนวทางการวัดประเมินผล คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา ผลการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

ด้านการนำไปใช้ประโยชน์โดยสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 สามารถนำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ไปใช้บูรณาการการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง เข้มแข็ง มีคุณธรรม มีอาชีพ-มีงานทำ เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสริมสร้างคุณลักษณะของเยาวชนและผู้เรียนในทุกช่วงชั้นให้เป็นพลสภานิกที่ดี มีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะ เกิดความรักความภาคภูมิใจในความเป็นไทยผ่านกลไกด้านการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งน้อมนำเผยแพร่พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์และพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อประชาชนคนไทยและพลสภานิก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการประเมินด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ธัญชนก วงษ์บ้านใหม่, 2563 : 57) พบว่า นักเรียนร้อยละ 90 ถึงร้อยละ 100 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีความใฝ่เรียนรู้ รับผิดชอบ และมีความสามัคคี ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว ส่งเสริมให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์และผ่านกิจกรรมที่กำหนดไว้ตามแผนการจัดการเรียนการสอน แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น ได้เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใฝ่เรียนรู้ มีความรับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการทำงานให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้เป็นอย่างดี และสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ (กรมวิชาการ, 2545 : 23-24) กล่าวว่าประวัติศาสตร์สอนให้รู้จักตนเอง เข้าใจพัฒนาการของผู้คนที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยตั้งแต่อดีตและความเจริญรุ่งเรืองที่วิวัฒนาการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน สร้างจิตสำนึกในความเป็นชาติ เกิดความรักความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษที่ยังความเป็นปึกแผ่น ดำรงเอกราชมาจนปัจจุบัน ส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นนักคิด มีเหตุผล เพราะกระบวนการศึกษาทางประวัติศาสตร์มุ่งเสริมสร้างจิตใจให้ใฝ่รู้ โดยศึกษาจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน วิเคราะห์ ถิ่นกรองข้อเท็จจริง และสรุปการสืบค้นอย่างมีเหตุผลได้ด้วยตนเอง

2. การประเมินผลการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการ

2.1 ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) พบว่า ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติครั้งนี้ เป็นผลให้การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบบูรณาการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การดำเนินงานโครงการได้อย่างครบถ้วน ส่งผลให้คณะทำงานจัดทำหลักสูตรของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคเกิดความเข้าใจในรายละเอียดของขั้นตอน

กระบวนการ หรือวิธีการปฏิบัติอย่างชัดเจน ประกอบกับมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ การประชุมชี้แจงหรือมีเอกสารเสริมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกระดับให้ได้รับทราบและเข้าใจตั้งแต่เริ่มดำเนินการโดยสรุปรายงานผลให้ทราบเป็นระยะ เพื่อเป็นการกำกับติดตาม และควบคุมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รัศกุนี ครอบรอบ ส่งผลให้เกิดความชัดเจนในการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมทั้งยังช่วยลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีการสร้างความเข้าใจด้านนโยบายและขั้นตอนการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งยังมีกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานที่ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ซึ่งนับว่าได้ให้ความสำคัญกับบุคลากรที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนในการดำเนินกิจกรรมหรือมีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานให้มีการเตรียมพร้อมในการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ ทฤษฎี และหลักวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้ามาตรฐานและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 : บทสรุปผู้บริหาร) ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของการพัฒนาบุคลากรเป็นหลัก อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจัดส่งเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนา สัมมนา การศึกษา ดูงาน แม้กระทั่งการแสวงหาสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง การศึกษาต่อ การเรียนภาษา การสืบค้นข้อมูลความรู้ทาง Internet ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดนิทรรศการ ทั้งในระดับโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) พบว่า สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่มีการออกแบบ จัดทำ หรือพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดตามองค์ประกอบโครงสร้างและสาระรายละเอียดที่กำหนดให้มีในหลักสูตรเพื่อให้สามารถใช้เป็นเอกสารและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยเนื้อหาสาระของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะให้แก่ผู้เรียนและกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงความคิด และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิตประจำวันของผู้เรียน สอดคล้องกับคำกล่าวของสมศักดิ์ คอทอง และคณะ (2557 : 13) ที่ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง โครงสร้างของเนื้อหาวิชาและมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ตนเอง ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจกรรม โครงการ หรือแผนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามความสามารถ รวมทั้งมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับเจตม่งหมายของหลักสูตร สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และต้องมีการวัดผลประเมินผลเพื่อเป็นการยืนยันผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และยังสัมพันธ์เป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพของมัลคัม โนลส์ (Malcolm Knowles, 1978 อ้างอิงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2544 : 225-226) ที่ได้สรุปพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ว่า “ผู้ใหญ่จะเกิดการเรียนรู้

ได้ดีหากการเรียนรู้ตรงความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) ในประสบการณ์ที่ผ่านมาและจะพึงพอใจต่อการเรียนรู้ที่จัดให้นั้น การเรียนรู้นั้นเป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situations) เช่น วิธีชีวิตในการทำงานในพื้นที่ และการเรียนรู้จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อสิ่งที่จะเรียนรู้ของผู้ใหญ่จำเป็นต้องใช้ในวิถีชีวิต อย่างไรก็ตามจากผลสรุปการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากระบวนการดำเนินงานมุ่งเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือ สถานศึกษาได้เข้าร่วมดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้โครงการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ และขอบข่ายในการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่อาจมาจากการส่งเสริมสนับสนุนให้นำรูปแบบวิธีการที่เน้นกระบวนการกลุ่ม (Group Process-based) มาใช้บริหารโครงการ รวมถึงนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมประชุมปฏิบัติการในแต่ละครั้ง โดยศึกษาธิการภาคจะเป็นผู้แนะแนวในการดำเนินงานร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่ม คณะทำงานจัดทำหลักสูตรของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคแต่ละคนจะมีหน้าที่แตกต่างกันไปตามความสามารถของแต่ละคน เพื่อช่วยฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ฝึกความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เกิดทักษะกระบวนการกลุ่มที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งได้เน้นการฝึกทักษะการพูด การคิด การเขียนรายงาน การวิเคราะห์ การสรุปอภิปรายผล เสนอแนะ และความกล้าในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นในการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมประชุมปฏิบัติการ ส่งผลให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้และเป็นหน้าที่แต่ละคนที่จะเรียนรู้ในการบริหารตนเองและงาน รวมถึงการจัดการเพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จ มองโลกในแง่ดีด้วย นอกจากนี้ยังได้นำรูปแบบวิธีการที่เน้นกระบวนการคิด (Thinking-based) มาใช้โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ร่วมอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สัมพันธ์กับงานวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี (อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ, 2561 : 46-47) พบว่า ตำบลท่าแคเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมาจากการดำเนินงานระหว่างภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันคิดพัฒนากิจกรรมเพื่อนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการส่งเสริมขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค และการตระหนักรู้ของประชาชนโดยได้นำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างจุดร่วมในการรวมพลังชุมชนอย่างเข้มแข็งใช้หลักการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยอาศัยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมของอาสาสมัครที่มีความพร้อมในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของนรินทร์ชัย พัฒนพงษา (2538) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการและขั้นตอนที่เน้นเกี่ยวกับการส่งเสริม ชักนำ และเปิดให้บุคคล กลุ่ม องค์กรเข้ามามีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการด้วยความสมัครใจ มีอิสรภาพ และเสมอภาค วิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการปรึกษาหารือร่วมกัน ร่วมคิดค้น หาประเด็นปัญหา และวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงแนวทางการแก้ปัญหาและความพร้อมในการดำเนินงานจะช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสามารถตอบสนอง

ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้รับบริการได้ และสัมพันธ์กับแนวคิดของเบดเดิล ปรารวัน และคณะ (Beadle-Brown et al, 2008 : 380) ที่กล่าวถึงคุณภาพชีวิตด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (Social Inclusion) จะเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มทางสังคม สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มทางสังคม บทบาทในการดำเนินชีวิต และการช่วยเหลือสนับสนุนต่าง ๆ การศึกษาถึงสภาพภาพของผู้สูงอายุในชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพกายมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม

2.3 ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมที่มีต่อการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้น่ามากที่สุด อาจเนื่องมาจากกระบวนการบริหารจัดการและการประสานงานของคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีการประสานปฏิสัมพันธ์กันอย่างสอดคล้อง มีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญต่อกระบวนการวางแผนเพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยในการวางแผนการดำเนินงานต้องบูรณาการที่รวมความสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ไว้ด้วยกันอย่างชัดเจน สอดคล้องและอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และนโยบายขององค์กรที่ต้องครอบคลุมและเชื่อมโยงกันทุกระดับ รวมทั้งจะต้องมีลักษณะของความต่อเนื่อง ยืดหยุ่น คล่องตัว เพื่อสามารถปรับแต่งให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับแนวทฤษฎีการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่าความสำคัญและประโยชน์ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา คือ 1) เน้นการลดปัญหาซ้ำซ้อน ความไม่แน่นอน ซึ่งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากการวางแผนเน้นการจัดโอกาสทางด้านจัดการให้มองภาพเหตุการณ์ในอนาคตที่จะเกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัญหาความต้องการของประชาชน โดยอาจส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งจำเป็นต้องเตรียมการเผชิญกับการผันผวนของสิ่งแวดล้อม 2) ทำให้เกิดการยอมรับแนวคิดใหม่นั้นคือ การยอมรับแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) 3) การทำงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายเนื่องจากการวางแผนโดยเน้นงานที่จะต้องกระทำในทุกส่วนขององค์กร ทำให้เห็นภาพรวมขององค์กรที่ชัดเจน และเป็นการจัดระเบียบขององค์กรที่เหมาะสมกับลักษณะงาน แผนงาน ไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน 4) เกิดความชัดเจนในการดำเนินงานเนื่องจากการวางแผนเป็นการอาศัยทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ เป็นสิ่งกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับสภาพองค์กร และ 5) การวางแผนที่ดีทำให้เกิดการประสานงานที่ดี มีเกณฑ์ควบคุมที่สามารถเปลี่ยนแปลงวิธีการปรับปรุงและแก้ไขได้ทันต่อเหตุการณ์ เกิดแรงจูงใจ มีความคิดสร้างสรรค์ และทำให้บรรลุจุดหมาย กระบวนการวางแผนจึงควรเน้นให้ความสำคัญของการพัฒนามาจัดทำรายละเอียดแผนงาน โครงการ และกิจกรรม จึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่ดีในการส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับผลการศึกษากการพัฒนากระบวนการจัดการงานติดตามผลการเรียนนัศึกษาคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (ธีรพงศ์ เตชาติ, 2562 : 62) จากผลการใช้การประเมินและการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการงานติดตามผลการเรียนนัศึกษาคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเด็นที่ 2 ความพึงพอใจระบบบริหารจัดการงานติดตามผลการเรียนนัศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยการสร้างระบบบริหารจัดการ

งานติดตามผลการเรียนนัักศึกษาที่มีการประชุมวางแผนอยู่ในอันดับแรก อาจเนื่องมาจากอาจารย์ที่ปรึกษามีส่วนร่วมในการสร้างระบบบริหารจัดการงานติดตามผลการเรียนนัักศึกษา และคล้ายคลึงกับแนวคิดการศึกษาการวางแผนและการบริหารแผน (สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2560 : 289) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการวางแผนเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการคิดและการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงาน โดยการเลือกใช้ปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานในอนาคตเป็นไปอย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสูงสุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการวางแผนของจรัส อติวิทยากรณ์ (2553 : 220-221) ว่าการวางแผนเป็นงานหลักและสำคัญในการบริหารของหน่วยงานทุกระดับ เนื่องจากเป็นตัวกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และวิธีดำเนินการวางแผนมีความสำคัญต่อการดำเนินงานหลายประการ เช่น เป็นหน้าที่อันดับแรกของผู้บริหาร เป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จของงาน เป็นตัวกำหนดทิศทางองค์การ ทำให้ทราบความมุ่งหมายขององค์การอย่างชัดเจน ช่วยให้มองเห็นภาพอนาคต ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถปรับตัวรองรับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อนานที่ ตรวจสอบความถูกต้องของนโยบายปัจจุบัน และช่วยขยายขอบเขตของการคิดของผู้บริหารและช่วยบริหารคล่องตัวดีขึ้น และแนวคิดของสัญญา เคนาภูมิ (2557) ที่ว่าการวางแผนมีประโยชน์ต่อองค์การในเรื่องการบอกทิศทางในอนาคตเพื่อให้ทุกฝ่ายทราบและมีการเตรียมตัวเพื่อประสานงาน โดยอาศัยแผนเป็นเครื่องมือในการยกระดับกระบวนการตัดสินใจให้ดียิ่งขึ้น บุคลากรสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ตลอดจนช่วยขยายขอบเขตแนวคิดของผู้บริหาร เพิ่มทักษะวิสัยของการคิดกว้างไกล ชี้ให้เห็นการบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ คำนึงกับการลงทุน สามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับปัจจัยภายในและภายนอกองค์การ ดังนั้น การศึกษารอบแนวคิดการวางแผนจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อใช้เป็นฐานคติในการวิเคราะห์แผนที่เป็นตัวกำหนดกรอบของการบริหารจัดการต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการประเมินไปใช้

1. เพื่อให้กระบวนการดำเนินงานสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาท ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติมีกรอบแนวคิด รูปแบบ และวิธีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ หน่วยงานระดับกระทรวงศึกษาธิการจึงควรมีการสรรหาและแต่งตั้งที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาเป็นที่ปรึกษาโครงการ เพื่อให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะเชิงลึก หรือการสนับสนุน สื่อสาร อธิบายขอบเขตของกระบวนการดำเนินงานอย่างชัดเจนและกระชับตลอดโครงการ รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้ประสบการณ์จากบุคคลที่มีผลงานอันโดดเด่น (Good Practice) และนำมาขยายผลต่อยอด และประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หน่วยงานระดับกระทรวงศึกษาธิการควรมีการกำหนดกรอบกิจกรรม รายละเอียดขอบเขต การดำเนินงาน แนวทางปฏิบัติ และบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน รวมทั้งควรมีการประเมินความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริงเพื่อให้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติมีรูปแบบการดำเนินงานโครงการตามเอกภาพ เกิดความต่อเนื่อง

และเกิดการรับรู้ความเข้าใจด้านนโยบายและขั้นตอนการดำเนินการให้กับผู้รับผิดชอบ ตลอดจนสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของจังหวัดในพื้นที่ระดับภาคในการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้อย่างแท้จริง

3. หน่วยงานระดับกระทรวงศึกษาธิการควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน (Work Manual) ตามโครงการอย่างชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร โดยระบุรายละเอียดกิจกรรม วิธีดำเนินการ (Activity) กระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงาน สามารถเข้าใจในกระบวนการทำงาน นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เกิดการประสานสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งเป็นการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานที่มุ่งไปสู่การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ได้ผลิตผลหรือการบริการที่มีคุณภาพ คุ่มค่า สมประโยชน์ และเป็นไปตามเป้าหมายของการปฏิบัติงานตามภารกิจ

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1. สถานศึกษาที่จะนำหลักสูตรบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ไปใช้เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ส่งเสริมการใช้ทักษะชีวิต เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนและผู้เรียนทุกช่วงชั้น ควรจะต้องจัดเตรียมตรวจสอบแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมีการวางแผนการจัดกิจกรรมและการใช้ประโยชน์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนจัดการเรียนการสอนเพื่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยเฉพาะการนำนักเรียนร่วมกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. สถานศึกษาควรเตรียมความพร้อมของครูให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” การนำหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอนโดยศึกษาถึงองค์ประกอบของหลักสูตร โดยตลอดแนวอย่างครอบคลุม ครบถ้วน ได้แก่ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยบูรณาการ “นครชัยบุรีนทร์” แนวทางการจัดการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา พร้อมทั้งรายละเอียดการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ประกอบด้วย แต่ละขั้นของการจัดการเรียนรู้ รูปแบบ และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ วิธีการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการกลุ่ม และการอภิปราย สถานศึกษาควรมีการวางระบบครูผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นควรประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งมีการสำรวจความสนใจผู้เรียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา จัดทำเพื่อให้การเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความหมายต่อผู้เรียนและสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีหรือหลักการ

1. ควรมีการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลลัพธ์ (Outcome) หรือผลกระทบ (Impact) ข้อค้นพบ หรือผลการดำเนินงานจากเอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการของสำนักงานศึกษาธิการภาค สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นภาพรวมด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกรอบแนวคิด

ในการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการปฏิบัติงานให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่า คุ่มประโยชน์ในการปฏิบัติเชิงภารกิจแห่งรัฐ

2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เชิงประเมินเกี่ยวกับการจัดระบบงาน กระบวนการ วิธีดำเนินงาน และแนวปฏิบัติเชิงลึก โดยการสำรวจในลักษณะการติดตามผล (Follow-up or Tracer Study) การจัดกิจกรรม วิธีดำเนินการ (Activity) กลไกการประสานงาน การบริหารจัดการเชิงระบบ การเลือกใช้ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จ และความคงทนจากการดำเนินงานโครงการ รวมทั้งค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของรูปแบบหรือแนวทางการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ แล้วทำการศึกษาเจาะลึกในลักษณะของกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อถอดบทเรียนและนำไปใช้เป็นต้นแบบการประยุกต์ใช้ ต่อยอด ขยายผลการดำเนินงานโครงการให้มีประสิทธิภาพและเกิดความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน

3. ควรมีการศึกษาเชิงประเมินรูปแบบและแนวทางการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่โดยใช้รูปแบบการประเมินที่หลากหลาย โดยเฉพาะการประเมินปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานโครงการอย่างรอบด้าน และสามารถประเมินทุกขั้นตอนได้ในเวลาเดียวกัน โดยเน้นความสำคัญของการเชื่อมโยงผลการประเมินกับการตัดสินใจ และนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดที่เป็นตัวบ่งชี้ระดับความสำเร็จหรือความล้มเหลวเพื่อนำไปสู่การขยายองค์ความรู้ใหม่ในการอธิบายปรากฏการณ์และบริบทที่หลากหลาย รวมถึงปัจจัยแฝงอื่นที่สอดคล้องตามแต่ละบริบทของพื้นที่ และให้ได้มาซึ่งปัจจัยที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการตัดสินใจเป็นสำคัญ

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). **ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2554). **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2533**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2547). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). **คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนพัฒนาสามปี แผนปฏิบัติการและการติดตามประเมินผล**. (เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพฯ : ส่วนแผนพัฒนาท้องถิ่น สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กัลยา ศรีวิเชียร. (2557). **การประเมินโครงการพัฒนานักบริหารระดับสูงกระทรวงศึกษาธิการ (นบส.ศธ.) รุ่นที่ 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กิติมา ปรีดีดิลก. (2529). **การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : อักษราพัฒนา.
- เกษมศรี สมสาร. (2553). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน. อุบลราชธานี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- โกวัฒน์ เทศบุตร. (2545). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการวิจัยและพัฒนการศึกษา**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จรัส อติวิทยากรณ์. (2553). **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จันทร์านิ สงวนนาม. (2545). **ทฤษฎีแนวปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : บุ๊ค พอยท์.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : อลีนเพรส.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2529). **สถานภาพและบทบาทของวิชาประวัติศาสตร์ที่ควรจะเป็นในการศึกษาของชาติ**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- เฉลิม นิติเขตต์ปรีชา. (2545). **เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เฉลิม มลิลา. (2523). **เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

- ชนภัทร์ อินทวารี. (2558). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. ปทุมธานี : คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชมพันธุ์ ภูษธร ณ อยุธยา. (2530). **เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2520). **ระบบสื่อการสอน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชาว์ อินใย. (2553). **การประเมินโครงการ Program Evaluation**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : บริษัท วี.พี. (1991) จำกัด.
- ฐกฤต อธิมาพิพัฒน์. (2560) **การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโรงเรียนบ้านนาวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1**. [ออนไลน์]. สืบค้น 30 เมษายน 2562 จาก : <http://www.kroobannok.com/>
- ธวัชชัย งามสันติวงศ์. (2542). **SPSS FOR WINDOWS หลักการและวิธีใช้คอมพิวเตอร์ในงานสถิติเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ธัญชนก วงษ์บ้านใหม่. (2563). **การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. อุดรดิตถ์ : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2553). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. กรุงเทพฯ : วี. อินเตอร์พริ้นท์.
- ธิดา สาระยา. (2549). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ธีรพงศ์ เตชชาติ. (2562). **การพัฒนาระบบบริหารจัดการงานติดตามผลการเรียนนักศึกษาคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ธีรต์ม ใจกล้า. (2560). **รายงานผลการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนบ้านตะเปียงเตี้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1**. [ออนไลน์]. สืบค้น 30 กรกฎาคม 2561 จาก http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=7784&bcat_id=16.
- ธำรง บัวศรี. (2532). **ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพฯ : ธนัชการพิมพ์.
- ณรงค์ นันทวรรณ. (2547). **การบริหารโครงการ**. กรุงเทพฯ : พลัสเซ็นเตอร์.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2543). **การประเมินผลงานฝึกอบรม**. กรุงเทพฯ : อีร้อมวรรณกรรม.
- ณัฐวรรณ แยมละมัย และสุณี หงส์วิเศษ. (2561). **การประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี**. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม : ปีที่ 8 (ฉบับที่ 3) กันยายน-ธันวาคม 2561 ; 22-23.

- นคร พันธุ์ณรงค์. (2525). เอกสารประกอบการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. (เอกสารอัดสำเนา). พิษณุโลก : ม.ป.พ.
- นฤมล จูประเสริฐ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรสาระท้องถิ่นอนุสาวรีย์บ้านไร่สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงษา. (2538). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่ : ศิริลักษณ์.
- นันทนา ราชเฉลิม. (2557). การพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนปอแดง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิคม ชมพูหลง. (2545). การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ. (ฉบับปรับปรุง). มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- นิติ เอียวศรีวงศ์. (2535). การใช้แนวคิดเรื่องศูนย์กลางและเครือข่ายในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- นิโรธ ภูมิสายตร และพิมพ์วัลย์ มั่นเหมาะ. (2552). รายงานการวิจัยเรื่องวิธีระบบ (System Approach). เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- นิตยา ปิณฑนานนท์. (2546). จากหลักสูตรสู่หน่วยการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญชุม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- บุญเลิศ แสนศักดิ์. (2535). การนิเทศการศึกษา. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2547). การบริหารโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์.
- ปาริฉัตร คะนิงเหตุ. (2553). การประเมินโครงการห้องสมุดมีชีวิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ลพบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. ลพบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ปิยวรา คล้ายหนองสรวง. (2550). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง ชุมชนเสลภูมิสำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผดุงศักดิ์ อ่างทอง. (2550). การประเมินโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝันของสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาสุโขทัย เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผล
การศึกษา. อุดรดิษฐ์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2545). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบ
ทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พิสนุ พองศรี. (2549). การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : เทียนฟ้าการพิมพ์.
- _____. (2552). แนวทางการแก้ไขข้อผิดพลาดในการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : ด่าน สุทธา.

- ไพศาล หวังพานิช. (2544) **การจัดทำโครงการในหลักสูตรการวางแผนระดับหัวหน้ากลุ่มงาน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ภารณ์ นิลกรณ์ และคณะ. (2563). **รายงานการประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดรายใหม่ในเยาวชน โดยความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจังหวัดนครปฐม**. (เอกสารอัดสำเนา).
- นครปฐม : สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ภิญโญ สาร. (2526). **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ศูรสภา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2540). **เอกสารการสอนชุดระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการศึกษา หน่วยที่ 1-8**. (พิมพ์ครั้งที่ 14). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). **คริสต์ทศวรรษแห่งการค้นพบและเส้นทางสู่นาตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- ยุพิน รอดประพันธ์. (2561). **การประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3**. (เอกสารอัดสำเนา). นครสวรรค์ : โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร.
- ยุวดี ตั้งคำ. (2547). **การประเมินโครงการพัฒนาอาจารย์เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของสถาบันราชภัฏสวนดุสิต**. ภาคนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2542). **การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2546). **การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). **การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนิกร หงส์พนัส. (2546). **แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูเพื่อรองรับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตน์ บัวสนธ์. (2538). **การประเมินโครงการวิจัยเชิงปริมาณ**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ.
- _____. (2540). **การประเมินผลโครงการวิจัยเชิงประเมิน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทคอมแพคท์พริ้น จำกัด.
- _____. (2554). **การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา**. นครสวรรค์ : ริมปิงการพิมพ์.
- ไร่ไพ แสงนิกุล. (2559). **การประเมินโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย : กรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา. มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.

- ลาวรรณ สกุลกรุณาอารีย์. (2560). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่พรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิจิตร สีนสิริ. (2523). การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. (เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์อุตรดิตถ์ หมายเลข 10). อุตรดิตถ์ : วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2543). ครูกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย. (คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย : จะเรียนจะสอนกันอย่างไร). กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- วินัย อัครศิวะกุล และมนตรี โสติดิยานุรักษ์. (2544). การติดตามและประเมินผลโครงการในการวิเคราะห์โครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2547). การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์. [ออนไลน์]. สืบค้น 26 กันยายน 2558 จาก : <http://isc.ru.ac.th/data/EDOOO3477.doc>
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2522). ประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า. (เอกสารประกอบการสัมมนาของสมาคมประวัติศาสตร์ เรื่อง ความก้าวหน้าของการศึกษาและวิจัยประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบัน). ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- _____. (2554). พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ศิริชัย ชินะตังกูร. (2527). รายงานการวิจัยการวิเคราะห์อัตราส่วนนักเรียนต่อครูของโรงเรียนประถมศึกษาที่เหมาะสม. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพิบูลย์รักษ์. (2553). รายงานการประเมินโครงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2553. (เอกสารอัดสำเนา). อุตรธานี : สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุตรธานี.
- สังัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2542). เทคนิคการประเมินโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมประสงค์ วิทย์เกียรติ. (2543). ประมวลสาระชุดวิชานโยบายและการวางแผนการศึกษา หน่วยที่ 8. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมศักดิ์ คอทอง และคณะ. (2557). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม “การตีมีด” โดยชุมชนมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 22 อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2535). ความรู้พื้นฐานสำหรับการประเมินโครงการทางการศึกษา. รวมบทความทางการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2541). **วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2544). **วิธีวิทยาการประเมิน : ศาสตร์แห่งการประเมิน**. กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์เจอนัลพับลิเคชั่น.
- สวัสด์ ประทุมราช และคณะ. (2521). **การศึกษาความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรการฝึกหัดครูกับหลักสูตรประถม**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2560). **กรอบแนวคิดการศึกษาการวางแผนและการบริหารแผน**. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ : ปีที่ 4 (ฉบับที่ 2) ; 389.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557). **การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปริมาณทางรัฐประศาสนศาสตร์จากการทบทวนวรรณกรรม**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี : ปีที่ 3 (ฉบับที่ 1).
- สืบแสง พรหมบุญ. (2539). **สรุปสาระสำคัญและแนวทางการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและหนังสือเรียนประวัติศาสตร์**. (รายงานการสัมมนาโต๊ะกลม เรื่อง ทิศทางการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2547). **การประเมินผลโครงการ : หลักการและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้าพรินต์ติ้ง.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรยุคปฏิรูปการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- สมิตร คุณากร. (2537). **หลักสูตรและการสอน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2544). **จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ : อีระป้อมวรรณกรรม.
- สุวิมล ทิรภานันท์. (2548). **การประเมินโครงการ : แนวทางสู่การปฏิบัติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2550). **การประเมินโครงการแนวทางสู่การปฏิบัติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเทพ สุนทรภะสีช. (2522). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในล้านนา : ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะแนวทางการศึกษา**. (รวมบทความสัมมนาล้านนาครั้งที่ : ประวัติศาสตร์และโบราณคดี). เชียงใหม่ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2529). **การนิเทศภายในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศุภสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). **การพัฒนามาตรฐานและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : ศุภสภา.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำราญ มีแจ้ง. (2543). **การประเมินโครงการทางการศึกษา**. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- _____. (2544). **การประเมินโครงการทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : นิธิเอนเตอร์ไพรส์.
- สำลี ทองธิว. (2545). **หลักและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา : กรณีวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2551). **วิวัฒนาการทฤษฎีหลักสูตรและกรอบแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรทางเลือก**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร : ปีที่ 10 (ฉบับที่ 3) ; 91-124.
- เสนอ ภิรมจิตร์ผ่อง. (2543). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการประเมินโครงการ**. อุบลราชธานี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- เสาวนิตย์ ชัยมุสิก. (2545). **การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยท์.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2551). **การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุศักดิ์ เกตุสิริ. (2531). **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**. อุบลราชธานี : วิทยาลัยครูอุบลราชธานี.
- อมรรัตน์ วัฒนาธร. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรที่มีทรัพยากรเป็นฐาน**. พิษณุโลก : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ. (2561). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี**. วารสารร่วมพักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก : ปีที่ 36 (ฉบับที่ 3) ; 56-57.
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2545). **นิเวศประวัติศาสตร์ : פרמแดนความรู้**. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- _____. (2548). **ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน : ทิศทางใหม่ของการศึกษาประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2555). **หลักสูตรและการเรียนการสอนอุดมศึกษา : พาราไดม์และวิธีปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : อินทภาษ.
- ออมสิน จตุพร. (2560). **การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา : กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- อาทิตย์ บุญสินธุ์. (2564). **กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง เมืองร้าง ดงแม่นางเมือง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัด นครสวรรค์**. การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2545). **พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : สถานการณ์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2529). **การติดต่อสื่อสารในองค์กรและการบริหาร**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2532). **การวางแผนการศึกษา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2539). **วิธีการหรือเทคนิคเชิงระบบและแนวทางในการบริหารโรงเรียน**. รายงานการสัมมนา หลักและแนวทางในการบริหารโรงเรียนอย่างเป็นระบบ. สมุทรปราการ : สว่างคนิवास.
- Aaker, D.A., V. Kumar and G.S. Day. (2001). **Marketing Research**. (7th ed.). New York, John Wiley and Sons.
- Bage, G. (2000). **Thinking history 4-14 : Teaching, learning, curricula and communities**. London : Routledge.
- Banathy, B.H. (1968). **Instructional System**. Belmont, California : Fearow.
- Beadle-Brown, J., Murphy, G., and DiTerlizzi, M. (2009). **Quality of Life for the Camber well Cohort**. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 22(4), 380-390.
- Beauchamp, George A. (1986). **Curriculum Theory**. Willamette Illinois : The KAGG Press.
- Best, John W. (1993). **Research in Education**. (4th ed., Englewood Cliffs). New Jersey : Prentice-Hall Inc.
- Bowditch, Jame L. (1973). **Behavior in Organization : A systems approach to managing**. (2nd ed.). Addison-Wesley publishing company,.
- Cronbach, Lee J. (1990). **Essentials of Psychological Testing**. New York : Publishing.
- Feldmann, D. (2003). **Curriculum and the American rural school**. Maryland : University Press of America.
- Fogarty, R. (2002). **How to integrate the curricula**. Illinois : Skylight Professional Development.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education**. (3rd ed.). New York : McGraw-Hill.
- Guba, G. and Lincoln S. (1981). **Effective evaluation**. Sanfrancisco California : Jessey Bass Inc.
- Heyking, A.V. (2004). **Historical thinking in the elementary years : A review of current research**. *Canadian social studies*, 39(1), 10-19.

- Hinton, R.S. (1980). **A study of the effects of utilizing local history on retention of historical information, critical thinking skills, and attitudes in teaching United States history.** Dissertation abstracts international, 41(6), 133-A.
- Kana'iaupuni, S., Ledward, B., & Jensen, U. (2010). **Place and culture-based education and its relationship to student outcomes.** Honolulu : Kamehameha Schools, Research & Evaluation.
- Kast, F. E., & Rosenzweig, J. E. (1985). **Organization and management.** (4th ed.). New York : McGraw-Hill.
- Leuvan, D.L. (1971). **Local history aids the teaching of American history.** The social studies, 62(11), 247-248.
- Labbett, B.D.C. (1979). **Local history in the classroom.** The social studies, 70(1), 10-14.
- National Council for History Education (NCHE). (2014). **Reinvigorating history in U.S. Schools : Reform recommendations for the states.** [Online]. Retrieved 7 August 2014 from <http://www.nche.net/>
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). **Psychometric theory.** (3rd ed.). New York : McGraw-Hill.
- Marino, M.P., & Crocco, M.S. (2012). **Doing local history : A case study of New Brunswick.** New Jersey. The Social Studies, 103(6), 233-240.
- Office for Standards in Education. (2007). **History in the balance.** London : Office for Standards in Education (Ofsted).
- Olson, T.C. (1972). **Making history live in the classroom.** The social studies, 63(3), 116-118.
- Ornstein, A.C., & Hunkins, F.P. (2008). **Curriculum : foundations, principles and issues.** (5th ed.). Boston : Allyn and Bacon.
- Pratt, D. (1980). **Curriculum design and development.** New York : Ginn & Company.
- Rossi, Peter H. and Howard E. Freeman. (1982). **Evaluation : a systematic approach.** (2rd Ed). California: Sage Publi.
- Rutman, Leonard. (1982). **Evaluation research methods : a basic guide.** (7th ed). California : Sage Publications.
- Scott, William G. (1967). **Organization Theory.** Illinois : Richard D.Irwin, Inc.
- Schoderbek, Peter P. and Othors. (1990). **Management System : Conceptual Consideration.** (4th ed.). Richard D.Irwin, Inc.

- Schubert, W.H. (1986). **Curriculum : Perspective, paradigm and possibility**. New York : Macmillan Publishing.
- Taba, H. (1962). **Curriculum development : Theory and practice**. New York : Harcourt, Brace and World.
- Tyler, Ralph W. (1949). **Basic principle of curriculum and instruction**. Chicago : The University of Chicago.
- _____. (1950). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago : University of Chicago Press
- Williams, D., & Semken, S. (2011). **Ethnographic methods in analysis of place-based Geoscience curriculum and pedagogy**. Geological Society of America : 2001 (Special Paper 474) ; 49-62.
- Weiss, Carol H. (1972). **Evaluation Action Program**. Boston : Allyn and Bacon.
- Worthen, B.R. and Sanders, J.R. (1973). **Educational evaluation : theory and practice**. Ohio : Charles and Joanes.
- Zeichner, K.M. (2003). **Teacher research as professional development for P-12 Educators**. Educational Action Research : 11(2) ; 301-326.

ภาคผนวก

หลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ
ตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” พ.ศ. 2565

คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ทั้ง 4 จังหวัด คือ จังหวัด นครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ได้จัดทำหน่วยการจัดการเรียนรู้บูรณาการตาม หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ซึ่งเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลสารสนเทศการจัดการเรียนการสอน ประกอบไปด้วย เนื้อหาทางประวัติศาสตร์และความเป็นมาของแต่ละจังหวัด บทบาทและพระราชกรณียกิจของ พระมหาษัตริย์ที่มีต่อการพัฒนาจังหวัดนั้น ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาติพันธุ์ของคนในจังหวัด รวมไปถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประเพณี พิธีกรรมสำคัญในแต่ละจังหวัด เพื่อให้ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ในพื้นที่นครชัย บุรีนทร์ได้นำไปปรับใช้บูรณาการเข้ากับหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ของแต่ละจังหวัดที่ พัฒนาขึ้น โดยนำเสนอเป็นคิวอาร์โค้ดตามลำดับดังต่อไปนี้

แหล่งสืบค้นข้อมูลสารสนเทศของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน

เนื้อหา (Content)	QR Code
1. หลักสูตรบูรณาการจังหวัดนครราชสีมา	
2. หน่วยการเรียนรู้บูรณาการจังหวัดนครราชสีมา	
3. หลักสูตรบูรณาการจังหวัดชัยภูมิ	
4. หน่วยการเรียนรู้บูรณาการจังหวัดชัยภูมิ	

เนื้อหา (Content)	QR Code
5. หลักสูตรบูรณาการจังหวัดบุรีรัมย์	
6. หน่วยการเรียนรู้บูรณาการจังหวัดบุรีรัมย์	
7. หลักสูตรบูรณาการจังหวัดสุรินทร์	
8. หน่วยการเรียนรู้บูรณาการจังหวัดสุรินทร์	
9. สมุดภาพเมืองสุรินทร์	

ภาพกิจกรรม

การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์”
ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ
ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

กิจกรรม : ประชุมปรึกษาหารือการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี

ระยะเวลา : เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2564

ผ่านระบบวีดิทัศน์ทางไกล (VDO. Conference) ด้วยระบบ Google Meet

กิจกรรม : ประชุมปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”

ระยะเวลา : ระหว่างวันที่ 25-26 มกราคม 2565

สถานที่ : ณ สตาร์เวิลด์ บาห์ลี รีสอร์ท อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรม : ประชุมปฏิบัติการสร้างและจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”

ระยะเวลา : ระหว่างวันที่ 30-31 มีนาคม 2565

สถานที่ : ณ ห้องประชุมมิ่งขวัญ โรงแรมขวัญเรือนปาร์ค อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรม : ประชุมปฏิบัติการทบทวนและยืนยันหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”

ระยะเวลา : ระหว่างวันที่ 31 พฤษภาคม-1 มิถุนายน 2565

สถานที่ : ณ สตาร์เวิลด์ บาห์ลีรีสอร์ท อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรม : ประชุมปฏิบัติการจัดทำผังมโนทัศน์หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบครบวงจรและการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”

ระยะเวลา : ระหว่างวันที่ 9-10 สิงหาคม 2565

สถานที่ : ณ ห้องประชุมพระยาราชสีมาจารย์ สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 จังหวัดนครราชสีมา

แบบรายงานสรุปรายละเอียด

การติดตาม ตรวจสอบ และรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงาน

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์”

ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ
ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

➤➤➤***<<<

แบบติดตามการจัดทำหลักสูตรภายใต้การดำเนินงานโครงการนี้ สร้างขึ้นเพื่อกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ตามกิจกรรม ตัวชี้วัดโครงการ และประเด็นการติดตามการบรรลุผลสำเร็จของการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการที่กำหนด เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพจริงในการดำเนินงานที่ครอบคลุม ถูกต้อง ครบถ้วน และสามารถรายงานผลการดำเนินงานโครงการเป็นภาพรวมระดับภาค โดยมีรายละเอียดประเด็นในการติดตามและรายงานการบรรลุผลสำเร็จการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. ชื่อหน่วยงาน..... ที่ตั้งเลขที่.....
ถนน..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์..... เว็บไซต์.....
2. กลุ่มงานที่รับผิดชอบโครงการ..... โดยมี.....
ตำแหน่ง..... เป็นผู้บริหารโครงการ
3. สมาชิกภายในกลุ่มงานภายในที่ร่วมรับผิดชอบโครงการ ประกอบด้วย
 - 3.1 ตำแหน่ง.....
 - 3.2 ตำแหน่ง.....
 - 3.3 ตำแหน่ง.....
 - 3.4 ตำแหน่ง.....
4. ข้อมูลการดำเนินงานตามโครงการ
 - 4.1 ระยะเวลาดำเนินโครงการ
 - เริ่มต้นโครงการ เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ.
 - สิ้นสุดโครงการ เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ.
 - 4.2 วัตถุประสงค์โครงการ
.....
.....
.....

4.3 เป้าหมายโครงการ

เป้าหมายเชิงปริมาณ

.....

.....

.....

.....

.....

เป้าหมายเชิงคุณภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

4.4 รูปแบบ/ลักษณะของการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ

This image shows a full page of white paper with horizontal dashed lines, typical of primary school writing paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

4.5 กิจกรรมสำคัญในการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ ประกอบด้วย

(1) กิจกรรมที่ 1 เรื่อง.....

ดำเนินการ เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ.

สถานที่ดำเนินการ.....

วัตถุประสงค์หลักของการจัดกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(2) กิจกรรมที่ 2 เรื่อง.....

ดำเนินการ ระหว่างวันที่..... เดือน..... พ.ศ.

สถานที่ดำเนินการ.....

รายละเอียดกิจกรรมย่อย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(3) กิจกรรมที่ 3 เรื่อง.....

ดำเนินการ ระหว่างวันที่..... เดือน..... พ.ศ.

สถานที่ดำเนินการ.....

รายละเอียดกิจกรรมย่อย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(4) กิจกรรมที่ 4 เรื่อง.....

ดำเนินการ ระหว่างวันที่..... พ.ศ.

สถานที่ดำเนินการ.....

รายละเอียดกิจกรรมย่อย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลการดำเนินงาน

[illegible]

(5) กิจกรรมที่ 5 เรื่อง.....

ดำเนินการ ระหว่างวันที่..... เดือน..... พ.ศ.

สถานที่ดำเนินการ.....

รายละเอียดกิจกรรมย่อย

[illegible]

ผลการดำเนินงาน

This image shows a full page of a handwriting practice worksheet. It features ten sets of horizontal dashed lines spaced evenly down the page, providing a guide for letter height and placement. The background is plain white, and there are no other markings or text present.

5. งบประมาณสนับสนุนการดำเนินการ

5.1 รายรับ

.....

5.2 รายจ่าย โดยมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามโครงการ จำนวน..... บาท
 (.....) และมีเงินงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ
 คงเหลือทั้งสิ้น จำนวน..... บาท (.....) ซึ่งมีค่าใช้จ่าย
 ตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี
 ตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13
 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยแบ่งรายการใช้จ่ายตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณออกเป็นราย
 กิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรมหลัก ดังรายละเอียดตามตาราง 1

ตาราง 1 แสดงรายละเอียดค่าใช้จ่ายตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้าง
 และส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบ
 ของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 จำแนกเป็นรายกิจกรรม

รายละเอียดค่าใช้จ่าย	งบประมาณ (บาท)
กิจกรรมที่ 1 เรื่อง..... เป็นเงินจำนวน..... บาท โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่าย การดำเนินงาน ดังนี้ - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท	
รวมค่าใช้จ่ายกิจกรรมที่ 1 เป็นเงินทั้งสิ้น	บาท
กิจกรรมที่ 2 เรื่อง..... เป็นเงินจำนวน..... บาท โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่าย การดำเนินงาน ดังนี้ - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท	
รวมค่าใช้จ่ายกิจกรรมที่ 2 เป็นเงินทั้งสิ้น	บาท

รายละเอียดค่าใช้จ่าย	งบประมาณ (บาท)
กิจกรรมที่ 3 เรื่อง..... เป็นเงินจำนวน..... บาท โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่าย การดำเนินงาน ดังนี้ - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท	
รวมค่าใช้จ่ายกิจกรรมที่ 3 เป็นเงินทั้งสิ้น	บาท
กิจกรรมที่ 4 เรื่อง..... เป็นเงินจำนวน..... บาท โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่าย การดำเนินงาน ดังนี้ - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท - ค่า (บาท x หน่วย x ครั้ง) บาท	
รวมค่าใช้จ่ายกิจกรรมที่ 4 เป็นเงินทั้งสิ้น	บาท
ค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ เป็นเงินจำนวน..... บาท โดยมีรายละเอียด ค่าใช้จ่ายประมาณการ ดังนี้ - ค่า บาท - ค่า (บาท x หน่วย) บาท - ค่า (บาท x หน่วย) บาท	
รวมค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ เป็นเงินทั้งสิ้น	บาท

6. สรุปรายละเอียดกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการ

7.1 การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงปริมาณ (Quantitative Goals)

(1) ด้านปริมาณเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ คิดเป็นร้อยละ.....

วิธีการคำนวณ :

(1.1) ร้อยละความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการของผู้รับบริการ

สูตรการคำนวณ

ร้อยละของ.....	=	$\frac{\text{จำนวน.....} \times 100}{\text{จำนวนกลุ่มเป้าหมาย}}$
----------------	---	--

ตาราง 2 แสดงรายละเอียดการคำนวณร้อยละของการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงปริมาณ

เป้าหมาย (i)	น้ำหนัก (W)	คะแนนที่ได้ (Sc)	คะแนนเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนัก ($W_{(i)} \times Sc_{(i)}$)
1. เป้าหมาย ₁			
2. เป้าหมาย ₂			
3.			
i. เป้าหมาย _i			
น้ำหนักรวม	$\sum W_{(i)} = 1.00$	ผลรวมคะแนนเฉลี่ย	$\sum (W_{(i)} \times Sc_{(i)}) =$

7.2 การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงคุณภาพ (Qualitative Goals)

(2) ด้านคุณภาพเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ คิดเป็นร้อยละ.....

สูตรการคำนวณ

ร้อยละของ.....	=	$\frac{\text{จำนวน.....} \times 100}{\text{จำนวนกลุ่มเป้าหมาย}}$
----------------	---	--

ตาราง 3 แสดงรายละเอียดการคำนวณร้อยละของการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายคุณภาพ

เป้าหมาย (i)	น้ำหนัก (W)	คะแนนที่ได้ (Sc)	คะแนนเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนัก ($W_{(i)} \times Sc_{(i)}$)
1. เป้าหมาย ₁			
2. เป้าหมาย ₂			
3.			
i. เป้าหมาย _i			
น้ำหนักรวม	$\sum W_{(i)} = 1.00$	ผลรวมคะแนนเฉลี่ย	$\sum (W_{(i)} \times Sc_{(i)}) =$

8. ผลสำเร็จของงาน

This image shows a full page of white paper with horizontal dashed lines, typical of primary school writing paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

9. การนำไปใช้ประโยชน์

[illegible]

10. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

[illegible]

11. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม
กลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13

แบบประเมินผลโครงการ

การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์”

ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ
ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

คำชี้แจงในการตอบแบบสำรวจ

วัตถุประสงค์หลักของแบบสำรวจฉบับนี้ เพื่อสอบถามความคิดเห็นเชิงประเมินต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 โดยมีจุดมุ่งหมายเชิงวิชาการเพื่อสำรวจเจตคติอันเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ตรงจากการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งจะนำข้อค้นพบหรือผลที่ได้ไปจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายประกอบการพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาการศึกษาให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน และบรรลุเป้าหมายนโยบายรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

ในการตอบแบบสำรวจฉบับนี้ ขอความกรุณาท่านโปรดตอบประเด็นข้อคำถามให้ครบถ้วนทุกข้อตามความเป็นจริงที่สุด หากตอบข้อคำถามในบางประเด็นไม่ตรงตามความเห็นที่แท้จริงหรือไม่ครบถ้วน จะส่งผลต่อผลลัพธ์ที่ได้ให้ขาดความน่าเชื่อถือ ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์และเชื่อมโยงไปสู่ “การสร้างคุณค่า (Value)” ต่อกระบวนการตามภารกิจที่มีความสำคัญได้อย่างเป็นระบบ

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสภาพจริงครั้งนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์และนำเสนอเป็นภาพรวม คำตอบของท่านจะถือเป็นความลับโดยไม่มีการเปิดเผยหรือนำไปใช้ประโยชน์อื่นใด และไม่ส่งผลกระทบต่อตัวท่านเอง หากจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและการวางแผนกลยุทธ์ทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ชัดเจน และเหมาะสม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่างหรือทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับสถานภาพความเป็นจริง

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. อายุ ☐ น้อยกว่า 26 ปี ☐ ระหว่าง 26-35 ปี
☐ ระหว่าง 36-45 ปี ☐ ระหว่าง 46-55 ปี
☐ ตั้งแต่ 56 ปี ขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ☐ ระดับปริญญาตรี
☐ ระดับปริญญาโท ☐ สูงกว่าระดับปริญญาโท

4. ประเภทผู้รับบริการ

- ☐ ข้าราชการพลเรือนสามัญ ☐ ข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษา
☐ พนักงานมหาวิทยาลัย ☐ ลูกจ้าง พนักงานราชการ
☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

5. หน่วยงานต้นสังกัด

- ☐ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ☐ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
☐ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ☐ สถาบันอุดมศึกษา
☐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

6. ที่ตั้งของหน่วยงาน/สถานศึกษา

- ☐ จังหวัดนครราชสีมา ☐ จังหวัดชัยภูมิ
☐ จังหวัดบุรีรัมย์ ☐ จังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 2 ระดับเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดย

ระดับ 5 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพอใจต่อการดำเนินงานระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพึงพอใจต่อการดำเนินงานระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพึงพอใจต่อการดำเนินงานระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพึงพอใจต่อการดำเนินงานระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีสภาพที่ปรากฏ มีการปฏิบัติ หรือพึงพอใจต่อการดำเนินงานระดับน้อยที่สุด

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)					
1. สำนักงานศึกษาธิการภาคมีการชี้แจงและประสานแนวทาง ขั้นตอน การดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ อย่างชัดเจนและเหมาะสม					
2. สำนักงานศึกษาธิการภาคมีการกำกับ ติดตาม ให้คำแนะนำ ให้การช่วยเหลือ และประสานการแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการสร้างและ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ					

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) ต่อ					
3. สำนักงานศึกษาธิการภาคมีการดูแลและประสานการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจนและเหมาะสมร่วมกันโดยไม่ปล่อยให้เป็นการของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดต้องรับผิดชอบอยู่เพียงลำพัง					
4. ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดให้ความสำคัญกับการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ					
5. ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ					
6. ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการแจ้งโครงการ การกำหนดนโยบาย และเป้าหมายในการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งมอบแนวปฏิบัติในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ					
7. บุคลากรที่รับผิดชอบโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีทักษะในการทำงาน					
8. คณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีความสนใจ ตื่นตัว และแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหา (Content) โครงสร้าง และองค์ประกอบของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด					
9. งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติได้รับจัดสรรอย่างเพียงพอและเหมาะสม					
10. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ และครุภัณฑ์เพิ่มเติมจากงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร					
11. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสามารถบริหารจัดการงบประมาณในการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติได้อย่างคล่องตัวโดยไม่มีปัญหาอุปสรรค					
12. ระยะเวลาการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติเพียงพอและเหมาะสม					

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process)					
1. มีการประชาสัมพันธ์เข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ครอบคลุม ทัวถึง และเหมาะสมกับระยะเวลา					
2. มีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือได้เข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม					
3. มีการประชุมชี้แจงโครงการเพื่อประสานและวางแผนการทำงานร่วมกับบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง					
4. มีการวางแผนการดำเนินงานด้านวิชาการ รวมทั้งจัดทำโครงสร้างและสาระรายละเอียดต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประชาชนและพสกนิกร					
5. มีการประสานแผนการดำเนินงานร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพื่อการปฏิบัติงานแบบบูรณาการประสานความร่วมมือการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงาน กิจกรรม และปฏิทินการดำเนินงานตามที่กำหนด รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะหรือมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงานในพื้นที่ระดับจังหวัด					
6. มีการประสาน กำกับ ติดตาม และรวบรวมข้อมูลเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด รวมทั้งบูรณาการหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ให้เสร็จสมบูรณ์ ครบองค์ประกอบ สอดคล้องตามกรอบเนื้อหาและสัดส่วนสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร					
7. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการศึกษา วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลพระราชประวัติของบูรพกษัตริย์และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อแผ่นดินไทย พระราชกรณียกิจ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ และปูชนียสถานที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ตามประวัติศาสตร์ในพื้นที่ระดับจังหวัด					
8. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการออกแบบ จัดทำ หรือพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดตามองค์ประกอบโครงสร้างและสาระรายละเอียดที่กำหนดให้มีในหลักสูตร					
9. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการกำกับ นิเทศ ติดตาม และอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติจนบรรลุผลสำเร็จ					

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) ต่อ					
10. การถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” มีความโดดเด่น มีเนื้อหาที่น่าสนใจ มีวิธีการเล่าเรื่องที่แปลกใหม่ และใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง					
11. มีการประสานชุมชนเพื่อให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล อำนวยความสะดวก ตลอดจนช่วยเหลือความปลอดภัยแก่นักเรียนที่ลงพื้นที่เพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ ในชุมชนท้องถิ่น					
12. มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ผ่านช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและโดยง่าย					
13. มีการสร้างภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วมทางการศึกษาเพื่อความร่วมมือ ในการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ					
ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output)					
1. มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนและ ผู้เรียนทุกช่วงชั้นให้ได้ศึกษาเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และ พระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรอย่างเป็นรูปธรรม					
2. เยาวชนและผู้เรียนเข้าใจในปัจจุบันชัดเจนมากขึ้น เกิดการเรียนรู้ที่มาและ พัฒนาการของประเทศชาติ วัฒนธรรมดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลง ทำให้รู้จัก ตัวเองและเข้าใจสังคมปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้สามารถพัฒนาประเทศให้มีความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยนำบทเรียนในอดีตที่ผ่านมาปรับปรุงแก้ไขและเรียนรู้ ต่อไป					
3. เยาวชนและผู้เรียนสามารถนำอดีตมาวิเคราะห์เพื่อปรับใช้ในอนาคต เข้าใจ สถานการณ์ปัจจุบันได้ดีขึ้น สามารถประเมินอนาคตได้อย่างแม่นยำและ วางแผนรับมือต่อสถานการณ์ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
4. เยาวชนและผู้เรียนเข้าใจประเพณี วัฒนธรรม และทัศนคติของผู้เฒ่ามากขึ้น สามารถเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม และความคิดความรู้สึกของผู้คนที่ใช้เป็น แนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมและในเวลาที่แตกต่างกัน					
5. ส่งเสริมให้เยาวชนและผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ซึ่งนำมาใช้ ในการเรียนรู้และชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เช่น ทักษะการค้นคว้าข้อมูล การแสดงความคิดเห็น การคิดวิเคราะห์ การค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้ ตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและรอบคอบมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากบทเรียนใน อดีตที่ผ่านมา					

รายการประเมินข้อบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output) ต่อ					
6. คณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด มีความเป็นมืออาชีพของการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความ เป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ					
7. กระบวนการบริหารจัดการและการประสานงานของคณะทำงานจัดทำหลักสูตร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีการประสานปฏิสัมพันธ์กันได้อย่าง สอดคล้องมีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพ					
8. องค์ความรู้ ทักษะที่จำเป็น และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้าง และส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติครั้งนี้					
9. การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงคุณภาพ (Qualitative Goals) ของ โครงการ โดย					
9.1 ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการส่งเสริมให้มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์และบ้านเมือง รวมทั้งมีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อ สถาบันหลักของชาติอันเป็นที่เคารพสักการะ และยึดมั่นในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข					
9.2 ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการเสริมสร้างให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในชาติ บ้านเมือง เข้าใจและรู้ถึงความเสียสละของบรรพบุรุษไทยที่ได้สร้างชาติ เสียสละปกป้องบ้านเมืองไว้ด้วยชีวิต รวมทั้งสร้างสมวัฒนธรรมอันดีงาม สืบทอดสู่รุ่นลูกหลาน ก่อให้เกิดความภูมิใจ ความรัก ความหวงแหนมรดก ที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ ตลอดจนต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานสิ่งที่ดีงาม ไปยังคนรุ่นต่อไป					
9.3 ผู้เรียนได้รับการเสริมสร้างในการรักษาท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง ปฏิบัติ ตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี มีคุณภาพ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของ ตนในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือ พัฒนา ชับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ต่อเนื่องด้วยพลังของพลเมืองอย่างแท้จริง					
10. การบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และความคุ้มค่าของการดำเนินงาน โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้					
11. ความพึงพอใจในภาพรวมต่อการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริม ความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นด้านความประทับใจ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ความประทับใจต่อการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล
แบบประเมินผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ

1. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Reliability

 Statistics

Warnings

The space saver method is used. That is, the covariance matrix is not calculated or Used in the analysis.

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Exclueda	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all
variables in the procedure.

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.9117	12

องค์ประกอบด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.8971	13

องค์ประกอบด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.9277	13

ค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับ

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.9038	38

2. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

Frequency Table

Statistics

sex

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid male	24	39.34	39.34	39.34
female	37	60.66	60.66	100.00
total	61	100.00	100.00	

age

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid lower 26 year	2	3.28	3.28	3.28
between 26-35 year	11	18.03	18.03	21.31
between 36-45 year	14	22.95	22.95	44.26
between 45-55 year	24	39.35	39.35	83.61
56 more than year	10	16.39	16.39	100.00
total	61	100.0	100.0	

education

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid bachelor's degree	25	40.98	40.98	40.98
master's degree	33	54.10	54.10	95.08
more than master's degree	3	4.92	4.92	100.00
total	61	100.0	100.0	

customer

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	government servant	13	21.31	21.31	21.31
	teacher	45	73.77	73.77	95.08
	university officer	1	1.64	1.64	96.72
	employee	2	3.28	3.28	100.00
	total	61	100.0	100.0	

institute

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	education officer secretary	18	29.51	29.51	29.51
	the foundation	39	63.93	63.93	93.44
	higher education	3	4.92	4.92	98.36
	locality	1	1.64	1.64	100.00
	total	61	100.0	100.0	

location

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nakhon ratchasima	32	52.46	52.46	52.46
	chaiyaphum	10	16.39	16.39	68.85
	buri ram	10	16.39	16.39	85.24
	surin	9	14.76	14.76	100.00
	total	61	100.0	100.0	

3. ระดับเจตคติต่อการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ

Frequencies

Statistics

		input 1	input 2	input 3	input 4	input 5	input 6
N	Valid	61	61	61	61	61	61
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		4.2344	4.2656	4.2856	4.3281	4.3750	4.2969
Std. Deviation		.83080	.84030	.84301	.83675	.80672	.81025

Statistics

		input 7	input 8	input 9	input 10	input 11	input 12
N	Valid	61	61	61	61	61	61
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		4.2756	4.3169	4.0156	4.0506	4.0469	4.1563
Std. Deviation		.82119	.88515	.91707	.92535	.96658	.89476

Statistics

		process 1	process 2	process 3	process 4	process 5	process 6
N	Valid	61	61	61	61	61	61
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		4.1694	4.0131	4.0580	4.0781	4.1563	4.1871
Std. Deviation		.85209	.99888	.97590	.96452	.91233	.98084

Statistics

		process 7	process 8	process 9	process 10	process 11	process 12
N	Valid	61	61	61	61	61	61
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		4.1406	4.2488	4.2110	4.0469	4.1311	4.1968
Std. Deviation		.97374	.95067	.95950	.96658	.99203	.92528

Statistics

		process 13	output 1	output 2	output 3	output 4	output 5
N	Valid	61	61	61	61	61	61
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		4.0625	4.0938	4.2600	4.6688	4.2375	4.2881
Std. Deviation		.95743	.98752	.82353	.85362	.90593	.99203

Statistics

		output 6	output 7	output 8	output 9.1	output 9.2	output 9.3
	Valid	61	61	61	61	61	61
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		4.0781	4.1250	4.1406	4.1763	4.2250	4.0469
Std. Deviation		.98084	.96773	.90581	.90791	.92353	.81465

Statistics

		output 10	output 11
N	Valid	61	61
	Missing	0	0
Mean		4.0781	4.3250
Std. Deviation		.96452	.95119

สรุปผลการตรวจสอบคุณภาพ

แบบประเมินผลการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์”
ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามรอยพระยุคลบาทด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ
ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

>>>*****<<<

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความสอดคล้องของประเด็นคำถามและความชัดเจนของภาษาโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) ผลคะแนนการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามเชิงประเมิน ดังนี้

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			สรุป
	1	2	3	
ด้านปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)				
1. สำนักงานศึกษาธิการภาคมีการชี้แจงและประสานแนวทาง ขั้นตอน การดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ อย่างชัดเจนและเหมาะสม	1	1	1	1.00
2. สำนักงานศึกษาธิการภาคมีการกำกับ ติดตาม ให้คำแนะนำ ให้การช่วยเหลือ และประสานการแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการสร้างและ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ	1	1	1	1.00
3. สำนักงานศึกษาธิการภาคมีการดูแลและประสานการดำเนินงานโครงการสร้าง และส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจนและเหมาะสมร่วมกัน โดยไม่ปล่อยให้เป็นการของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดต้องรับผิดชอบ อยู่เพียงลำพัง	1	1	1	1.00
4. ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดให้ความสำคัญกับการดำเนินงาน การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการ สร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	1	1	1	1.00
5. ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่ การปฏิบัติ	1	1	1	1.00
6. ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการแจ้งโครงการ การกำหนดนโยบาย และเป้าหมายในการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งมอบแนวปฏิบัติใน การดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	1	1	1	1.00

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			สรุป
	1	2	3	
7. บุคลากรที่รับผิดชอบโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีทักษะในการทำงาน	1	1	1	1.00
8. คณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีความสนใจ ตื่นตัว และแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหา (Content) โครงสร้าง และองค์ประกอบของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด	1	1	1	1.00
9. งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติได้รับจัดสรรอย่างเพียงพอและเหมาะสม	1	1	0	0.67
10. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ และครุภัณฑ์เพิ่มเติมจากงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร	1	1	1	1.00
11. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสามารถบริหารจัดการงบประมาณในการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไปสู่การปฏิบัติได้อย่างคล่องตัวโดยไม่มีปัญหาอุปสรรค	1	1	1	1.00
12. ระยะเวลาการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติเพียงพอและเหมาะสม	1	1	1	1.00
ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process)				
1. มีการประชาสัมพันธ์เข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน ครอบคลุม ทัวถึง และเหมาะสมกับระยะเวลา	1	1	1	1.00
2. มีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือได้เข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม	1	1	0	0.67
3. มีการประชุมชี้แจงโครงการเพื่อประสานและวางแผนการทำงานร่วมกับบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายความร่วมมือ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง	1	1	1	1.00
4. มีการวางแผนการดำเนินงานด้านวิชาการ รวมทั้งจัดทำโครงสร้างและสาระรายละเอียดต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรีนทร์” ในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประชาชนและพสกนิกร	1	1	1	1.00
5. มีการประสานแผนการดำเนินงานร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพื่อการปฏิบัติงานแบบบูรณาการประสานความร่วมมือการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงาน กิจกรรม และปฏิทินการดำเนินงานตามที่กำหนด รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะหรือมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงานในพื้นที่ระดับจังหวัด	1	1	1	1.00

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			สรุป
	1	2	3	
6. มีการประสาน กำกับ ติดตาม และรวบรวมข้อมูลเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด รวมทั้งบูรณาการหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ให้เสร็จสมบูรณ์ ครบองค์ประกอบ สอดคล้องตามกรอบเนื้อหาและสัดส่วนสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร	1	1	1	1.00
7. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการศึกษา วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล พระราชประวัติของบูรพกษัตริย์และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อแผ่นดินไทย พระราชกรณียกิจ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ และปูชนียสถานที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ตามประวัติศาสตร์ในพื้นที่ระดับจังหวัด	1	1	1	1.00
8. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการออกแบบ จัดทำ หรือพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดตามองค์ประกอบโครงสร้างและสาระรายละเอียดที่กำหนดให้มีในหลักสูตร	0	1	1	0.67
9. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีการกำกับ นิเทศ ติดตาม และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติจนบรรลุผลสำเร็จ	1	1	1	1.00
10. การถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” มีความโดดเด่น มีเนื้อหาที่น่าสนใจ มีวิธีการเล่าเรื่องที่แปลกใหม่ และใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง	1	1	1	1.00
11. มีการประสานชุมชนเพื่อให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล อำนวยความสะดวก ตลอดจนช่วยเหลือความปลอดภัยแก่นักเรียนที่ลงพื้นที่เพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ในชุมชนท้องถิ่น	1	1	1	1.00
12. มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ผ่านช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและโดยง่าย	1	1	1	1.00
13. มีการสร้างภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วมทางการศึกษาเพื่อความร่วมมือในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “นครชัยบุรินทร์” ภายใต้โครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	1	1	1	1.00
ด้านผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output)				
1. มีหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนและผู้เรียนทุกช่วงชั้นให้ได้ศึกษาเรียนรู้พระราชกรณียกิจของบูรพกษัตริย์ไทย และพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อประชาชนคนไทยและพสกนิกรอย่างเป็นรูปธรรม	1	1	0	0.67
2. เยาวชนและผู้เรียนเข้าใจในปัจจุบันชัดเจนมากขึ้น เกิดการเรียนรู้ที่มากและพัฒนาการของประเทศชาติ วัฒนธรรมดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลง ทำให้รู้จักตัวเองและเข้าใจสังคมปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้สามารถพัฒนาประเทศให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยนำบทเรียนในอดีตที่ผ่านมาปรับปรุงแก้ไขและเรียนรู้ต่อไป	1	1	1	1.00

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			สรุป
	1	2	3	
3. เยาวชนและผู้เรียนสามารถนำอดีตมาวิเคราะห์เพื่อปรับใช้ในอนาคต เข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันได้ดีขึ้น สามารถประเมินอนาคตได้อย่างแม่นยำและวางแผนรับมือต่อสถานการณ์ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1	1	0	0.67
4. เยาวชนและผู้เรียนเข้าใจประเพณี วัฒนธรรม และทัศนคติของผู้คนมากขึ้น สามารถเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม และความคิดความรู้สึกของผู้คนที่ใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมและในเวลาที่แตกต่างกัน	1	1	1	1.00
5. ส่งเสริมให้เยาวชนและผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ซึ่งนำมาใช้ในการเรียนรู้และชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เช่น ทักษะการค้นคว้าข้อมูล การแสดงความคิดเห็น การคิดวิเคราะห์ การค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้ตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและรอบคอบมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากบทเรียนในอดีตที่ผ่านมา	1	1	1	1.00
6. คณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัด มีความเป็นมืออาชีพของการดำเนินงานตามโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติ	1	1	1	1.00
7. กระบวนการบริหารจัดการและการประสานงานของคณะทำงานจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ระดับจังหวัดมีการประสานปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างสอดคล้องมีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพ	1	1	1	1.00
8. องค์ความรู้ ทักษะที่จำเป็น และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติครั้งนี้	1	1	1	1.00
9. การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเชิงคุณภาพ (Qualitative Goals) ของโครงการ โดย				
9.1 ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการส่งเสริมให้มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง รวมทั้งมีความจงรักภักดีและกตัญญูต่อสถาบันหลักของชาติอันเป็นที่เคารพสักการะ และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	1	1	1	1.00
9.2 ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการเสริมสร้างให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในชาติบ้านเมือง เข้าใจและรู้ถึงความเสียสละของบรรพบุรุษไทยที่ได้สร้างชาติ เสียสละปกป้องบ้านเมืองไว้ด้วยชีวิต รวมทั้งสร้างสมวัฒนธรรมอันดีงาม สืบทอดสู่รุ่นลูกหลาน ก่อให้เกิดความภูมิใจ ความรัก ความหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ ตลอดจนต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานสิ่งที่ดีงามไปยังคนรุ่นต่อไป	1	1	1	1.00

การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานโครงการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			สรุป
	1	2	3	
9.3 ผู้เรียนได้รับการเสริมสร้างในการรักษาท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี มีคุณภาพ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา ขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ต่อเนื่องด้วยพลังของพลเมืองอย่างแท้จริง	1	1	1	1.00
10. การบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และความคุ้มค่าของการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้	1	0	1	0.67
11. ความพึงพอใจในภาพรวมต่อการดำเนินงานโครงการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีสู่การปฏิบัติในครั้งนี้	1	1	1	1.00
ค่าเฉลี่ยทั้งฉบับ				0.94

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายพงษ์พิศาล ชินสำราญ

ศึกษานิเทศก์ ภาค 13

คณะทำงาน

1. นายวิชัย ชัยโกศล	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษา
2. นางสาววันดี สอาดนัก	นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
3. นางยุวดี กล่อมอญ	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
4. นางสาวศิริภัส ธีรศุทธากร	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
5. นางสาวผ่องอำไพ หมั่นคง	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ

ออกแบบรายงานผล สรุปวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูล

นายวิชัย ชัยโกศล

นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

กลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 13

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

54 ถนนสีปรี อำเภอมะนัง นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000